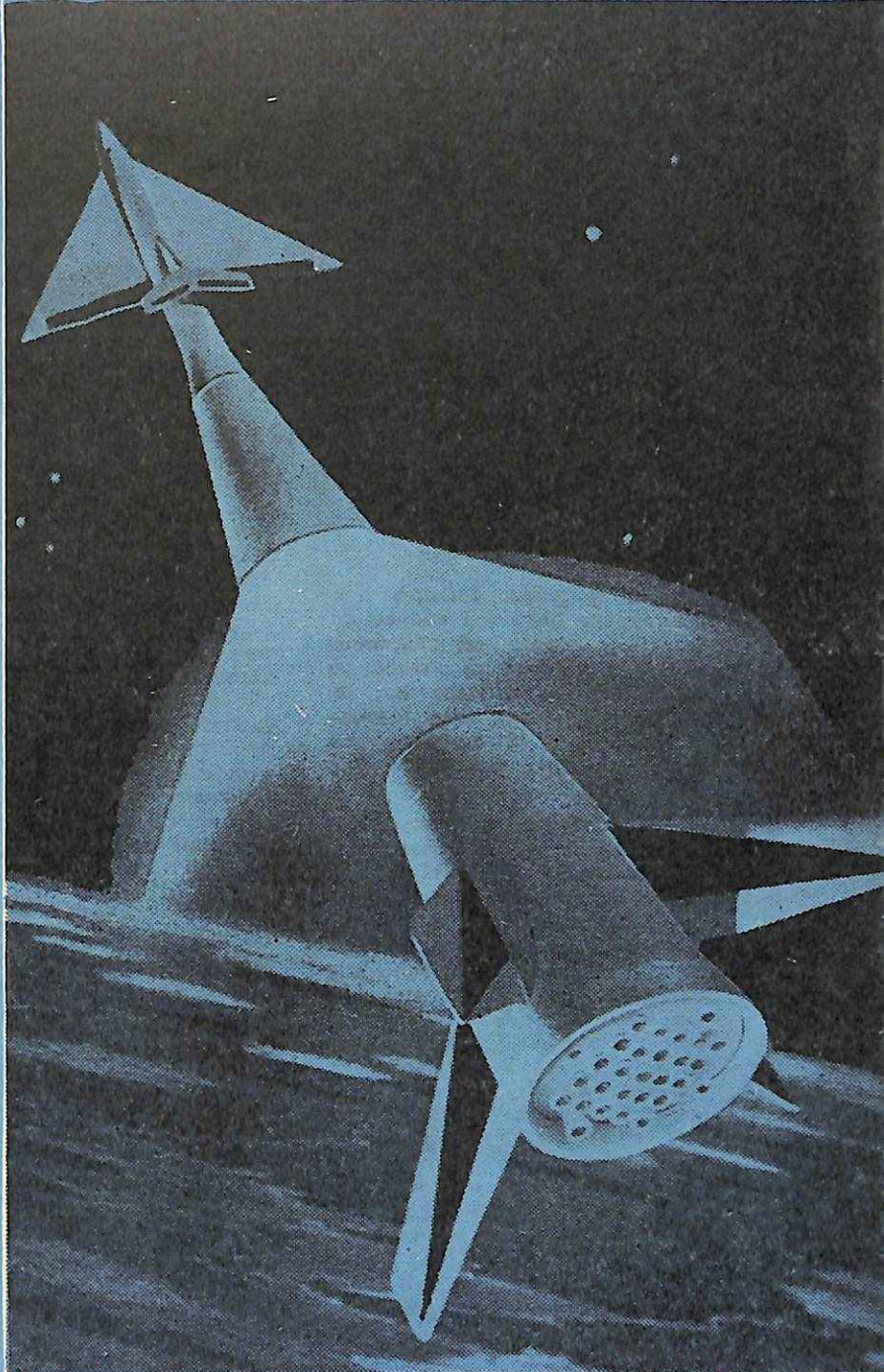
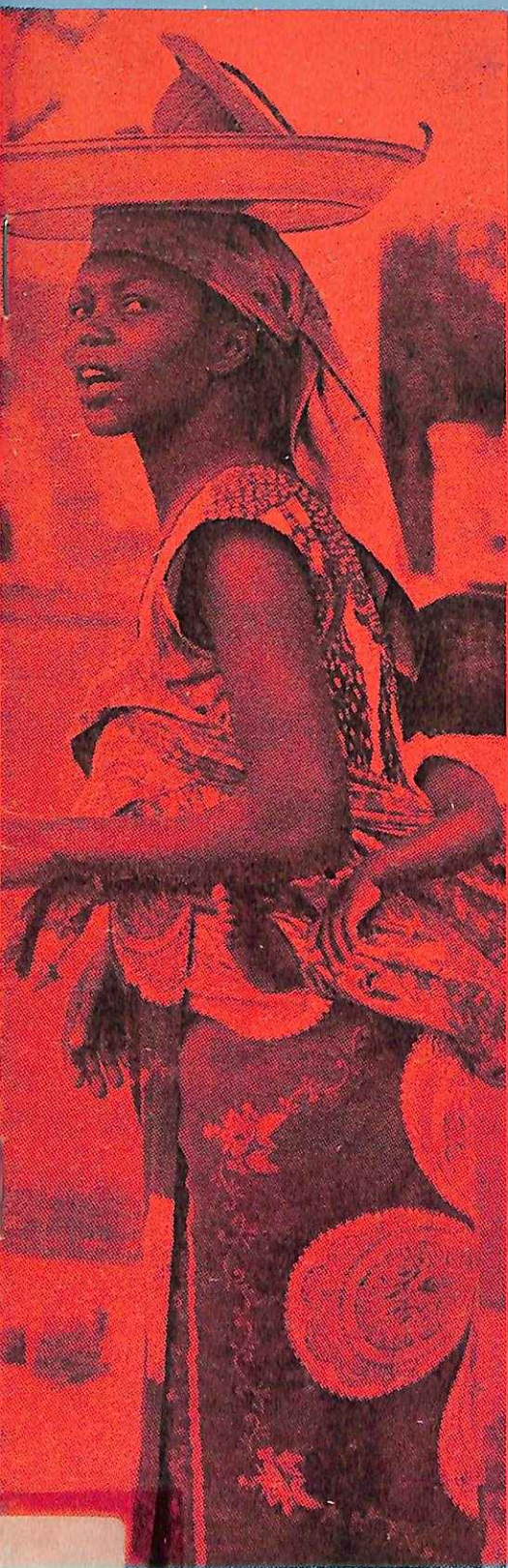

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

- Η ΚΡΙΣΙΜΗ ΗΛΙΚΙΑ
- Ο ΑΟΡΑΤΟΣ ΚΟΣΜΟΣ
- ΟΙ ΑΛΗΘΙΝΕΣ ΣΕΙΡΗΝΕΣ
- ΤΕΧΝΗΤΑ ΕΜΒΡΥΑ

106

ΥΠΗΡΞΕ ΖΩΗ ΣΤΗ ΣΕΛΗΝΗ;

ΔΡΑΧΜΑΙ

4

ΜΕ ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Η ΜΟΙΡΑ ΤΩΝ ΕΙΡΗΝΟΠΟΙΩΝ

Αγαπητοί μου φίλοι,

Είναι η μοίρα φαίνεται των ειρηνοποιών όλου του κόσμου κι' όλων των εποχών, να πληρώνουν με το αίμα τους το πνεύμα το ειρηνοποιό, το ανώτερο και άπροσμέτρητο, που τους κυριάρχει και τους διαποτίζει. Από την εποχή του Ναζωραίου έως σήμερα...

Ένας τέτοιος «ειρηνοποιός», ένας φτωχός κι' ανεύθυνος άνθρωπος, έτυχε να βρεθεί μάρτυρας μιάς φονικής συμπλοκής, στον αθηναϊκό συνοικισμό της Νικαίας. Κάποιο έλεεινό ύποκειμενο, από κείνα τα σκύβαλα και τα κοινωνικά αποβράσματα που κυκλοφορούν ελεύθερα γύρω μας ενώ θα έπρεπε να βρίσκονται στο κελλί μιάς φυλακής, κυνηγούσε για να σκοτώσει μ' ένα μαχαίρι ένα συγγενή του. Ο «ειρηνοποιός», φτωχός οικογενειάρχης με γυναίκα και παιδιά, που έτυχε να βρεθεί τη μοιραία εκείνη ώρα στον τόπο της συμπλοκής, μπήκε στη μέση για ν' αποσοβήσει το έγκλημα. Και, τελικά, δέχτηκε αυτός το χτύπημα του δολοφόνου κατάστηθα, πληρώνοντας με τη ζωή του το ειρηνικό διαβήμα του.

Ο αιώνας μας σπαράσσεται από μίσση κι' από έχθρες. Κι' έχει αποδυθεί σ' έναν... εμφύλιο εξοντωτικό πόλεμο, που δεν έχει σύγκριση με κανένα προηγούμενο. Σ' όλα τα πλάτη και σ' όλο το μήκη του γήινου πλανήτη μας, άνθρωποι επιχειρούν να σκοτώσουν και ν' αφανίσουν ανελέητα άλλους ανθρώπους. Φαίνεται πως η προγονική κατάρα έσκαλουθεί να κρατάει δέσμους στα δίχτυα του φανατισμού της τους Κάιν και τους Αβελ της εποχής μας. Κι' αν τύχει να προβάλλει στα μέση ένας συμβιβαστικός άνθρωπος, ένας ειρηνοποιός, τον λιοδωρούν και τον προπηλακίζουν — όταν δεν τον σκοτώνουν — για να βγάλουν από τη μέση ένα στοιχείο «επικίνδυνο» για την καλλιέργεια του χωραφιού του μίσους, σ' αυτή που επιδίδονται έντατικά οι

άνθρωποι της εποχής μας.

Ποτέ άλλοτε η Ειρήνη δεν διέτρεξε και δεν διατρέχει τους κινδύνους που αντιμετωπίζει η άδικημένη αυτή θεότης στην εποχή μας. Ούτε η ανθρώπινη ζωή τέτοια κατάπτωση της τιμής και της αξίας της. Κι' αλλοίμονο σ' εκείνον που θα επιχειρήσει να εκπέμψει κηρύγματα ειρήνης και συναδελφότητας. Θα κουνήσουν δύσπιστα το κεφάλι τους εκείνοι που θα τον ακούσουν, αν δεν τον γελάσουν κατά πρόσωπο. Το ίδιο όπως περιγελούν και κάθε οργάνωση που έχει για έμβλημα της την ειρήνη και την επιδιώκει συνειδητά και όχι με υποποτη μονομέρεια. Ο «ειρηνοποιός» κατάντησε, δυστυχώς, στην εποχή μας πρόσωπο ξεπερασμένο. Γιατί θεωρούν τις προσπάθειές του και τις επιδιώξεις του ανέφικτες, αν όχι άστειες.

Ας μη γελάσουμε όμως τούτη τη φορά με το δράμα του άθωου θύματος της Νικαίας. Έπεσε μαχητής της ιδέας του και της πίστης του: Πώς οι άνθρωποι δεν πρέπει να σκοτώνονται ανάμεταξύ τους. Ακόμα κι' όταν τους χωρίζουν ουσιαστικές διαφορές — και δεν μιλά βέβαια για τις γελοίες διαφορές, σαν αυτές που είχαν οίστηρηλατίσει το συγγενό δολοφόνο της Νικαίας — μπορούν να τις επιλύουν ειρηνικά και ανάμικτα. Σήμερα, η ανθρωπότητα ολόκληρη, τα έθνη, σπαράσσονται από διαφορές που έχουν σχέση με τις ανώτερες έννοιες της Ελευθερίας και της Ανεξαρτησίας. Και θα μπορούσαν να τις επιλύουν ανάμικτα, αν έστειναν ανάμεσά τους τα στήθη τους εμπνευσμένοι Ειρηνοποιοί, με αληθινή πίστη και συνείδηση της ιδεολογίας τους...

Με αγάπη

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΣΩΝ

ΑΛΚΗΣ ΤΡΟΠΑΙΑΤΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΚΑΡΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ ΦΡΕΣΙΟΒ

ΗΜΕΡΟΜ.

ΑΡΙΘ.

ΠΟΙΟΣ; ΠΟΤΕ; ΠΟΥ;

1) Ποιος έγραψε το περίφημο άρθρο «Κατηγορώ», κατά την εποχή της δικής του Ντρεφους;

2) Πού γεννήθηκε ο Δημοσθένης;

3) Από πού καταγόταν ο κυνικός φιλόσοφος της αρχαιότητας Διογένης;

4) Πότε χτίστηκαν οι μόνες των Μετώρων;

5) Πότε γεννήθηκε και πότε πέθανε ο Χριστόφορος Κολομβός;

6) Ποιό ήταν το πραγματικό όνομα του ληστού Προξενού;

7) Πώς αλλιώς λέγεται το βουνό της Κορινθίας Κυλλήνη;

8) Ποιος σκότωσε τον μυθολογικό Άργον;

9) Ποιος ήταν ο Άρετινός;

10) Από πού πηγάζει ο ποταμός Άραχθός;

11) Πώς πέθανε ο ένας των δολοφόνων του Ιουλίον Καίσαρος, Βρούτος;

12) Ποιά ήταν η πρώτη πρωτεύουσα της Αιγύπτου;

13) Ποιος ήταν ο σύζυγος της Μεσαίνας;

14) Πού γεννήθηκε και πού πέθανε ο Μ. Ναπολέων;

15) Ποιό ήταν το πραγματικό όνομα του μουσικοσυνθέτη Άττίλι;

16) Ποιος θεωρείται ως ιδρυτής της δραματικής τέχνης;

17) Πόσων χρόνων πέθανε ο Έντγκαρ Άλλαν Πόε;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1) Ηλντορ (21)
2) Αραχθός (91)
3) Αραχθός (91)
4) Αραχθός (91)
5) Αραχθός (91)
6) Αραχθός (91)
7) Αραχθός (91)
8) Αραχθός (91)
9) Αραχθός (91)
10) Αραχθός (91)
11) Αραχθός (91)
12) Αραχθός (91)
13) Αραχθός (91)
14) Αραχθός (91)
15) Αραχθός (91)
16) Αραχθός (91)
17) Αραχθός (91)

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΕΤΟΣ Β'. ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 106. ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 4

ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ Έκδοτης — Διευθυντής

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΚΡΗΣ Διευθυντής Συντάξεως

ΝΙΚΟΣ Α. ΓΚΟΥΜΑΣ Έπιμελητής Έγλης

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΠΑΤΗΣΙΩΝ 636 τηλ. 813.180

ΑΘΗΝΑΙ 7 — 16 ΙΟΥΝΙΟΥ 1961

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ Ένχο

ΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Η γυναίκα της Άφρικής αρχίζει να γελάει (σελ. 7). Το διαστημικό όχημα για την κατάκτηση της Σελήνης, όπως το σχεδίασε ο φόν Μπράουν (σελ. 10).

Έπικαιρότητες

ΑΛΚΗ ΤΡΟΠΑΙΑΤΗ: Η μοίρα των ειρηνοποιών Σελ. 2
Το θούριο του Ρήγα » 3
ΛΟΥΚΗ ΑΚΡΙΤΑ: Η διατίμηση ενός ανθρώπου » 4
ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: Το περισκόπιο » 5
ΕΙΔΙΚΟΥ: Η τελευταία αποικιακή αυτοκρατορία » 7

Έπιστήμη και Τεχνική

Υπάρχει άραγε ζωή στη Σελήνη » 10
Ο άόρατος κόσμος » 13
Η φωνή σας δείχνει την υγεία σας » 19
Η 60ή ημέρα » 22
Οι αληθινές σειρήνες » 26

Ίστορία και Τέχνη

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ: Το «Μαγικό Βουνό» του Τόμας Μάνν » 34
ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ: Ο έπισκοπος και ο Ευνούχος » 37
Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ: Ο Έλληνοκάλλος ποιητής Άνδρέας Σενιέ και η φίλη του Μαρία Μονφόρ ανεβαίνουν μαζί στη γκιλοτίνα. » 36

Μυθιστόρημα και Διήγημα

ΕΛΛΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ: Η δρυσή του Μπραήμ — μπαμπά (διήγημα) » 29
ΠΙΕΡ ΛΑ ΜΥΡ: Τραγούδι αγάπης » 31
ΜΑΡΓΟΤ ΝΕΒΙΛ: Φωτιές και έγκλημα » 41
ΤΖ. ΓΚΟΥΑΡΕΣΚΙ: Ο μπιζνεσμαν » 43

ΤΟ ΘΟΥΡΙΟ ΤΟΥ ΡΗΓΑ...

Ο «ΚΟΣΜΟΣ», όργανο αντίκειμενικού διαφωτισμού και ελεύθερου στοχασμού, μέσα σε μιάν εποχή καθολικής συγχύσεως, αγωνίας, αλλά και δημιουργικής όρμης, είναι άδύνατο ν' αφήσει ασχολίαστο ένα σκοταδιστικό γεγονός, που έφερε ή συζήτηση στη Βουλή για το έκλογικό νομοσχέδιο. Παρασιώπηση ή συγκάλυψη του γεγονότος θα ίσοδυναμούσε με περιφρόνηση των βασικών εκείνων άρχων, στις όποιες στηρίζεται ή ήθική δικαίωση της έκδόσεώς μας, ή γενικότερη πολιτιστική σταυροφορία που διεξάγει με συνέπεια, πίστη κι' ένθουσιασμό, κάθε Τετάρτη, ο «ΚΟΣΜΟΣ». Πρόκειται για την καταπληκτική διαταγή, στρατιωτικής ύπηρεσίας, που απαγορεύει ώρισμένα βιβλία να μπαίνουν στους στρατώνες, ανάμεσα στα όποια είναι Σχόλια για το Θούριο του Ρήγα, Προσευχή πάνω στην Άκρόπολη του Ρενάν, δυό έργα που αναφέρονται στην ιδιωτική ζωή και το ποιητικό έργο του Παλαμά κ.τ.λ.

ΜΙΑ τέτοια διαταγή — μαύρος πίνακας του πνεύματος και της τέχνης — είναι έντελώς ξένη με το πνευματικό ήθος του τόπου και την ελληνική παράδοση. Ουσιαστικά άποτελεί την άσωση και καταδίκη της πνευματικής έκείνης έλευθερίας, της αδέσμευτης όρμης και δημιουργικής ένοράσεως που επέτρεψαν στους κατοίκους της ευλογημένης αυτής Γης, να θεμελιώσουν την άρτιώτερη σε κάλλος και μορφή, την πληρέστερη σε πνευματικές αξίες και ένοραματικό βάθος, εκδήλωση του πανανθρώπινου πολιτισμού. Ούτε, βέβαια, για όσους γνωρίζουν την ιστορία είναι ανεξήγητο το γεγονός, ότι ή πληθωρική δημιουργία του ελληνικού πνεύματος συμπίπτει με ευτυχισμένα, ένδοξα χρόνια έθνικής ένότητος και κατανικήσεως των Περσών, αλλά και με έκπόρθηση των μυστικιστικών κέντρων λατρείας από το επαναστατικό, το καταλυτικό πνεύμα της έπιστήμης που ξεκινούσε τότε από τις χαρωπές άκτές της Ιωνίας. Όταν το Γένος πέφτει στα σκοτάδια του θρησκευτικού φανατισμού κι' εξαντλείται στ' άποπνιχτικά περιθώρια των αϊρέσεων και των δογμάτων, τότε αρχίζει και στην Ελλάδα ο πνευματικός μεσαιώνας που οδηγεί στη σκλαβιά. Γιατί, όταν το πνεύμα ενός Λαού παύει να είναι ελεύθερο, αδέσμευτο, ανήσυχο, δημιουργικό, παρά στενεύει και συσθλιβείται μέσα σε καλούπια και σκοταδιασμένα ύπόγεια, τότε ένας τόπος αρχίζει να γίνεται ώριμος για την άτίμωση της δουλείας. Το ελεύθερο φρόνημα των κατοίκων είναι ή άπόρθητη άμυνα της πατρίδας.

ΔΕΙΓΜΑ της ελευθεριότητας του ελληνικού πνεύματος είναι και ή στάση της Όρθοδοξίας άπέναντι στα δημιουργήματα του Λόγου και της Τέχνης. Αν εξαιρέσει κανείς ελάχιστες, περιορισμένες άκρότητες φανατισμού, ή Όρθοδοξία σε καμία περίπτωση δεν κατέφυγε — όπως ή Καθολική Έκκλησία — σε προγραφή βιβλίων, σε καταδίκη του πνεύματος. Έκρινε ότι ή αναζήτηση της Αλήθειας μπορεί να πραγματοποιηθεί με πολλούς τρόπους και από πολλούς δρόμους. Βέβαια ή Όρθοδοξία, όπως κάθε εκκλησία, στηρίζεται στο δόγμα. Αλλά ποτέ δεν καταπολέμησε όσους έκριναν τα δόγματά της, στην αγωνιώδη αναζήτηση, στον άνηφορικό άγώνα του πνεύματος για μια ήθική τελείωση του ανθρώπου. Ημπορεί ή Όρθοδοξία να είναι καθυστερημένη σαν οργάνωση και θεσμός κοινωνικής άκτινοβολίας. Στάθηκε όμως ανάμεσα στους αιώνες, έπαλξη ελευθερίας του πνεύματος. Δεν ξεπήδησαν από τα σπλάχνα της ιεροεξεταστικής που έκαιγαν βιβλία, κι' έσπιναν στη φωτιά κάθε ελεύθερο και πρωτοποριακό πνεύμα. Ποτέ δεν έχει ή Όρθοδοξία συντάξει μαύρο πίνακα. Η έμπειρία της για τα έγκόσμια κι' ή ύψηλή συνείδηση του ελληνικού πνεύματος που τη διαποτίζει την κράτησαν στο σωστό δρόμο, ενώ έβριζαν τον Καθολικισμό στην πιο σκοτεινή περιπέτεια πνευματικού σκοταδισμού και όλοκληρωτισμού, που έχει να παρουσιάσει ή παγκόσμια ιστορία.

ΑΛΛΟΙΜΟΝΟ σ' ένα Λαό, που αρχίζει να θεωρεί έχθρικές τις ιδέες, τις όποιεσδήποτε ιδέες. Είναι σα να όμολογεί ότι οι δικές του είναι σαθρές και φοβείται μην τυχόν σαρωθούν από τα ένάντια πλήγματα. Αλλά κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει σ' ένα τόπο που τον φλογίζει το πνεύμα και τον καθαγιάζει ή ελευθερία. Σ' ένα τόπο που δεν γνώρισε κι' ούτε θα γνωρίσει ποτέ ιεροεξεταστές. Γιατί το άνθελληνικό πνεύμα δεν ρίζωσε ποτέ στην Ελλάδα, που θα την ψυχώνει πάντα το Θούριο του Ρήγα...

ΛΟΥΚΗ ΑΚΡΙΤΑ

Τὸ ἐλληνικὸ κράτος ἐμφανίζεται μὲ τὴν ἀπαγορευτικὴν, τὴ διωκτικὴν τοῦ μορφῆ, χωρὶς νὰ μπορέσει σὲ καμμιάν ἐποχὴ νὰ συμφιλιωθῇ μὲ τὸ αἶσθημα καὶ τὰ συμφέροντα τῶν πολλῶν.

ΟΤΑΝ ένα φτωχός αγρότης πέφτει νεκρός, μέσα στο ίδιο το χωράφι του, από βόλι που του φυτεύει κατάσταση, όσο κι' αν το έκανε για εκφοβισμό, ένα «όργανο της τάξεως» που ήγανε ενταλμένο με την είσπραξη οφειλής προς το Δημόσιο ποσού 223 δραχμών, δεν παραβιάζει μονάχα την ευδαιμονική μας αντίληψη από αληθινά ανατρεχιαστική, μη άνιστόρητη τραγωδία. Υπάρχει ένα ακόμη μεγαλύτερο δράμα που αφορά τον κάθε πολίτη ξεχωριστά στις σχέσεις του με το κράτος. Κι' αυτό το μόνιμο, το αλυτο πρόβλημα έθεσε ο φόνος του αγρότη από ένα φαντασμένο καί ανόητο όργανο, που με πολλή αγανάκτηση αποκηρύσσει ή ήγεσία των σωμάτων ασφαλείας...

Ἡ πρώτη, ἡ τόσο σπαρτακτικὴ ἀνθρώπινη πλευρά: "Ένας ἀγρότης, ἡλικίας 39 χρόνων, πατέρας τριῶν παιδιῶν, χωροστάσι σὲ Ἑλληνικὸ Δημόσιον τὸ ποσὸ τῶν 223 δραχμῶν. Ἡ ὀφειλὴ ἐκκρεμεῖ ἀπὸ καιρὸ καὶ γι' αὐτὸ ἐκδίδεται ἐναντίον του ἑντάλμα προσωποκρατήσεως, ἐνῶ παγώνονται τὰ ἐκατομμύρια ποὺ ὀφείλουν οἱ προνομιούχοι. Ὁ καθένας ἔχει πολὺ καλὰ τὴ σημαίνει προσωποκράτηση, ὅταν ἐφαρμόζεται μάλιστα ἐναντίον ἐνὸς φτωχοῦ οἰκογενειάρχου. Ποῦ θὰ βρεθοῦν τὰ λεφτὰ γιὰ τὸ χρέος, πῶς θὰ συντηρηθοῦν τὰ πολλὰ, τὰ νηστικά στόματα ποὺ περιμένουν στὸ σπιτί; Κι' ὅταν ἡ κατάσπαση φτάνει στὸ σημεῖο νὰ συλλαμβάνεται ἕνας ὀφειλέτης τοῦ Δημοσίου, γιὰ ἕνα τόσο ἀσύμμετρο ποσὸ, τὸ ζήτημα ποὺ ἔχει σημασία γιὰ ὅλους εἶναι, γιατί ὁ φτωχὸς αὐτὸς ὀφειλέτης δὲν μπορεῖ, στὸ διάστημα τοῦ χρόνου, νὰ ἐξοικονομήσει διακοσίες δραχμὲς καὶ νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὸν φανατισμὲνο κατατρεγμὸ; Ὁ ἀγρότης ἀπὸ τὸ Καλόδατο τῆς Ἄρτας δὲν εἶχε τίς διακοσίες δραχμὲς, ἐνῶ δούλευε ὀλημερίς, ἦτανε σκυφτὸς μέσα στὸ χωράφι, μαισκεμένος ἀπὸ τὸν ἰδρώτα, τσακισμένος ἀπὸ τὴν ἀγανία καὶ τὴν ἀνασφάλεια, ἕνα φτωχὸ, τυραγνισμὲνο πλάσμα, στὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του, ἀνήμερο νὰ θρέψει τὸ σπιτικό του, νὰ σταθεῖ λικκάκι ὁρῶς, ν' ἀντικρύσει τὸν κόσμον ἥσυχος, γαληνεμένος, χωρὶς φόβο, χωρὶς ἐφρίαλτες. Αὐτὲς οἱ διακοσίες δραχμὲς τὸν καταδιώκουν παντοῦ. Κι' ὁλόενα οἱ φτωχοὶ καρποὶ τῆς Γῆς τὸν προβιβίζουν. Τίποτε δὲν περισεύει. Τίποτε, οὔτε μία δραχμὴ γιὰ ἕνα καφέ, οὔτε διακοσίες δραχμὲς γιὰ νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ τὸ φόβο ποὺ τὸν παιδεύει. Ποιὸς θ' ἀνιστορήσει τὸν καῦμὸ, τὴν πίκρα καὶ τὴν ντροπὴ ποὺ δοκιμάζει ὁ χωριάτης, ὁ κάθε ἄνθρωπος, ὅταν τὸ σπιτί του εἶναι νηστικὸ καὶ κουρελιασμένο κι' ὅταν τὸν ξετρέχουνε τὰ μικρὰ, τὰ βασανιστικά ἐκεῖνα χρέη ποὺ τὸν παρμονοεύουν, ἔτοιμα νὰ τοῦ σπαράξουνε τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν τιμὴ, σὲ κάθε δρόμο, σὲ κάθε μαγαζί, σὲ κάθε σταυροδρόμι;

Αυτό το άσχημο δράμα της εξευτελιστικής φτώχειας είναι ο βαρύν, ο καταθλιπτικός κληρός που δοκιμάζουν τα 75% του ελληνικού λαού. Μπορεί οι διαδοχάσεις να είναι πολλές και διαφορετικές, όμως σ'ε κάθε τρείς, από τους τέσσερις, ανθρώπους που συναντούμε στο δρόμο μας, παίζεται το ίδιο βουδο και πολύμορφο δράμα. Δεν έχει σημασία το πώς ένας είναι χωριάτης και κρύβει τόν καύμο τόν μέσα στους κάμπους. Κι' εκεί θα τόν παρομονησούν ή δίωξη. Δεν

έχει σημασία το πώς είναι ο νεργός και γυνάικι
ἀγανακτισμένος στους δρόμους τῆς πολιτείας. Παντοῦ τὸν
ἀνάμεινε ὁ διασυρμός. Καί, φυσικά, εἶναι ἀκόμη πιὸ σκλη-
ρό όταν, πίσω ἀπὸ κάποια ἐμφάνιση, πίσω ἀπὸ ἕνα φρεσκο-
σιδερωμένο κοστούμι κι' ἕνα καθαρὸ φουστάνι, ξετυλίγονται
οἰκογενειακὲς τραγωδίες, μὲ ἀφάνταστα δραματικὲς προεχτά-
σεις καὶ καταστροφές...

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ πού τίθεται είναι: Σωστά είναι αυτά, όμως πώς πρέπει να συμπεριφερθεί το κράτος απέναντι, σε κείνους που δυστροπούν συστηματικά στην εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους; Μπορεί να καταργηθεί τὰ μέσα καταναγκασμού και νὰ ἔχει παραδοθεῖ παθητικά στην ἐγωιστικήν ἀντίληψη τῶν πολιτῶν; Θὰ ὑπάρξει τότε κράτος; Ἡ, μήπως, οἱ κρατικές υπηρεσίες θὰ διαλυθοῦν κι' ὁ τόπος θὰ θυσιῇ στὸ χάος καὶ τὴν ἀναρχίαν;

Κανένας λογικός άνθρωπος δεν μπορεί ν' αρνηθεί στο κράτος τη χρησιμοποίηση των μέσων καταναγκασμού. Θά ήτανε ιδανική η πολιτεία που θά τὰ καταργούσε. Όμως βρισκόμαστε ακόμη σὲ πολύ μεγάλη ἀπόσταση ἀπὸ τὸ ποθητὸ αὐτὸ τέρμα. Σιγά — σιγά οἱ προηγμένες κοινωνίες ἀχρηστεύουν τὰ μέσα καταναγκασμοῦ που ἔχουν στὴ διάθεσή τους, ἐξασφαλίζοντας στενὴ καὶ φιλικὴ ἐπαφὴ μὲ τὸν πολίτη. Ἐδῶ, ὅμως, εἰμαστε ἀκόμη πολύ πίσω. Θαρρεῖς καὶ τὸ κράτος δὲν εἶναι ἡ ὠργανωμένη βούλησις τῶν πολιτῶν, παρὰ μιὰ αὐταρχικὴ ἐξουσία, ἔξω ἀπὸ τὸ αἴσθημα καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ πολίτη, μιὰ ἐκφρασιὰ δυνάμεως καὶ βίας, ποὺ ὑπηρετεῖ συχνὰ δικούς της σκοποὺς. Εἶναι πολλοὶ καὶ διαφοροφτικοὶ οἱ λόγοι ποὺ ἔχουν παγιώσει αἰσθήματα ἀντιθέσεως ἀνάμεσα στοὺς πολίτες καὶ τὸ κράτος. Μιὰ ἀναδρομὴ στὶς ἱστορικὰς ρίζες τοῦ μεγαλύτερου καὶ τοῦ πιὸ ἀποφασιστικοῦ αὐτοῦ προβλήματος τοῦ Νεοελληνισμοῦ δὲν εἶναι ὑπόθεσις τόσο εὐκόλη καὶ τόσο σύντομη. Θὰ μπορούσε να λεχθεῖ μονάχα πῶς ὁ ἀλληλοσπαραγμὸς ποὺ συνεχίζεται, ἔδω καὶ πενήντα χρόνια, μὲ πολλὰ καὶ διαφορετικὰ προσώπεια, σὲ συνδυασμὸ μὲ τοὺς περικυρσωμένους πόρους καὶ τὴν ἀνισότητα στὴ διανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ εισοδήματος, βρίσκονται στὶς ρίζες τοῦ κακοῦ. Τὸ ἑλληνικὸ κράτος ἦτανε σχεδὸν πάντα ἓνα κομματιζόμενο κράτος, μὲ εὐνοίες, διορισμούς καὶ δάνεια στοὺς δικούς μας, μὲ πιστικά μέτρα, διώξεις καὶ σκληρότητες ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων του. Καί, τὸ χειρότερο, ἓνα κομματιζόμενο κράτος ποὺ ἔχει ἀνολόβαibe νὰ ἐκπληρώσει πολλὰ καὶ ἀσέκωντες ὑποχρεώσεις. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ συντελεστὲς τῆς φορολογίας, συγκριτικὰ μὲ τὸ εισόδημα τῶν πολιτῶν, εἶναι τόσο καταθλιπτικοί, ὥστε ν' ἀπομυζοῦν τὸν κόσμον, εἰναι τόσο κατατιδράσεις, μίσση, φανατισμούς. Κι' ἂν προσθέσει κανεὶς τὰ πολιτικὰ ἐπακόλουθα τῆς μακρᾶς καὶ παρατεταμένης ἐσωτερικῆς ἀναταραχῆς, τοὺς δικαιολογημένους φόβους ἐσωτερικοῦ ἀσφαλοῦς διώξεις, τοὺς φανατισμούς καὶ τὶς ἀκρότητες, καὶ τὶς δὲν ἔπαυσαν δυστυχῶς ν' ἀποτελοῦν καρκίνωμα τῆς δημοσίας ζωῆς, ἔχει κανεὶς μπροστά του τοὺς βασικούς ἐκείνους λόγους ποὺ ὑψώνουν τὸ κράτος, ἔξω ἀπὸ τὴν συμπάθεια τῶν πε-

ΥΠΑΡΧΕΙ όμως ένας ακόμη βασικώτερος λόγος, που κρατεί σταθερά τον πολίτη μακρινά από το κράτος: "Ως τώρα έχει συνηθίσει να βλέπει το κράτος με την αυστηρή, απαγορευτική, δικαστική του μορφή. Του ζητάει, όλοένα και μεγαλύτερες υποχρεώσεις, του περιορίζει όλοένα και πε-

ΣΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 40

Μέ το Στοιχείο

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

1

Η ΖΩΗ συνεχίζεται. Με τις ταλαι-
τεύσεις της, με τους φόβους της,
με τις διασκέδασης των φόβων της,
με τις έλπίδες της, με τα γεγονότα
της. Ένα πανόραμα δραστηριότητας
που πληνθεί μας, όπου ούδεν κρυπτόν
πλέον, ούδεν μακρυνόν, ούδεν άδιάφο-
ρον. Ή Άλγερία, τὸ Κογκό, ἡ Άγκόλα,
βρίσκονται κοντά σ' ὅλες τίς χώρες
καί ὅλες οἱ χώρες βρίσκονται κοντά
στόν κάθε άνθρωπο πού ζεῖ τὴν ἐποχὴ
του. Πάνω ἀπ' ὅλες τίς χώρες ἔχει δι-
μουρνηθεῖ ἕνα υπέρβιος. Ὁ κάθε ἀν-
θρώπος εἶναι πολίτης τῆς χώρας του
ἀλλά καὶ πολίτης τῆς ἐπικῆς του. Καὶ
τά δυὸ αὐτὰ πράγματα συγχέονται σὲ
τέτοιο σημεῖο, πού ὥρες — ὥρες δὲν
ξερεῖ κανεὶς ἂν θὰ πρέπει νὰ κάνει τὸ
χρέας του σὺν πολίτης τῆς χώρας του
ἢ σὺν πολίτης τῆς ἐποχῆς του.

2

ΠΟΤΕ ἄλλοτε ἡ ἀνθρώπινη συνείδηση δὲν βρέθηκε μπροστὰ σὲ τόσα καὶ σὲ τέτοιου εἶδους διλήμματα. Ποτὲ αὐτὸ ποὺ λέμε ἀνθρώπινη ἠθικὴ δὲν ἔζησε μιὰ τέτοια ποιότητα ἀγωνίας, δὲν ἀπασχολήθηκε τόσα ἔντονα μὲ τὸ πρόβλημα τῆς ἀναθεώρησης ὀρισμένων θέσεων ἀπέναντι στὸ παρόν, στὸ παρὸν τοῦ νέου κόσμου, τοῦ γιγῶντος ἀπὸ ἐλπιδαφόρα μηνύματα.

Ἄν μποροῦσε νὰ καταγράψει κανεὶς τοὺς ψυχικοὺς κραδασμοὺς ὀρισμένων ἀνθρώπων, θὰ ἔδινε μιὰ ἐνδιαφέρουσα εἰκόνα τῶν μετασχηματισμῶν ποὺ γίνονται ὄχι μόνον ἐξω ἀλλὰ καὶ μέσα στὸν ἄνθρωπο. Γιατὶ κάθε ἀλλαγὴ, εἰς μιὰ διπλὴ ἀλλαγὴ. Τὰ πράγματα ἀλλάζουν τὸν ἄνθρωπο καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀλλάζει τὰ πράγματα.

Σ ΚΕΦΟΝΤΕ π. χ. ένα στρατιώτη του Ο.Η.Ε. υποχρεωμένο ν' αντιμετωπίζει τους ισθγενείς μίας αφρικανικής χώρας, η τούδε στρατιώτης μίας οποιασδήποτε άλλης χώρας, σκεφθῇ τε τους Γάλλους στρατιώτες πού πολεμούν τους 'Αλγερινούς χωρίς νὰ πιστεύουν στὴν τιμιότητα τοῦ πολέμου πού κάνουν, σκεφθῇ τε ἐκείνους πού εἰδικεύονται στὴ ρίψη τῆς ὑδρογονοβόμβας καὶ πού ἔχουν κ' αὐτὰ παιδιὰ σὲ μιά πολιτεία γιὰ τὴν ὁποία γυμνάζεται ἀναλόγως ἕνας ἄλλος πού κ' αὐτὸς ἔχει παιδιὰ στὴ δική του πολιτεία. Οἱ, τελευταῖοι εἶναι ἀποστρατευμένοι καὶ ἀποστολῇ τους εἶναι νὰ φέρουν σὲ καλὸ πέρασ ἀνα ἔγιολμα. Ἀνάμεσα σ' ὅλους αὐτοὺς, τὸς πρώτους καὶ τὸς τελευταίους,

υπάρχουν άνθρωποι που σκέπτονται, άνθρωποι που μέσα τους γίνεται σωστός πόλεμος και που αν μπορούσαν να καταγράψουν τα αίματάρα συμβάντα του μέσα τους κόσμου, θα μπορούσε να συντεθεί απ' αυτά μια τραγωδία που θα διακρίνονταν για την υψηλή ποιότητα των κινητρών που θα την είχαν άνα-
δειξει.

ΑΛ' αὐτὸ εἶναι ἓνα μεγάλο θέμα, ὅπως εἶναι μεγάλο θέμα καὶ ἡ ἔντι-
μη δράσις τῆς ζωῆς ποὺ συνεχι-
ζεται μὴ σταθερῇ κατεύθυνσιν, τὸ μέλ-
λον, τὴν ἀνατολὴ τῶν νέων ἐτῶν ποὺ
ἔρχονται κρατώντας στὸ ἓνα τους χέ-
ρι τὴν κάθαρση καὶ τὸ φῶς, καὶ στὸ
ἄλλο τους τὴν καταστροφὴ καὶ φυσικὰ
τὸ σκότος ποὺ θ' ἀκολουθεῖ. Καὶ ἡ
ζωὴ αὐτὴ εἶναι περισσότερο συγχινη-
τικὴ ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ, περισσότερο
ἐπίμονη, περισσότερο ἀποφασιστικὴ,
περισσότερο γενναία. Ἑκατομμύρια ἀν-
θρώποι προσπαθοῦν νὰ φτιάξουν κάτι
καλύτερο. Ἑκατομμύρια ἐνθροπιοὶ προ-
σπαθοῦν πάντα νὰ οἰκονομήσουν
νὰ κατασκευάσουν καὶ νὰ ὑψώσουν κά-
τι πάνω ἀπὸ τὴν καθημερινότητα. Κά-
τι ἀπλῶς ὥραιο, ἢ κατὰ ἀπλῶς ὠφέλιμο,
ἀνάλογο σὲ διαστάσεις μὲ τὴς δυνατό-
τητες ποὺ φέρνουν μέσα τους καὶ τὴς δυ-
νατότητες ποὺ τοὺς παρέχονται. Πιὸ
συγκινητικὲς περιπτώσεις ἀνάμεσα σ' αὐ-
τὲς εἶναι ἐκεῖνες τῶν ἀνθρώπων, ποὺ
δὲν διαθέτουν οὔτε καν ἓνα ἀκέραιο
σῶμα. Ἐκεῖνον ποὺ προσπαθοῦν νὰ ξε-
περάσουν τὴν ἀναπηρία τους καὶ ποὺ
δείχνουν πῶς ἡ ζωὴ μπορεῖ νὰ περπα-
τήσῃ χωρὶς πόδια, νὰ συλλαβεῖ τὴν ὁ-
μορφίαν χωρὶς μάτια καὶ ν' ἀγκαλιάσῃ
χωρὶς χέρια. Ἕνας τυφλὸς πιανίστας
π.χ. ὅπως ὁ Θομῆλης, τόσο διακεκριμέ-
νος, ἀντιπροσώπευε τὴν ἀνότητὴ ἑκ-
φράση θελήσεως τῆς ζωῆς, ποὺ ξεκί-
νησε τυφλὴ, γιὰ νὰ φτάσῃ ἀλαλάζοντας
μὲ τὸν τεράστιον ἀνοιχτὰ μάτια στὸ
σημερινὸ φῶς.

Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ Σοφοκλῆς Χρήστου, δὲν ἔχει χέρι· Ἐπισκέφθηκα τὴν ἔκθεσιν τοῦ στοῦ φουαγιέ τοῦ Δημοτικοῦ Θεάτρου Πειραιῶς καὶ στάθηκα μὲ περίσκεψη μπροστὰ στὰ τελειωμένα του ἔργα. Δὲν ἔχει παλάμες, δὲν ἔχει ἐλευθέρᾳ δάκτυλα, τὰ χέρια του εἶναι κομμένα πάνω ἀπὸ τοὺς καρπούς. Κι' ὅμως. Κυττάξεις τὸ ἄσπνο σχέδιό του, τὴν ἀρμονικότητα τῶν συνθέσεων του, τὴν ἀκρίβεια τῶν γραμμῶν του, τὴν ἀπαλότητα τῶν τοπιῶν ποὺ ἀπεικονίζει καὶ τὸ μόνον ποῦ δὲν μπορεῖς νὰ παραδεχθεῖς εἶναι πῶς τὰ πρᾶγματα αὐτὰ γίνονται χωρὶς χέρι. Πρόκειται

για ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα που παρουσιάζουν την επίμονη θέληση της ζωής να εκφραστεί, να δημιουργήσει, να επιδιώσει, να καταρρίψει τα εμπόδια, να προσφέρει. Και χωρίς το θάυμα των χεριών, όταν οι άνθρωποι θέλουν, μπορούν να κάνουν θαύματα. Η ζωή θέλει. Ο Σοφοκλής Χρίστου εκφράζει αυτή τη θαυμάσια, την άβυσσoαλέα, τη θεά της θέλησης.

ΚΑΙ ἡ ἄλλη ὄψη τῆς ζωῆς. Ἡ διε-
φθαρμένη νοοτροπία ὠρισμένων κρα-
τικῶν ὀργάνων καὶ τὸ δράμα τῶν ἀν-
θρώπων, ποὺ δὲν ἔχουν, καὶρὸ νὰ κάνουν
ἢ νὰ σκεφτοῦν τίποτε ἄλλο, πέρα ἀπὸ
ἢ νὰ σκεφτοῦν ντίποτε ἄλλο, πέρα ἀπὸ
τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν συντήρηση τῆ δικῆς
τους καὶ τῶν παιδιῶν τους. Πέρα ἀπὸ
τὸ κυνήγημα τοῦ ψωμιοῦ, πέρα ἀπὸ τὸ
σκάψιμο τῆς γῆς ποὺ τὴ χτυποῦν μὲ
πέισμα, σὰ νὰ τὴν παρακαλοῦν, καὶ σὰν
νὰ κλαίει τὴ μοίρα τους. Σ' ἓνα χωριό
τῆς Ἄρτας ἕνας χωροφύλακας σκότωσε
τὸν πατέρα τριῶν παιδιῶν καταδιώ-
κοντας τὸν γιὰ μιὰ ὀφειλὴ 200 δραχ-
μῶν πρὸς τὸ Δημόσιο. Διαβάροντας
κανεὶς αὐτὴ τὴν εἰδηση, αὐτόματα ἀ-
νιχνεύει τὸ βάθος τοῦ ἐγκλήματος ἀπὸ
τὴ μιὰ καὶ τὸ βάθος τοῦ δράματος ἀπὸ
τὴν ἄλλη. Κ' ἕνας λαγὸς ἀκόμη ἂν πα-
ρακαλοῦσε τὸν κυνηγὸ τοῦ νὰ τοῦ χα-
ρίσει τὴ ζωὴ, ὁ κυνηγὸς θὰ τὸ σκέπτον-
ταν. Ἕνας ἄνθρωπος, ἕνας πατέρας,
ἕνας «Ἕλλην πολίτης» δὲν ὀρέει ἕλεος.

Η ΣΤΗΛΗ αυτή δεν είναι πολιτική, και συνεπώς δεν βλέπει τα πράγματα κάτω από ένα ώριμο πρίσμα. Δεν υπάρχουν διδασχόμενα τα όποια βλέπει και πράγματα τα όποια δεν βλέπει. 'Απλώς βλέπει και σημειώνει χωρίς πολιτική διάκριση αυτά που βλέπει. Πρέπει να σημειώσουμε εδώ την ικανοποίηση που νοιώσαμε τον τελευταίο καιρό, διασχίζοντας αρκετές περιοχές της χώρας βλέποντας τη δημιουργία των τουριστικών έργων: ξενοδοχεία, δρόμοι κ.λ.π. που η εύεργετική τους επίδραση στον πολιτισμό και στην οικονομία της χώρας μας θα είναι σημαντική. 'Η Ελλάδα ή χωρίς βιομηχανίες και χωρίς ιδιαίτερες πηγές πλούτου, έχει το πρόνμιο του ωραίου της χώρας και της ιστορίας της που την διηγούνται τα μνημεία της, την διηγείται το ανεπαλήπτο για όλη την ανθρωπότητα παρελθόν της. 'Εχει την τύχη να είναι πηγή ομορφιάς, κι' η ομορφιά της αυτή να είναι και πηγή πλούτου. 'Αρκετά να δασκαλευθεί η τουριστική της αξιοποίηση, έστω και με θυσίες σε άλλους τομείς της κοινωνικής της ζωής.

ΠΟΙΟΣ ἔτυχε νὰ δεῖ κι' ἄλλες
θάλασσες, ἔξω ἀπὸ τὴ Μεσόγειο,
χαίρεται μὲ ἱκανοποίηση σχεδὸν
ἐθνικὴ αὐτὸ τὸ καθαρὸ στοιχείο τοῦ

περιδρέχει την πατρίδα μας. Διάφανο, με μια ποικιλία αποχρώσεων, κρύβει ώρες — ώρες την ύλική του υπόσταση, δίνοντάς σου μιαν αίσθηση χρώματος και φωτός, μιαν εντύπωση φευγαλέου πράγματος, άμεσα συνδεδεμένου με τον ούρανό, που δεν είναι από νερό, αλλά αποτελεί άπλωσ ένα χώρο μεταμορφώσεως των χρωμάτων. Οι ακροθαλασσιές μας άρχισαν να γιομίζουν από κόσμο. Τα έπαρχιακά παράλια έτοιμάζονται να δεχτούν τους ντόπιους και τους ξένους επισκέπτες τους. Η γιορτή άρχίζει. Γιατί, πραγματικά, με γιορτή μοιάζει, αυτό που κάθε καλοκαίρι παρατηρείται κοντά στη θάλασσα. Ρωτήστε γι' αυτό τα παιδιά, τα σχεδόν δρέφη, που προσπαθούν να σηκώσουν το νερό στις παλάμες τους, χτυπώντας τις χαρούμενα, συγχίζοντας στην άπλαστη συνείδησή τους τον ήλιο και το νερό.

9

ΜΗΜΟΝΕΥΟΝΤΑΣ λίγο πιό πάνω το φόνο ενός χωρικού από τον χωροφύλακα, όργανο της έννομης τάξεως, θα ήθελα να σημειώσω πως γι' αυτή την έλαφρότητα — έπιεικής χαρακτηρισμός — εύθύνεται το ίδιο το κράτος, ή καλύτερα ή κακή αντίληψη που έχουμε για την πολιτική στην Ελλάδα. Η ίδια ή πολιτική είναι εκείνη που διαφθείρει τα όργανα — γενικά — του κρατικού μηχανισμού, γιατί κερδίζοντας την εξουσία διαχωρίζει το Έθνος από το Κράτος. Με κάθε κρατική μεταβολή άρχίζει άμέσως και ένας χορός μετακινήσεως υπαλλήλων, ένας διαχωρισμός σε εύνομημένους και μη. Η παλιά ρήσις ισχύει πάντοτε. Για κάθε πράγμα που θέλεις να κάνεις πρέπει νάχεις «μπάρμπα» στην Κορώνη». Δεν κάνεις για χωροφύλακα; Δεν έχει σημασία. Όταν έχεις «μπάρμπα» γίνεσαι. Και Νομάρχης ακόμα γίνεσαι όταν έχεις «μπάρμπα» και ότι θέλεις γίνεσαι. Δεν έχεις «μπάρμπα»; Και αν ακόμα έχεις κάτι, με την αξία σου, ξεγίνεσαι. Η πολιτική διαφθορά άποτελεί τον ύπ' αριθμόν 1 κίνδυνο για την Ελλάδα.

10

ΚΑΝΕΙΣ δεν δρέθηκε ως τα τώρα — εκατόν τριάντα τόσα χρόνια Κράτος ελεύθερο, — να πει ένα άλλ σ' αυτό το ασχος! Η παραπάνω φράση είναι παρμένη από το βιβλίο του Α ρ κ ά β ι ο υ Λ ε υ κ ο ύ «Δαίμονες και Σταυροί» ένα μυθιστόρημα 415 σελίδων, ή καλύτερα ένα χρονικό αυτής της έθνικής τραγωδίας, αναφερόμενο σ' έναν τομέα και σε μια ώρισμένη χρονική περίοδο. Ο Αρκάδιος Λευκός, μιλάει απ' ευθείας, έχει μια γλώσσα άνεπιτήδευτη, λέει τα πράγματα με τ' όνομά τους, δεν φαντάζεται, πέρα για πέρα γνώστης του θεματός του. Ανασύρει τον πέπλο της έπιφανείας για να μάς δείξει τι υπάρχει στο βάθος. Όταν ο ίδιος το 1933 έβγαλε το πρώτο του βιβλίο, μια νουέλλα, την Κ ρ ί σ η, απέσπασε τις πιό έγκωμιαστικές κρίσεις που άκούστηκαν ποτέ για πρώτο βιβλίο συγγραφέως της γενιάς του. Μέσα από τις σελίδες του κυλούσε ή ίδια ή ζωή, σά

νάχει γραφτεί από μόνη της, χωρίς καμιά φιλολογική παρέμβαση. Ο συγγραφέας έτυχε νά'ναι δημόσιος υπάλληλος και φυσικά δεν είχε ελεύθερα τα κέρια του να δώσει την άναμενόμενη συνέχεια σ' αυτό το είδος του νεορεαλισμού, γιατί τα πράγματα που θα έπρεπε να τον άπασχολήσουν ήταν πράγματα που έκαιγαν. Τελειώνοντας την έπαγγελματική του καριέρα παρουσιάζεται τώρα με το έκτεταμένο μυθιστόρημά του «Δαίμονες και Σταυροί» ύστερα από το «Κίτρινο και Γαλάζιο» ένα ιδιότυπο πεζογράφημα που τύπωσε το 1953.

Ακριβώς ή δημοσιούπαλληλική του ζωή, ή περιπλάνησή του στις έπαρχιακές πόλεις, του δίνουν το ύλικό αυτό του μυθιστορήματος. Έζησε πολύ κοντά στα πράγματα. Δεν έκδικείται, για τα περισπασμό που του προσένησε το έπάγγελμά του γράφοντας μιαν εύφραση ιστορία. Απλούστατα λέει την αλήθεια του, την αλήθεια που συμπυκνώσαμε στη σύντομη φράση του με την οποία άρχισαμε το σημείωμά μας. Κεντρικός του ήρωας είναι ο «Θεοφάνης Γκράτσας, Προϊστάμενος της Περιφερειακής Υπηρεσίας του Υπαρχείου Ανασυγκροτήσεως, μηχανολόγος με βαθμό τμηματάρχου Α'» ένας εύθυμος υπάλληλος που μοιάζει σά νάπεσε από τον ούρανό μέσα στη ζούγκλα αυτή του πολιτικαντισμού, του κινούμενου παρασιτισμού και της ρουσφετολογίας. Ο ήρωάς του αυτός — μιαν κινούμενη τραγωδία — που έπιμένει να κάνει αυτό που λέει ο Νόμος — όχι ο κ. Νομάρχης ή ο κ. Βουλευτής της της περιοχής που υπηρετεί ή ο πρώτος τυχόν πολιτικάντης, που δεν καταλαβαίνει γιατί πρέπει να κάνει άδαιριες — κάθε είδους παράνομη άδαιρία, παίρνει το φύσημά του από πόλη σε πόλη, δεν στερώνει πουθενά, παρασέρνοντας μαζί του τη γυναίκα του και τα παιδιά του, ζώντας ένα αδιάκοπο οικογενειακό δράμα δηλαδή. Δεν μπορεί να καταλάβει πώς συμβαίνουν, πώς μπορεί να συμβαίνουν αυτά τα πράγματα. Γίνεται ήρσκόκλητος, θεοφοβούμενος, κάνει το σταυρό του όπου βλέπει έκκλησία, νοιώθει περικυκλωμένος από δαίμονες, τους δαίμονες αυτούς που σπαράσσουν την εύρυθμία και την προκοπή του έθνους. Μη γνωρίζοντας να έλίσσεται, μη μπορώντας να προσαρμοστεί στην άτιμία και στον παλινωρισμό, παλεύει μια ζωή ολόκληρη. Δυό είναι οι φυσικές λύσεις που βρίσκονται μπροστά του. Η να προσαρμοστεί ή να καταστραφεί. Το δεύτερο δεν γίνεται βέβαια. Και το ισχυρότερο μέταλλο δεν άντέχει στην τριβή που του κάνει αυτή ή πανεθνική κοκοδοιμονία.

Το βιβλίο του Αρκάδιου Λευκού «Δαίμονες και Σταυροί» είναι ένα διαφωτιστικό ανάγνωσμα από κείνα που μάς δίνουν μια ιδέα της εθνικής μας πραγματικότητας. Ένα ανάγνωσμα από κείνα που θα πρέπει να διαβάζονται και που γι' αυτόν ακριβώς το λόγο δεν διαβάζονται. Η αλήθεια που θα έσωζε το έθνος, είναι άσύμφορη για τους σωτήρες του έθνους. Και ή ζωή συνεχίζεται...

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

ΟΙ ΓΛΑΡΟΙ ΤΟΥ ΝΤΟΒΕΡ

Οι γλάροι του Ντόβερ έχουν εγκατασταθεί κατά χιλιάδες στο άεροδρόμιο του Λονδίνου και κανείς δεν μπορεί να τους πείσει να μετακομίσουν... Οι άρχες του άεροδρομίου κάλεσαν τους τεχνικούς της βασιλικής άεροπορίας, του κέντρου του Φάινμπορο, για να βρουν μια λύση του προβλήματος, γιατί τα σμήνη των πουλιών που κυκλοφορούν πάνω από τους διαδρόμους προσγειώσεως ενδέχεται να προκαλέσουν σοβαρά δυστυχήματα.

Οι άεροπόροι δοκίμασαν πρώτα να διώξουν τους γλάρους άνηλώνοντας χαρταετούς. Άλλα τα πουλιά δεν έτρώμαζαν. Στην άρχη πετούσαν με περιέργεια γύρω από τα χαρτίνα σιμάχτρα και κατόπιν έφουσαν και τα ξέσχισαν.

Οι ειδικοί του Φάινμπορο άρχισαν τότε να εκπέμπουν με τα κατ'άλληλα μεγάφωνα όξείατους ήχους που τρώμαζαν τους γλάρους και τους έδιωχναν πέρα από το άεροδρόμιο. Άλλ' ή εταιρία προστάσις των ζώων έναντιώθηκε σ' αυτό το σχέδιο έπειδή... ένωχλούσε τους σκύλους της περιοχής. Άλλωστε, οι όξείς αυτοί ήχοι ήταν άρκετά έννοηλτικοί και για τους ανθρώπους.

Το άγγλικό ύπουργείο Άεροπορίας αποφάσισε να συνεργασθεί με το ύπουργείο Έργασίας που άντιμετώπιζε ένα παρόμοιο πρόβλημα: Την εκδίωξη των άγριοπεριστερών της Τσαρλγχαρ Σκονέαρ. Οι άρμόδιες υπηρεσίες των δυό ύπουργείων νιοθέτησαν το σχέδιο μιας ειδικής εκπομπής από κραυγές άπακτικών πουλιών που είχαν καταγραφεί σε μαγνητοφωνικές ταινίες. Άλλ' οι γλάροι αντί ν' απομακρυνθούν, άρχισαν να συγκεντρώνονται γύρω από τα μεγάφωνα και ν' άκούνε την εκπομπή με καταφανή ευχαρίστηση!

Η Ρ.Α.Φ. δοκίμασε κατόπιν να ενομβαρδίσει τα πουλιά σε σβώλους ναφθαλίνης. Άλλ' οι γλάροι ξαναρχόταν όταν ή μυρουδιά ξεθόλωνε.

Και ο πόλεμος κατά των γλάρων του Ντόβερ συνεχίζεται. Παράσφατα, το ύπουργείο Άεροπορίας διάταξε να πολυβολούνται τα σμήνη των πουλιών όταν γίνονται πολύ πυκνά. Άλλα πάντως οι γλάροι δεν άποφάσισαν ακόμα να μετακομίσουν.

Δρ. Άντώνιο Σαλαζάρ
ο δικτάτορας της Πορτογαλίας.

Μικροεπεισόδια πριν από λίγες ακόμα εβδομάδες, λαϊκή εξέγερση σε μεγάλη κλίμακα σήμερα: ή Άγκόλα έχει γίνει ένα τεράστιο ήφαιστειο. Η τελευταία άποικιακή αυτοκρατορία, ή πορτογαλική, άπειλείται κι' αυτή με διάλυση, έπειτα από την άγγλική, τη γαλλική, την όλλανδική, τη βελγική. Οι άπεγνωσμένες προσπάθειες του δικτάτορα Σαλαζάρ να συντρίψει την εξέγερση στην Άγκόλα και να σώσει την άποικιακή αυτοκρατορία του είναι καταδικασμένη σ' άποτυχία.

Τίποτε πιά δεν μπορεί ν' άντισταθεί στο άντιαποικιοκρατικό ρεύμα που έχει σαρώσει διοικήσεις πολύ ισχυρότερες από την Πορτογαλική. Ποιά, όμως, είναι ή Πορτογαλική άποικιακή αυτοκρατορία — ή τελευταία που άπομένει από την άποικιοκρατική έποχή;

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Τα γεγονότα της Άγκόλα, ή Πορτογαλία και οι υπερπόντιες κτήσεις της

Άνάλυση του ΕΙΔΙΚΟΥ

Οι Πορτογάλοι ήσαν οι πρώτοι μεγάλοι θαλασσοπόροι της έποχής των Ανακαλύψεων κι' αυτοί έφθασαν πρώτοι στη νότιο Άφρική, στις Ίνδιες, στις άκτές του Ειρηνικού. Και ύπηρεξαν οι θεμελιωτές μιας άποικιακής αυτοκρατορίας που έξακολουθεί να διατηρείται ακόμα, όταν οι αυτοκρατορίες των μεγάλων άποικιακών δυνάμεων, της Άγγλίας και της Γαλλίας έχουν πλέον διαλυθεί. Το 1952 ή πορτογαλική άποικιακή αυτοκρατορία, που έκυβερνάτο από τον «Άποικιακό νόμο» του 1930 — έργο του Σαλαζάρ — ένωματώθηκε στο πορτογαλικό κράτος και οι άποικίες έγιναν έπίσημα μητροπολιτικό έδαφος: υπερπόντιες έπαρχίες. Οι έπαρχίες αυτές — που ή έκτασή τους είναι 23 φορές μεγαλύτερη από την έκταση της Πορτογαλίας — άποτελούσαν τότε (το 1952 όταν ή Άγγλία και ή Γαλλία διατηρούσαν ακόμα τις περισσότερες άποικίες τους) την τρίτη σε έκταση άποικιακή αυτοκρατορία του κόσμου, που δεν έχει ύποσσει καμιά σχεδόν μεταβολή από τον 18ο αιώνα. Μόνο τώρα, με την εξέγερση στην Άγκόλα, ή αυτοκρατορία αυτή άρχίζει να κλονίζεται. Και ή διάλυσή της — που θαρθεί άναπότρεπτα — θα σημάνει το τέλος της άποικιοκρατικής έποχής.

Η πορτογαλική άποικιακή αυτοκρατορία άποτελείται από τα έξης έδάφη: Νησιά του Πρασίνου, Άκρωτηρίου, Πορτογαλική Γουινέα, Νησιά Σάν Τομέ και Πρίνσιπε, Άγκόλα, Μοζαμβίκη, Πορτογαλικές Ίνδιες, Μακάο, Τιμόρ. Ποιά είναι ή ιστορία της και τί έσπουμε γι' αυτήν;

Οι Πορτογαλικές άποικίες

Ας κάνουμε ένα ιστορικό και γεωγραφικό περίπατο στις πορτογαλικές κτήσεις. Ας τις εξετάσουμε μια μια.

1. Ν η σ ι α τ ο υ — Π ρ α σ ι ν ο υ. Ά κ ρ ω τ η ρ ί ο υ. Έκταση 3.281 τετραγωνικά χιλιόμετρα, 160.000 κάτοικοι. Όταν οι Πορτογάλοι θαλασσοπόροι ανακάλυψαν στον 15ο αιώνα στις άκτές της δυτικής Άφρικής το άρχιπέλαγος των 15 αυτών ή-

φαιστειογενών νησιών, δεν βρήκαν σ' αυτό παρά γύπες, βελανιδιές και χελώνες. Το άρχιπέλαγος έγινε γρήγορα ή πρώτη «σκάλα» στο θαλάσσιο δρόμο των Ίνδιών. Έγκαταστάθηκαν Πορτογάλοι άποικοι και μετέφεραν εκεί από την άπέναντι άφρικανική άκτή μαύρους δούλους για να έργασθούν στις φυτείες ζαχαροκάλαμου και καφέ. Σήμερα στο Άρχιπέλαγος αυτό 3.000 Πορτογάλοι έκμεταλλεύονται τον ιδρώτα 157.000 μαύρων.

2. Πο ρ τ ο γ α λ ι κ ή Γ ο υ ι ν έ α: Στη Δυτική Άφρική. Έκταση 36.500 τετραγωνικά χιλιόμετρα, 550.000 κάτοικοι. Είναι το άρχαιότερο πορτογαλικό έδαφος της Άφρικής: το 1446 οι Πορτογάλοι θαλασσοπόροι ανακαλύπτουν το νησί Μπολάμα και κατόπιν αποβιβάζονται στην άκτή της Γουινέας. Το 1485 ο Ντιάγκο ντ' Άζαμπούγια κτίζει εκεί το φρούριο του Σάν Ζοάο ντ'ά Μίνα. Σήμερα από τους 550.000 κατοίκους 2.500 είναι Πορτογάλοι και 5.000 μιγάδες. Όλοι οι άλλοι μαύροι, σε φριχτή κατάσταση, που ή πορτογαλική διοίκηση δεν έκανε τίποτε για να τους εκπολιτίσει.

3. Σ ά ν Τ ο μ έ και Π ρ ι ν σ ι π έ: Δυό νησιά — έκταση 964 τετραγωνικά χιλιόμετρα, 65.000 κάτοικοι — σ' άνοικτά της ισπανικής Γουινέας, στη δυτική Άφρική. Ανακαλύφθηκαν από Πορτογάλους θαλασσοπόρους το 1470. Από τον πληθυσμό μόνο 1.500 είναι Πορτογάλοι. Οι άλλοι είναι μαύροι.

4. Ά γ κ ό λ α: Η μεγαλύτερη και πλουσιότερη πορτογαλική άποικία. 1.300.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα, 4.500.000 κάτοικοι (από τους όποιους 150.000 λευκοί). Οι άκτές της ανακαλύφθηκαν το 1482 από τον Πορτογάλο θαλασσοπόρο Ντιάγκο Κάο. Το 1529 δώδεκα ιεραπόστολοι αποβιβάζονται στο λιμάνι Ζάϊρε για να έκχριστιανίσουν τις μαύρες φυλές που ύπάρχουν στην έξουσία του βασιλιά του Κογκό. Ο θαλασσοπόρος Πάουλο Ντιάξ ντ'ε Νοβάες ιδρύει το 1574 με την άδεια του βασιλιά του Κογκό το Λουάντα — τη σημερινή πρωτεύουσα της Άγκόλα. Δεκατέσσερις φορές πιό μεγάλη από την Πορτογαλία,

«Όταν οι Πορτογάλοι άσκούσαν σέ τεράστια έκταση δουλεμπόριο στήν 'Αγκόλα»

Η 'Αγκόλα είναι πολύ άραιοκατοικημένη, αλλά πλουσιώτατη σέ υπέδαφος κοί γεωργικά προϊόντα: διαμάντια, καφέ, — καλαμπόκι, κακάο, καπνά, φουνιέλαιο, ξυλεία κλπ. Η άποικία βρίσκεται σέ πρωτόγονη κατάσταση. Τό μόνο πού φρόντισαν τόσους αιώνες οι Πορτογάλοι ήταν πώς νά έκμεταλλευθούν, μέ τό μόχθο τών Ιθαγενών, τούς φυσικούς πόρους τής 'Αγκόλα.

5. Μ ο ζ α μ β ί κ η: Η δεύτερη 42 έκταση πορτογαλική άποικία: 760.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα 5.750.000 κάτοικοι (άπό τούς όποιους 50.000 λευκοί και 50.000 Άσιάτες άποικοί). Στίς άκτές τής ανατολικής 'Αφρικής στίς 7 'Απριλίου 1948 ό μεγάλος θαλασσοπόρος Βάσκο ντε Γκάμα άφού είχε περάσει τό 'Ακρωτήριο τής Καλής 'Ελπίδος, άνακαλύπτει ένα ποταμό πού τόν βαφτίζει «Ρίο ντος Μπόνς Σινάις». 'Εκεί θά ίδρυθεί τό Λουρένσο — Μαρκές, ή σημερινή πρωτεύουσα τής Μοζαμβίκης, πού είναι όκτώ φορές μεγαλύτερη άπό τήν Πορτογαλία και έχει άπέραντους, άλλ' άναξιοποίητους φυσικούς πόρους. Η κατάσταση τών Ιθαγενών είναι τραγική. Άρκεί νά σημειωθεί ότι κάθε χρόνο οι πορτογαλικές άρχες στέλνουν μέ τή βία 140.000 μαύρους στή Νοτιοαφρικανική Ένωση και στή Ροδεσία γιά νά έργασθούν μέ έξευτελιστικά μεροκάματα στα χρυσωρυχεία.

6. Πορτογαλικές 'Ινδίες: Στή δυτική άκτή τής 'Ινδίας. Έκταση 4.200 τετραγωνικά χιλιόμετρα. 650.000 κάτοικοι. Τό 1510. Ένδεκα χρόνια μετά τήν έπιστροφή τού Βάσκο ντε Γκάμα άπό τό πρώτο ταξίδι του, ό 'Αλφόνσος ντ' Άλμπουκέρικε κατέλαβε τήν Γκόα, στή δυτική άκτή τής 'Ινδίας, πού έμελλε νά γίνει ή πρωτεύουσα μιάς πορτογαλικής αυτοκρατορίας τής 'Ινδίας, πού τήν έκτριτίανισε ό άγιος Φραγκίσκος Ξαβιέ. Σήμερα άπό τήν αυτοκρατορία αυτή άπομένουν λίγα ύπολείμματα, σκορπισμένα στήν ινδική άκτή και πού τά διεκδικεί σάν έθνικό της έδαφος ή 'Ινδία. Άπό τόν πληθυσμό έλάχιστοι είναι Πορτογάλοι. Οι άλλοι είναι 'Ινδοί.

7. Μ α κ ά ο: Στίς άκτές τής Κίνας. Μικρή χερσόνησος μέ έκταση 14000 τετραγωνικά χιλιόμετρα και 400.000 κατοίκους. Τό 1556 ή Κίνα πρόσφερε τό έδαφος τού Μακάο στό πορτογαλικό στέμμα σέ άντάλλαγμα γιά τή συμβολή τών Πορτογάλων ναυτικών στήν εξόντωση τών πειρατών πού ήσαν ή μάστιγα τών κινεζικών θαλασσών. Η πόλη και τό λιμάνι τού Μακάο είναι ένα άπό τά ζωρότερα έμπορικά κέντρα τής 'Απω 'Ανατολής: άπό εκεί — κι' άπό τό Χόγκ Κόγκ — γίνεται όλόκληρο τό δυτικό έμπόριο μέ τήν Κίνα.

8. Τ ι μ ό ρ: Στήν 'Ωκεανία, νησί στ' άνοικτά τής Β.Δ. άκτής τής Αυστραλίας. Έκταση 18.500 τετραγωνικά χιλιόμετρα, 450.000 κάτοικοι. Δο-

μινικανοί ιεραπόστολοι έγκαθίστανται στό Τιμόρ τό 1561 κι' άρχίζουν νά έκχριστιανίζουν τούς κατοίκους. Σήμερα ζουν στό Τιμόρ 1.500 λευκοί άποικοί. 'Ολοι οι άλλοι κάτοικοι είναι Ιθαγενείς.

Συνολικά ή πορτογαλική αυτοκρατορία έχει έκταση 2.123.458 χιλιόμετρα και πληθυσμό άπό 12.525.000 κατοίκους. Άπό αυτούς μόνο 215.000 — δηλαδή τό ένα εξηκαστό είναι Πορτογάλοι άποικοί. Καί οι 215.000 αυτοί λευκοί — ιδιοκτήτες φυτειών, έπιχειρηματίες, έμποροι, ιδιοκτήτες ορυχείων και δημόσιοι υπάλληλοι έκμεταλλεύονται χωρίς οίκο και χωρίς έλάχιστο ήγνος άνθρώπισμο 12.300.000 Ιθαγενείς, πού οι συνθήκες τής ζωής τους είναι ίσως οι χειρότερες στόν κόσμο.

Η κατάσταση στήν 'Αγκόλα

Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ δημοσιογράφος Έρνεστ Ντάμπαρ, άπεσταλμένος τού γνωστότατου περιοδικού «Λούκ» πού περιώδευσε πριν άπό λίγα καιρό στήν 'Αγκόλα, γράφει:

«Οι πορτογαλικές άρχες στή Λισαβόνα μου είπαν ότι στήν 'Αγκόλα θά εύρισκα τούς λευκούς και τούς μαύρους σέ άρμονική συμβίωση άγνωστη όπουδήποτε άλλου. Μου είπαν ότι τίποτε δέν έμποδίζει τούς Ιθαγενείς ν' άπολαμβάνουν όλους τούς καρπούς τού πορτογαλικού πολιτισμού. Πρόσθεσαν ότι στήν 'Αγκόλα οι Ιθαγενείς δέν διεκδικούν έλευθερία, γιατί άπλούστατα έχουν ήδη όλα τά δικαιώματα. 'Ο,τι είδα στήν 'Αγκόλα ήταν όλότελα διαφορετικό. Άντί νά βρώ μιάν άπρόκαταληπτή κοινωνία, βρήκα αυστηρά χωρισμένα στρώματα λαού, μέ κορυφή 200.000 προνομιούχους λευκούς και, κατάπιν λίγες δεκάδες χιλιάδες «άφωμοιμένους» μιγάδες. Κάτω άπό τά δυο αυτά στρώματα πίνζονται 4.500.000 μαύροι Ιθαγενείς άνίσχυρα θύματα άπάνθρωπης έκμεταλλεύσεως. Άντί έκπολιτιστική άποστολή», όπως βεβαιώνει ή Λισαβόνα γιά τήν άποικιακή της διοίκηση, βρήκα έκμετάλλευση. Οι Ιθαγενείς άποσπώνται μέ τή βία άπό τίς οικόγειές τους και έξαναγκάζονται νά εργάζονται μέ τίς πιό άπάνθρωπες συνθήκες. Η Πορτογαλία διακηρύττει ότι άσκει πολιτική φυλετικής ισότητας. Καί όμως, στέλνει χιλιάδες λευκούς άποίκους στήν 'Αγκόλα πού έγκαθίστανται σέ γαίες τής έκλογής τους, άπ' όπου διώχνουν χωρίς τήν παραμικρή άποζημίωση τούς μαύρους Ιδιοκτήτες τους».

Ο κ. Ντάμπαρ έξιτορεί κατόπιν πώς οι Πορτογάλοι είχαν άσκήσει σέ τεράστια έκταση δουλεμπόριο στήν 'Αγκόλα και είχαν στείλει — ως τό 1850, έκατομμύρια μαύρους δούλους στίς φυτείες τής Βραζιλίας και τού Νότου τών 'Ην. Πολιτειών. Καί έπειτα περιγράφει μέ άγανάκτηση τήν τραγική κατάσταση πού επικρατεί σήμερα

στήν 'Αγκόλα, στήν πορτογαλική Γουινέα και στήν Μοζαμβίκη.

Φυσικό έπακόλουθο όλων αυτών ήταν νά ξεσηκωθούν οι καταπιεζόμενοι μαύροι. Τό σύνθημα τό έδωσε ή πολυθρύλητη «πλωτή επανάσταση» τού Γκαλβάο, όταν κυρίευσε τό υπερωκεάνειο «Σόντα Μαρία». Οι Ιθαγενείς τής 'Αγκόλα είδαν τότε, ότι ό Σαλαζάρ δέν ήταν ήγέτης. Στό μεταξύ είχε γίνει άνεξάρτητο τό Βελγικό Κονγκό και κατέφυγαν σ' αυτό — τά σύνορα είναι κοινά — οι μυστικοί άρχηγοί τού έθνικού άπελευθερωτικού κινήματος τής 'Αγκόλα πού άρχισαν νά όργανώνουν έκει τήν εξέγερση εναντίον τού πορτογαλικού ζυγού.

Η όμαδική εξέγερση

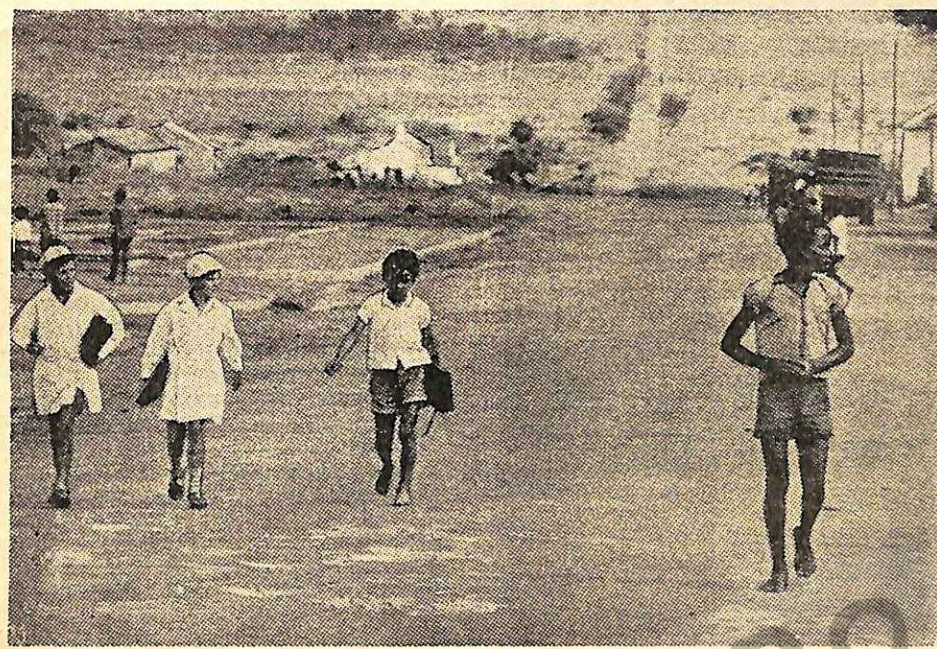
ΑΡΧΗΓΟΣ τού κινήματος είναι ό Χόλντεν Ρομπέρτο, πού είχε έγκαταστήσει τό στρατηγείο του στή Λεοπολντβίλλ τού Κονγκό, άπ' όπου διευθύνει τόν άγώνα. Οι πρώτες εξέγερσεις τής 'Αγκόλα, κοντά στα σύνορα τού Κονγκό. Οι Πορτογάλοι άντέδρασαν μέ άμείλικτη σκληρότητα: 40.000 Ιθαγενείς έχουν σφαγεί ως τώρα — δηλαδή μέσα σέ λίγες έβδομάδες — άπό τούς Πορτογάλους, πού προσπαθούν νά τρομοκρατήσουν τούς Ιθαγενείς, καίοντας τά χωριά τους μ' έμπρηστικές βόμβες πού ρίχνουν τ' άεροπλάνα και άποδεκατίζοντας τούς χωρικούς μέ τά πολυβόλα τους. Οι Ιθαγενείς άπαντούν μέ έπιθέσεις κατά τών λευκών. Σιγά σιγά όμως ή εξέγερσή τους παύει νά έχει σπασμωδικό ή μόνο φυλετικό χαρακτήρα, όργανώνεται και γίνεται έθνική άπελευθερωτική. Οι άσύντακτοι άντάρτες τών πρώτων ήμερών έχουν τώρα όργανωθεί σέ συντεταγμένες ομάδες. Έχουν έξοπλισθεί, έχουν ύπαρχει σέ ένιαία διοίκηση και οι Πορτογάλοι άντιμετωπίζουν πλέον πραγματικό πόλεμο — όπως είχαν άντιμετωπίσει οι 'Ολλανδοί στήν 'Ινδονησία, οι Γάλλοι στήν 'Ινδοκίνα κι' οι 'Αγγλοι στή Μαλαισία. Ο Χόλντεν Ρομπέρτο διαθέτει τώρα ένα στρατό άπό 50.000 άντάρτες κι' έτοιμάζεται γιά νικήν έπίθεση. Καί συνάμα τά πρώτα έπινύδια σημειώνονται στή Μοζαμβίκη. Ο Σαλαζάρ στέλνει βιαστικά στρατεύματα και στίς δυο άποικίες γιά νά συγκρατήσει τήν κατάσταση, ίσως όμως νά είναι πλέον άργά. Η 'Αγκόλα είναι άραιοκατοικημένη, χωρίς συγκοινωνίες και οι μαύροι, πού ξέρουν καλά τό έδαφος και μπορούν νά κρύβονται στή ζούγκλα, έχουν όλα τά πλεονεκτήματα γιά έκτεταμένο άνταρπολέμο, πού ή άντιμετώπισή του θά χρειάζεταν πανίσχυρο στρατό —όπως απέδειξε ή 'Αλγερία όπου 600.000 γαλλικού στρατού δέν κατώρθωσαν νά νικήσουν 25.000 άντάρτες σέ έπτά χρόνια.

Ο Σαλαζάρ ξέρει ότι ή τύχη και τού ίδιου και τού καθεστώτος του παίζει στήν 'Αγκόλα. Γιατί άν χαθεί ή άποικία αυτή, θά χαθούν έπειτα κι' άλλες κι' ή πορτογαλική πλουτοκρατία,

πού τόν κρατά στήν έξουσία, θά χάσει τήν πηγή τού εύκολου πλουτισμού της και θά τόν θεωρήσει ύπεύθυνο γιά τή συμφορά. Χωρίς τίς άποικίες ή πλουτοκρατία αυτή, πού έκμεταλλεύεται άνιμόνο, τούς μαύρους στα ύπερπόντια έδαφη, αλλά και αυτόν τόν πορτογαλικό λαό, θά στερηθεί τό εύκολο εισόδημά της. Γι' αυτό πιέζει τό Σαλαζάρ νά πνίξει σπο αίμα τήν άντιαποικιοκρατική εξέγερση — και θά τόν άντικαταστήσει άν δέν τό πετύχει».

Τό τέλος μιάς αυτοκρατορίας

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ άποικιακή αυτοκρατορία — και ή πιό παλιά — έχει μπει στό τελικό της στάδιο. 'Α-

Μιά φωτογραφία πού άποκαλύπτει τήν κατάσταση πού επικρατεί στήν 'Αγκόλα. Άριστερά δυο καλοντυμένα Πορτογαλόπαιδα πηγαινούν στό σχολείο στόν άγροτικό οικισμό τής Κιμπάλα. Συνοδεύονται άπό ένα ζυπόλητο μιγάδα συμμαθητή τους (στή μέση) ενώ ένα Ιθαγενές παιδί (δεξιά) όχι μόνο είναι ζυπόλητο, αλλά και δέν έχει τό δικαίωμα νά φοιτήσει στό σχολείο.

κόμα κι' οι 'Ην. Πολιτείες ψήφισαν εναντίον τής Πορτογαλίας — μολονότι είναι σύμμαχός τους, άφού άνήκει στό ΝΑΤΟ — όταν συζητήθηκε τό θέμα τής 'Αγκόλα στα 'Ηνωμένα Έθνη. Καμμία χώρα — εκτός άπό τήν 'Ισπανία τού Φράκνο — δέν βρέθηκε νά ύποστηρίξει τήν πορτογαλική άποικιοκρατία. Στήν 'Ιδια τήν Πορτογαλία ή άντιπολίτευση — πού άρχισε νά ύψώνει φωνή έπειτα άπό όλόκληρες δεκαετίες σιωπής — ζητά άπό τό Σαλαζάρ νά αλλάξει τό άποικιακό σύστημα και νά εφαρμόσει ριζικές μεταρρυθμίσεις στήν 'Αγκόλα και τή Μοζαμβίκη, ώστε νά ίκανοποιηθούν οι Ιθαγενείς και νά σταματήσουν τόν άνταρτοπόλεμο. Ο Σαλαζάρ, όμως, πού δέν ξεχνά ότι είναι δικτάτορας και ξέρει ότι ένας δικτάτορας πού ύποχωρεί ύπογράφει τήν κατάρτιση του, φαίνεται άποφασισμένος νά τσακίσει μέ τή βία τήν εξέγερση στήν 'Αγκόλα. Κάνει τό ίδιο λάθος πού έκαναν όλοι οι άμετανόητοι άποικιοκράτες: οι 'Ολλανδοί στήν 'Ινδονησία, οι Γάλλοι στήν 'Ινδοκίνα και στήν 'Αλγερία. Ο πορτογαλικός στρατός δέν είναι σέ θέση — κι' άν ή

κόμα μεταφερθεί όλόκληρος στήν 'Αγκόλα, πράγμα πού άποκλείεται, γιατί τότε ό Σαλαζάρ θά έμενε άνυπεράσπistos στήν Πορτογαλία και θά έπεφτε μέ τήν πρώτη λαϊκή εξέγερση — νύ νικήσει στήν 'Αγκόλα, όπου όλα είναι εναντίον του: ή πληθυσμός, τό έδαφος, τά κλίμα, ή ζούγκλα, ή έλλειψη συγκοινωνιών, οι γεωγραφικές συνθήκες, τά κοινά σύνορα τής 'Αγκόλα μέ τό Κονγκό, ή βοήθεια όλων τών άφρικανικών κρατών πός τούς Ιθαγενείς άντάρτες.

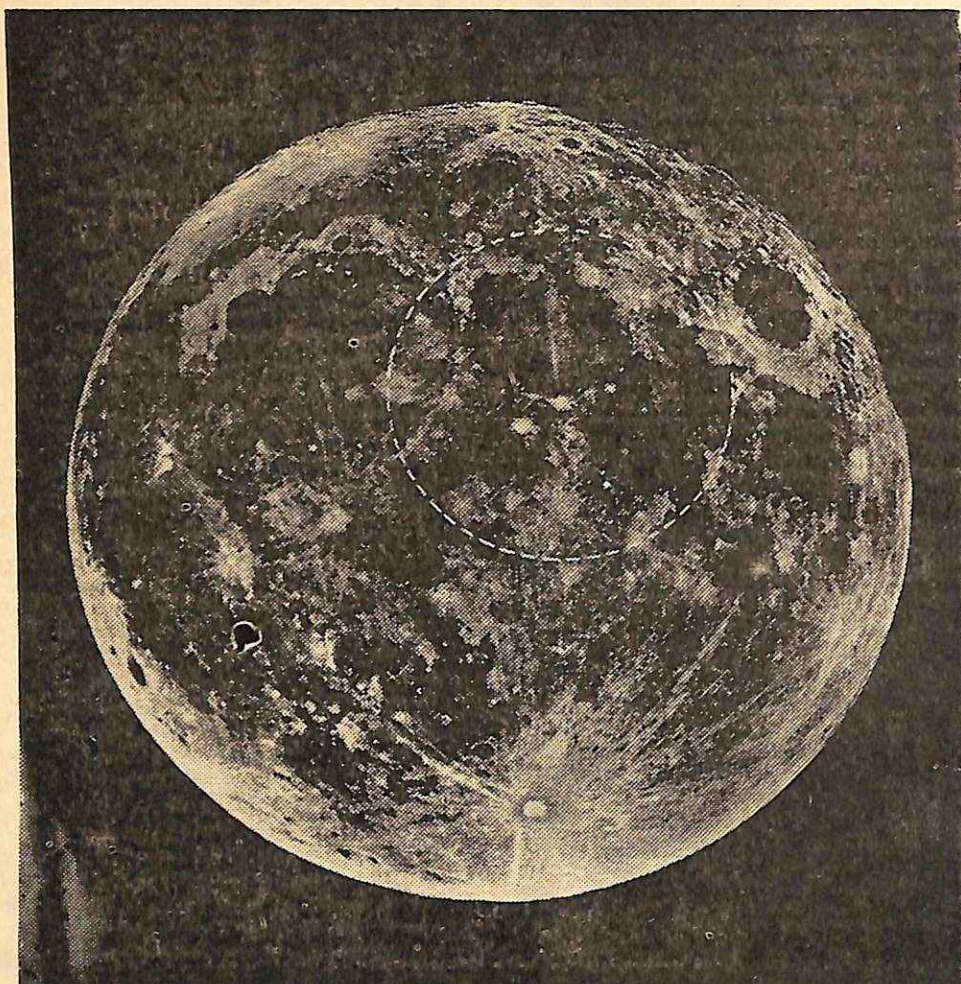
Τό πάν ήταν νά μην άρχίσει ή εξέγερση — νά είχαν γίνει έγκαιρα μεταρρυθμίσεις. Τώρα είναι πλέον άργά. Τά άντιαποικιακό ρεύμα πού διέλυσε πανίσχυρες άποικιακές αυτοκρατορίες, όπως τήν άγγλική και τή γαλλική, δέν μπορεί νά άφήσει 200.000 Πορτογά-

ΤΟ ΡΟΥΒΕΝΖΟΡΙ

ΣΤΑ σύνορα τού πρώην Βελγικού Κονγκό, ό πελώριος όρεινός όγκος τού Ρουβενζόρι θεωρήθηκε άνέκαθεν άπό τούς όρειβάτες και τούς εξερευνητές ως τό πιό άπρόσιτο και άυστηριώδες βουνό τού κόσμου. Ο διάσημος 'Αγγλος εξερευνητής Στάνλεϋ, πού κυκλοφορούσε σ' αυτή τήν περιοχή επί 17 Α.λόκληρα χρόνια, δέν πίστευε στό μύθιο του όταν άντίκρουσε γιά πρώτη φορά, έντελώς τυχαία τή σπουδαιότερη βουνοκορφή τού Ρουβενζόρι πού έχει ύψος 5125 μέτρων. Η άνακάλυψη αυτή έγινε τό 1888 και πολλοί Γερμανοί και 'Αγγλοι εξερευνητές έσπευσαν στό Κονγκό γιά νά Ιδούν άπό κοντά τό μυθικό Ρουβενζόρι. Άλλά στό μεταξύ τό βουνό είχε... εξαφανισθεί. Οίτε οι Γερμανοί ούτε οι 'Αγγλοι δέν μπόρεσαν νά διαλευκάνουν τό μυστήριο τού «όρους τής Σελήνης». Όπως τ' όνομάζουν οι Ιθαγενείς. Περιπατούσαν επί χιλιάδες χιλιόμετρα μέσα στήν όμίχλη και τή βροχή χωρίς νά βλέπουν τό βουνό. Γιατί στήν παράξενη αυτή γωνιά τού κόσμου βρέχει 350 μέρες τό χρόνο. Παραπετάσματα ύδρατμών άνεβαίνουν άπό τή θερμή πεδιάδα και κούβουν τό Ρουβενζόρι πίσω άπό τά σύννεφα.

Ο εξερευνητής Φρέσφιλντ τό 1905 και ό Γουόλαστον τό 1906 έξαναγκάστηκαν άπό τίς κατακλυσμιαίες βροχές νά εγκαταλείψουν τήν προσπάθεια εξερευνήσεως τού Ρουβενζόρι, αλλά λίγο άργότερα ό πρίγκιψ Λουδοβίκος 'Αμεδαίος τής Σαβοΐας, διάσημος όρειβάτης, όργάνωσε μιά μεγάλη άποστολή μέ πεπεισμένους Άλπινιστές οδηγούς και βαστάζους, γεωλόγους, δημοσιογράφους και φωτογράφους. Η άποστολή έγκαταστάθηκε σέ μιά βάση, κοντά στας ύποθετικούς πρόποδες τού Ρουβενζόρι, και περίμενε νά διαλυθεί ή όμίχλη. Οι Ιθαγενείς βαστάζοι έγκατέλειψαν τήν άποστολή γιατί πίστευαν πώς ό «πατέρας τής βροχής» κατοικούσε στό μυστηριώδες βουνό και είχε τή δύναμη νά έξολοθρεύει κάθε παρείσακτο. 'Αλλ' έπειτα άπό μερικούς μήνες άνοιμής, ό ούρανος καθάρισε και φάνηκε επί τέλους ή κορφή τού Ρουβενζόρι. Η εξερεύνηση τού βουνού συμπληρώθηκε άπό Άλλες άποστολές γύρω στό 1930.

Σήμερα, τ' άεροπλάνα προσγειώνονται τακτικά στό άεροδρόμιο τής Κουμπάλα, κοντά στο Ρουβενζόρι. 'Αλλ' οι κορφές αυτής τής γιγαντιαίας όροσειράς πού έκτείνονται σέ μήκος 120 χιλιομέτρων, μένουν πάντα άόρατες.

ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΡΑΓΕ Η ΥΠΗΡΞΕ ΠΟΤΕ ΖΩΗ ΣΤΗ ΣΕΛΗΝΗ;

‘Η άπορία που θα λυθεί από το διαπλανητικό επιστημονικό εργαστήριο που θα προσεδαφισθεί πρώτο στη Σελήνη

‘Η εξόρμηση για την κατάκτηση του διαπλανητικού διαστήματος έχει αρχίσει μετά τις πτήσεις του Γκαγκάριν και του Σέπαρντ. Και τώρα η Σελήνη είναι ο άμεσος στόχος. Πριν, όμως, σταλεί άνθρωπος στη Σελήνη θα γίνει άσφαλως προσπάθεια να προσσεληνωθούν διαπλανητικά επιστημονικά εργαστήρια για να έρευνήσουν την επιφάνεια της Σελήνης και να μάς πληροφορήσουν, αν υπάρχουν εκεί συνθήκες που να επιτρέπουν τη γέννηση και την συντήρηση της ζωής. Γιατί όλες οι ώς τώρα ένδειξεις πείθουν ότι ζωή δεν υπάρχει στη Σελήνη. Είναι, όμως, κάτω από το φως των νεωτάτων ερευνών και παρατηρήσεων, τόσο πειστικές οι ένδειξεις αυτές όσο ήσαν πρώτα. Είναι δηλαδή, πραγματικά αδύνατο να υπάρχει και να υπάρξει ζωή στη Σελήνη; Στο βασικό αυτό ερώτημα προσπαθεί ν’ απαντήσει η επιστήμη.

ΤΟ ΑΙΝΙΓΜΑ

ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΔΟΡΥΦΟΡΟΥ ΤΗΣ ΓΗΣ

γι’ αυτό είναι ότι η θερμοκρασία της ημέρας είναι εκεί πολύ χαμηλότερη παρά σε περιοχές πιο κοντά στον Ισημερινό της Σελήνης.

Σημεία για προσσελήνωση

Η ΣΕΛΗΝΗ έχει έξιολο κλίμα. Αυτό ότι ουσιαστικά δεν υπάρχει ατμόσφαιρα κατά μεγάλο μέρος στο σφαιρικό. ‘Η ταχύτητα διαφυγής είναι χαμηλή — μόνο 1 $\frac{3}{4}$ του μιλίου, ενώ είναι 7 μίλια το δευτερόλεπτο στη Γη — και κατά συνέπεια η Σελήνη δεν μπορούσε να συγκρατήσει την πυκνή ατμόσφαιρα που ίσως να είχε ποτέ. Αυτό και μόνο είναι αρκετό για ν’ αποκλείσει οποιοδήποτε προχωρημένες μορφές ζωής τύπου γνώριμου σε μας. Οι τελευταίες παρατηρήσεις που έχουν γίνει με τα πιο τελειοποιημένα τεχνικά μέσα δείχνουν ότι η ατμόσφαιρα της Σελήνης είναι 100.000 φορές αραιότερη από την ατμόσφαιρα της Γης στην επιφάνεια της θάλασσας. Αυτό σημαίνει ότι η ατμόσφαιρα της Σελήνης είναι άμελητα — ότι δεν υπάρχει τίποτε για να προστατεύσει την επιφάνεια της Σελήνης, όπου οι θερμοκρασίες είναι βέβαιο ότι είναι ακρότατες. ‘Αμεσες μετρήσεις έχουν επιβεβαιώσει αυτή την άποψη. Στον Ισημερινό της Σελήνης η θερμοκρασία το μεσημέρι φθάνει τους +220 βαθμούς Φαρενάιτ και τα μεσάνυχτα κατεβαίνει στους — 250 βαθμούς Φαρενάιτ. (Πρέπει να μη ξεχνούμε ότι η Σελήνη περιστρέφεται πολύ άργα και ότι η σεληνιακή «ημέρα», ισοδυναμεί με τέσσερες σχεδόν εβδομάδες της Γης).

Οι μελλοντικοί αστροναύτες, που θα ταξιδεύουν στο φυσικό δορυφόρο της Γης, δεν θα μπορέσουν ν’ αποφύγουν το δριμύτατο κρύο της σεληνιακής νύχτας, που είναι περίπου το ίδιο παντού στη Σελήνη. Μακριά, όμως, από τον Ισημερινό ή μεσημεριατική ζώνη δεν είναι τόσο μεγάλη. Κοντά στον κρατήρα Πλάτων π.χ., δε φτάνει ποτέ τους +150 βαθμούς Φαρενάιτ και οι σεληνιακοί πόλοι είναι πάντοτε κάτω από το σημείο που παγώνει το νερό. ‘Η θάλασσα των ‘Ομβρων λοιπόν, φαίνεται να είναι άριστο σημείο για προσεδάφιση, μολονότι δεν θα είναι δυνατές όριστικές αποφάσεις πριν πληροφορηθούμε περισσότερα για τις τοπικές συνθήκες.

Το πρόβλημα της ζωής

ΕΝΑ εξαιρετικά ενδιαφέρον ερώτημα αφορά τις πιθανότητες να βρούμε αυτόχθονη ζωή στη Σελήνη. ‘Ο πειρασμός είναι άμεσος να βεβαιώσουμε κατηγορηματικά ότι δεν υπάρχει ζωή εκεί: η ουσιαστική απουσία της ατμόσφαιρας και η ολόκληρη έλλειψη νερού είναι φανερό ότι κάνουν έντελως δυσμενείς τις συνθήκες για τη ζωή. ‘Ωστόσο αξίζει να εξετάσουμε το ζήτημα πιο προσεκτικά. Δεν μπορεί να υπάρχει άμφισβησία ότι άνθρωποι και ζώα γήινου τύπου — ακόμα και εξελιγμένα φυτά — δεν θα ήταν δυνατό να επιζήσουν με τις σεληνιακές συνθήκες. Ούτε και μπορούμε να πιστεύουμε πολύ στην ιδέα ριζικά διαφορετικών μορφών ζωής, ικανών

να επιζούν με συνθήκες που θα ήσαν άφορητες στη Γη. Οι γοητευτικοί ‘Αρειοί των μυθιστοριογράφων, όπως του Ουέλλς, φαίνεται ν’ ανήκουν στη φαντασία, όχι στην πραγματικότητα.

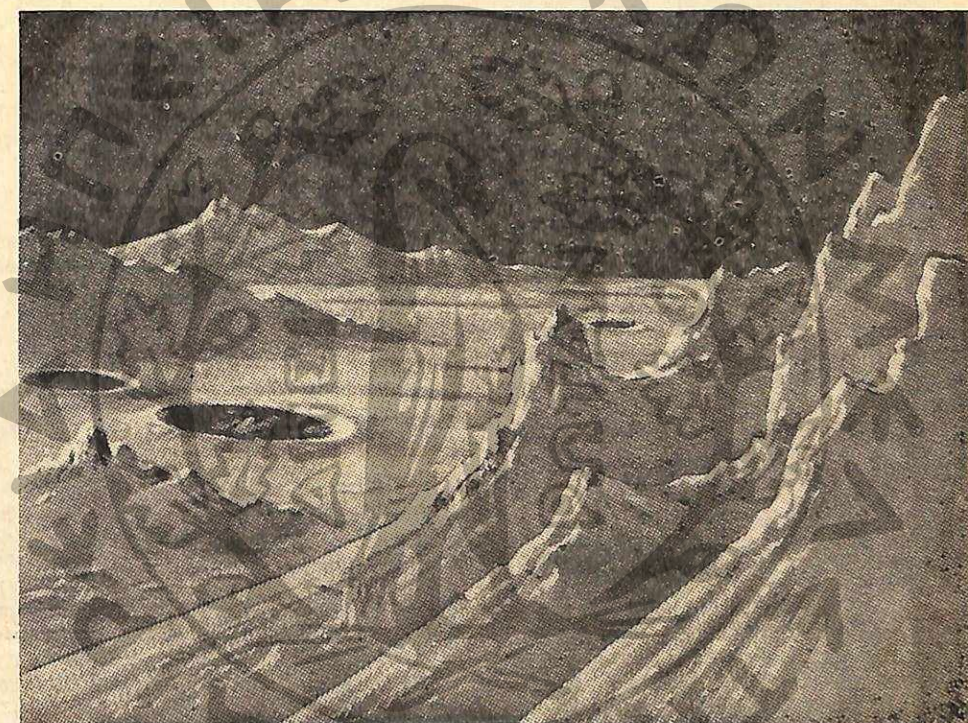
‘Ολη η ύλη του Σύμπαντος αποτελείται από ποικίλους συνδυασμούς των 92 θεμελιωδών στοιχείων, που το ελαφρότερο είναι το υδρογόνο και το βαρύτερο το ούράνιο. (‘Αρκετά ακόμα βαρύτερα στοιχεία έχουν παραχθεί τεχνητά τα τελευταία χρόνια, αλλά πιθανάτα δεν υπάρχουν στη φύση). Φαίνεται συντριπτικά πιθανό ότι δεν απομένει να βρεθεί κανένα άλλο στοιχείο έφ’ όσον η σειρά τους είναι πλήρης από το 1 ως το 92. ‘Απ’ όλους αυτούς τους τύπους ατόμων μόνο δύο — ο άνθρακας κι’ ο χαλάζιος — έχουν εκδηλώσει ικανότητα να ενεργούν σά βάση για τα μόρια που είναι αναγκαία για τη ζωντανή ύλη. Αυτό είναι γεγονός, όχι εικασία — έχει αποδειχθεί. Ζωή που να βασίζεται στο χαλάζιο φαίνεται απίθανη και είναι έτσι λογικό το συμπέρασμα ότι η ζωή, όπουδήποτε κι’ αν βρίσκεται, θα εξαρτάται αναγκαστικά από τον άνθρακα.

‘Αλλες μορφές ζωής

ΑΥΤΟ δεν σημαίνει ότι πρέπει να υποθέτουμε ότι όλα τα άλλα όντα πρέπει να μας μοιάζουν σωματικά. ‘Ακόμα και στη Γη υπάρχουν εκπληκτικές ποικιλίες στη μορφή: ελάχιστη εξωτερική ομοιότητα υπάρχει, λ.χ., ανάμεσα σ’ έναν άνθρωπο, σε μια άραχνη και σε μια μέδουσα. Και όμως η βασισμένη στον άνθρωπο ζωή μπορεί να υπάρχει μόνο με ώρισμένες συνθήκες. Πρέπει να υπάρχει ατμόσφαιρα, πρέπει

να υπάρχει νερό και πρέπει να υπάρχει λογικά άνεκτη θερμοκρασία. Καμιά από τις ουσιώδεις αυτές συνθήκες δεν εκπληρώνεται στον άφορα τη Σελήνη. Πρέπει, βέβαια, να προσέχουμε, να μη δογματίζουμε. Οι γνώσεις μας για τη «ζωή» είναι ακόμα ανεπαρκείς και μπορεί ν’ αγνοούμε κάποιο ζωτικής σημασίας σημείο. ‘Ο μόνος δρόμος, όμως, που έχουμε είναι να συγκεντρώσουμε όλες τις αποδείξεις που κατέχουμε κι’ έπειτα να τις ερμηνεύσουμε όσο το δυνατό πιο λογικά. Και η ερμηνεία αυτή μας δείχνει ότι είναι ελάχιστα οι πιθανότητες να επιζούν στη Σελήνη ή όπουδήποτε άλλο ολόκληρα διαφορετικά πλάσματα.

‘Οι πρωτόγονοι οργανισμοί ανήκουν σε διαφορετική κατηγορία και ξέρουμε από την πείρα μας στη Γη ότι μπορούν να υπάρχουν σε τόπους που φαίνονται οι πιο απίθανοι. ‘Εχουν διατυπωθεί πολλές απόψεις ότι τέτοιοι οργανισμοί μπορεί να υπάρχουν και στη Σελήνη και οι περισσότεροι επιστήμονες παραδέχονται ότι δεν υπάρχει θετική απόδειξη για το αντίθετο. ‘Ενα από τα αντικείμενα που συζητούνται περισσότερο σχετικά μ’ αυτή την άποψη, είναι ο κρατήρας ‘Ερατοσθένης, που βρίσκεται στο νότιο άκρο της μεγάλης οροσειράς των ‘Απενίνων. ‘Εχει 40 περίπου μίλια διάμετρο και έχει έντονα χαρακτηριστικά: διακρίνεται ξεκάθαρα με μικρό τηλεσκόπιο. Μέσα σ’ αυτό τον κρατήρα υπάρχουν ενδιαφέρουσες σκούρες κηλίδες που είχαν μελετηθεί προσεκτικά στον αιώνα μας από τον ‘Αμερικανό αστρονόμο Πίκεριγκ. ‘Ο Πίκεριγκ πίστευε ότι οι κηλίδες μετεκινούντο αίσθητά κατά την πρόοδο του σεληνιακού μήνα και έδινε

Σεληνιακό τοπίο, όπου διακρίνονται κρατήρες και οροσειρές. Μπορεί άραγε να υπάρχει κάποια μορφή ζωής σ’ αυτό το περιβάλλον;

την εξήγησή ότι ωφείλονται είτε σε θλάση, είτε σε σμήνη από έντομα

Η θεωρία για τα έντομα μπορεί να αποκλεισθεί με βεβαιότητα και δεν υποστηρίχθηκε ούτε καν όσο ζούσε ο Πίκεριγκ — που πέθανε το 1938. Όσο για πιθανή θλάση, εκείνο που πρέπει πρώτα να διαπιστωθεί είναι αν πραγματικά οι κηλίδες κινούνται με τον τρόπο που υποστήριζε ο Πίκεριγκ. Οι παρατηρήσεις του Άγγλου αστρονόμου Πάτρικ Μούρ που άρχισαν το 1935 και συνεχίζονται ακόμα, δεν σημείωσαν μετακίνηση. Διαπίστωσαν ότι οι κηλίδες σκουραίνουν όταν ο Ήλιος ανατέλλει επάνω τους, αλλά ότι ασφαλώς δεν μετακινούνται με τον τρόπο της θλάσης — πώς που απλώνεται.

Ο Έρατοσθένης δεν είναι ο μόνος κρατήρας που παρουσιάζει τέτοιες κηλίδες. Ένας άλλος είναι ο Άριστίλλος στη Θάλασσα των Όμβρων. Ένας άλλος ακόμα είναι ο Άλφόνσος, κοντά στο

να λάμπει από το φως που αντανακλάει η Γη. Έτσι ο Άρισταρχος ξεχωρίζει με οποιοδήποτε συνθήκες ήλιακού φωτισμού. Έχει μια κεντρική κορυφή και υπάρχουν αρκετές περιφερικές ακτινωτές λωρίδες που απλώνονται στα τοιχώματα του κρατήρα. Οι λωρίδες αυτές είναι ορατές με μικρή τηλεσκόπιο.

Έχει υποστηριχθεί συχνά ότι οι λωρίδες αναπτύσσονται κατά τη διάρκεια του σεληνιακού μήνα και ότι μάλιστα ξεπερνούν τα τοιχώματα του κρατήρα και απλώνονται στη γύρω περιοχή. Πριν από μερικά χρόνια έθεωρετο δυνατό να οφείλονται ίσως σε πρωτόγονους οργανισμούς, που αναπτύσσονται και συντηρούνται από τα αέρια που διακινούνται από τις σχισμές του εδάφους κάτω από τη ζέση του Ήλιου. Η ιδέα αυτή ήταν ασφαλώς έλκυστική, αλλά οι πρόσφατες ενδείξεις είναι εναντίον της. Η πιθανότερη εξήγηση σήμερα είναι ότι οι λω-

γαλύτερος κι' ο πιο έκδηλος απ' όλους. Φαίνεται ότι η θεωρία για τη θλάση πρέπει τώρα να απορριφθεί, γιατί δεν μπορεί πια να υποστηριχθεί. Η έκδηλη ανάπτυξη που παρατηρείται στη διάρκεια κάθε σεληνιακού μήνα μπορεί τώρα να εξηγηθεί ότι οφείλεται στο μεταβαλλόμενο φωτισμό και δεν είναι ανάγκη να υποτεθεί ότι οφείλεται σε ζωντανούς οργανισμούς.

Υπάρχει ή όχι ζωή;

ΜΙΟΥΡΟΥΜΕ να είμαστε βέβαιοι ότι προχωρημένες μορφές ζωής γήινου τύπου απουσιάζουν από τη Σελήνη, επειδή οι συνθήκες εκεί είναι τρομακτικά δυσμενείς από κάθε άποψη. Μπονόντι δεν μπορούμε να πούμε θετικά ότι αποκλείονται άλλες μορφές ζωής, όλες οι ενδείξεις που υπάρχουν είναι εναντίον τους. Είναι άπιαστο να θρυσκονται στη Σελήνη ακόμα και πρωτόγονοι οργανισμοί. Οι μετακινούμενες κηλίδες του Πίκεριγκ στον Έρατοσθένη και σ' άλλους κρατήρες δεν κινούνται στην πραγματικότητα — και δεν είναι ανάγκη να επικαλούμαστε μια άπιαστη υπόθεση για να εξηγήσουμε τα φαινόμενα που παρατηρούνται.

Εξ ίσου γρήγορο είναι το πρόβλημα αν θα βρεθούν στο φλοιό της Σελήνης απολιθώματα οποιουδήποτε είδους. Έδώ βρισκόμαστε σε μειονεκτική θέση, γιατί δεν ξέρουμε τόσα, όσα θα θέλαμε για το παρελθόν της Σελήνης. Φαίνεται τώρα ότι η Σελήνη κι' η Γη δεν αποτελούσαν ποτέ ένα σώμα και η θεωρία που επικρατεί τώρα θεωρεί το σύστημα Γη — Σελήνη σαν διπλό πλανήτη μάλλον παρά σαν πλανήτη και δορυφόρο. Οι ιστορίες, όμως, των δύο αυτών κόσμων υπήρξαν ολόκληρα διαφορετικές. Ίσως η ζωή να μην είχε ποτέ την ευκαιρία να αναπτυχθεί στη Σελήνη, οι περισσότεροι αστρονόμοι αμφισβάζουν αν θα βρεθούν εκεί οποιαδήποτε ίχνη παλαιότερης ζωής, μολονότι δεν είναι δυνατή η απόλυτη βεβαιότητα.

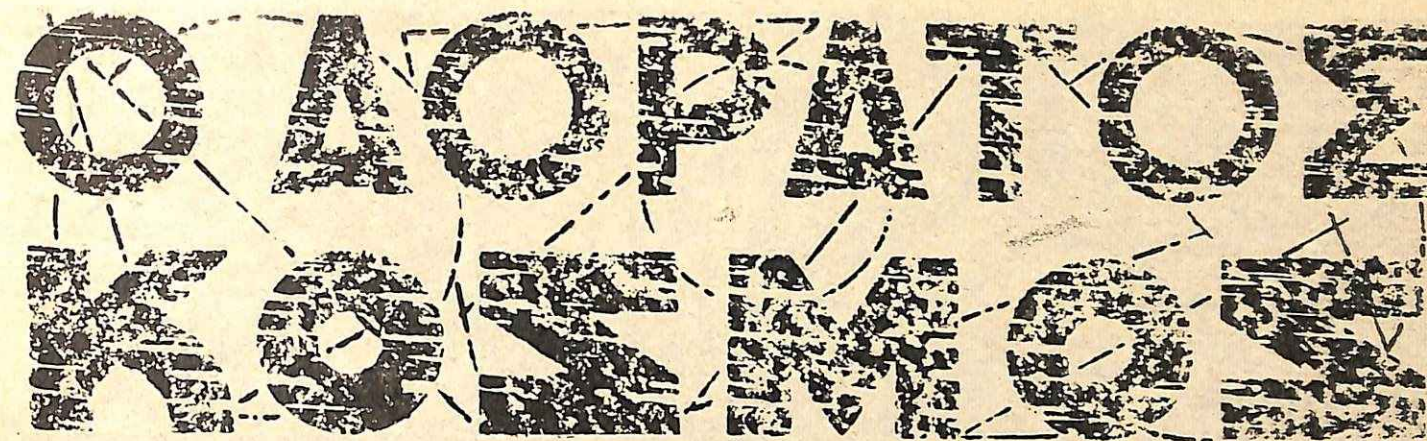
Πρέπει, ωστόσο, να συμφωνήσουμε ότι οι γνώσεις μας είναι περιορισμένες. Στο άμεσο προσεχές μέλλον θα γίνει ίσως δυνατό να αποκτήσουμε δείγματα από το φλοιό της Σελήνης, που θα τα φέρουν στη Γη αυτόματα διαπλανητικά εργαστήρια. Αργότερα ο άνθρωπος θα μπορεί να ταξιδεύει στη Σελήνη — και μόνο τότε θα βρει την τελική απάντηση στο ερώτημα: υπήρξε ποτέ ζωή στη Σελήνη;

ΝΕΡΟ ΚΟΝΣΕΡΒΑ

Ένας Άμερικανός δικηγόρος από τη Βοστώνη, ο Ρόμπερτ Μόρισον, κοντεύει να γίνει εκατομμυριούχος, γιατί ήταν ο πρώτος που συνέλαβε την ιδέα της κονσερβοποίησης του νερού. Τις κονσερβές αυτές που περιέχουν καθαρό νεράκι τις αγοράζει κυρίως η επιμελητεία του αμερικανικού στρατού.

Ο εύφυς επιχειρηματίας ώργάνωσε ένα εργαστάσιο που παράγει κάθε έβδομάδα 150.000 κονσερβές αποστειρωμένου νερού που προορίζονται για τις ναυαγοσωστικές βάρκες, αλλά και για τους στρατιώτες που θα πολεμούν, ενδεχομένως, σε περιοχές άγριες ή με πηγές μολυσμένες εξ αιτίας των βομβαρδισμών ή των δολιοφθορών.

Ο φόβος ενός ατομικού πολέμου αυξάνει κάθε μέρα την πελατεία της νέας βιομηχανίας. Οι υπηρεσίες παθητικής άεραμύνης απασχολούν κονσερβές νερού, γιατί σε περίπτωση ατομικού πολέμου οι πηγές θα μολυνθούν από τη ραδιενέργεια.

Η συναρπαστική φαντασμαγορία του άπειροελάχιστου, όπως μας αποκαλύπτεται από τη μικροφωτογραφική τέχνη

Για να διαλευκάνουμε το μυστήριο ακόμα και του απλούστερου κυττάρου, πρέπει να το μεγεθύνουμε στις διαστάσεις ενός σύμπαντος... Η μικροφωτογραφία έχει γίνει ο ανακτικατάστατος βοηθός της βιολογικής έρευνας...

ΕΝΑΣ κόσμος φαντασμαγορικών σχημάτων, ασύλληπτης όμορφιάς, εφιαλτικών μορφών, σουρεαλιστικών ονείρων, φαινομενικής άθυνασίας, αφηρημένης συνθέσεως, απεριγγραπτου χάους ή τέλειας συμμετρίας... Ένας κόσμος που βρίσκεται μακριά από το πιο μακρινό εστέρι του ηλιακού συστήματος και όμως αρκεί να απλώσουμε το χέρι για να τον αισθανθούμε κάτω από τα δάχτυλά μας. Αυτός είναι ο άδρατος κόσμος, που η μοναδική του πύλη δεν είναι ο καθρέφτης της Αλίκης στη χώρα των Θαυμάτων, αλλά το μικροσκόπιο.

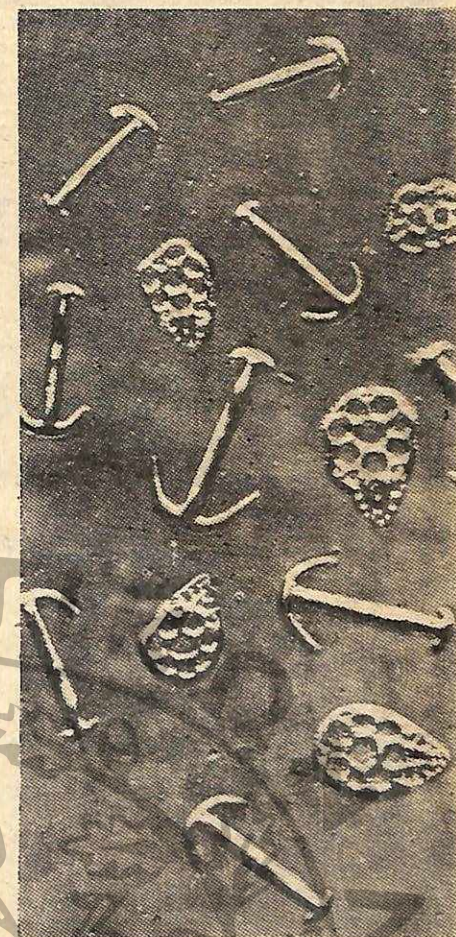
Οι άνθρωποι έχουν αρχίσει να εξερευνούν αυτό τον κόσμο από την εποχή που εφευρέθηκε το μικροσκόπιο εδώ και τρεις αιώνες. Και ο κόσμος αυτός του άπειροελάχιστου αποκάλυψε στους ανθρώπους άμετρητα μυστικά που περιείχαν την απάντηση σε πολλά αινίγματα της ζωής και του θανάτου. Όταν ο βιολόγος κατευθύνει τον κύλινδρο του μικροσκοπίου του πάνω σ' ένα θανάσιμο μικροοργανισμό, ή ο χημικός ρυθμίζει τους φακούς του πάνω σε μια μυστηριώδη κρυσταλλική ουσία, συνήθως αναζητούν την απάντηση σ' ένα απ' αυτά τα αινίγματα. Και όμως, έρχεται στιγμή που οι επιτακτικές ανάγκες της επιστημονικής έρευνας και της τεχνολογίας επισκιάζουν από τα όραματά της αρμονίας ή της φρίκης. Αν και οι στιγμές αυτές δεν έχουν άμεση επίδραση στην πρόοδο της επιστήμης, όσοι τις γνώρισαν δεν μπορούν πια να τις λησμονήσουν.

Πριν από λίγα ακόμα χρόνια, ο κρυφός αυτός κόσμος ήταν προσιτός

μόναχο στους λίγους τυχερούς που κατείχαν ένα μικροσκόπιο, δηλαδή, τους έρευνήτες επιστήμονες και μερικούς ενθουσιώδεις ερασιτέχνες. Είναι αλήθεια ότι μερικοί φιλόπονοι παρατηρητές είχαν με κόπο και υπομονή χαράξει γραμμικά σχέδια των μικροσκοπικών εικόνων, αλλά ήταν σχέδια χωρίς ζωντάνια, γιατί αυτά τα «όραματά της αρμονίας ή της φρίκης» δεν αποδίδονται εύκολα σε δυο διαστάσεις.

Το μάτι της φωτογραφικής μηχανής μετέβαλε αυτή την κατάσταση. Με τη φωτογραφική μηχανή μπορούσαμε τώρα να συλλάβουμε την εικόνα κάτω από το μικροσκόπιο όπως κάθε άλλη εικόνα του συνθησιμένου κόσμου. Αλλά πάντως, δεν ήταν εύκολη δουλειά. Οι ογκώδεις πρόγονοι των σύγχρονων φωτογραφικών μηχανών δεν μπορούσαν να προσαρμοστούν στην μικροφωτογραφία παρά μόνο με τη δόνηση εξ ίσου δυσχερών οπτικών συσκευών.

Ως επιστήμη και ως βοηθός της επιστήμης, η μικροφωτογραφία εμφανίστηκε αρκετά νωρίς, αλλά χρειάστηκε να περιμένει την τελειοποίηση των σύγχρονων φωτογραφικών μηχανών για να γίνει τέχνη — αν δώσουμε στην τέχνη τον όρισμό του «περιτύπου που δίνει αξία στη ζωή». Σήμερα, μια καλή μηχανή των 35 χιλιοστών, ένας απλός προσαρμοστής, ένα μικροσκόπιο και μια βάση για να κρατιέται σταθερή ή μηχανή (γιατί σε μερικές λήψεις ή πλάκα πρέπει να έκτεθεί επί 100 δευτερόλεπτα) είναι ότι χρειάζεται για τη μικροφωτογραφία.

Αυτές οι μικρές άγκυρες είναι τα λέπια ενός θαλασσινού ζώου, όπως φαίνονται στο μικροσκόπιο.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ όχι λιγότερες από 50.000 μικροφωτογραφικές πλάκες στο εργαστήριο του δρος Λουί Ζακ Λαπόρτ στο Παρίσι, σ' έναν απ' αυτούς τους ησυχούς δρόμους της συνοικίας του Πασσού, όπου ποτέ τίποτα δεν συμβαίνει... Ο δρ Λαπόρτ είναι ο σπουδαιότερος προμηθευτής μικροφωτογραφικών πλάκων στα γαλλικά πανεπιστήμια και σχολεία. Σε μια εποχή που τα εποπτικά μέσα διδασκαλίας αποκτούν όλο και μεγαλύτερη σημασία, υπάρχει μεγάλη ζήτηση φωτογραφικών διαφανειών που απεικονίζουν τον κόσμο του άπειροελάχιστου, και η συλλογή του δρος Λαπόρτ είναι

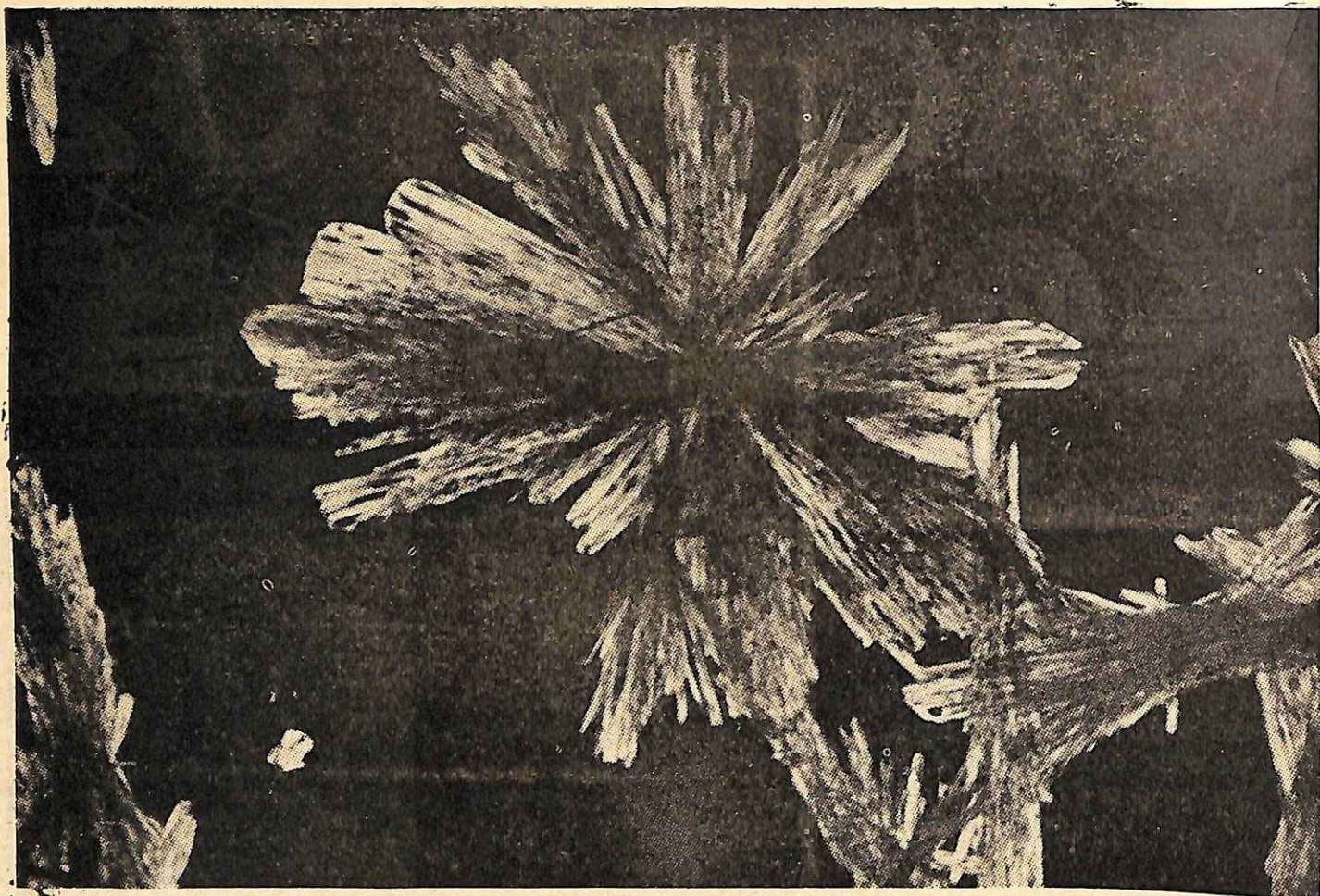

Ο σεληνιακός κρατήρας Έρατοσθένης και η όροσειρά των Άπεννίνων.

φανερό κέντρο του σεληνιακού δίσκου. Η περίπτωση του Άλφόνσου έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, γιατί εκεί ο διάσημος Σοβιετικός αστρονόμος Ν.Α. Κοζύρεφ — που έκανε παρατηρήσεις από το αστεροσκοπείο της Κριμαίας — ανέφερε ότι επισημάνε δραστηριότητα το Νοέμβριο του 1958. Ο Πάτρικ Μούρ που κουβέντιασε με τον Κοζύρεφ και μελέτησε τις παρατηρήσεις του, πιστεύει ακράδαντα ότι οι παρατηρήσεις του Σοβιετικού αστρονόμου ήταν ακριβείς και ότι συνέβη πραγματικά μια αναταραχή που αποκαλύπτει ότι η Σελήνη δεν είναι τόσο αδρανής όσο πιστευόταν ως τώρα από τους περισσότερους αστρονόμους. Δεν υπάρχει, όμως, λόγος να υποτεθεί ότι οι σκούρες κηλίδες οφείλονται σε ζωντανούς οργανισμούς.

Οι λωρίδες των κρατήρων

ΜΙΑ άλλη περίπτωση που αναφέρεται συχνά είναι του Άρισταρχου, στο βορειοανατολικό τέταρτο του κύκλου της Σελήνης. Μολονότι μικρότερος από τον Έρατοσθένη, ο Άρισταρχος είναι πολύ λαμπρότερος: είναι, πραγματικά, το λαμπρότερο σημείο σ' ολόκληρη τη Σελήνη, ακόμα δέ και ο μεγάλος Χέρσελ είχε νομίζει πως ήταν ηφαιστείο σε ενέργεια όταν το είδε

Μικροφωτογραφία ενός κρυστάλλου καφεΐνης

από τις μεγαλύτερες της Εύρωπης. Το εργαστήριό του όπου υπάρχουν αποθηκευμένες (σε ακίνδυνες φωτογραφίες φυσικά) όλες οι μάστιγες της ανθρωπότητας, από τον καρκίνο ως την πανούκλα, είναι ένα από τα τελευταία όχυρά του «μοναχικού έρευνητή», σε μία εποχή που η επιστημονική έρευνα «κολεκτιβοποιείται» όλο και περισσότερο.

Το εργαστήριο Λαπόρτ, που στεγάζει έναν από τους καλύτερους ειδικούς του κόσμου στον τομέα της μικροφωτογραφικής, που έχει γίνει μία ολοκληρωμένη καινούργια επιστήμη, θα μπορούσε να χρησιμεύσει για σκηνικό σε μιά από τις κωμωδίες του Κουρτελίν, του Γάλλου θεατρικού συγγραφέα των αρχών του αιώνα μας, που σατίριζε τη γραφειοκρατία της εποχής του. «Όλος ο γραφειοκρατικός διάκοσμος βρίσκεται σ' αυτά τα δωμάτια του Ισογείου: σκονισμένα τραπέζια, άρχειοθήκες, ράφια στους τοίχους, μία σόμπα που καπνίζει. Εκεί μέσα βασιλεύει ο δρ Λαπόρτ, ένας ήσυχος, εύγενικός άνθρωπος που φοράει στο πέτο του τη ροζέττα της Λεγεώνας της Τιμής. Δίπλα υπάρχουν έλλα γραφεία κι' εργαστήρια και άρχειοθήκες γεμάτες μικροφωτογραφικές πλάκες και μία κουζίνα που έχει μεταβληθεί σε αποθήκη γεμάτη σοσικιά με χρώμα και άμμο από τα νησιά Μπαρμπάντος, όπου ταξίδεψε ο δρ Λαπόρτ

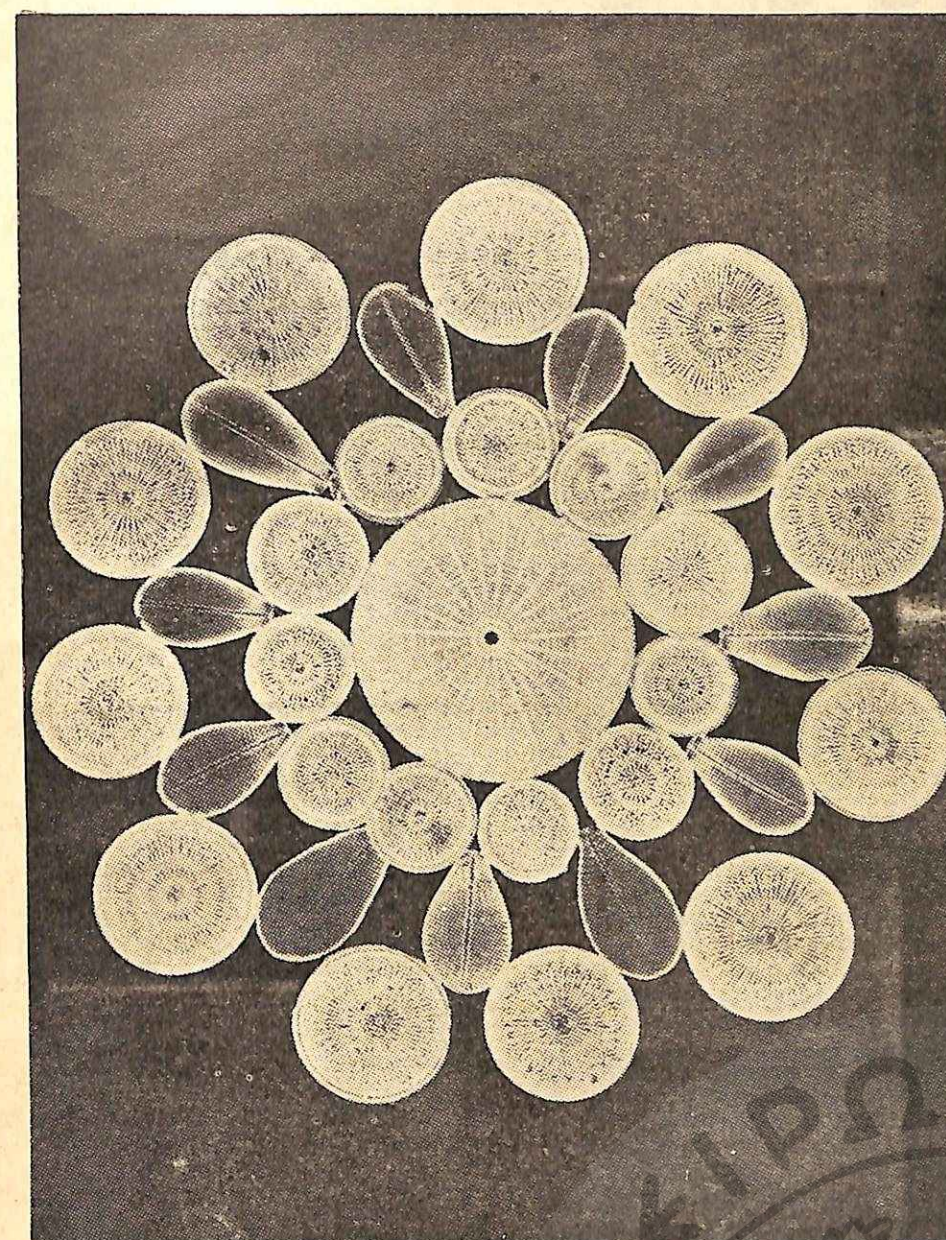
άναζητώντας σπάνια δείγματα «διατόμων», αυτών των απολιθωμένων φυκοειδών με τα παράξενα άβυσσολιθικά δοσρακα που είναι αληθινή χαρά των ματιών για όσους είχαν την ευκαιρία να τα μελετήσουν με το μικροσκόπιο.

Αλλ' ανάμεσα στα σπάνια δείγματα της συλλογής του, ο ίδιος ο δρ Λαπόρτ είναι κάτι το σπάνιο — ένας άνθρωπος τύπος που δε συναντάται συχνά στις ημέρες μας: ένας επιστήμων με «γενική καλλιέργεια» και πολυποίκιλα ταλέντα. Δεν είναι μονάχα βιολόγος και μικροφωτογράφος, αλλά και συγγραφέας και ζωγράφος και... τραγουδιστής (είναι πρόεδρος ενός χορωδιακού συγκροτήματος στο Παρίσι). Βέβαια, στα τελευταία χρόνια έχει πάψει να τραγουδάει και να ζωγραφίζει, άλλ' έχει γράψει πολλά στη ζωή του — επιστημονικές διατριβές και βιβλία επισημονικής έκλαϊκεύσεως, ποιητικές συλλογές και αστυνομικά μυθιστορήματα.

Σ' ένα από τα τελευταία του έργα, το «Πανόραμα του Μικροκόσμου», είναι περισσότερο καλλιτέχνης παρά επιστήμων. Το βιβλίο περιέχει κάπου 300 φωτογραφίες από τη συλλογή του δρος Λαπόρτ, παράξενα πορτραίτα, τοπία και άφηρημένες συνθέσεις, που γίνονται ορατά στο γυμνό μάτι μόνο χάρη στις μεγεθύνσεις του ηλεκτρονικού ή του κοινού μικροσκοπίου

ΕΙΝΑΙ άπίστευτος ο πλούτος των μορφών του μικροσκοπικού κόσμου. Μεγεθυμένος 21 φορές, ένας μίσχος γαϊδουράγκαθου μοιάζει με κεφάλι γάτας. Μερικές τρίχες από το δέρμα μίας κάμπιας (μεγεθυμένες 75 φορές) φαίνονται σά γιαπωνέζικη ζωγραφική σύνθεση. Το άγκάθι ενός όχλου (μεγεθυμένο 300 φορές) φαίνεται σαν άδαμαντοκόλλητο κόσμημα. Το ύφασμα μίας κάλτσας νάυλον (μεγεθυμένο 45 φορές) μοιάζει με περπικό χαλί.

Τα έντομα, κάτω από το μικροσκόπιο, παίρνουν καινούργιες εφιαλτικές μορφές. Η μικροφωτογραφία μας επιτρέπει να εξηγήσουμε τα κατορθώματά τους που τόσο μας εκπλήσσουν. Έκατο φορές μεγαλύτερο από το φυσικό του μέγεθος, το κεφάλι ενός μυρμηγκιού δείχνει τις άγριες δαγκάνες του, ισχυρότερες από ένα ασάλινο κοπίδι στις ίδιες αναλογίες. Πολλά από τα εργαλεία που ο άνθρωπος χρειάστηκε χιλιάδες χρόνια για ν' ανακαλύψει, υπήρχαν ήδη στα έντομα από την άρχή της δημιουργίας: πένσες, τρυπάνια, λαβίδες, τα πάντα βρίσκονται στο σώμα του εντόμου. Μερικά απ' αυτά μοιάζουν με τ' αξιοθαύμαστα ηλεκτρονικά που τώρα μόλις έμαθαμε να κατασκευάζουμε. Η μικροβιογραφία μίας κεραίας σκαραβαίου (μεγεθυμένης 100 φορές) θυμίζει τις εύαισθητες

Διάτομα : μικροσκοπικά δοσρακα της Μαδαγασκάρης, όπως φαίνονται στο μικροσκόπιο.

κεραίες των τεχνητών δορυφόρων μας.

Στον κόσμο του μικροσκοπίου υπάρχουν γίγαντες και νάνοι. Ορισμένες λεπτομέρειες γίνονται ορατές με ελάχιστη μεγέθυνση. Υπάρχουν όμως και μικροοργανισμοί που χρειάζεται να μεγεθυνθούν εκατοντάδες φορές για να γίνουν ορατοί σε μία φωτογραφία. Άς πάρουμε το έμβασμό, ένα μικροσκοπικό πλάσμα του νερού. Το σώμα του είναι σκεπασμένο με βλεφαρίδες που του χρησιμεύουν για «κουπιά», για να προωθείται στο νερό. Μεγεθυμένο 860 φορές, το έμβασμό φαίνεται στη φωτογραφία να αναπαράγεται με τη διχοτόμηση όταν υπάρχει άφθονη τροφή, ενώ όταν δεν υπάρχει, ενώνεται μ' ένα άλλο έμβασμό, αλλά ποτέ δε, πεθαίνει. Η μικροφωτογραφία μας βάζει στον κόσμο της άθανασίας.

Σ' αυτό τον κόσμο ανήκουν οι βάκιλ-

λοι και τα παράσιτα, οι πιο θανάσιμοι εχθροί του ανθρώπου. Μερικοί απ' αυτούς τους μικροοργανισμούς έχουν εμφάνιση τρομερότερη από τις άρρώστειες που προκαλούν. Άλλοι έχουν εμφάνιση τελείως άθωα. Οι βάκιλλοι του Κώχ π. χ. μεγεθυμένοι 3.080 φορές φαίνονται σά ραβδάκια χωρίς ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Και όμως αυτά τα ραβδάκια προκαλούν τη φυματίωση.

Η μικροβιογραφία έχει γίνει αναγκαίος βοηθός της επιστημονικής έρευνας, ιδιαίτερα στον τομέα της βιολογίας. Όπως γράφει ο δρ Λαπόρτ, «για να διαλευκάνουμε το μυστήριο άκόμα και του απλούστερου κυττάρου, πρέπει να το μεγεθύνουμε στις διαστάσεις ενός σύμπαντος».

ΜΑΘΕΤΕ ΟΤΙ...

Οι επιστήμονες του Τεχνολογικού Ινστιτούτου και οι ειδικοί του ψυχοβιολογικού εργαστηρίου της Καλλιφορνίας έδixασαν τον εγγέφαλο του πύθηκου, και κατάφεραν να κάνουν ικανό τον πύθηκο να κάνει συγχρόνως δυο πράξεις, δηλαδή δυο ασυμβίβαστες λειτουργίες.

Ο δρ Ρότζερ Σπίρρυ ανακοίνωσε ότι αναπτύχθηκε μία χειρουργική τεχνική που διεχώρισε τους διασταυρωμένους συνδέσμους ανάμεσα στους δυο λαβούς του εγκεφάλου. Κάθε ένας από αυτούς απόκτησε μία αυτότελη σειρά κέντρων έλέγχου.

Κατά τον Άγγλο ανθρωπολόγο δρα Λήκν, αν το ανθρώπινο γένος επέζησε μέχρι σήμερα, αυτό το οφείλει στο γεγονός ότι το κρέας του δεν ήταν ορεκτικό για τα θηρία της τεταρτογενούς διαπλάσεως.

Ακόμα και στην εποχή μας, παρατηρεί ο δρ Λήκν, τα άγρια ζώα δεν κατασπαράζουν ποτέ ένα άνθρωπο που κοιμάται, εκτός αν είναι πολύ γερασμένο και δεν μπορούν να εξασφαλίσουν καλύτερη λεία.

Μία εκπληκτική θεωρία διατυπώθηκε πρόσφατα για τη Σελήνη: Οι τελευταίες πληροφορίες του αμερικανικού δορυφόρου «Βάνγκαρντ» μας επιτρέπουν να υποθέσουμε πως ο φυσικός δορυφόρος της Γης είναι κούφιος ή σχεδόν κούφιος στο έσωτερικό του.

Φαίνεται ότι το έσωτερικό της Σελήνης αποτελείται από πορώδες υλικό, πολύ μιστρούματα του φλοιού. Κατά τη γνώμη κρότερης πυκνότητας από τα σκληρά ωρισμένων αστρονόμων αυτή ή διαφορά πυκνότητας οφείλεται στο «σφυροκόπημα» της σεληνιακής επιφανείας από τους μετεωρίτες.

Στο 13ο συνέδριο της Ιαπωνικής Έταιρείας βιταμινολογίας, ο δόκτωρ Φούτζι Κουζούγια, καθηγητής του πανεπιστημίου της Ναγκόγια ανακοίνωσε ότι στην Ιαπωνία έγιναν πειράματα σε πύθηκους τα οποία έπαιρναν την διατροφή της νέας θεωρίας ότι η άρτηριοσκληρόωση οφείλεται κυρίως στην έλλειψη βιταμίνης Β6 από τον οργανισμό. Ο δόκτωρ Κοζούγια ανέπτυξε ότι κατάρθωσε να προκαλέσει στους πύθηκους άρτηριοσκληρόωση αφαιρώντας συστηματικά από την τροφή των πύθηκων τη βιταμίνη Β6, ενώ αντίθετως κατά το ίδιο διάστημα των πειραμάτων σε άλλη ομάδα πύθηκων έδωσε κανονική τροφή με βιταμίνη Β6.

Τότερα από δέκα ως δεκαοκτώ μήνες έγιναν ηλεκτροκαρδιογραφήματα και στις δυο ομάδες των πύθηκων. Στην πρώτη ομάδα υπήρχαν ολοφάνερα τα σημεία της άρτηριοσκληρώσεως. Η εμφάνιση της αρρώστειας σ' αυτά τα πειραματόζωα επαληθεύθηκε και από την ανατομική εξέταση των σπλάχνων των. Οι πύθηκοι που τράφηκαν με την κανονική τροφή με βιταμίνη Β6 δεν παρουσίασαν κανένα σύμπτωμα άρτηριοσκληρώσεως.

ΤΟ ΟΠΛΟ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΚΟΠΩΝ

Ο μυστικός πόλεμος των μικροφωτογραφικών μηχανών

ΕΚΕΙΝΟ το παγερό πρωί του Ιανουαρίου 1961 μια μικρή φάλαγγα διέσχισε άπαρτήρητη τους δρόμους της μικρής πόλεως Βέρτον, στις Ηνωμένες Πολιτείες. Προπορευόταν ένα περιπολικό αυτόκίνητο της αστυνομίας με την κεραία του ύψωμένη και δυο άστυφύλακες όπλισμένους πίσω απ' τον οδηγό. Ακολουθούσε, αλλά σε κάποια απόσταση για να μη φαίνεται πως αποτελεί μέρος της φάλαγγας, μια μεγάλη καντιλλάκ γεμάτη σοβαρούς κυρίους. Τέλος, πίσω από την καντιλλάκ, αλλά προσπαθώντας να μη φαίνονται πως την ακολουθούν, δυο αυτόκινητα γεμάτα «σκληρούς άνδρες» της «Εφ Μπί» Αϊ με πολιτική περιβολή. Ήταν η τυπική φάλαγγα που χρησιμοποιείται για την ασφάλεια ενός «έπισήμου» που θέλει να μετακινηθεί διακριτικά.

Η καντιλλάκ σταμάτησε μπροστά στην είσοδο ενός εργοστασίου όργανων ακριβείας. Τα τρία υπόλοιπα αυτόκινητα άρρισαν να κυκλοφορούν άργα γύρω από το κτίριο προσπαθώντας να μην τραβήξουν την προσοχή των διαβατών. Δυο κύριοι κατέβηκαν από την καντιλλάκ και ανέβηκαν άμέσως στα γραφεία της διευθύνσεως. Χωρίς πολλά λόγια ο διευθυντής του εργοστασίου άνοιξε άμέσως τα χρηματοκιβώτιο και παράδωσε στους κυρίους ένα άπροσδιόριστο αντικείμενο μεγέθους μιας γραφομηχανής, καθώς κι ένα όγκωδες κατάστιχας, και τους είπε:

— Αυτό είναι το μηχανήμα και ο λογαριασμός των δαπανών καθώς και οι εκθέσεις των ειδικών για τη λειτουργία του. Όλα εν τάξει, στρατηγέ μου.

— Για σάς είμαι ο κύριος Σμιθ. Δε γνωρίζατε κανένα στρατηγό και δεν ακούσατε τίποτα για το μηχανήμα. Με καταλαβαίνετε; Νά και η άμοιβή σας...

Και ο στρατηγός που δεν ήθελε να λέγεται στρατηγός παράδωσε στο διευθυντή του εργοστασίου μια επιταγή δυο εκατομμυρίων δολλαρίων από τα «μυστικά κονδύλια» του αμερικανικού θησαυροφυλακίου.

Ήταν το τεράστιο ποσό αυτής της επιταγής που απέκλυσε μερικές πτυχές της σκοτεινής αυτής υποθέσεως. Οι Αμερικανοί «μπίζνεσμεν» που οι δουλειές τους δεν πάνε καλά τώρα τελευταία εξ αιτίας της ύφεσεως, μυρίστηκαν τα «μυστικά κονδύλια» και άρχισαν να σκαλίζουν, ελπίζοντας ότι θα γλύψουν κι αυτοί κανένα «κόκκαλο», όπως ο τυχερός εργοστασιάρχης του

Βέρτον. Και σε λίγο στους κύκλους της Γουόλ Στρίτ αποτελούσε κοινό μυστικό πως η αμερικανική κυβέρνηση είχε δαπανήσει όχι λιγώτερα από δεκά εκατομμύρια δολάρια για την κατασκευή μιας φωτογραφικής μηχανής που επρόκειτο να χρησιμοποιηθεί σε κάποιο μυστικό σχέδιο για την εξερεύνηση του Διαστήματος.

Το «Σχέδιο Νίμπους»

ΟΙ πληροφορίες ήταν απολύτως ακριβείς: Μια φωτογραφική μηχανή πληρώθηκε δεκά εκατομμύρια δολάρια. Είναι η ακριβότερη μηχανή του κόσμου. Ο φακός της έχει διάμετρο 2.10 μέτρων και ζυγίζει έναν τόνο. Το διάγραμμα (ή συσκευή που πληρώθηκε δυο εκατομμύρια δολάρια στο Βέρτον) λειτουργεί με ταχύτητα ενός εκατοντάκις χιλιοστού του δευτερολέπτου. Η μηχανή παίρνει φωτογραφίες σε ταινία 35 χιλιοστών και τις εμφανίζει αυτόματα με ρυθμό ενός μέτρου κατά δευτερόλεπτο. Προορίζεται να χρησιμοποιηθεί σ' έναν νέου τύπου δορυφόρο — κατάσκοπο που ανήκει στη σειρά των δορυφόρων «Σάμιος». Ο δορυφόρος θα είναι καθ' ύλην έτοιμος το 1963, όποτε θ' αρχίσει να περιστρέφεται γύρω από τη Γη και να παίρνει φωτογραφίες του ρωσικού εδάφους καλύτερες και καθαρότερες από τις φωτογραφίες των αεροπλάνων T2, τα οποία, έπειτα από το γνωστό έπεισόδιο, δεν μπορούν πια να χρησιμοποιηθούν γ' αυτό το σκοπό. Οι Αμερικανοί ελπίζουν πως οι φωτογραφίες αυτές θ' αποκαλύψουν όλες τις λεπτομέρειες των στρατιωτικών εγκαταστάσεων της Σοβιετικής Ένωσης και της Κίνας και θ' αποκαταστήσουν την ισορροπία των στρατηγικών δυνάμεων της Άνατολής και της Δύσεως. Κανείς δεν ξέρει ποιά ακριβώς και από ποιους τεχνικούς κατασκευάστηκε το δαπανηρό αυτό μηχανήμα. Μονάχα το όνομα του άπορητου σχεδίου είναι γνωστό: πρόκειται για το «σχέδιο Νίμπους», που σημαίνει «νέφος».

Επισήμως, το «σχέδιο Νίμπους» αποβλέπει στις μετεωρολογικές παρατηρήσεις και τις κλιματολογικές έρευνες. Αλλά το «κλίμα» του ψυχρού πολέμου έχει πολύ μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τους Αμερικανούς. Ο δορυφόρος θα στρέφει το πέλμα του μάτι του — ένα «μάτι» που στοίχισε δεκά εκατομμύρια δολάρια — περισσότερο προς το έδαφος παρά προς τα σύννεφα.

Το «σχέδιο Νίμπους» δεν είναι παρά ένα έπεισόδιο του «μυστικού πολέμου των

φωτογραφικών μηχανών» που έχει σήμερα άπλωθεί σαν επικίνδυνη επιδημία σ' ολόκληρο τον κόσμο. Ας παρακολουθήσουμε ένα δεύτερο έπεισόδιο που ξετυλίχθηκε στην Αγγλία, την ίδια μέρα που το μυστικό μηχανήμα παρελήφθη από τον άγνωστο στρατηγό στο αμερικανικό εργοστάσιο του Βέρτον.

Μάρτυς κατηγορίας

Η ΣΚΗΝΗ στο δικαστήριο του Όλνι Μπέιλυ, στο Λονδίνο. Ο δικαστικός κλητήρας απευθύνεται στον πρόεδρο με πομπώδες ύφος:

— Εντιμότατε, ο μάρτυς που θα παρουσιαστεί σε λίγο παρακαλεί το δικαστήριο να σεβασθεί την ανωνυμία του. Οι έγκυροι της μεγαλειότητάς που επιβουλεύονται την ασφάλεια του Ήνωμένου Βασιλείου θα ωφεληθούν τα μέγιστα αν γνωσθεί το όνομα του μάρτυρος τον οποίον, με την άδεια της εντιμότητάς σας, θα ονομάζουμε απλώς «κύριο Δ.».

Ο κύριος Δ., μυστικός πράκτωρ της 'Ιντέλιτζενς Σέρβις, είναι ένας ροδοκόκκινος, καλοντυμένος, μεσόκοπος «τζέντλεμαν» που μοιάζει με απόστρατο αξιωματικό. Ορκίζεται χωρίς να δηλώσει την ταυτότητά του και καταθέσει πως η ύπηρεσία του του είχε αναθέσει την παρακολούθηση ενός από τους κατασκόπους που δούσαν στην καρδιά του αγγλικού ναυαρχείου. Ο κατάσκοπος αυτός ήταν επωδιωμένος με πλαστό καναδικό διαβατήριο με το ψευδώνυμο Νίκολς. Ο κύριος Δ. είχε καταφέρει να εισηγηθεί και να ερευνηθεί την γκαρσονιέρα του Νίκολς, στο Μπέλγκρέιβ Γκάρντενς, και είχε ανακαλύψει το σπουδαιότερο «πειστήριο του έγκληματος»: ένα αναπτήρα. Μέσα στον αναπτήρα που εξωτερικά δεν είχε τίποτα το ιδιαίτερο, ήταν κρυμμένη μια μικροσκοπική φωτογραφική μηχανή που μπορούσε να παίρνει καθαρότατες φωτογραφίες σε φιλμ ενός χιλιοστού. Σε μιάν ερώτηση του προέδρου, ο κύριος Δ. διευκρινίζει:

— Το μηχανήμα αυτό έχει κατασκευαστεί στη Ρίγα, της Σοβιετικής Ένωσης. Είναι μοναδικό στον κόσμο. Κανένα εργοστάσιο των δυτικών χωρών δεν μπορεί να κατασκευάσει κάτι παρόμοιο. Ένας φωνοιστογράφος που παρακολουθεί τη δική μου ομιλία ξεκινάει:

— Θα πρέπει να υπάρχουν σ' αυτή την αίθουσα κι άλλες μηχανές που φωτογραφίζουν αυτή τη στιγμή τον κύριο Δ.!

Τρίτο έπεισόδιο

ΣΤΟ μεταξύ, ένα τρίτο έπεισόδιο του μυστικού πολέμου των φωτογραφικών μηχανών παιζότανε στην Τσέσλοβακία.

Βρισκόμαστε πάντα στον Ιανουάριο του 1961. Μυστικοί πράκτορες της Δύσεως έχουν κατορθώσει να προσληφθούν ως εργάτες χημικοί σ' ένα μυστικό εργοστάσιο που αποτελεί τμήμα του τεραστίου βιομηχανικού συγκροτήματος της Λόβνα, που οι Τσέχοι έχουν κληρονομήσει από τους Γερμανούς. Έκεί παράγεται ένα νέο άσυνεξιστόνιστο αέριο που καλείται το νευροικό σύστημα κι έχει την ιδιότητα να διαπερνάει ακόμα και τις αντισυνεξιστόνιστες αντιστάσεις. Για να μπούν κάθε πρωί στο εργοστάσιο, οι εργάτες πρέπει να περάσουν από ένα στενό διάδρομο που «βομβαρδίζεται» συνεχώς με ακτίνες Χ. Αυτός ο βομβαρδισμός ε-

χει σκοπό να καταστρέψει κάθε φωτογραφική γαλάκτωμα των μικροσκοπικών μηχανών που θα μπορούσαν ίσως να κρύβουν επάνω τους οι εργάτες. Αλλά όταν η αστυνομία συνέλαβε τους δυτικούς πράκτορες, τους οποίους είχε επισημάνει από καιρό, ανέκλυψε πάνω τους φωτογραφικές μηχανές εφωδιασμένες με πλάκες από υάλινο υλικό. Οι Τσέχοι πιστεύουν πως οι πλάκες αυτές έχουν εφευρεθεί από τους Αμερικανούς για τη λήψη φωτογραφιών στο Διάστημα. Πραγματικά, έφ' όσον το Διάστημα είναι γεμάτο από ακτινοβολίες που «θαμπώνουν» τα κοινά γαλακτώματα, ήταν απαραίτητο να βρεθεί ένας νέος τύπος απόρρολης απ' αυτές τις ακτινοβολίες. Και φυσικά, δεν παρέλειψαν να εφοδιάσουν και τους κατασκόπους τους με ανάλογες φωτογραφικές πλάκες που δε θαμπώνουν από τις ακτίνες Χ.

Οι μικροτελείες

Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ πόλεμος των μικροφωτογραφικών μηχανών αρχίζει στο εργαστήριο. Όλο και νεότερες τελειοποιήσεις της φωτογραφικής τεχνικής εφαρμόζονται στην κατασκοπεία, τελειοποιήσεις που δε φτάνουν στη βιομηχανική παραγωγή παρά μόνο όταν παύουν να είναι χρήσιμες στους κατασκόπους.

Τα πρώτα πρώτα οι φωτογραφίες με τις άορατες υπέρυθρες ακτίνες, που επιτρέπουν την αποτύπωση εικόνων ακόμα και τη νύχτα στην ομίχλη, από το ύψος ενός δορυφόρου ή ενός αεροπλάνου, έστω κι αν ο στόχος είναι σκεπασμένος από ένα προσέτασμα καπνού. Με τις υπέρυθρες ακτίνες, το νερό αποτυπώνεται μαύρο, τα δέντρα φαίνονται άσπρα: είναι ένας νέος παράξενος δεινός κόσμος. Κατόπιν αναπτύχθηκαν οι μικροτελείες — φωτογραφικές πλάκες τόσο μικρές, ώστε μια δακτυλογραφημένη σελίδα περιορίζεται στο μέγεθος μιας τελείας του κειμένου που διαβάζετε. Κι αυτή η μικροτελεία μπορεί να εισαχθεί με μια υποδεστική ένεση στο χαρτί μιας τυπωμένης σελίδας!

Σήμερα, όλα αυτά φαίνονται ξεπερασμένα σε σύγκριση με την τελευταία λέξη της κατασκοπευτικής μόδας: τη φωτογραφική πλάκα που «εμφανίζεται» μόνη της, στιγμιαία και χωρίς τη συννηθισμένη χημική επεξεργασία. Στο Παρίσι τον Οκτώβριο του 1960, μια αμερικανική εταιρία παρουσίασε στην έκθεση γραφικών τεχνών τις πρώτες πλάκες αυτού του είδους που κυκλοφόρησαν στο εμπόριο. Αλλά τα φιλμ που χρησιμοποιούν οι κατάσκοποι είναι απίεως πιο εδαμμένα: Αρκεί να τοποθετηθεί μια πλάκα πάνω σ' ένα έγγραφο, χωρίς ιδιαίτερο φωτισμό, για να το αποτυπώσει αυτόστιγμια χωρίς ν' αφήσει το ελάχιστο ίχνος.

Εξ άλλου, η ανακάλυψη καινούργιων πλαστικών υλών επέτρεψε την κατασκευή ταινιών σε αληθινά μικροσκοπικές διαστάσεις. Μέχρι πριν από λίγα χρόνια ένα φιλμ, για να δώσει αληθινά καθαρές φωτογραφίες, δεν μπορούσε να έχει πλάτος μικρότερο των οχτώ χιλιοστών. Τώρα κατασκευάζονται φιλμ του ενός χιλιοστού. Είναι αυτά που χρησιμοποιούνται στις μικροσκοπικές μηχανές που κρέβονται στους αναπτήρες, στις πίστες, στα ξενόκουμπα. Στη δική των κατασκόπων του ναυαρχείου, στο Λονδί-

νο, έγινε λόγος για το εργοστάσιο Ρίγας που κατασκευάζει χιλιοστομετρικά φιλμ. Αλλά φαίνεται πως οι Κινέζοι έχουν επίσης μια παρόμοια βιομηχανία, πράγμα καθόλου εκπληκτικό αν θυμηθούμε τη μακράννη μικρογραφική παράδοση των Κινέζων, που κατάφεραν να γραφούν τα έργα του Κομφουκιού σ' ένα αυτί οριζίου.

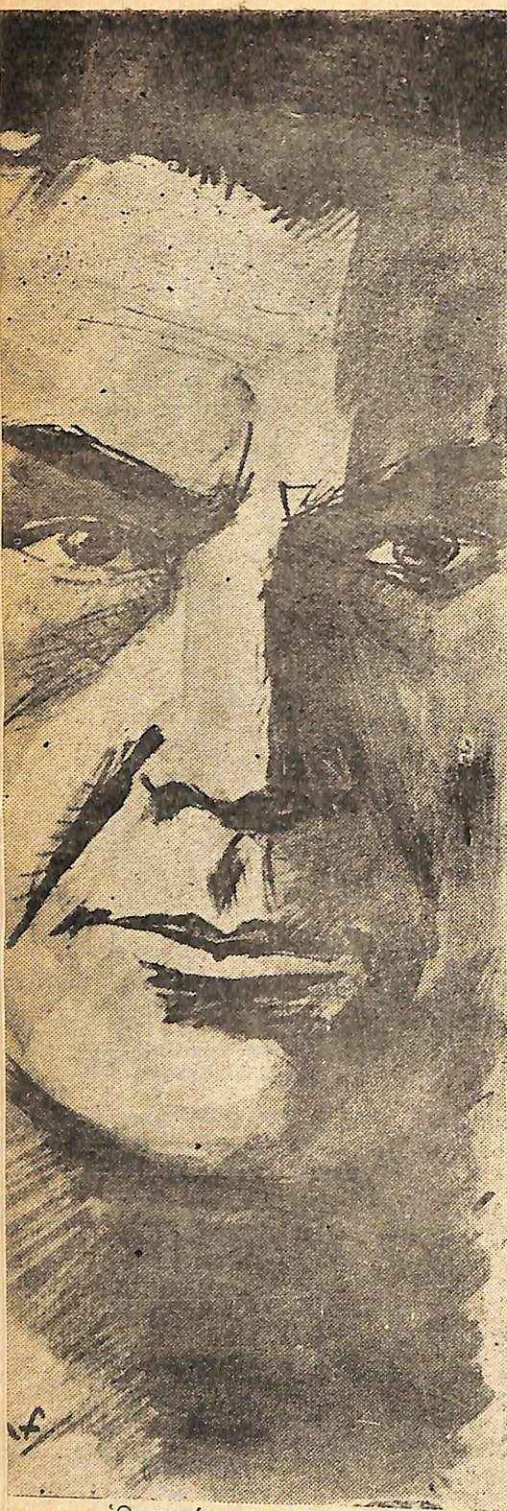
Μυστικά γολακτώματα

ΜΕΧΡΙ σήμερα, η εικόνα που αποτυπώνεται σε μια φωτογραφική πλάκα έπρεπε να εμφανισθεί και να σταθεροποιηθεί με χημικές ουσίες. Αλλά τώρα γίνεται λόγος για φωτογραφικά γολακτώματα που εμφανίζονται και σταθεροποιούνται με την ηλεκτρική, τη θερμοκρασία ή τους υπερήχους. Οι πλάκες αυτές χρησιμοποιήθηκαν αρχικά στους τεχνητούς δορυφόρους αλλά, φυσικά, οι μυστικές υπηρεσίες δεν άργησαν να οικειοποιηθούν αυτή την εφεύρεση. Οι κατάσκοποι χρησιμοποιούν μια πλάκα που σταθεροποιείται με τη θερμοκρασία του ανθρώπινου σώματος. Αρκεί μια έπαφη μισής ώρας με το ανθρώπινο δέρμα και η πλάκα είναι έτοιμη.

Τα πρώτα ακόμα και φωτογραφικές μηχανές, χωρίς φακούς! Ο φακός έχει αντικατασταθεί μ' ένα μικροσκοπικό φωτοηλεκτρικό κύτταρο, που καταγράφει την εικόνα σε μαγνητική ταινία. Μια τέτοια συσκευή χρησιμοποιείται στην τηλεόραση και λέγεται «Αμπεξ». Αλλά το «Αμπεξ» της τηλεόρασης χρειάζεται ένα ολόκληρο δωμάτιο για να στεγασθεί και ζυγίζει μερικές εκατοντάδες κιλά. Η ανάλογη συσκευή των κατασκόπων έχει τις διαστάσεις ενός κουμπιού.

Ακόμα πιο καταπληκτικό είναι το μηχανήμα που περιέγραψε πρόσφατα ένα ρωσικό έντυπο, η «Εφημερίδα της Ανοητικότητας»: Πρόκειται για μια συσκευή που παίρνει φωτογραφίες αντικειμένων που βρίσκονται πίσω από συμπαγείς τοίχους ή κάτω από εκατό μέτρα νερού. Λειτουργεί με τους υπερήχους. Οι δονήσεις αυτές που το ανθρώπινο αυτί δεν μπορεί να τις συλλάβει μεταδίδονται εύκολα μέσα από τα στερεά σώματα και το νερό. Μπορούν επίσης να «ανακασθούν» όταν συναντήσουν εμπόδιο και να επιστρέψουν στο σημείο της απεμπόλεψής τους. Οι Ρώσοι επεξεργάζονται μια μέθοδο που επιτρέπει την έκπληξη υπερήχων σε λεπτές «δεσμίδες» και τη μετατροπή τους σε φωτεινές ακτίνες. Η συσκευή που περιγράφεται στο ρωσικό περιοδικό είναι αρκετά ογκώδης και περίπλοκη. Χρησιμοποιείται σήμερα στα πλοία. Μια απλοποιημένη παραλλαγή χρησιμοποιείται ίσως από τους Σοβιετικούς πράκτορες για τη φωτογράφιση αντικειμένων πίσω από τους τοίχους ενός κτιρίου.

Δεν είναι δύσκολο να καταλάβουμε τους κινδύνους που αντιπροσωπεύει αυτός ο «μυστικός πόλεμος των φωτογραφικών μηχανών». Αόρατα μάτια μας παρακολουθούν παντού και αποτυπώνουν κάθε κίνησή μας. Η εποχή μας θα ιδεί το τέλος της «ιδιωτικής ζωής», γιατί με τα σύγχρονα κατασκοπευτικά μέσα δεν υπάρχει απαράβιαστο άσυλο. Αλλά ίσως αυτό θα είναι και το τέλος των κρατικών μυστικών και των απορητών σχεδίων, γιατί όταν οι μυστικές υπηρεσίες και των δυο παρατάξεων απελευθωθούν θα θα τα βγάλουν πέρα, θα καταλάβουν ότι στην εποχή μας η έννοια του «απορητού» είναι ξεπεσμένη.

Ο κατάσκοπος Ζόργκε.

Αόρατα μάτια μας παρακολουθούν παντού και αποτυπώνουν κάθε κίνησή μας. Με τα σύγχρονα κατασκοπευτικά μέσα — και ιδιαίτερα με τη μικροφωτογραφία — δεν υπάρχει απαράβιαστο άσυλο. Η εποχή μας θα ιδεί το τέλος των κρατικών μυστικών και των απορητών σχεδίων, γιατί τίποτα πια δεν μπορεί να κρυφθεί.

Καί τὰ φρούτα ἔχουν τὰ μικρὰ μυστικά τους

ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΣΕ νὰ πεί κανείς με βεβαιότητα, ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού νὰ μὴν ἀγαποῦν τὰ φρούτα. Ἡ ἀφάνταστη ποικιλία τους ἀφήνει τόπο σὲ ὅλα τὰ γούστα κι' ὅλες τὶς προτιμήσεις.

Ἀλλὰ πλᾶϊ στὶς ἀπαιτήσεις τῆς γεύσεως, ὑπάρχουν κι' οἱ ἀπαιτήσεις τῆς ὑγείας. Ὁ καθένας μπορεῖ νὰ τρώει ὅ,τι ποιεῖται φρούτα; Ἡ θρεπτικὴ τους ἀξία εἶναι ἴδια κατὰ εἶδη καὶ κατηγορίες; Καί, παρὰ τὰ θέλητρά τους, εἶναι ὅλα ἀδελφά;

Ἡ θρεπτικὴ ἀξία τῶν φρούτων παρουσιάζει μεγάλη ἀνισότητα κατὰ εἶδη. Ὁρισμένα κάνουν πολὺ καλὸ στὸ τᾶδε ἢ στὸ δελνὰ ἄτομο, ἐνῶ μποροῦν νὰ προκαλέσουν ἄσχημα ἐνδεχόμενα στὸ ἄλφα ἢ στὸ βήτα. Παραθέτουμε ἐδῶ ἕνα πρόχειρο, μικρὸ ἐνημερωτικὸ κατάλογο, πού πρέπει νὰ τὸν ἔχει ὁ καθένας ὑπ' ὄψει του, ἄν προσέχει τὸ διαιτολόγιό του.

ΒΕΡΥΚΟΚΚΟ: Πλούσιο σὲ σάκχαρο καὶ σὲ βιταμίνες Α, αὐξάνει τὴν ἀντίσταση τοῦ ὁργανισμοῦ στὶς ἀρρώστειες. Πρέπει νὰ τρώγεται πολὺ ὥριμο, ἄν θέλουμε ν' ἀποφύγουμε τὶς ἐντερικὲς διαταραχές. Οἱ ἀναιμικοί, τὰ ἀθλούμενα ἄτομα κι' οἱ γυναῖκες πού βρίσκονται σὲ ἐνδιαφέρουσα, ὠφελοῦνται πολὺ. Τὰ μικρὰ παιδιὰ καθὼς κι' ἐκεῖνοι πού δὲν ἔχουν γερά ἔντερα καὶ σπληνίτι, πρέπει ν' ἀπέχουν ἀπὸ τὰ βερύκοκκα.

ΜΠΑΝΑΝΑ: Ἀρκετὰ γνωστὴ στοὺς ἀρχαίους ἀνατολικούς λαούς, δὲν ἐμφανίσθηκε στὴν Εὐρώπη παρὰ μόλις πρὶν ἀπὸ ἕνα αἰῶνα. Εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ θρεπτικὰ φρούτα. Σὲ ἴσο βάρος, ἡ μπανάνα ἀξίζει ὅσο καὶ τὸ κρέας καί, γιὰ μερικοὺς ἐπιστήμονες, θὰ ἀρκοῦσε μόνη της γιὰ νὰ ζεῖ κανεὶς. Εἶναι πλούσια σὲ βιταμίνες Α, Β1, Β2 καὶ Β12, Γ, Δ κι' Ε. Περιέχει ἐξ ἄλλου ὀρμόνες, πού χρειάζονται στὸν ὁργανισμό γιὰ τὴ ρύθμιση τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς παχύσαρκους, τοὺς διαβητικούς κι' ὀρισμένους δυσπεπτικούς, ὅλα τὰ ἄτομα ὠφελοῦνται ἀπὸ τὴ μπανάνα.

ΚΕΡΑΣΙΑ: Ἄν καὶ περιέχουν βιταμίνες Α, Β καὶ Γ, εἶναι περισσότερο θρεπτικὰ παρὰ θρεπτικά. Εἶναι προτιμότερο νὰ τρώγονται ἐκτὸς γεύματος, γιὰτὶ ἡ χώνευση τους δημιουργεῖ συχνὰ πρόβλημα, πρὸ παντὸς ἄν ἔχει κανεὶς τὴ συνήθεια νὰ πίνει νερὸ ἢ κρασί μετὰ τὴν κατανάλωσή τους. Δὲν συνιστῶνται στοὺς δυσπεπτικούς καὶ σ' ὅσους ὑποφέρουν ἀπὸ ρευματισμούς.

ΣΥΚΟ: Οἱ ποικιλίες του εἶναι πολυάριθμες, ἀλλὰ ἡ ὠφέλειά τους σχεδὸν ἡ ἴδια. Ἀνήκει στὰ σπάνια φρούτα, πού ἡ θρεπτικὴ τους ἀξία εἶναι μεγαλύτερη ὅσον τὰ τρώμε ξερὰ παρὰ νωπά. Ἐπειδὴ εἶναι πολὺ σάκχαροῦνο, οἱ διαβητικοί κι' οἱ παχύσαρκοι δὲν πρέπει νὰ τὸ βάξουν στὸ στόμα τους. Ἐπειδὴ ἐξ ἄλλου προκαλεῖ εὐκοιλιο-

τητα, ἡ κατανάλωσή του πρέπει νὰ γίνεται με μέτρο, ἰδίως ἀπὸ τὰ παιδιὰ. **ΦΡΑΟΥΛΕΣ:** Θαυμάσιες ὅταν εἶναι φρέσκιες κι' ἀνέπαφες, συνιστῶνται ἰδιαίτερα σὲ ὅσους κάνουν κάπως αὐστηρὴ δίαιτα, γιὰτὶ εἶναι ὀχι πολὺ θρεπτικὲς καί, παρὰλλήλᾳ, ἐξαιρετικὰ χωνευτικές. Μποροῦν νὰ τὶς τρῶνε ὅλοι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν περίπτωση ἐιδικῆς ἀλλεργίας.

ΠΟΡΤΟΚΑΛΙ: Τὸ σπουδαιότερο προτέρημά του εἶναι τὸ ἄφθονο ποσοστὸ ἀσβεστίου καὶ βιταμινῶν Γ, πού περιέχει. Ἐνα συνηθισμένο πορτοκάλι περιέχει 65 χιλιογράμματα ἀσβεστίου καὶ 50 χιλιογράμματα βιταμινῶν Γ, καθὼς καὶ ἀρκετὲς βιταμίνες Β1 καὶ Β2. Εἶναι, κατὰ τὰ ἄλλα, ὀχι πολὺ θρεπτικό. Ἐπιτρέπεται σὲ ὅλους.

ΡΟΔΑΚΙΝΟ: Διατηρεῖ τὶς κύριες ἰδιότητές του ἀνάμεσα στὶς πολυάριθμες ποικιλίες του. Εἶναι διουρητικό, χωνευτικό καὶ πλούσιο σὲ βιταμίνες Β1, Β2, ΠΠ καὶ Γ. Ὅταν εἶναι ὥριμο, συνιστᾶται γιὰ ὅλους. Πολὺ ὠριμο, χάνει ἕνα μέρος τῆς θρεπτικῆς του ἀξίας.

ΑΧΛΑΔΙ: Οἱ γιατροὶ τοῦ Μεσαίωνα τὸ θεωροῦσαν ὑπόλογο γιὰ τὶς ἡμικρανίες. Ἀσφαλῶς, ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, ὁ κόσμος θὰ ἔτρωγε... παράξενα ἀχλάδια, γιὰτὶ πρόκειται γιὰ ἑλαφρὸ φρούτο, πού συνιστᾶται γιὰ ὅλους, ἀκόμα καὶ τοὺς διαβητικούς, ἐπειδὴ τὸ σάκχαρό του ἀφομοιώνεται εὐκόλᾳ. Εἶναι προτιμότερο νὰ τὸ τρώμε μετὰ τὸ φλούδα του, γιὰτὶ εἶναι πλούσια σὲ τανίνη.

ΜΗΛΟ: Ἡ παράδοση τὸ θεωρεῖ σὰν τὸ ἀρχαιότερο φρούτο τοῦ κόσμου καὶ σὰν τὴν... πηγὴ ὅλων τῶν κακῶν. Οἱ γιατροὶ ἔχουν ἐντελῶς ἀντίθετη γνώμη. Τοῦ ἀποδίδουν, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα φρούτα, τὶς περισσότερες ἀρετές. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς βιταμίνες Α, Β καὶ Γ, περιέχει ἕνα καταπληκτικὸ ἀριθμὸ μεταλλικῶν ἀλάτων, πού σχεδὸν ὅλα εἶναι ὠφέλιμα. Συνιστᾶται γιὰ ὅλους, ἡλικιωμένους καὶ παιδιὰ, ἀδύνατους καὶ παχείς, νεφροπαθεῖς κι' ἐντεροπαθεῖς, δυσκοίλιους κι' εὐκοίλιους. Πρόκειται γιὰ ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ «πλήρη» φρούτα τῆς δημιουργίας. Εἶναι προτιμότερο, ὡστόσο, νὰ τὸ τρώμε ἀργά, ἄν ὁ ὁργανισμός μας ἔχει κάποια τάση πρὸς τὴν ἀεροφαγία.

ΣΤΑΦΥΛΙ: Οἱ ἰδιότητές του ἀμιγλῶνται ἐκεῖνες τοῦ μήλου. Ἀφομοιώνεται εὐκόλᾳ καὶ καθαρίζεται τὸν ὁργανισμό. Ἐνα κιλὸ χυμὸ σταφυλῶν ἰσοδυναμεῖ μ' ἕνα κιλὸ γάλα ὀρίστης ποιότητος. Καὶ μισὸ κιλὸ ἀξίζει ὅσο μισὸ κιλὸ νεροῦ τοῦ Βισῶ. Τὰ ἄτομα με ἀδύνατο σπληνὶ ἀνέχονται τὸ σταφύλι πολὺ καλὰ, ἀλλὰ ὅσοι ὑποφέρουν ἀπὸ ἐντερικὰ, πρέπει νὰ κάνουν μέτρια χρῆση. Συνιστᾶται ἰδιαίτερα στὰ ἄτομα πού καταβάλλουν ἐξαιρετικὲς σωματικὲς δυνάμεις καὶ σὲ ὅσους ὑποφέρουν ἀπὸ τὰ νεφρά.

ΜΑΘΕΤΕ ΟΤΙ...

Σ' ὅλες τὶς ἐποχές, οἱ δεσμοφύλακες, ὅταν ἤθελαν νὰ τιμωροῦσαν ἕναν ἀτίθασο φυλακισμένο, τὸν ἐβάζαν στὴν ἀπομόνωση ἐπὶ μερικὲς ἡμέρες, με ξερὸ ψωμὶ καὶ νερό. Πρόσφατα, ἕνα σερφίης τῆς Φλωρίδας ἀποφάσισε ν' ἀλλάξει τακτικὴ, γιὰτὶ παρατήρησε πὼς οἱ ἐγκληματίες ἔχουν πάντα τὴν τάση νὰ παριστάνουν τοὺς «σκληροὺς ἄνδρες» καὶ οἱ πειθαρχικὲς ποινὲς ὀχι μόνο δὲν τοὺς τιθασεύουν, ἀλλὰ κολακεύουν τὴ ματαιοδοξία τους καὶ κινεῖν τὸ θάυμασμά τῶν ἄλλων φυλακισμένων. Ἐτσι, ὁ σερφίης ἀντικατέστησε τὸ ξερὸ ψωμὶ με... βορεφικὲς τροφές: γαλατάκι, κρέμα, ριζόγαλο, πουρέ. Ἀντὶ νεροῦ σερβίρεται γάλα, πού οἱ τιμωρημένοι ὑποχρεώνονται νὰ πίνουν μετὰ μπιμπερό! Οἱ «σκληροὶ ἄνδρες» ἀισθάνονται τόσο ταπεινωμένοι ἀπ' αὐτὴ τὴ μεταχείριση ὥστε οἱ πειθαρχικὲς παραβάσεις στὶς φυλακὲς τῆς Φλωρίδας ἔχουν περιορισθεῖ στὸ ἐλάχιστο.

★

Ἡ Τεχεράνη, ὅπως ὅλες οἱ πρωτεύουσες τοῦ κόσμου, ἀντιμετωπίζει ἕνα κυκλοφοριακὸ πρόβλημα πού ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος στὴν ἑλλειψη πειθαρχίας τῶν περαστικῶν. Ἐφαρμοσθήκαν με ἀυστηρότητα ἀλλὰ δὲν ἐβελτίωσαν τὴν κατάστασιν. Τὰ «αὐτοκίνητα» ἐπὶ τοποῦν: οἱ πεζοὶ ἐξακολούθησαν νὰ μὴ σέβονται τὰ φῶτα τῆς τροχαίας καὶ τὶς διαβάσεις. Γι' αὐτὸ καὶ ἀστυνομία ἀποφάσισε νὰ ἐφαρμόσει δραστηκότερα μέτρα: Οἱ ἀπειθαρχοὶ πεζοὶ ἐπιβιβάζονται σ' ἕνα καμινὸν καὶ μεταφέρονται ἐκείνη χιλιόμετρα ἔξω ἀπὸ τὴ πόλιν σὲ μιὰ ἐρημικὴ τοποθεσία ὅπου δὲν ὑπάρχουν λεωφορειακὲς γραμμές. Ἐκεῖ ἐγκαταλείπονται καὶ πορνεύονται νὰ ἐπιστρέψουν μετὰ τὰ πόδια.

★

Ἐνας νεαρὸς Γάλλος ὑπέβαλε αἴτηση διορισμοῦ σὲ κάποια δημοσίαι ὑπηρεσία. Ἀλλὰ γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ, χρησιμοποίησε καὶ τὸ γνωστὸ μέσος γιὰ τὴν προώθηση τῆς αἰτήσεώς του. Τὰ ἐμάς» λειτουργήσαν καὶ ὁ νεαρὸς προσελήφθη στὴν ὑπηρεσία σχεδὸν ἀμέσως. Ἐπειτα ἀπὸ πολλοὺς μῆνες, ὁ νέος ὑπάλληλος ἔλαβε ἕνα ἡ αἰτήσή του γιὰ διορισμὸ εἶχε ἀ-ἐγγραφο πού τὸν πληροφοροῦσε πὼς πορνευθεῖ ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία. Ἐκπληκτος, ὁ ὑπάλληλος διάβασε προσεκτικότερα τὸ ἐγγραφο καὶ διαπίστωσε... ὅτι τὸ εἶχε ὑπογράψει ὁ ἴδιος!

Ἡ φωνή σας ΔΕΙΧΝΕΙ Τὴν ὑγεία σας

ΟΙ ΑΛΛΟΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΦΩΝΗΣ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΜΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΓΛΩΣΣΑ, ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΑΝΟΗΤΗ ΣΤΟΥΣ ΕΙΔΙΚΟΥΣ

ΣΤΑ καλὰ «αὐτοῦμενα, ἡ διάσημη αὐτοῦς ἀναγγέλλει:

— Δὲν θὰ τραγουδήσω ἀπὸψε! Κι' ὅλοι ἀναρωτιοῦνται: πρόκειται γιὰ ἰδιοτροπία ἢ πραγματικὰ ἡ φωνή της κατὰ ἐπαθὲ; Στὸ ἐρώτημα αὐτό, μποροῦν νὰ δώσουν ἀπάντησιν ὁ προσωπικὸς γιαντὸς τῆς καλλιτέχνης καὶ τὸ στενὸ τῆς περιβάλλον. Ἐμεῖς οἱ κοινοὶ θνητοί, πάντως, εἶναι ἀρκετὸ νὰ ξέρουμε ὅτι μιὰ φωνὴ μπορεῖ πράγματι νὰ πάθει κατὰ ξαφνικά κι' ἀπρόοπτα.

Αὐτὸ τὸ κατὰ μπορεῖ νὰ εἶναι σοβαρὸ; Φυσικὰ, δὲν σημαίνει θάνατο. Κι' ἡ σφία τῶν λαῶν ἔχει ἐτοιμη, σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν, ἕνα πολὺ παρηγορητικὸ ἀπόφθεγμα, πού λέει ὅτι «ὁ λόγος εἶναι ἀσπὴν κι' ἡ σιωπὴ χρυσός». Πάντως, μιὰ ζωὴ πού ἔχει τὰ χάλια τῆς, μπορεῖ νὰ ζημιώσει πολὺ τὸν ἄνθρωπο.

Πὼς μιλάμε; Πὼς κινδυνεύουμε νὰ χάσουμε τὴ φωνή μας; Μποροῦμε νὰ «καλλωπίσουμε» αὐτὴ πού διαθέτουμε;

Ὅλος ὁ κόσμος ἔχει ὅτι τὸ ὄργανο τῆς ζωῆς εἶναι ὁ λάρυγγας. Λιγώτεροι ὅμως εἶναι ἐκεῖνοι πού ἔχουν ὑπ' ὄψει τοὺς ὅτι ὁ λάρυγγας εἶναι ἐπιφορτισμένος μετὰ τὸ νὰ βγάξει τὸν ἥχο κι' ὅτι μιλάμε ἢ τραγουδοῦμε χάρις τῶν... ἐγκέφαλο. Ἀπὸ ἐπιστημονικὴ ἀποψη, ἡ παραγωγή τῆς φωνῆς καθορίζεται πρὸς πολὺ ἀπὸ τὸν τρόπο ζωῆς παρὰ ἀπὸ τὶς ανατομικὲς προϋποθέσεις, γιὰτὶ πολλὰ ζῶα ἔχουν λάρυγγα, ἀλλὰ τοὺς εἶναι σχεδὸν ἀνώφελος. Ἀπὸ πρακτικὴ ἀποψη, ὁ καθένας ξέρει ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι ἡ ἀνταύγεια τῆς προσωπικότητος. Ἡ φωνὴ τῆς Μάρλεν Ντήτριχ, μιὰ ἀπὸ τὶς περιφημότερες τοῦ κόσμου, εἶναι καθρέφτης τῆς ἰδιοσυγκρασίας αὐτῆς τῆς ἡθοιοῦς. Ἡ φωνὴ τῆς Ἐντὶ Πιάφ, τὸ ἴδιο. Δὲν πρέπει, λοιπόν, νὰ «μεταμφιέζει» κανεὶς τὴ φωνή του. Μιὰ ψεύτικη φωνὴ εἶναι δυσάρεστη. Ἀπεναντίας, μετὰ τὴν ἀσκηση, πρέπει κανεὶς νὰ τὴν ἐναρμονίζει πρὸς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του, προσπαθῶν ἄν τὸ ἐπάγγελμά του ἀπαιτεῖ μιὰ φωνὴ γοητευτικὴ.

Πολλὲς κόσμος συγχέει τὴ λαρυγγίτιδα μετὰ τὴ φλόγωση τῶν φωνητικῶν χορδῶν. Πρόκειται γιὰ δύο ἐντελῶς ἐξχωριστά καὶ διαφορετικὰ φαινόμενα πού ἡ θεραπευτικὴ τους ἀντιμετώπιση δὲν εἶναι καθόλου ἡ ἴδια. Στὴ δευτέρη περίπτωσιν, ἡ θεραπεία προσανατολίζεται πρὸς τὴν ἀσκήσιν καὶ τοὺς ἀδένες ἢ τὸ νευροφυτικὸ σύστημα. Οἱ καθηγητὲς τοῦ ἁσματος καὶ τῆς ὀρθοφωνίας δὲν πρέπει νὰ ἐπειδαινοῦνται παρὰ γιὰ τὴ γυμναστικὴ τῆς φωνῆς κι' ὀχι γιὰ τὴν θεραπεία τῆς.

Ὁ ὑπερβολικὸς θόρυβος μπορεῖ νὰ δαλῇ περισσότερο τὴ φωνὴ παρὰ τὰ αὐτιά. Τὸν καιρὸ πού τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀεροπλάνου ἦταν λιγώτερο προφυλαγμένο

φωνῆς: τὴ γλῶσσα τῆς, τὴν ἀρμονία τῆς καὶ τὶς ἀποχρώσεις τῆς.

Σὲ τί ὀφείλεται ἡ διασάλευση τῆς φωνητικῆς ἰσορροπίας; Κατὰ πάσα πιθανότητα, σὲ κάποια ἀρρώστεια ἢ τοπικὴ μόλυνση. Μιὰ ὑπόκαφη φωνὴ εἶναι ἐξ ἴσου δείγμα ἰσορροπητικῆς διαταραχῆς. Ἐνας μεγάλος ἀριθμὸς ὁργανικῶν ἀνωμαλιῶν ἔχουν ἀντικτίπους στὴ φωνή. Ἡ ἡσυχία ἀνεπάρκεια, οἱ γαστροεντερικὲς διαταραχές, ἡ κακὴ λειτουργία τῶν ἐνδοκρινῶν ἀδένων καὶ πρὸ παντὸς τοῦ θυρεοειδοῦς, ὁ ἀρθριτισμός κι' οἱ ρευματισμοὶ ἀποτελοῦν μερικὲς ἀπὸ τὶς πιὸ συχνὰς αἰτίες, χωρὶς ν' ἀναφέρουμε τὰ κρυολογήματα.

Πὼς αὐτὲς οἱ ἀρρώστειες ἐπηρεάζουν τὸν λάρυγγα; Προκαλώντας μιὰ σύσπληση, πού ἐξασθενεῖ τὴν κινητικότητὰ τῶν φωνητικῶν χορδῶν ἢ ἀκόμα ἐπιφέροντας μιὰ ἀρθρωτικὴ τοξίνωση, πού ἐλλαττῶναι ἐπίσης τὴν κινητικότητα. Μετὰ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν τῶν ἀσθενειῶν, ἡ φωνὴ ξαναγίνεται κανονικὴ.

Ὅσοι, σὲ ὀρισμένους σπάνιους περιπτώσεις, ὅπως στὴ μυαπίαση ἢ τὴ σύφιλη τοῦ λάρυγγος, μπορεῖ ἡ φωνὴ νὰ ζημιωθεῖ ἀνεπανόρθωτα.

Οἱ συγκινήσεις μποροῦν ν' ἀλλοιώσουν ἀξιολογὰ τὴ φωνὴ καὶ νὰ τῆς κάνουν κακὸ γιὰ περιόδους ὀχι μικρῆς διάρκειας. Τὰ πολὺ εὐπαθεῖ ἀπὸ μυχονευρικὴ ἀσπλη ἄτομα, ἔχουν συνήθως μιὰ «λευκὴ φωνή», μιὰ δαχρῶν μιλιὰ.

Ἡ φωνὴ δὲν ἀλλοιώνεται ἐπίσης μονάχα κατὰ τὴν κλιμακτικὴν περίοδο. Οἱ ὁρμονικὲς ἀναταραχές μποροῦν νὰ τὴν ἀποκρυσταλλώσουν ὀριστικὰ γιὰ ὅλη τὴν ὑπόλοιπο βίον.

Πολλὲς κόσμος συγχέει τὴ λαρυγγίτιδα μετὰ τὴ φλόγωση τῶν φωνητικῶν χορδῶν. Πρόκειται γιὰ δύο ἐντελῶς ἐξχωριστά καὶ διαφορετικὰ φαινόμενα πού ἡ θεραπευτικὴ τους ἀντιμετώπιση δὲν εἶναι καθόλου ἡ ἴδια. Στὴ δευτέρη περίπτωσιν, ἡ θεραπεία προσανατολίζεται πρὸς τὴν ἀσκήσιν καὶ τοὺς ἀδένες ἢ τὸ νευροφυτικὸ σύστημα. Οἱ καθηγητὲς τοῦ ἁσματος καὶ τῆς ὀρθοφωνίας δὲν πρέπει νὰ ἐπειδαινοῦνται παρὰ γιὰ τὴ γυμναστικὴ τῆς φωνῆς κι' ὀχι γιὰ τὴν θεραπεία τῆς.

Ὁ ὑπερβολικὸς θόρυβος μπορεῖ νὰ δαλῇ περισσότερο τὴ φωνὴ παρὰ τὰ αὐτιά. Τὸν καιρὸ πού τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀεροπλάνου ἦταν λιγώτερο προφυλαγμένο

Ἄν ἔχετε βραχνιάσει, κόψτε τὴ φλυαρία καὶ τὸ κάπνισμα. Ζητήστε ἀπὸ τὸν γιαντὸ σας νὰ σᾶς ὀρίσει γαργάρες.

ἀπὸ τὸ θόρυβο τῶν κινητῶν, ἐδλεπε κανεὶς ἐπιβάτες νὰ... τραυλίζουν, ὅταν ἔφθαναν στὸ ἀεροδρόμιο τοῦ προορι-σμοῦ τους.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ ἀκριβεῖς καὶ καθαρισμένες μέθοδοι ἐξετάσεως τῆς φωνῆς. Μιὰ ἐιδικὴ συσκευή φωτίζει τὸν λάρυγγα κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε γίνονται φανεροὶ οἱ φωνητικὲς χορδὲς καθὼς πάλινται καὶ διαπιστώνεται ἐτσι ἡ συχνότης κι' ἡ εὐρύτης τῶν παλμῶν τῆς. Σὲ πιὸ δύσκολες περιπτώσεις, μπορεῖ νὰ γίνῃ μιὰ ηλεκτρικὴ ἐξέταση τοῦ νεύρου, πού ἐλέγχει τὶς φωνητικὲς χορδές.

Ἄν ἔχετε βραχνιάσει, δὲν πρέπει ν' ἀφεθεῖτε στὴν ἰδέαν ὅτι αὐτὸ «θὰ περάσει μόνο του». Ἄν συνεχίσετε νὰ μιλάτε πολὺ καὶ νὰ καπνίζετε πολὺ, μπορεῖ νὰ κουράσετε μοιραῖα τὶς φωνητικὲς σας χορδές. Νὰ μιλάτε, λοιπόν, λίγο καὶ χαμηλὰ γιὰ μιὰ — δυὸ μέρες, νὰ μὴ καπνίζετε καὶ νὰ βάξετε ζεστὲς κομπρέσες στὸ λαιμὸ σας. Τὸ ζεστὸ λουτρὸ θὰ σᾶς κάνει ἐπίσης καλὸ, γιὰτὶ ἀποτρέπει τὴ σύσπληση τῶν φωνητικῶν χορδῶν.

Τὰ ἄτομα πού ἔχουν εὐπαθεῖ λαιμὸ, καθὼς κι' ἐκεῖνα πού χρησιμοποιοῦν ἐπαγγελματικὰ τὴ φωνή τους, μποροῦν νὰ βροῦν μεγάλη ὠφέλεια σὲ ὀρισμένους ἱαματικὲς πηγές.

Γενικά, ἡ φωνὴ διατηρεῖται σὲ καλὴ κατάσταση κι' οἱ κίνδυνοι ἐξορκίζονται μετὰ τὸ μέτριο κάπνισμα, μετὰ τὴν ἀποφυγὴ τῶν πολὺ ζεστῶν ἢ πολὺ κρύων ποτῶν καὶ μετὰ τὴν ἀσκηση. Ἡ φλυαρία φθείρει τὴ φωνὴν ὅσο τίποτε ἄλλο.

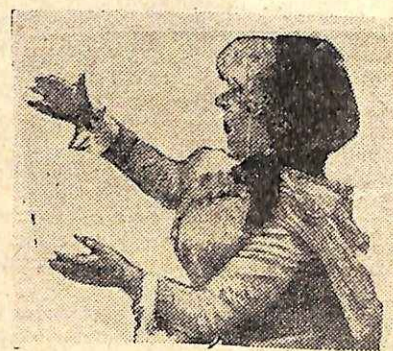
ΔΡ. ANDRE SOUBIRAN

Η σύγχρονη βιολογία, που παρέλαβε από τη μαγεία του μεσαίωνα τη σκυτάλη της ελπίδας για την εξασφάλιση αιώνιας νεότητας, επιδίδεται κάτω από αρκετά ευοίωνες συνθήκες σε έρευνες, με σκοπό να πετύχει την άπώθηση του γήρατος και την παράταση της γόνιμης ηλικίας τόσο για τον άνδρα, όσο και για την γυναίκα.

ΜΠΟΡΕΙ Ν' ΑΠΟΘΗΘΕΙ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ Η ΚΡΙΣΙΜΗ ΗΛΙΚΙΑ;

Οι γυναίκες παύουν να είναι γόνιμες πολύ νωρίτερα από τους άνδρες, αλλά η πρόοδος της επιστήμης επιφυλάσσει σ' αυτές περισσότερα δώρα.

➔ **Α ΧΡΕΙΑΣΘΟΥΝ** άσφαλως αρκετά ακόμα χρόνια πειραματισμών και διαπιστώσεων, ώσπου να επιτευχθεί η διεύρυνση των ορίων της γόνιμης ηλικίας.

Στο μεταξύ, πρέπει να έχουμε υπομονή και ν' αρκεσθούμε στην παρακάτω απόφαση ενός κορυφαίου γεροντολόγου: «Βιολογικά το γήρας αρχίζει μετά την στειρέυση του άνδρα. Άλλα ενώ στη γυναίκα τα σχετικά φαινόμενα έχουν σαφή χρονικό καθορισμό, στον άνδρα η πτώση της σεξουαλικής δραστηριότητας είναι άργη και βαθμιαία». Το ισχυρό φύλο φαίνεται πιο εύνοομένο από τη φύση. Τείνει λίγο — λίγο προς την οριστική σεξουαλική αδράνεια, ενώ το γυναικείο φύλο, όπως υπογραμμίζει ο ίδιος επιστήμων, «περνώντας από διαδοχικές απότομες φάσεις, καταλήγει σε μια σχεδόν απόλυτη ουδετερότητα».

Θα κατορθώσει η επιστήμη να αποκαταστήσει μια χρονική εξισορρόπηση ανάμεσα στα ζεύγη; Ακριβώς την απάντηση σ' αυτό το ερώτημα είτοιμά-

ζουν οι σύγχρονες έρευνες.

Αν λάβουμε υπ' όψιν μας τις προόδους, που σημείωσε στις ημέρες μας η επιστήμη του Άσκληπιού, πρέπει να όπλισθούμε με αισιοδοξία. Τον καιρό έφτανε στο κρίσιμο σημείο της κατά το τεσσαρικοστό έτος, ενώ για τον Μπαλζάκ η γυναίκα των τριάντα χρόνων βρισκόταν στο ωμέγα της ωριμότητάς της. Σήμερα, κανείς δεν εκπλήσσεται όταν βλέπει στην όθνη άρσενικούς και θηλυκούς «στάρ» των σαράντα χρόνων ν' ανταλλάσσουν έρωτικούς όρκους, που άλλοτε ταίριαζαν μονάχα στο στόμα των εφήβων.

Δεν πρόκειται για ένα θαύμα της έβδομης τέχνης, αλλά για ένα θαύμα πολύ πραγματικό.

Και πολλοί άνθρωποι θα δοκίμαζαν μεγάλη έκπληξη, αν μάθαιναν ότι μια γυναίκα που συναντούν στο δρόμο και τους φαίνεται άπληγς τριανταπεντάρα, είναι στην πραγματικότητα πενήντάρα.

Η ουσία είναι να μη καταθέτουμε τα όπλα και ν' αναγνωρίζουμε όλη την αλήθεια, που περιέχεται στην ακόλουθη

χρυσή παρατήρηση: «Ο άνδρας κι' η γυναίκα δεν έχουν την ηλικία των αρτηριών τους, αλλά εκείνη της αγάπης προς τη ζωή».

Για τον άνδρα, ως το ξαναυπογραμμίσουμε, η εφαρμογή της συνταγής είναι πιο εύκολη. Άλλα κι' η γυναίκα δεν βρίσκεται σε απελπιστική θέση. Έχει στη διάθεσή της αρκετά έγγυημένης αποτελεσματικότητας μέσα. Μεσα ψυχολογικά και μέσα φυσιολογικά: Να πιστεύει στη νεότητά της. Να κάνει το πόνω ώστε να τη διατηρήσει. Αυτή είναι η ιδεώδης κατηγορική προστακτική.

Τό βαρόμετρο του γήρατος

ΑΛΛΑ τό απόφθεγμα αυτό θά ήταν χωρίς αξία, αν δεν στηρίζονταν σε ακριβή γεγονότα. Λοιπόν, εδώ και λίγα χρόνια, τα γεγονότα αυτά έχουν πληθύνει κατά τρόπο εύγλωττο. Οι ειδικοί επιδίδωναν να μετρούσαν τό βαθμό του γήρατος στα διάφορα άτομα και, παράλληλα, να καθορίσουν τα φάρμακα που τυχόν θά μπορούσαν να επιβραδύ-

νουν τό ρυθμό του ανθρώπινου μαρμαριού.

Ο Γάλλος καθηγητής Μπενέ μιλά έτσι για ένα άποδοτικό «τέστ του γήρατος» που βασίζεται σε μακροχρόνιες μελέτες γύρω από τό βασικό μεταβολισμό και τις άλλες όψεις της φυσιολογικής ζωτικότητας. Τό ανθρώπινο γήρας μπορεί να μεταφρασθεί σε αριθμούς. Τό πρόβλημα είναι αν, σε μια συγκεκριμένη ηλικία, μπορεί ή επιστήμη να διατηρήσει τούς μέσους όρους πών δεικτών της σφριγηλότητας σ' ένα ικανοποιητικό ύψος. Οι δοκιμές που έγιναν προς ένα τέτοιο σκοπό, είναι αρκετά ένθαρρυντικές.

Η ζωτικότητα «μαστιγώθηκε» με θεαματικά αποτελέσματα, όταν τοποθετήθηκαν κάτω από τό δέρμα κρυσταλλωμένες όρμονες. Αυτές οι όρμονες, σε πολλές περιπτώσεις, προκάλεσαν αληθινή ανάσταση. Ο καθηγητής Μπενέ αναφέρει σχετικά την περίπτωση πολλών ατόμων προχωρήμενης ηλικίας, που ενώ είχαν περιπέσει σε απόλυτη σεξουαλική αδράνεια, επέστρεψαν σε δραστηριότητα, χάρη σ' αυτή τη μέθοδο, για πολλούς μήνες.

Τά αποτελέσματα, ωστόσο, είναι περιορισμένα από χρονική άποψη και τό γεγονός αυτό έκανε τούς ειδικούς να μη δώσουν μεγάλη σημασία στα σχετικά επιτεύγματα.

«Αν είμαστε υποχρεωμένοι να συμπεράνουμε — γράφει ο Μαρινέσκο — ότι υπάρχει μια σχέση ανάμεσα στην ηλικία και στη σεξουαλική ηλικία, είναι εξ ίσου φανερό ότι τό γήρας δεν εξαρτάται από τούς γεννητικούς αδένες. Ο μαρμαριός τους είναι ένα από τα σημάδια του γήρατος».

Λοιπόν, αυτό τό μαρμαριό, είναι δυνατό να τον καθυστερήσουμε;

Φαίνεται, ότι είναι δυνατό.

Από αιώνας, η λύση αυτού του προβλήματος κεντρίζει τό ανθρώπινο πνεύμα, τό προκαλεί.

Συνταγές κάθε λογής έχουν προταθεί.

Από τόν 'Ινokenτίο Η' ως τό σκυλί του Καρρέλ

ΟΙ ΛΥΣΕΙΣ που προτάθηκαν στις ημέρες μας, γράφει ένας άλλος ειδικός, ο δόκτωρ Μπερνάρ Μεδελμάν, διαφέρουν ανάλογα προς τη βασική αιτία που βλέπουμε πίσω από τό φαινόμενο του γήρατος. Υπάρχουν επιστήμονες που σάν τέτοια αίτια θεωρούν μια αλλοίωση που αίματος. Άλλοι, τη βλέπουν σάν μια τοξίνωση έντερικής προελεύσεως. Κι' άλλοι, τέλος, την ταυτίζουν με την έκφύλιση των ένδοκρινών αδένων. Κανείς, όμως, δεν ξέρει ακόμα με θετικότητα ποιά είναι τό άπώτερο κίνητρο που γήρατος.

Οι ύπονοις, που αναφέρουμε, δεν είναι νωπές. Τις είχαν και κατά την αρχαιότητα, καθώς και κατά τόν Μεσαίωνα.

Στη Ρώμη, οι γιατροί συμβούλευαν τούς πλούσιους πελάτες τους, που ήθελαν να ξαναβιώσουν, να πίνουν τό ζεστό αίμα των ξιφομάχων, εύθους μετά τό μακελλίο που γίνονταν στα αμφιδέατρα. Με τό ίδιο ακριβώς πνεύμα, ο Ζιλντέ Ρέτς, ο συμπολεμιστής της Ζαν ντ' Άρκ, που ή παράδοση τόν διαιώνισε με τό επίθετο Κυανοπατών, έσφαξε 150 παιδιά.

Ακόμα κι' ο πάπας 'Ινokenτίος Η' είχε την ίδια πεποίθηση. Έτσι, σε ηλικία 60 χρόνων, με την ελπίδα ότι θά ξαναβρίσκε τη ζωτικότητα του, έβαλε και τό έκαναν μετάγγιση από τό αίμα τριών παιδιών, ηλικίας 10 χρόνων. Τό αποτέλεσμα ήταν μοιραίο. Τα παιδιά κι' ο πάπας πέθαναν. Όσο για τόν Έβραίο γαστρό, που έπιχειρήσε τη μετάγγιση, γλύτωσε τη ζωή του μόνο και μόνο γιατί τώσκασε έγκαιρα.

Πέρασαν πάνω από πέντε αιώνες μετά απ' αυτό τό άτυχο πείραμα, ώσπου να τό επαναλάβει ο διάσημος σύγχρονος γιατρός Άλέξης Καρρέλ, σ' ένα γέρικο, παράλυτο σκυλί. Τό ζώο υποβλήθηκε σε αφαίμαξη, χωρίστηκαν τά έρυθρά αιμοσφαίριά του και «πλύθηκαν», ενώ ο όρρος αντικαταστάθηκε εξ ολοκλήρου με μια κατάλληλη διάλυση. Τό καινούργιο αίμα που μπήκε έτσι στο γέρικο ζώο, του έδωσε νέα ζωή. Μετά την επέμβαση, ήταν δύσκολο να τό αναγνωρίσει κανείς. Έτρεχε ζωηρά, έτρωγε με όρεξη και γαύγιζε χαρούμενο. Τα μάτια του είχαν ξαναποχτήσει την πρώτη τους λάμψη κι' ένα ξαφνικό ενδιαφέρον για τά θηλυκά σκυλιά της γειτονιάς επέστρεψε αυτή τη μεταμόρφωση.

Μετά από τό πείραμα αυτό, όπως ήταν φυσικό, αναρίθμητοι άνθρωποι, που είχαν παρακάμψει τό άκρωτήριο της κρίσιμης ηλικίας, άρχισαν να όνειρεύονται την επιστροφή τους στη νεότητα. Ιδιαίτερα οι γυναίκες άρπάχθηκαν από την ελπίδα ότι ύπρχε πιά στη διάθεση της επιστήμης ή μέθοδος άποκαταστάσεως της γονιμότητος που, στο φύλο τους, ελαττώνεται στα σαράντα χρόνια και μετά τό πενηκοστό πέμπτο είναι πιά σπάνια εξαίρεση.

Άλλα ή προσδοκία αυτή διαψεύθηκε. Τ' αποτελέσματα, που επιτυγχάνονται σε ζώα, δεν επιτυγχάνονται πάντα και στους ανθρώπους. Σε ό,τι αφορά ειδικά την έμμηνοπαυση, οι επιστήμονες ήξεραν ήδη ότι είναι ένα φαινόμενο, που άπαντάται μονάχα στο ανθρώπινο είδος. Σε όλα τά ζώα, ή γονιμότης του θήλεος δεν έχει χρονικά όρια, τουλάχιστο τόσο σαφή. Άλλα αν ή γονιμότης δεν επανέρχεται, οι σεξουαλικές όρμες μπορούν να υπάρχουν για πολύ χρονικό διάστημα πέρα από την κλιμακτηριο περίοδο. Η επιστήμη σήμερα, με μεθόδους που συνδυάζουν ιδίως τις όρμονικές και διαιτητικές θεραπείες, κατορθώνει να επιμηκύνει τη σεξουαλική νεότητα στο γυναικείο φύλο. Παράλληλα, στο ίδιο εύ-

χάριστο αποτέλεσμα οδηγεί ή τήρηση των συγχρόνων κανόνων υγιεινής και διατροφής.

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία, ότι και για τά δύο φύλα ή άπώθηση του όριστικού μαρμαριού στο μέλλον είναι σήμερα έφικτη σε βαθμό ικανοποιητικό, ωστόσο ή επιστήμη κατορθώσει να της δώσει, με κάποια καινούργια μέθοδο, μεγαλύτερο μήκος.

Όσον αφορά ιδιαίτερα τόν άνδρα, ή έρωτική του ζωή μπορεί να διαρκέσει ως τά άκράια όρια της περιόδου του γήρατος, συνδυεμένη κι' από τό στοιχείο της γονιμότητος. Σε ηλικία 94 χρόνων, τό 1955, ο πιο ηλικιωμένος γιατρός πών 'Ηνωμένων Πολιτειών, ο δόκτωρ Τζών Χάλλινγκερ, απέδειξε στην πράξη ότι ή γονιμότης είναι σχεδόν μια άπεριόριστη χρονικά δυνατότης στο ισχυρό φύλο. Εκείνη τη χρονιά, ο δόκτωρ Χάλλινγκερ έγινε πατέρας!

Ο Άμερικανός καθηγητής Έξνερ αναφέρει σε πρόσφατο σύγγραμμά του, ότι ύστερα από μια συστηματική έρευνα που έκαμε, διαπίστωσε ότι μετά την ηλικία των 10 χρόνων βρίσκονται άρκετά σπερματοζώαρια στα 68,5 των περιπτώσεων, στην περίοδο ανάμεσα στα 70 και τά 80 χρόνια τό ποσοστό αυτό είναι 59,5 κι' ανάμεσα στα 80 και τά 90 ή γονιμότης είναι εξασφαλισμένη στα 58% των περιπτώσεων.

Όστόσο, οι γυναίκες έχουν καλύτερες προϋποθέσεις για να δεχθούν την προσφορά της αύριανής επιστήμης. Τό άραιο φύλο, κατά μέσον όρο, επιδιώνει σε μεγαλύτερα χρονικά περιθώρια. Τό καθαυτό γήρας βρίσκει τις γυναίκες άργότερα απ' ό,τι τούς άνδρες.

Αυτή ή προσπάθεια προς τη μακροδιότητά άποτελεί τό αντίστανισμα για την αδικία της φύσεως, που άφορά την έμμηνοπαυση. Η επιστήμη, σήμερα, είναι σε θέση να εξηγήσει απ' όλες σχεδόν τις πλευρές αυτό τό φαινόμενο, που δεν τό προκαλούν μονάχα βιολογικοί, αλλά και κοινωνικοί λόγοι (ο άνδρας που διοπαλαίει, φθείρεται νωρίτερα από τη γυναίκα). Ένας από τούς λόγους, που κάνουν τόν γυναικείο οργανισμό πιο άθεκτικό στη φθορά του χρόνου, είχε ήδη παρατηρηθεί κι' επισήμανθεί πριν από εκατόν είκοσιπέντε χρόνια από ένα Γερμανό ευθυμογράφο, που ό χιονομοριστικές του γραμμές επιβεβαιώνονται τώρα με όλη τη σοβαρότητα από την επιστήμη.

«Γιατί οι γυναίκες ζούν περισσότερο από μάς τούς άνδρες;» σημείωνε ο ευθυμογράφος αυτός. «Απλούστατα, γιατί μιλάνε πιο πολύ. Οι περισσότερες άρρώστειες προέρχονται από την άδυναμία και τις αλλοιώσεις των πνευμόνων. Τό άτομο που ή γλώσσα του δίνει και παίρνει, γυμνάζει κι' ισχυροποιεί τά πνευμόνια του. Η άκατάσχετη φλυαρία είναι ό καλύτερος τρόπος για να διατηρήσει κανείς την υγεία του και να ζήσει πολλά χρόνια. Έτσι, ο άνδρας που θέλει να δώσει φραγμό στη γλώσσα της γυναικάς που, δεν είναι παρά ένας... δολοφόνος».

Δεν υπάρχει, λοιπόν, καμιά αμφιβολία, ότι όταν ή επιστήμη βρει τη μέθοδο άποφασιστικής παρατάσεως της νεότητος, ή μέθοδος αυτή θά εφαρμοζεται με καλύτερα αποτελέσματα στο άραιο παρά στο ισχυρό φύλο, γιατί, απλούστατα, τό πρώτο είναι πιο άθεκτικό κατά βάση από τό δεύτερο.

Η 60^η ΜΕΡΑ

**Ευρύτατες
προοπτικές
ανοίγουν
τα πειράματα
Πετρούτσι
σε πολλούς τομείς
της ιατρικής.
'Η εξωγένεση
και η τεχνική
κυοφορία
δ' αργήσουν να γίνουν
πραγματικότητα,
αλλ' ακόμα
πιο σοβαρώτερα
προβλήματα,
όπως η θεραπεία
του καρκίνου
και η βακτηριολογική
άνοσία,
θα μπορούσαν
να βρουν τη λύση τους
σ' αυτές τις έρευνες
πού έχουν, ωστόσο,
κάτι το ανησυχητικό
για το μέλλον
του ανθρώπου...**

ΤΑ ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ ΕΞΩΓΕΝΕΣΕΩΣ ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

ΦΤΑΣΑΜΕ κιόλας στην εποχή του «Γενναίου καινούργιου κόσμου». Τα πειράματα του 'Ιταλού καθηγητή Ντανιέλε Πετρούτσι, που «κατασκευάζει» ανθρώπινα έμβρυα έξω από το μητρικό σώμα, δείχνουν ότι πλησιάζουμε πράγματι σε μια νέα εφιαλτική εποχή. Συγκινούνται οι επιστήμονες, ταράζονται οι συνειδήσεις: όπως το είχε προβλέψει ο «Ωλντς Χάξλεϊ» στο περίφημο μυθιστόρημά του, η βιομηχανοποίηση της αναπαραγωγικής λειτουργίας θα γίνει σύντομα πραγματικότητα. Τα ολοκληρωτικά καθεστώτα θα μπουρν σε πειρασμό: τα ανθρώπινα ρομπότ θα «εκπαιδεύονται» από την έμβρυακή τους ηλικία στο δοκιμαστικό σωλήνα. Σκοτάδι και ζέστη για τα έμβρυα των μελλοντικών ανθρωποκτόνων, έμβολια και όρροι για τους εργάτες των τροπικών, λικνίσματα και δονήσεις για τους αεροπόρους... Πώς να μην ταράζονται οι συνειδήσεις μπροστά σ' αυτές τις προοπτικές του «Γενναίου καινούργιου κόσμου»;

Η ευρύτατη δημοσιότητα, οι ασυνήθιστες για ένα καθαρά βιολογικό πείραμα τυμπανοκρουσίες του Τύπου, έβλαψαν ασφαλώς τον καθηγητή Πετρούτσι από καθαρά επιστημονική άποψη. 'Η ανάταραχτή της κοινής γνώμης, που είναι πάντα κακή ή μέτρια πληροφορημένη από τον καθημερινό Τύπο για τα επιστημονικά ζητήματα, κινδυνεύει ν' αποβεί σε βάρος της επιστημονικής έρευνας. Και όταν η επίσημη 'Εκκλησία εισβάλλει σ' αυτή την περιοχή, τα πράγματα γίνονται ακόμα πιο περίπλοκα. Στη συγκεκριμένη αυτή περίπτωση ο Πετρούτσι, κατά κάποιον τρόπο, άπομώθηκε. Ο 'Ιδιος, άλλωστε, φέρει ένα μέρος της ευθύνης. Το πείραμα αυτό, όπως μάς το παρουσίασε ο Πετρούτσι, αφήνει χωρίς απάντηση τρία μεγάλα προβλήματα της εμβρυολογίας: Δημιουργήθηκε πραγματικά ένα εξωγενετικό έμβρυο ή μήπως αυτόπατομβο; Το πείραμα είναι πραγματοποιήσιμο με τις σημερινές μεθόδους της πειραματικής βιολογίας; Τέλος, το πείραμα είναι σκόπιμο, ή μήπως πρέπει να εχρηθούμε την εγκατάλειψή του; Αυτή η τελευταία ερώτηση αποτελεί το «η-

θικό» πρόβλημα της εξωγένεσεως, ένα πρόβλημα όπως η εϋθανασία και ο έλεγχος των γεννήσεων, που δεν μπορεί να λυθεί μονάχα από τον επιστήμονα. 'Ας απαντήσουμε άμεσα στην πρώτη ερώτηση: Κανείς, ούτε ο 'Ιδιος ο καθηγητής Πετρούτσι, δεν ξέρει αν δημιουργήθηκε πραγματικά ένα εξωγενετικό έμβρυο. Ο Πετρούτσι, βέβαια, προσπαθεί να μάς πείσει για το θετικό χαρακτήρα του πειράματός του και τίποτα δεν μάς επιτρέπει ν' αμφισβητήσουμε την καλή του πίστη. 'Αλλά πάντως, οι αποδείξεις που προσκομίζει φαίνονται ανεπαρκείς.

Τι προσπάθησε να κάνει ο Πετρούτσι; Να γονιμοποιήσει, έξω από το μητρικό οργανισμό, ένα γυναικείο ωάριο μ' ένα ανδρικό σπερματοζωάριο και να διατηρήσει (πάντα έξω από τη μήτρα) αυτό το γονιμοποιημένο κύτταρο ζωντανό μέχρι που θα εξελιχθεί σε καλοσχηματισμένο έμβρυο. Τον περασμένο 'Ιανουάριο, στα πρώτα πειράματά του επίσημος της Βολωνίας, το έμβρυο έζησε ως την 29η μέρα. Κατόπιν πέθανε, ή μάλλον «εξετελέσθη» από τον 'Ιδιο τον Πετρούτσι, που δε θηλήσε να έρθει σε άνοιχτη σύγκρουση με τη «μήτέρα 'Εκκλησία». Το Βατικανό, επίκουρο μένο από ώριμους ακαδημαϊκούς κύκλους που εμπνέονται χωρίς άλλο από την επαγγελματική αντιζηλία, εξαπέλυσε τους μύδρους του κατά των «μαθητευμένων μάγων της επιστήμης» που παίζουν με τα ιερά και τα δόξα του μεγάλου μυστηρίου της ζωής. Και ο καθηγητής Πετρούτσι φάνηκε πως υπέκυψε.

Οι αίρετικοί επιστήμονες

ΑΛΛΑ τίποτα δεν μπορεί να σταματήσει την επιστήμη. Πριν από μερικούς αιώνες, ένας συμπατριώτης του καθηγητή Πετρούτσι, ο Τζορντάνο Μπρούνο, κήκη ζωντανός έπειδή υποστήριζε την αίρετική άποψη πως υπάρχουν λογικά πλάσματα στους άλλους πλανήτες. Και ο Γαλιλαίος, επίσης 'Ιταλός, παρά λίγο να έχει την ίδια τύχη έπειδή πίστευε πως η Γη κινείται γύρω από τον άξονά της. 'Ο

Ο καθηγητής Ντανιέλε Πετρούτσι και η συνεργάτης του δοκτορέσσα Λάουρα ντέ Πάολι, στο Βιολογικό εργαστήριο της Πολωνίας.

Πετρούτσι έχει πίσω του μια παράδοση ελεύθερης επιστημονικής σκέψης παρότις σκοταδιστικές αντιδράσεις της Καθολικής 'Εκκλησίας. 'Υπομονητικά, στη σιωπή του εργαστηρίου τους, ο καθηγητής Πετρούτσι κι οι συνεργάτες του συνέχισαν τα πειράματά τους και πέτυχαν τη επιβίωση ενός εμβρύου ως την εξηκοστή μέρα. Πρόσφατα, στην «'Ιατρική 'Εβδομάδα» της Ρώμης, παρουσίασαν μια κινηματογραφική ταινία του πειράματός τους με τίτλο «'Η γέννηση και η ζωή ενός ανθρώπινου εμβρύου ως τον δεύτερο μήνα». 'Η ταινία πήρε το πρώτο βραβείο.

Οι λεπτομέρειες γύρω του πειράματος της εξωγένεσεως φαίνονται εξ 'Ισου απλές με το τεχνικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε: Μια συσκευή που αποτελείται από δυο γυάλινες πλάκες, ελαστικούς σωλήνες, προβολείς κι ένα κλίδανο. Τα σπερματοζωάρια τοποθετούνται κοντά στα ωάρια που έχουν αφαιρεθεί από γυναίκες σε διάφορες χειρουργικές επεμβάσεις και αφήνονται να συμπεριφερθούν ελεύθερα. Το φυσικό περιβάλλον της γονιμοποίησης έχει αντικατασταθεί από ένα τεχνητό περιβάλλον: Μια «μήτρα» που αποτελείται από ένα λεπτό φύλλο δέρματος ζώου, άμνιωτικό υγρό, πλάσμα αίματος και μερικές άλλες θρεπτικές ουσίες. Το πείραμα κινηματογραφείται με μεγεθυντικούς φακούς και χρησιμοποιούνται ειδικοί προβολείς με λάμπες που δεν αποβάλλουν θερμότητα για να μη διαταραχθούν οι βιολογικές συνθήκες του πειράματος.

Η εξωγένεση είναι πραγματοποιήσιμη ν' αυτές τις μεθόδους; Είναι δυνατό ν' αναπτυχθεί ένα έμβρυο έξω από το μητρικό σώμα; Και ποια μέθοδος είναι προτιμότερη; Η τεχνητή γονιμοποίηση (που χρησιμοποιήσε ο καθηγητής Πετρούτσι) ή η παρθενογένεση; Ποιά είναι η πρακτική και η επιστημονική σκοπιμότητα αυτής της προσπάθειας;

Τεχνητή γονιμοποίηση ή παρθενογένεση; Αυτό είναι το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι επιστήμονες που παρακολούθησαν τα πειράματα χάρη στις ταινίες του καθηγητή Πετρούτσι. Στην πρώτη περίπτωση, το ωάριο θα πρέπει να γονιμοποιηθεί από ένα σπερματοζωάριο και ακολούθως αναπτύχθηκε ως την 29η μέρα (ή ως την 60^η) σε μέγεθος μερικών εκατοστών. Στη δεύτερη περίπτωση, το ωάριο, έξω από το φυσικό του περιβάλλον, και ανεξάρτητα από τη θέληση των πειραματιστών, μπορεί να υπέστη ερεθισμούς που προκαλέσαν τη διαίρεσή του σε δυο κύτταρα, κατόπιν σε τέσσερα κ.λ.π. Οι φωτογραφίες του πειράματος δε δείχνουν με πολλή σαφήνεια τη φάση της γονιμοποίησης. Με άλλα λόγια, δεν

αποκλείεται, αυτό που ο Πετρούτσι νομίζει ως τεχνητή γονιμοποίηση να μη είναι παρά η αντίδραση του θηλυκού κυττάρου (ωαρίου) σ' έναν εξωτερικό ερεθισμό (χημικό ή μηχανικό) που προκαλέσε τον πολλαπλασιασμό του χωρίς τη συνδρομή του αρσενικού κυττάρου (σπερματοζωαρίου). Αυτό είναι το φαινόμενο που ονομάζουμε «παρθενογένεση», που επιτρέπει σε ώριμα ζώα να εμμενούν χωρίς τη συνδρομή του αρσενικού. Το φαινόμενο δεν είναι καθόλου σπάνιο στη φύση. 'Εχει επιτευχθεί πειραματικά σε διάφορα ζώα. Ο 'Αμερικανός εμβρυολόγος Πίνκως πέτυχε την παρθενογενετική αναπαραγωγή του 'Ινδικού χοιριδίου, ενός θηλαστικού. Αυστυχώς, στα πειράματα της Βολωνίας, ούτε ο 'Ιδιος ο Πετρούτσι δε θα μπορούσε να βεβαιώσει αν, χωρίς να το επιζητήσει, πέτυχε αυτό που προσπαθούν από χρόνια να πετύχουν διάσημοι βιολόγοι όπως ο Ζάν Ροσνάν: Την παρθενογενετική ανάπτυξη ενός ανθρώπινου εμβρύου. Τα πειράματα του Πετρούτσι (των 29 ημερών όπως και των 60 ημερών) πρέπει να επαναληφθούν πολλές φορές ώσπου να βεβαιωθούμε ότι ο άνθρωπος δεν είναι απόλυτως απαραίτητος για τη λειτουργία της αναπαραγωγής.

Πρέπει επίσης να σημειώσουμε ότι, παρά το αναμφισβήτητο ενδιαφέρον τους, οι προσπάθειες του Πετρούτσι δεν είναι οι πρώτες σ' αυτό τον τομέα της εμβρυολογίας.

Οι Πρόδρομοι

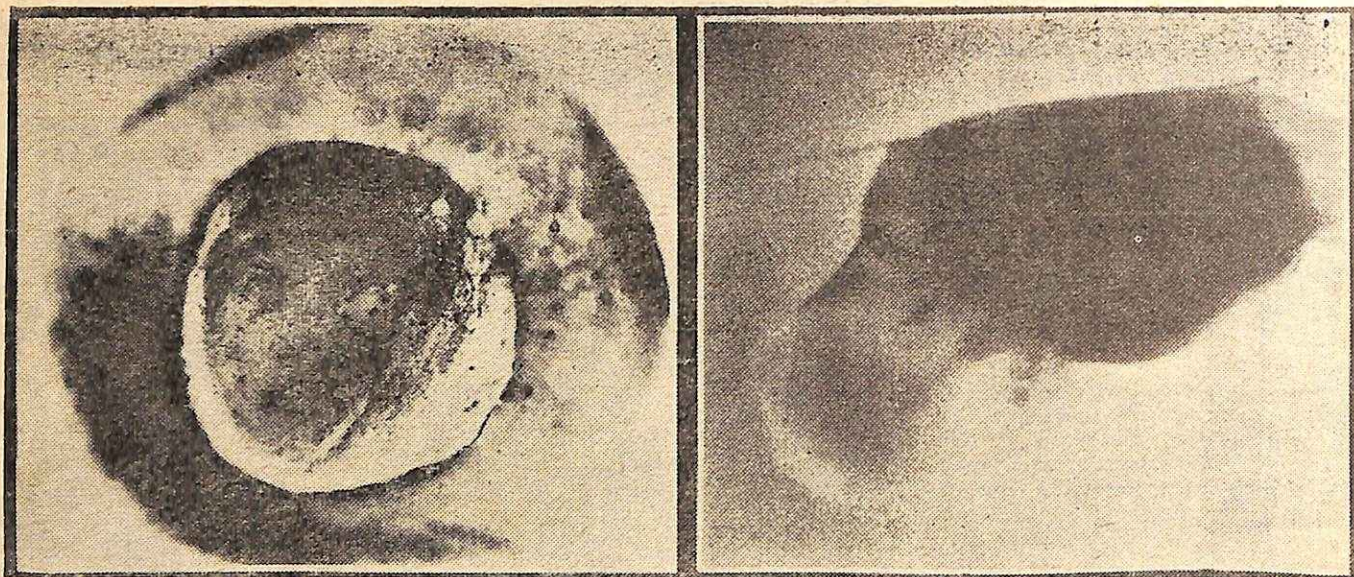
ΤΟ 1913 ο Βέλγος Μπρασέ σκέφθηκε πρώτος να διατηρήσει έξω από το μητρικό σώμα βλαστοδερμικές κύστες κοινού, δηλαδή έμβρυα

έφτα ημερών. Τα έμβρυα επέζησαν συνεχίζοντας την ανάπτυξη τους επί τριάντα ώρες.

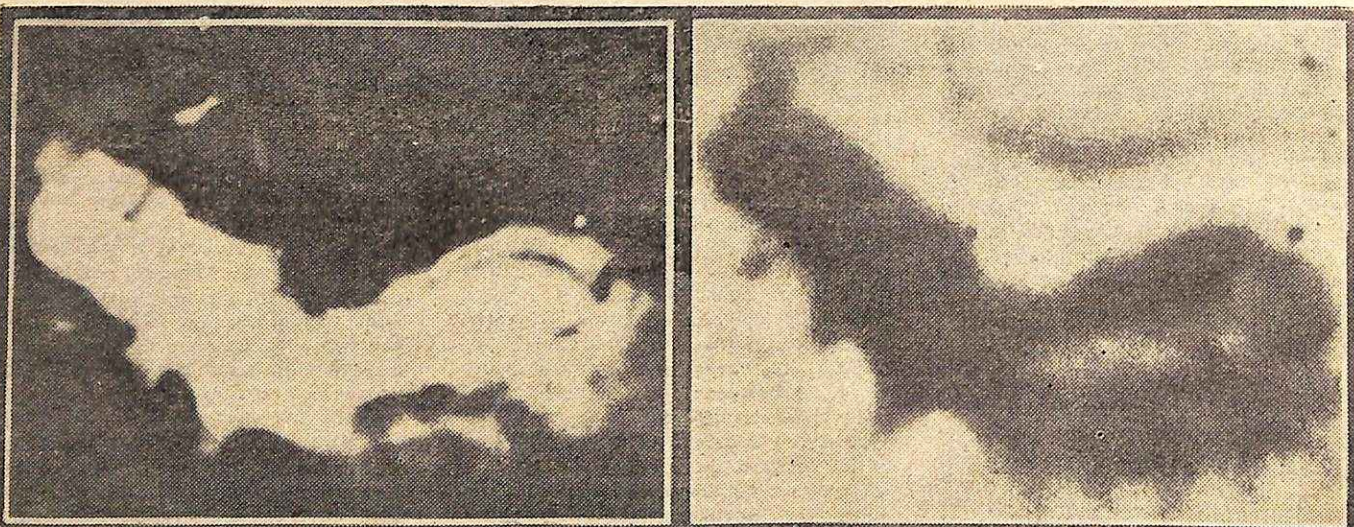
Αμέτρητοι βιολόγοι επανέλαβαν τα πειράματα του Μπρασέ, αλλά πάντα σε πειραματόζωα: Ποντίκια, 'Ινδικά χοιρίδια, κουνέλια. Το 1936, δυο Γάλλοι βιολόγοι, οι Ζολλύ και Λιέρ, επανέλαβαν το πείραμα του Μπρασέ με έμβρυο ποντικού ενέα ημερών, που τοποθετήθηκε σ' ένα θρεπτικό υγρό και επέζησε δυο μέρες, κατά τη διάρκεια των οποίων οι πειραματιστές είχαν την εύκαιρία να παρακολουθήσουν το σχηματισμό του νευρικού συστήματος, των ματιών, της καρδιάς που αρχίζει να πάλλεται...

Αλλά την τρίτη μέρα το έμβρυο παύει να ζει. Τα θρεπτικά υγρά δεν αρκούν πια για να το τροφοδοτήσουν. Για να εξασφαλισθούν οι θρεπτικές ανταλλαγές σι απαραίτητες για την επιβίωσή του, χρειάζεται η μεμβράνη του πλακούντος, που σχηματίζεται από το μητρικό σώμα κατά τη διάρκεια των πρώτων φάσεων της ανάπτυξεως του εμβρύου. Το τεχνητό περιβάλλον δεν ωφελεί. Είναι αδύνατο να αναπτυχθεί με τη φύση. Οι 48 ώρες ήταν το ανώτατο όριο της επιβιώσεως ενός εμβρύου έξω από το μητρικό σώμα που είχαν πέτυχει οι επιστήμονες πριν από τον Πετρούτσι.

Οι έρευνες συνεχίστηκαν, προς μιαν άλλη κατεύθυνση, αλλά πάντα σε πειραματόζωα: Μπορούμε να πετύχουμε την τεχνητή γονιμοποίηση ενός ωαρίου έξω από το μητρικό σώμα; Το 1936, ο 'Αμερικανός Πίνκως βεβαιώνει ότι παρατήρησε κάτι τέτοιο με το μικροσκόπιο: Το αρσενικό και το θηλυκό κύτταρο ενώνονται, αλλά δεν επιζούν. Είκοσι χρόνια αργότερα, ένας άλλος

1. Φωτογραφία (σέ μεγέθυνση) του ωαρίου. 2. Το γονιμοποιημένο ωάριο αρχίζει να πολλαπλασιάζεται

3. Από τα πειράματα του καθηγητή, φωτογραφία του ανθρωπίνου έμβριου στην τετάρτη εβδομάδα 4. Στην έκτη εβδομάδα

Αμερικανός, ο Σέτλς, ισχυρίζεται ότι παρατήρησε το ίδιο φαινόμενο, και μάλιστα σε ανθρώπινα αναπαραγωγικά κύτταρα.

— Πλάνη! Απαντούν ώρισμένοι Γάλλοι επιστήμονες. Αυτό που παρατήρησαν οι Αμερικανοί βιολόγοι δεν είναι μια τεχνητή γονιμοποίηση έξω από το μητρικό σώμα, είναι μια παρθενογένεση. Και αυτό για δύο λόγους: Το παρθένο ωάριο του θηλαστικού, υπό άνωμαλες συνθήκες θερμοκρασίας και χημικού περιβάλλοντος, έχει την τάση ν' αντιδρά κατά παράξενο τρόπο: Έρεθίζεται και αναπαράγεται με διχοτόμηση, όπως όλα τα κύτταρα, και η αύξηση αυτή του όγκου του μπορεί να μάς παραπλανήσει. Νομίζουμε πως είναι απάτελεσμα μιας γονιμοποίησης, ενώ στην πραγματικότητα τ' αρσενικό κύτταρο δεν έχει παίξει κανένα ρόλο.

Έξ άλλου, όπως παρατήρησε ο Ζαν Ροστάν, σε πολλά θηλαστικά, το σπέρμα πρέπει να υποστεί κάποια μυστηριώδη χημική «έπεξεργασία» στους γεννητικούς αγωγούς του θηλυκού για να γίνει γόνιμο.

Έχοντας υπ' όψη τα καινούργια αυτά στοιχεία, οι Αμερικανοί Τσάγκ και Όστιν και ο Γάλλος Τιμπώ επαναλαμβάνουν τα πειράματα των Σέτλς και Πίνκας και πετυχαίνουν την τεχνητή γονιμοποίηση των ωαρίων του κουνελιού και του πρβάτου. Αυτή τη φορά, το αποτέλεσμα είναι άνομιμο, αλλά παραμένουν ακόμα δυο άδιαπέραστα φράγματα: Πρώτο, τα ωάρια γονιμοποιούνται έξω από το μητρικό σώμα, αλλά δεν επιζούν. Ο ρόλος του φυσικού πλάκοντος είναι αναντικατάστατος. Και δεύτερο, κανείς δεν τολμάει να πειραματισθεί μ' ένα ανθρωπινό έμβρυο.

ΔΕΝ ξέρουμε πολλά πράγματα για το ρόλο του πλάκοντος και για τις βιοχημικές απόψεις του σχηματισμού ενός εμβρύου. Τα λίγα που ξέρουμε αφορούν τα πειραματόζωα και, στίς βιολογικές έρευνες, ο άνθρωπος αποκλείεται να γίνει πειραματόζωο, πράγμα που, αν το καλοσκεφθούμε, είναι αρκετά παράδοξα: Η ήθικη ευαισθησία δεν φαίνεται να ενοχλείται από τα πειραματόζωα του Διαστήματος, των Γκαγκάριν, των Σέπαρντ, και τους αμέτρητους άλλους που θ' ακολουθήσουν, αλλά μόλις ένας σοβαρός βιολόγος όπως ο Πετρούτσι αγγίζει ένα ανθρώπινο έμβρυο, είμαστε έτοιμοι να φωνάξουμε: Έρσουλί!

Όστόσο, θεωρητικά, οι φραγμοί αυτοί, τεχνικής και ήθικης φύσεως, έχουν αρχίσει να υποχωρούν. Ο Πετρούτσι δηλώνει τολμηρά: «Η γέννηση ενός αν-

θρώπου ανεξάρτητα από το μητρικό σώμα δεν είναι αδύνατη. Υπερηδύσαμε κιόλας τα τρία σοβαρότερα εμπόδια: Τη θερμοκρασία, τις χημικές ανταλλαγές της αναπνοής και την τροφοδοσία...» Πολλοί βιολόγοι θα μπορούσαν ν' αμφισβητήσουν αυτό τον ισχυρισμό: Τα πειράματα του Πετρούτσι δε δικαιολογούν ίσως ακόμα τόσο αισιοδοξία. Ο ρόλος του πλάκοντος που εξασφαλίζει όλες αυτές τις λειτουργίες για το έμβρυο, είναι εξαιρετικά πολύπλοκος. Ένας τόσο πολύτιμος ιστός δεν κατασκευάζεται στο εργαστήριο με την ευκολία που κατασκευάζεται ένα ύφασμα γούλον. Αλλά ίσως υπάρχει ένα τρόπος για να παρακάμψουμε αυτό το εμπόδιο.

Το 1957, ο Αμερικανός Γκρήνπεργκ συνέλαβε την ιδέα μιας ανθρωπίνης «άνταλλακτικής μήτρας» που λειτουργεί όπως περίπου οι «τεχνητοί καρδιοπνεύμονες» που χρησιμοποιούνται στίς έγχειρήσεις. Χωρίς να επιχειρήσει την κατασκευή ενός τεχνητού πλάκοντος, πράγμα αδύνατο στη σημερινή κατάσταση της επιστήμης, ο Γκρήνπεργκ σκέφθηκε πολύ λογικά ότι ο μόνος τρόπος για να διατηρηθεί στη ζωή ένα έμβρυο έξω από το μητρικό σώμα είναι να τοποθετηθεί το σύνολο — έμβρυο, πλάκος, όμφαλιος λώρος — σε συσκευή που θα του εξασφαλίσει μια κανονική κυκλοφορία φυσικού αέρα όπως γίνεται στους τεχνητούς καρδιοπνεύμονες. Τα σχετικά πειράματα με έμβρυα και πλάκοντες ποντικών υπήρξαν ικανοποιητικά.

Ο Γκρήνπεργκ δεν ενδιαφερόταν για τα εξωγενετικά πειράματα. Η πρόθεσή του ήταν να εξασφαλίσει την επιβίωση των εμβρύων που γεννιούνται πρόωρα ή σε περίπτωση θανάτου της μητέρας. Με την «άνταλλακτική μήτρα» μπορούν να επιζήσουν τα έμβρυα που έχουν φτάσει στο βάρος των 200 περίπου γραμμαρίων. Τα εξωγενετικά έμβρυα του Πετρούτσι δεν ξεπερνάνε ακόμα τα δέκα γραμμάρια. Αν κατορθώσει να τα διατηρήσει στη ζωή ως τα 200 γραμμάρια, τότε η ανταλλακτική μήτρα του Γκρήνπεργκ θα λύσει το πρόβλημα της υπόλοιπης αναπτύξεώς τους.

Το πρόβλημα των μεταμοσχεύσεων

ΤΑ ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ μου δεν αποβλέπουν στη βιομηχανική παραγωγή τεράτων χωρίς πατέρα και μητέρα, θεβαιώνει ο καθηγητής Πετρούτσι. Είναι πολύ πιο ενδιαφέρον το πρόβλημα της μεταμοσχεύσεως ζωντανών ιστών.

Και πραγματικά, τα πειράματα του Πετρούτσι δεν υπάσχυνται αμφιβολία ότι αν συνεχισθούν θα συντελέσουν στην πρόοδο της τεχνικής των μεταμοσχεύσεων. Ξέρουμε πως οι μεταμοσχεύσεις ζωντανών ιστών προκαλούν μιάν αντίδραση του οργανισμού που καταλήγει στην αποβολή του μεταμοσχευμένου εκτός αν προέρχεται από έναν όμοιογενή δίδυμο αδελφό. Ο Πετρούτσι υποστηρίζει πως οι καλλιέργειες εμβρυακών ιστών δεν αποβάλλονται. Και για να το αποδείξει, μεταμόσχευσε ένα ανθρωπινό ωάριο κάτω από το δέρμα του δεξιού χεριού του!

Αλλά αυτή δεν είναι η μόνη ούτε η μεγαλύτερη αξία του πειράματός του. Με τη μέθοδο της μικροκινηματογρα-

φικής λήψεως που εφαρμόζει, μπορεί να εξακριβωθεί επιστημονικά η γονιμότητα των σπερματοζωαρίων του άνδρος σε ώρισμένες περιπτώσεις αμφισβήτησεως της πατρότητας.

Επίσης, τα πειράματα θα μπορούσαν να διαφωτίσουν τον προστατευτικό ρόλο του πλάκοντος και το ρόλο των αντισωμάτων, που έχει πρωταρχική σημασία για τη μελέτη των μεταμοσχεύσεων. Ο Πετρούτσι υποστηρίζει ότι κάποτε θα μπορούμε να μεταμοσχεύουμε σε όποιονδήποτε οργανισμό διάφορα όργανα που θ' αναπτύσσονται στίς ειδικές καλλιέργειες εμβρύων.

Ευρύτατες είναι οι προοπτικές που ανοίγουν τα πειράματα Πετρούτσι σε πολλούς τομείς της ιατρικής. Ακόμα και τα σοβαρότερα προβλήματα όπως η θεραπεία του καρκίνου και η βακτηριολογική ανοσία θα μπορούσαν να βρουν μια λύση σ' αυτές τις έρευνες, γιατί κάθε τι που συνδέεται με τις βιολογικές λειτουργίες έχει τη βάση του στο έμβρυο και στην εμβρυακή ανάπτυξη και κάθε βιολογική έρευνα πρέπει ν' αρχίζει από τη ρίζα της ζωής. Και όσο για τους ήθικους δισταγμούς του Πετρούτσι, μάς φαίνονται αδικαιολόγητοι. Αν δε συνεχίσει ο ίδιος τα πειράματά του, κάποιοι άλλος θα τα συνεχίσει, γιατί πρέπει να συνεχισθούν.

Έχει ψυχή το έμβρυο.

ΙΑΠΡΕΠΕΙΣ επιστήμονες όπως ο Ζαν Ροστάν, εκφράζουν τις ανησυχίες τους για τη δυνατότητα «κακής χρήσεως» της εξωγενέσεως εκ μέρους ολοκληρωτικών καθεστώτων που δεν θα δίσταζαν, να χρησιμοποιήσουν προς όφελός του τις επιτυχίες των εμβρυολόγων. Ο Ροστάν προτείνει να τεθούν αυτά τα πειράματα υπό «κοινωνικό έλεγχο». Αλλά σ' αυτά θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε πως, άργα ή γρήγορα, οι ήθικες αντιλήψεις μιας εποχής προσαρμόζονται πάντα προς την επιστημονική πραγματικότητα. Σήμερα δε θα ρίχναμε στην πυρά τον Τζορντάνο Μπρούνο επειδή πίστευε πως υπάρχουν λογικά πλάσματα στους άλλους πλανήτες. Ούτε ο καθηγητής Πετρούτσι κινδυνεύει απ' αυτή την άποψη. Τα πειράματά του προκαλούν κάποια δυσφορία επειδή δεν έχουμε ακόμα συνήθειες στην ιδέα των τεχνητών ανδρών. Αύριο μπορεί να σκεπτόμαστε διαφορετικά.

Εξ άλλου, κι από την άποψη των εκκλησιαστικών αρχών, ο καθηγητής Πετρούτσι θα μπορούσε να στηρίξει τη θέση του: Ο άγιος Θωμάς ο Ακινάτης, ο μεγάλος δογματικός της καθολικής εκκλησίας, πίστευε πως η ψυχή «κατεβαίνει» στο έμβρυο κατά τον έκτο ή τον έβδομο μήνα της κύησης. «Ως τότε, το έμβρυο δεν έχει ψυχή και συνεπώς... το πρόβλημα που θ' απασχολήσει τώρα τους καθολικούς θεολόγους είναι αν η ψυχή μπορεί να «κατέβει» σε μιάν «άνταλλακτική μήτρα».

Αλλά ως μη διαδόμαστε. Η εξωγενέση και η τεχνητή κυοφορία θ' αρχίσουν να γίνουν πραγματικότητα. Η ανθρωποδοιομηχανία είναι άπιαστο όνειρο θ' άπασχολήσει τη δική μας γενιά. Ας αφήσουμε τους επιστήμονες να λύσουν τα προβλήματά τους επιστημονικά. Θα υπάρχει πάντα καιρός να τους σταματήσουμε αν προχωρήσουν περισσότερο απ' όσο πρέπει...

Ο καρκίνος της μήτρας θεραπεύεται

Το «Μεθροτατέξ» θεραπεύει την μιά στις δυο περιπτώσεις του καρκίνου της μήτρας.

Την περασμένη εβδομάδα ο ύπουργός της Υγιεινής των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής ανακοίνωσε ότι Αμερικανοί επιστήμονες ανέκάλυψαν το πρώτο ύπλο εναντίον του καρκίνου και έχαιρέτισε το γεγονός σαν δρόσημο στον αγώνα κατά της φοβερής αρρώστειας που αποδεκατίζει την ανθρωπότητα.

Το καταπληκτικό αυτό γεγονός δείχνει ότι η Επιστήμη βρίσκεται στο δρόμο της τελικής νίκης.

Η επιστημονική αξία της αμερικανικής αυτής ανακάλυψης είναι ότι το πρώτο αυτό φάρμακο θα δώσει τις δυνατότητες για να ανακαλυφθούν άλλα φάρμακα κατάλληλα να θεραπεύουν κι άλλες μορφές καρκίνου.

Η ονομασία του αμερικανικού φαρμάκου είναι «Μεθροτατέξ» κι' εθεράπευσε το 50% των κρουσμάτων μιας σπανιωτάτης μορφής καρκίνου, που παρουσιάζεται στη μήτρα των εγκύων γυναικών, απλώνει τα χύτανα σ' ολόκληρο το σώμα και καταλήγει πάντοτε σε θάνατο.

Στο Αντικαρκινικό Ινστιτούτο της Μπεθεσντά στην Πολιτεία Μαίριλαντ 63 θύματα αυτού του είδους του καρκίνου έκαναν θεραπεία με το φάρμακο «Μεθροτατέξ».

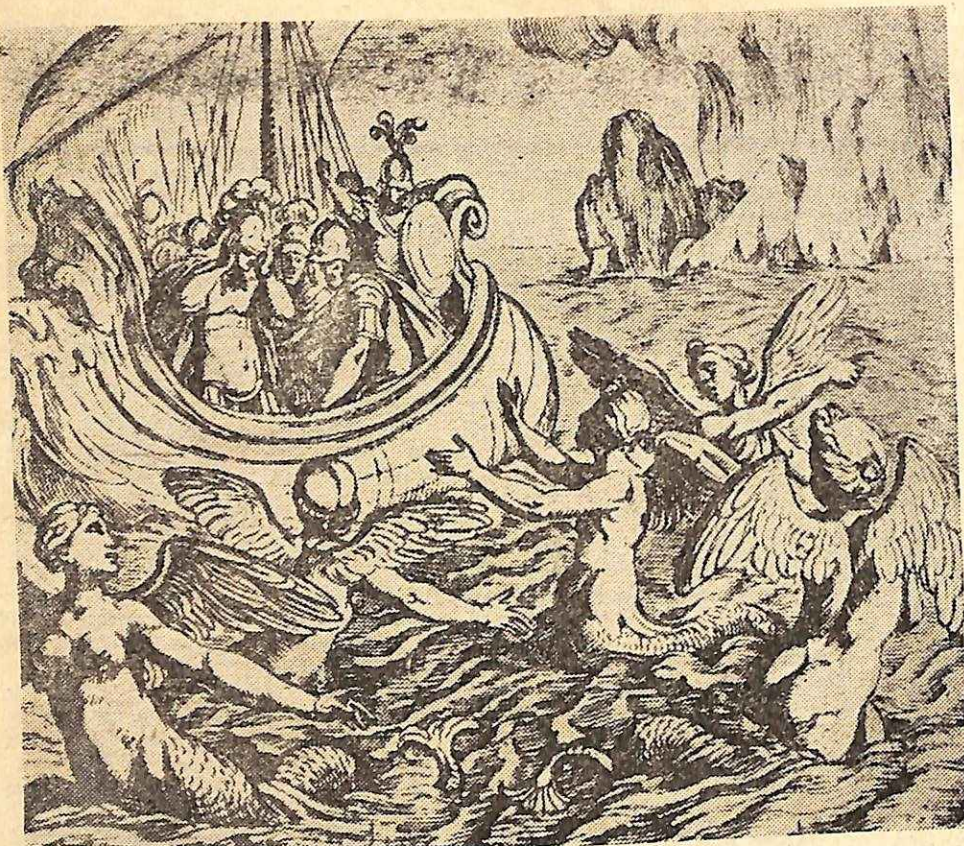
Οι τριάντα από τις γυναίκες αυτές θεραπεύτηκαν τελείως. Μερικές από αυτές είναι τώρα πέντε χρόνια που δεν παρουσιάζουν τίποτα κι' οι γιατροί θεβαιώνουν ότι αυτό δείχνει ότι θεραπεύτηκαν τελείως. Οι είκοσιπέντε πέθαναν. Οι έπτα εξακολουθούν την θεραπεία και μιά δεν παρουσίασε βελτίωση.

Το «Μεθροτατέξ» χρησιμοποιήθηκε και σε περιπτώσεις λευχαιμίας αλλά με μέτρια αποτελέσματα. Απλώς παρέτεινε τη ζωή των θυμάτων. Μικρή επιτυχία είχε επίσης το ίδιο φάρμακο και σε περιπτώσεις καρκίνου των ορχεων.

Στην Αμερική έχει επιτραπεί η κυκλοφορία για 20 περίπου αντικαρκινικά φάρμακα αλλά οι ειδικοί λένε ότι κανένα δεν είναι τόσο αποτελεσματικό όσο το «Μεθροτατέξ».

Ο Ιταλός βιολόγος Τζιακόντο Πρόττι επέτυχε σημαντικά αποτελέσματα στη θεραπεία του καρκίνου του θυροειδούς με ενδοφλέβιους ενέσεις φυσικών ενζύμων. Ο Ιταλός επιστήμων σε ένα λαϊκό συνέδριο ανέκοινησε ότι διεπίστωσε κατά τη διάρκεια των πειραμάτων του ότι διάφορα φυσικά ένζυμα καταστρέφουν τα καρκινικά κύτταρα.

Αρχικά, ο καθηγητής Πρόττι διεξήγαγε πειράματα (in vitro) και σε πειραματόζωα. Από το 1950 άρχισε να πειραματίζεται με καρκινοπαθείς που έθεωρούντο καταδικασμένοι.

ΟΙ ΑΛΗΘΙΝΕΣ ΣΕΙΡΗΝΕΣ

**"Ημερα δηλαστικά της θάλασσας που
δεν έχουν τίποτε το σαγηνευτικό.**

ΠΟΤΕ δεν είχε κλάψει τόσο στη ζωή της η δυστυχισμένη Εύγενία. Έδώ και τριαντάεξη ώρες η Εύγενία δεν είχε πάψει να κλαίει, σωριασμένη μπρούμυτα σ' ένα λαστιχένιο στρώμα, στο δάπεδο του αεροπλάνου. Ο δρ Χάρρυ έσκυβε κάθε τόσο για να σκουπίσει τα δάκρυά της με πατρική στοργή. Από τη στιγμή που ξεκίνησε από τα νησιά Παλώ, στην καρδιά του Ειρηνικού, η Εύγενία είχε μουσκέψει πολλά μαντίλια.

— Δε θα ζήσει ούτε 24 ώρες! είχε προφητεύσει ο ύπαισμηναγός Σπάνσερ στην αρχή του ταξιδιού.
"Αλλ' η Εύγενία ζούσε ακόμα. Κάθε πέντε λεπτά άνασπέναιζε σπαρακτικά και κατόπι έμενε ακίνητη, χωρίς ν' άπνοσπνέει, άλλα πέντε λεπτά. Τα δάκρυά της έξακολουθούσαν να τρέχουν από τα γουρλωμένα μάτια της. "Εκλαιγε άπαρηγόρητα.

γύρω άπ' αυτή την κλαψιάρικη συνταξιδιώτισσα:

- Τι είναι αυτό; Μιά φώκια;
- Τι παράξενη φώκια!
- Μήπως είναι θαλάσσιος έλέφαντας;
- Και ο δρ Χάρρυ εξηγούσε έκνευρισμένος για τις άδικαιρίσιες εις βάρος της προστατεύουσένης του:
- Είναι ένα «ντουγκόγκ».
- "Ένα «ντουγκόγκ»; Τι παράξενο!
- Είναι αυτά τα θαλασσινά ζώα που θηλάζουν τα μωρά τους;
- Ναί, είναι θηλαστικά.
- Και τραγουδάνε;
- Δεν τ' άκουσα ποτέ να τραγουδάνε.
- Και γιατί κλαίει;
- Δεν κλαίει. Αυτό το θλεννώδες έκκριμα κρατάει τα μάτια της υγρά όταν βρίσκεται έξω από το νερό.
- Και πού την πηγαίνετε;
- Στο ένυδρείο Στάι'νχαρτ τού 'Αγίου Φραγκίσκου.

Αυτά συνέβαιναν το Νοέμβριο του 1955. Ο δρ Ρόμπερτ Ρήτ Χάρρυ, ίχθυολόγος του πανεπιστημίου Στάνφορντ, είχε συναντήσει κατά τύχη αυτή την παχύσαρκη άλικόρη («ντουγκόγκ», όπως ονομάζουν αυτά τα ζώα στα νησιά του Ειρηνικού) και τή βάφτισε Εύγενία. Την αγόρασε για είκοσι δολλάρια

Τά σειρηνοειδή, θαλασσινά χορτοφάγα με δέρμα τραχύ σκούρο κι'ένα στρώμα πάχους τριών εκατοστών κάτω από μια επιδερμίδα λεπτή σαν τσιγαρόχαρτο, μοιάζουν περισσότερο με πελώρια ζωντανά, παρά με τις θελκτικές Σειρήνες του θρύλου. Και όμως, έχουν ώρισμαμένα χαρακτηριστικά, που δικαιολογούν τους μύθους που πλέχθηκαν γύρω τους.

άπό ένα ίθαγενή του νησιού Μπαμπελ-τουάπ που την είχε ψαρέψει με το καμάκι. Το ζώο ήταν σοβαρά τραυματισμένο, αλλ' ο δρ Χάρρυ περιποιήθηκε τις πληγές του με σουλφαμίδες και το άφησε σε μία δεξαμενή περιμένοντας το άεροπλάνο. Ήταν μία μεγάλη επιτυχία για τον 'Αμερικανό ίχθυολόγο, γιατί μέχρι τότε δεν ύπήρχε ούτε μία αϊχμάλωτη άλικόρη στα ένυδρεία της 'Αμερικής και της Εύρώπης.

Η Εύγενία άποβιδάσθηκε στον "Αγίο Φραγκίσκο έπειτα από ένα ταξίδι 48 ώρών. Πρέπει να ήταν ιδιαίτερος άνθεκτική, γιατί σπάνια οι άλικόρες μπορούν να επιζήσουν τόσες ώρες έξω άπ' το νερό. "Εκλαιγε άπαρηγόρητα, όπως πάντα, αλλά μόλις την έβριξαν στη μεγάλη δεξαμενή του ένυδρείου Στάι'νχαρτ φάνηκε να ξαναζωντανεύει. "Όμως οι κακουχίες του ταξιδιού και οι βάθειές πληγές της δεν της επέτρεψαν να ζήσει επί πολύ ακόμα. Πέθανε τρεις μήνες αργότερα και η νεκροψία άπεκάλυψε ότι δεν ήταν Εύγενία αλλά... Εύγένιος.

Αυτή ήταν η πρώτη άληθινή Σειρήνα που έζησε σ' ένα άμερικανικό ένυδρείο.

'Από τον 'Οδυσσέα ως τον Κο-λόμβο

ΔΕΜΕΝΟΣ στο κοπάρι του καραβιού του, ο καπετάν 'Οδυσσέας άκούγε έκστασιακά το τραγούδι των Σειρήνων. Γύρω του οι ναύτες, με τ' αυτά βουλωμένα, κωπηλατούντας γελώντας για το κατάντημα του καπε-

τάνιου τους. Αυτοί δεν μπορούσαν ν' άκούσουν, εύτυχώς. Γιατί αν άκουγαν, θα είχαν ριχθεί στη θάλασσα για να ξεψυχήσουν στην άγκαλιά των σαγηνευτικών Σειρήνων που ή έλξη τους ήταν άκαταμάχητη.

2500 χρόνια αργότερα, ένας άλλος μεγάλος θαλασσόλυκος, ο καπετάν Χριστόφορος Κολόμβος, άντίκρυσε κι' αυτός τις Σειρήνες στις άκτες του νησιού 'Ισπανιόλα, αλλά χωρίς να δεθεί στο κοπάρι και χωρίς να βουλώσει τ' αυτά τα των άνδρών του. Οι Σειρήνες τον άπογοήτευσαν και σημείωσε λακωνικά στο ήμερολόγιό του: «Δεν είναι τόσο όμορφες όσο τις ζωγραφίζουν». "Εκείνη την εποχή, αν πιστέψουμε τις άφηγήσεις των ναυτικών, οι θάλασσες ήταν γεμάτες από Σειρήνες, τις οποίες ή φαντασία των ανθρώπων της 'Αναγεννήσεως είχε συνδέσει με τους Τρίτωνα. Το 1560, ένας 'Ιησουΐτης ιεραπόστολος άντίκρυσε στις άκτες της Γόα, στην 'Ινδία, έφτά Τρίτωνα και έννέα Σειρήνες που έκαναν... ήλιοθεραπεία. "Ο θρύλος λέει ότι μία από τις Σειρήνες εύαγγελίσθηκε από τον ιεραπόστολο και μπήκε σε μοναστήρι! Τι κατάρτιση για την όμηρική σαγηνεύτρια!

'Ακόμα και οι φυσιοδίφες της εποχής πίστευαν στις Σειρήνες, αλλ' είχαν πάψει να πιστεύουν στην άκαταμάχητη όμορφιά τους. «Στα νησιά του 'Ινδικού ώκεανού, έγραφε ένα παλιό σύγγραμμα φυσικής ίστορίας, ύπάρχει ένα ψάρι με γυναικείο στήθος και πρόσωπο, που ζευγαρώνεται με το άρσενικό του σαν άνθρωπος, είναι μεγάλο σα μοσχάρι και το κρέας του είναι νόστιμο σα μοσχάρισιο». Να λοιπόν που οι Σειρήνες είχαν άρχισι να γίνονται μπιφτέκια. Λίγο αργότερα, οι φυσιοδίφες κατάλαβαν ότι οι Σειρήνες, αυτά τα «ψάρια» με το γυναικείο στήθος, δεν ήταν παρά οι άλικόρες και οι ύδροδαμαλίδες ή λαμαντίνοι, θηλαστικά της θάλασσας, της τάξεως των σειρηνοειδών.

Πλωτά λουκάνικα

ΚΑΙ οι δυο όμοιογένειες των σειρηνοειδών, οι άλικόρες (ντουγκόγκ) και οι λαμαντίνοι (ύδροδαμαλίδες), βόσκουν τα φυτά της θάλασσας ή του γλυκού νερού. Οι άλικόρες είναι άποικιστικά θαλασσινές, οι λαμαντίνοι συχνάζουν στα ύφάλμυρα νερά των δέλτα ή άνεβαίνουν το ρεύμα των ποταμών. Μοιάζουν πολύ με τα κητοειδή, αλλ' ενώ τα κητοειδή κατáγονται από τα χερσαία σαρκοδόρα θηλαστικά, τα σειρηνοειδή κατáγονται, άπό τα χορτοφάγα όπληφόρα και δεν έχουν έγκαταλείψει τις φυτοφαγικές τους συνήθειες. Μέσω ενός κοινού προγόνου της τριτογενούς διαπλάσεως συγγενεύουν με τον έλέφαντα.

Είναι όγκώδη ζώα με άτρακτοειδές σώμα που φτάνει σε μήκος πέντε μέτρων και ζυγίζει 800 ή 1000 κιλά. 'Αλλά κατά μέσο όρο δεν ξεπερνάνε τα τέσσερα μέτρα και τα 300 κιλά. Η άλικόρη ζει στον 'Ινδικό και τον Ειρηνικό ώκεανό, άπό την 'Ερυθρά Θάλασσα ως τις βόρειες άκτες της Αυστραλίας, άπό τη Μαδαγασκάρη ως τις Φιλιππίνες. "Ο λαμαντίνος ζει στον 'Ατλαντικό, άπό τις άκτες της δυτικής 'Αφρικής ως τις άκτες της κεντρικής 'Αμερικής. Πρίν από έκαστομύρια χρόνια, οι πρόγονοι των σειρηνοειδών είχαν τέσ-

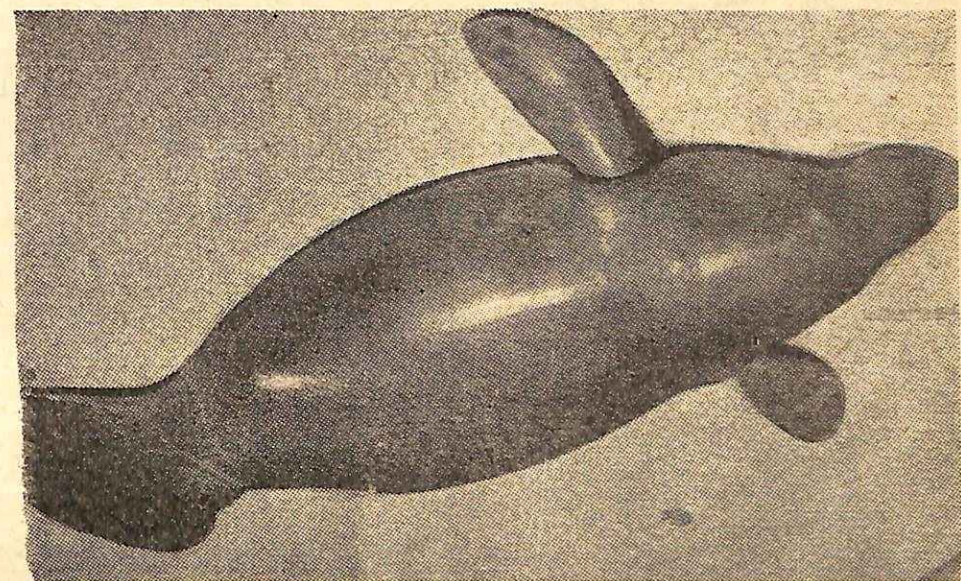
σερα πόδια όπως όλα τα χορτοφάγα θηλαστικά της στεριάς. Πότε άκριβώς και γιατί έγκατέλειψαν τα πράσινα λειβάδια της ήωκαίνου για να γίνουν ύδρόβια, δεν είναι γνωστό. 'Αλλά πάντως δεν έγιναν ψάρια. Τα πισινά τους πόδια ένώθηκαν, σκεπάσθηκαν από σάρκα και δέρμα, έγιναν ούρα. Τα μπροστινά πόδια έγιναν πτερύγια. 'Αλλά στο σκελετό τους διακρίνονται ακόμα όλες οι άνατομικές λεπτομέρειες του θηλαστικού. Δεν απέκτησαν δράγχια, γι' αυτό και δεν μπορούν να μείνουν περισσότερο από λίγα λεπτά κάτω άπ' το νερό.

Το δέρμα τους, τραχύ και σκούρο με άραιές τρίχες, έχει ένα στρώμα πά-

σιοι, ώστόσο, τα μαζεύουν και τα πουλάνε στους Κινέζους ως έρωτικά φίλτρα.

Φιλιά χωρίς φωτογένεια

ΑΝ και δεν μπορούν ν' άναπνεύσουν στο νερό, τα σειρηνοειδή άπεχθάνονται τη ζωή στη στεριά. "Ο λαμαντίνος έξω άπ' το νερό, δεν επιζεί περισσότερο από 24 ώρες, γιατί έξαντλείται σε άδέξιες κινήσεις προσπάθωντας να σπρθεί στο χώμα. Η άλικόρη, που μένει ακίνητη σαν πτώμα, μπορεί να επιζήσει 48 ώρες, όπως συνέβη με την Εύγενία του δρος Χάρρυ. Το βάρος τους, έξω άπ' το νερό, είναι θανάσιμο.

Λαμαντίνος της 'Αφρικής

χους τριών έκαστων κάτω από μία επιδερμίδα λεπτή σαν τσιγαρόχαρτο. Αυτό το πελώριο ζωντανό λουκάνικο δέ θυμίζει καθόλου τις θελκτικές Σειρήνες. "Έχει όμως ένα χαρακτηριστικό που δικαιολογεί τους θρύλους: οι δυο μαστοί του, ψηλά στο στήθος, έχουν άκριβώς την καμπυλότητα δυο γυναικείων μαστών. 'Από μακριά, μπορεί κανείς να μπερδέψει την άλικόρη με μία κάπως εύτραφη νέγρα που κολυμπάει ολόγυμνη στα ρηχά νερά. 'Ιδιαίτερα για τους ναυτικούς που έχουν μήνες να ιδούν γυναικά ή όφθαλμαπάτη είναι άπόλυτα δικαιολογημένη. "Ισως κάτι τέτοιο να είχε πάθει και ο καπετάν 'Οδυσσέας.

Το νευρικό τους σύστημα δεν είναι καθόλου εξελιγμένο. Το σώμα τους έχει μήκος τέσσερα μέτρα, αλλ' ο έγκέφαλός τους δεν ξεπερνάει τα έφτα έκαστά. "Ένας τόσο μικρός έγκέφαλος δεν μπορεί να γεμίσει το κρανίο τους που είναι άρκετα μεγάλο και, παραδόξως, τετράγωνο. "Ετσι, λαμαντίνοι και άλικόρες είναι σωστοί κουφιοκεφαλόκηδες. Τα μάτια τους, μικρά και στρογγυλά σα χάνδρες, είναι άπίστευτα μυωπικά. Τα σειρηνοειδή, κυριολεκτικά, δε βλέπουν πέρα από τη μύτη τους. Και όταν βρίσκονται έξω άπ' το νερό είναι πάντα δακρυομένο, αν και αυτά τα «δάκρυα των Σειρήνων» που μοιάζουν με παχύρευστο άσπράδι αλγού, δεν έχουν τίποτα το ρωμαντικό. Οι Μαλαί-

Ο θώρακός τους συμπίεζεται κι' έμποδίζει τη λειτουργία των πνευμόνων και της καρδιάς. Γι' αυτό και προτιμούν να βόσκουν στα ρηχά νερά, χρησιμοποιώντας τα μπροστινά τους πόδια, που έχουν εξελιχθεί σε πτερύγια, όχι για να σπηριχθούν, αλλά για να σκαλίσουν ανάμεσα στην ύδρόβια βλάστηση, ή το πολύ για να ξύσουν το μουσούδι τους.

Λένε ότι στην εποχή των έρώτων οι λαμαντίνοι άγκαλιάζονται και φιλιούνται στόμα με στόμα. Δεν άποκλείεται να είναι αλήθεια, αλλά πάντως τα φίλιά τους θα έχουν έλάχιστη... φωτογένεια. Τα χείλια τους δεν έχουν τίποτα το κοινό με τα χείλια των σύγχρονων Σειρήνων όπως ή Μαίριλυν Μονρόου. Θηλυκά και άρσενικά έχουν ένα μούσι άπό άραιές τρίχες που τα κάνει να μοιάζουν μάλλον με σπανομαρίες. Το έπάνω χείλος είναι άντιαισθητικά σαρκώδες και το στόμα είναι ξεδοντιασμένο. Μόνο η άρσενική άλικόρη διαθέτει δυο λευκούς κοπτήρες μήκους 20 ως 25 έκαστων που δε χρησιμεύουν σε τίποτα.

Δυστυχώς για τα σειρηνοειδή, το κρέας τους είναι νόστιμο και το λίπος τους άφθονο. 'Από την εποχή της 'Αναγεννήσεως, όταν ο θρύλος των Σειρήνων είχε άρχισι να σβύνει μπροστά στην πραγματικότητα των σειρηνοειδών, οι Εύρωπαίοι των άποικιών έμαθαν ότι τα κόντρα φιλέττα της άλικόρης και

του λαμαντίου ήταν φαγώσιμα. Οι ιθαγενείς, άλλωστε, το ήξεραν αυτό πριν από τους Ευρωπαίους. Οι Σεινεγαλέζοι ονομάζουν τους λαμαντίους «γουρούνια της θάλασσας». Οι Έρυθροδερμοί της Αμερικής έτρωγαν το κρέας τους, ήξεραν να κατεργάζονται το δέρμα και χρησιμοποιούσαν το λίπος για τα λυχνάρια τους. Το 1870 μια φάρμα της Αυστραλίας είχε τη μεγαλοφυή έμπνευση να προσφέρει έννεα δολλάρια για κάθε γαλόνι λίπους αλικόρης. Σε λίγα χρόνια οι αλικόρες είχαν σχεδόν εξαφανισθεί από τις ακτές της Αυστραλίας.

Το κυνήγι των σειρηνοειδών δε θα μπορούσε να ικανοποιήσει κανένα κυνηγό που σέβεται τον εαυτό του. Γιατί

ΟΤΑΝ, μια μέρα του 1740, ο διάσημος θαλασσοπόρος Μπέρικκ ναυάγησε σ' ένα νησί του πορθμού που πήρε τ' όνομά του, «Βερίγγειος», νόμισε πως ήταν αναγκασμένος να πεθάνει από την πείνα, μαζί με τους ναύτες του. Το νησί φαινόταν έρημο, χωρίς βλάστηση, χωρίς ζώα. Αλλά λίγες μέρες αργότερα φαίνεται πως οι θεοί της θάλασσας λυπήθηκαν τους ναυαγούς κι' έστειλαν τα κοπάδια τους — χιλιάδες τόννους κρέατος, στο έρημο νησί. Ήταν άπίστευτο. Η θάλασσα ξέβραζε στην άμμουδιά κάτι πελώρια ζώα, μήκους όχτω ή έννεα μέτρων, τόσο χοντρά και βαρεία ώστε ήταν αδύνατο να κινηθούν έξω απ' το νερό. Έμοιαζαν με θαλάσσιους ελέφαντες άλλ' ήταν πο-

νά παχύνουν και ν' αναπαραχθούν. Ήταν η εποχή των ερώτων.

Δυστυχώς, αυτά τα παχύδερμα της θάλασσας ήταν πολύ χρήσιμα στους ανθρώπους για το κρέας και για το λίπος τους. Το αποτέλεσμα είναι ότι μιλάμε σήμερα γι' αυτά μόνο σ'τον παρατακτικό. Οι τελευταίες ρυτίδες σκοτώθηκαν άδοξα με τα καμάκια ενός φαλαινοθηρικού το 1768, μόνο 27 χρόνια μετά το ναυάγιο του Μπέρικκ.

Τα μυστικά της κρεδατοκάμαρας

ΑΛΛ' ως ξανάρθουμε για λίγο στα επίζωντα σειρηνοειδή, για τα όποια μπορούμε ακόμα (άλλ' ως πότε;) να μιλάμε σ'τον ενεστώτα. Έδώ και λίγα χρόνια ο Γερμανός φυσιολόγος Γκούντεντς μελετούσε την ανεξήγητη συμπεριφορά ενός αιχμάλωτου θηλυκού λαμαντίου. Το ζώο θρίσκόταν σε μια μικρή δεξαμενή. Κάθε φορά που ο φυσιολόγος άλλαζε το νερό της δεξαμενής, ο λαμαντίνος, μόλις ένοιωθε το επίπεδο του νερού να κατεβαίνει, γύριζε ανάσκελα κι' έμενε σ' αυτή τη στάση μέχρι που η δεξαμενή γέμιζε πάλι.

Αυτά τα παράξενα φαινόμενα παρατηρήθηκαν κι' από άλλους φυσιολόγους εκτός από τον Γκούντεντς. Η λύση του αίνιγματος βρέθηκε λίγο αργότερα, όταν μελετήθηκαν τα έρωτικά ήθη του λαμαντίου.

Οι λαμαντίνοι, όσο και οι αλικόρες, δεν έχουν ώρισμένη «εποχή των ερώτων». Επιδίδονται στα έρωτικά παιχνίδια όποτε έχουν όρεξη, όπως και οι άνθρωποι. Ο άρσενικός λαμαντίνος πλησιάζει την εκλεκτή της καρδιάς του, κατά προτίμηση την ώρα που κοιμάται, και αρχίζει τις έρωτοτροπίες. Η κυρία λαμαντίνα ανοίγει το ένα μάτι, λέει τα άλλα, μένει για λίγο σκεπτική και ένωχλημένη, απομακρύνεται περιφρονητικά.

Ο κύριος δεν την ακολουθεί ποτέ. Είναι κατώτερο από την αξιοπρέπειά του να κυνηγάει ένα θηλυκό που του γυρίζει τις πλάτες.

Αν όμως η λαμαντίνα δεν ένωχληθεί, τότε θ' αρχίσουν τα έρωτικά παιχνίδια: φιλίες, δογκώματα, θωπείες. Όλα αυτά γίνονται μέσα στο νερό και ο λαμαντίνος, με κάποια ύστεροβουλία όπως θα δούμε, ισπρώχνει σιγά σιγά την εκλεκτή του προς τα ρηχά νερά. Μόλις φτάσουν εκεί, η ωραία λαμαντίνα γυρίζει ανάσκελα και... παραδίνει τα όπλα. Να πως εξηγείται το «αίνιγμα του Γκούντεντς».

Ο καρπός των ερώτων θα ιδεί το φως έπειτα από ένα χρόνο. Είναι ένα μωρό που ζυγίζει 25 κιλά κι' έχει μήκος ενός μέτρου. Η μητέρα το θηλάζει με στοργή και το προστατεύει.

Τα σειρηνοειδή γενικά είναι καλοί κολυμβητές άλλ' όχι πολύ σβέλτοι. Ο τρόπος της ζωής τους δεν απαιτεί μεγάλη ταχύτητα. Έχουν ελάχιστους έχθρους: οι καρχορίες κατασπαράζουν τις αλικόρες όταν τις βρουν στα θαλάσσια νερά, αλλά δεν μπορούν να τις κυνηγήσουν στα ρηχά. Οι λαμαντίνοι κινδυνεύουν από τους κροκοδείλους όταν ανεβαίνουν τα ποτάμια. Αλλά ο μεγαλύτερος έχθρός τους είναι πάντα ο άνθρωπος.

Αλικόρη του Ειρηνικού

λύ μεγαλύτερα και το κορμί τους ήταν σκεπασμένο με χοντρό δέρμα που έπεφτε σε δίπλες. Κάτω από το δέρμα υπήρχαν παχειά στρώματα λίπους και τρυφερό κρέας. Είχαν μαστούς όπως οι αλικόρες και οι λαμαντίνοι και ήταν ήμερα όπως όλα τα σειρηνοειδή. Αυτές ήταν οι ρυτίδες, σειρηνοειδή της ομοιογένειας των υδροδοματιδών.

Οι ρυτίδες ήταν γνωστές στους ιθαγενείς της Βερίγγειας Θάλασσας, της Αλάσκας, της Καζαμπλάνκας και των Άλγευτιών, για τους όποιους υπήρξαν ανέκαθεν μια μοναδική πηγή πρωτεϊνών. Ζύγισαν πέντε τόννους και το ροζιασμένο δέρμα τους ήταν τόσο χοντρό και σκληρό ώστε τα παράσιτα, οι πεταλίδες και διάφορα δόστρακα μπορούσαν να εγκατασταθούν μόνιμα στις πτυχές τους. Έβρισκαν τα φύκια της θάλασσας και κατάντιναν τεράστιες ποσότητες στα δυο στομάχια τους, γιατί ήταν μυρμηκοειδή. Ο πεπτικός σωλήνας τους είχε μήκος είκοσι φορές μεγαλύτερο από το μήκος του σώματός τους, δηλαδή 160 μέτρα και φιλοξενούσε άναριθμητα παράσιτα. Το χειμώνα αδυνατίζαν, γιατί δεν μπορούσαν πια να βγαίνουν στις παγωμένες ακτές, και ζούσαν από τ' αποθέματα του λίπους που είχαν συγκεντρώσει το καλοκαίρι. Ήταν ζώα πλάσματα για τις τροπικές θαλάσσιες, που είχαν παραπλανηθεί στον πολικό κύκλο, ίσως εξ αίτιας κάποιας απότομης αλλαγής κλίματος στους προϊστορικούς χρόνους.

Το καλοκαίρι, προσπαθούσαν να επωφεληθούν από το εύνοϊκό κλίμα για

Η ΒΡΥΣΗ ΤΟΥ ΜΠΡΑΗΜ-ΜΠΑΜΠΑ

Διήγημα της ΕΛΛΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

κι' όσπου να καλοκαιριώ, την άκουσα δίπλα μου να στριφογυρίζει και να λέει σ'α μονάχη της: «Όσο δε χορταίνω ν' όκούω το μουρμουρητό σου, νεράκι μου, άλλο τόσο λυπούμαι που χάνεσαι άδικα. Την άκουα μέσα στη νύχτα να λέει τούτα τα λόγια και στην καρδιά μου παίρνανε θλιβερό έκταση.

Εγώ πιστεύα τότες πως η βρύση του Μπραήμ — μπαμπά μ' άγίτουσε έμένα περισσότερο απ' όλο τον άλλο κόσμο. Μια μέρα μούχε βγάλει η μητέρα με την κλωστή το πρώτο μου δόντι και μούπε να δω ένα ποντίκι να τού το δώσω να κάνομε άλλαξιά. Τό πύρα και βγήκα στο δρόμο. Ήτανε καταμεσήμερο, καλοκαίρι, κι' ο δρόμος έρημος. Πήγα στη βρύση, δρασκελίστα το τοιχογύρι, ανακάθισα σ'α πόδια μου, απομέσα, κι' έριξα στην τρύπα που φεύγανε τα νερά το βγαλμένο μου δόντι, σιγαλομουρμουρίζοντας το τραγούδι που μούχε μάθει από πριν η μητέρα:

Νά, ποντικέ, το δόντι μου και δός μου (σιδερένιο. να ροκανίξω το ψωμί το παξιμαδερένιο).

Είχα ιδεί κάποτε ένα μικρό ποντίκι να φέρνει τρομαγμένο γόρους χύμου στη βρύση, και στο τέλος να τρυπώνει και να χάνεται μέσα στην τρύπα, και πιστεύα από τότες πως κεί μέσα θαχε βέβαια τη φωλιά του.

ΜΙΑ μέρα γυρνούσα στο σπίτι μας κι' είδα ανθρώπους μαζεμένους μπροστά στη βρύση. Ήτανε άντρες, Τούρκοι, με τα φέσια τους τα κόκκινα, και Ρωμιοί, και κυτάζανε κείνες τις χωσές επιγραφές που έγω ως τότες τις πιστεύα για έόμπλια.

Ένας γέρος Τούρκος, σεβάσιμος, με τα γυαλιά, στεκότανε στη μέση. Κυτάζε την επιγραφή, διάβαζε απαγγέλλοντας δινατά τουρκικά κι' ύστερα τα εξηγούσε ρωμικά, κι' άκουγαν όλοι με πολλή προσοχή και φαινότανε πολλά λυπημένοι, στάθηκα κι' έγω κι' άκουα:

«Αυτά είναι τα ρητά από το κοράνι: «Λά ιλάχα ιλλάλαχα Μωχάμετ τόν ρεσούλουλάχι: Δέν υπάρχει Θεός, παρά ένας και μοναδικός κι' ο Μουχάμετς άπόσολός του... Όχι! Δέν είναι όλα ρητά, είναι κι' άλλα: Γιαίνες, μπλίζο δε με έγιους όλανλαρέ τσεσελλί εντέ μπλίζο. Μονάχα αυτός έξέρι και μπορεί να παρηγορήσει τους ατελειωμένους, όπως έοδους το καμίνι που έκαιγε μέσα μου και μου γλίτωσε το Άχμετάκι μου από τα νύχια του χάρεν... Εγώ Ίμβραήμ, τού Άχμετ γιός, δούλος τόν και όποταχτικόν του, χτίξω μέσα στο δρόμο τούτη τη βρύση, για να ξεδιψάζουν οι διψασμένοι και ν' δοξολογούνε το όνομα τού Μεγάλου Ραμπί!»

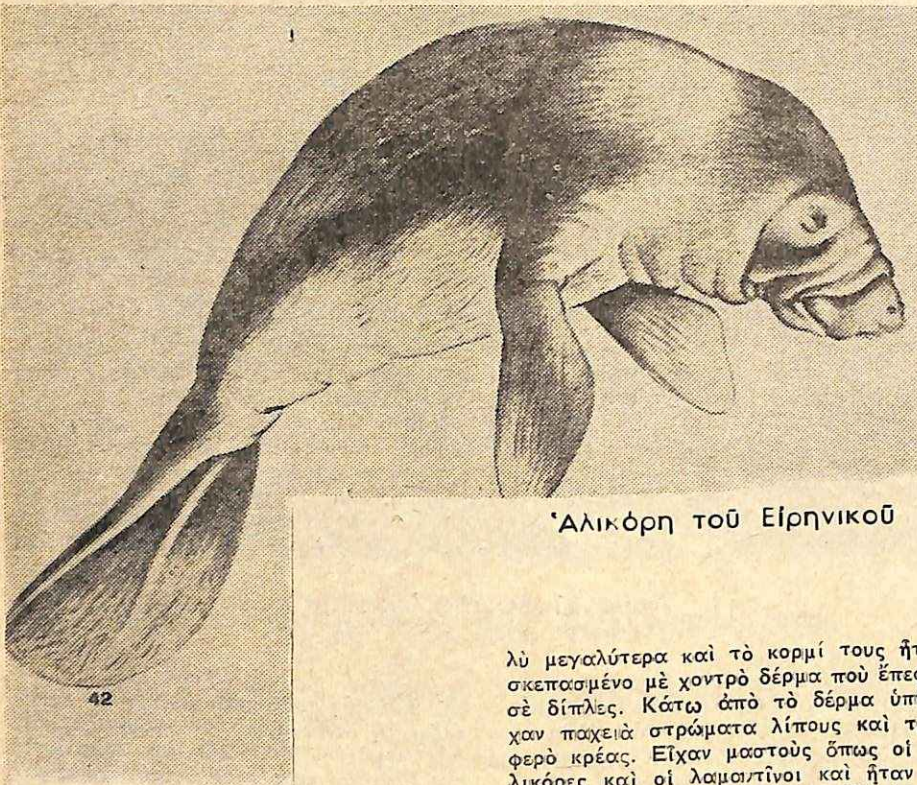
Γιατί ήσανε λυπημένοι; Ότι διάβαζε ο Τούρκος δέν ήτανε λυπητερό. Αλλά το κακό πού βόηκε το Μπραήμ — μπαμπά ήσανε τόσο μεγάλο, πού το κουδέντιαζε και τόν έκλαιγε όλη η πολιτεία. Και

το μάταμε μικροί και μεγάλοι.

Ο Μπραήμ — μπαμπάς είχε θεμελιώσει πού χρόνια τούτη τη βρύση για χάρι τού γιού του. Όταν ήσανε το παιδί τριώ χρονώ άρρώστησε από κακό λαϊμόπονο και το αποφασίσανε οι γιατροί. Μα ο Μπραήμ — μπαμπάς, με Θεού φώτιση, έκαμε τάξιμο στο Ραμπί να στήσει βρύση μέσα στο δρόμο, φτάνει να σωθεί το παιδί του. Και σόθηκε το παιδί και χτίστηκε κείνη η νταντελλένια βρύση. Μα χθές το πάτησε το παιδί του το αυτοκίνητο και το σκότωσε, μεγάλο πιά, παλληκάρι της παντοειάς.

Χρόνος δέν είχε περάσει από τότε που έξεσπασε σ'τόν τόπο η διαταγή να σπρωθούν οι Τούρκοι να περάσουνε στην Τουρκία, κι' οι Ρωμιοί πάλι από κεί να περάσουνε δώδε. Στην αρχή — άρχη κανέναν δέν μπορούσε να το πιστέψει, ούτε να το χωνέψει ένα τέτοιο πράμα. Οι έφημερίδες γράφανε και ξαναγράφανε τα καθέκαστα με μεγάλα χτυπητά γράμματα και τις διάβαζαν Τούρκοι και Ρωμιοί μαζί,μαζεμένοι δώ και κεί, σε γωνιές δρόμων και σε καφενεία. Μα οι έφημερίδες γράφουν ό,τι θέλουν! Γίνονται τέτοια πράματα; Γίνεται να ξεσηκώσεις δολόκληρο λαό, να τόν βγάλεις από το σπίτι του, να τόν ξεριζώσεις από τόν τόπο του; Τί ναι, κανένα μπαούλο, να το πάρεις και να το μεταποτίσεις; Ξεχωρίζεις, λέγανε, το λάδι από το νερό, μα το γάλα από το νερό δέν ξεχωρίζει, γιατί με τόσα χρόνια συμβίωσης είχανε μπερδευτεί συναματεξύ τους με λογής δεσμούς, έμπορία, άγοραπωλησίες, φιλίες, ήσανε σ'α δυο φυτά διαφορετικά πού τα σπέρνουνε στην ίδια γλάστρα, και, μ' όλο πού νοιώθουνε νάναί ξενα, όμως περικλείονται κάτω από τη γης οι ρίζες τους και πάνω από το χώμα τα κλαδιά τους, κι' όμα τραβήξεις να ξεριζώσεις τόνα, ακολουθα και τ' άλλο. Τύχαινε να σου ψιθυρίσουν σ' αυτή άκία και το πως η τάδε Τουρκόποδία αγαπάει τον τάδε Ρωμιο, και σε έόδια Ρωμιών δέν έβλεπες άσφαλα και λιγότερος Τούρκους να ακολουθούν πίσω — πίσω, με τα καρνάδα τους φέσια, σκυφοί και κλαμένιοι, κι' αν ήσουνε σε ψηλό παράθυρο και κύταζες, το πλήθος κάτω σου φαινότανε σ'α χωράφι ανοιξιάτικο, πού φύτρωναν παπαρούνες στις άρογυριές του.

Όσ'όσο πολλοί Τούρκοι, όσοι είχανε μεγάλες φαμίλιες, βάνανε κιόλας άρχη να ξεσηκώνονται. Πουλούσαν όσο — όσο τα πράματα τους, για να πήγαιναν, λέει, μιαν ώρα άρχήτερα, ίσως βολεδωτιαν καλύτερα αν πήγαιναν από τους πρώτους. Σ'α χωριά πουλούσαν τα ζωντανά τους και τα λάδια τους, γιατί μόνο το κινητό ήταν όρισμός ότι μπορούσαν να πουλήσουν. Πουλούσαν στο λιμάνι πατείς με πατώ σε. Η πολιτεία μας, η ήσυχη πάντα, είχε σηκωθεί στο ποδάρι κι' είχε καταντήσει, μέσα με τη μέρα, σ'αν ένα μεγάλο δημοπρατήριο. Ρολόγια παλαιά, κλεισμένα στις γυάλες, και τεψιά πού κρέμονταν από πενήντα χρόνια στο ίδιο καράφι, δοσκονταν τώρα σ'α χέρια των τελάληδων και γύρουνε άγορα-

δεν υπάρχουν πιά ήμερα και κουτά ζώα από τους λαμαντίνους και τις αλικόρες. Δέν έχθρεύονται κανένα, δέν πονηρεύονται, δέν επιτίθενται ποτέ, δ,τι κι' αν τους κάνουν. Ακόμα κι' οι αντιζηλίτες μεταξύ των άρσενικών είναι άγνωστες. Το μόνο πού θέλουν, είναι να βόσκουν ειρηνικά σ'α θαλάσσια λειβάδια τους, χωρίς να ένοχλουν κανένα, όπως σ'α εύτυχισμένα χρόνια της επιγείας Έδέμ.

Αλλά οι λαμαντίνοι ανέβαιναν ψηλά σ'το ρεύμα του Όρενόκου και τού Αμαζονίου. Τώρα γίνονται όλο και πιά σπάνιοι. Στην Αφρική, οι προστατευτικοί νόμοι των άποικιακών άρχων δέν εφαρμόζονται από τα ανεξάρτητα κράτη. Στην κεντρική Αμερική τους κυνηγάνε αλύπητα. Σ'τη Λουϊζιάνα και σ'το Τέξας υπάρχουν ακόμα μερικοί λαμαντίνοι στις έκβολές των ποταμών και σ'τη φλωρίδα ο φόνος ενός λαμαντίου τιμωρείται με πρόστιμο 500 δολλαρίων. Αλλά η εποχή τού επιγείου παραδείσου έχει περάσει ανεπιστρεπτί για τα ειρηνικά ζώα. Σε λίγο δε θα υπάρχουν πιά σειρηνοειδή. Οι αλικόρες και οι λαμαντίνοι θα εξαφανισθούν όπως εξαφανίσθηκε ένα άλλο σειρηνοειδές, η ρυτίνα.

στή. Καί ἡ Ζεϊνέπ — χανουμ, πού εἶχε καπνιάσει, ἀρραβωνιάσει τὴν κόρη της, κι' εἶχε πούλησι δῖτι κι' ἂν εἶχε, γιὰ νὰ καταφέρει νὰ τὴν νοικοκυρέψει σὲ δικό της σπιτικό — καὶ τὴς μαχμουντιέδες της καὶ τὸ διαμαντέιο ἐλμάκι, ὅλα τὰ δώσε γιὰ τὰ χτιστεῖ κείνο τὸ σπιτάκι —, τώρα θὰ τᾶφηναν ὅλα ἔτσι, λυτὰ — δεμένα, καὶ θάφευγαν μὲ τὴν ψυχὴ τους μονάχα. Καὶ δὲν εἶχανε ἀξιοθεῖ, τὸ ἐλάχιστο, νὰ μποῦνε νὰ κάνουνε ἓνα μῆνα σ' αὐτὸ τὸ πολυθασανισμένο σπίτι. Τὰ πορτοπαράθυρα δάφανε τότες πὺν δῆλκε ἡ διαταγή. Καὶ πὰ τὰ παρατήσανε στὴ μέση. Αὐτοὶ πὺν ἦτανε κιωμέτι τους νὰρ-θοῦνε νὰ τὸ κατοικίσουνε, ἄς δάφανε καὶ τὰ πορτοπαράθυρα στὸ χοῦμα πὺν θέλανε. Ἐμᾶς, ἔλεγε ἡ Ζεϊνέπ — χανουμ, τότες τὸ κιωμέτι μας νὰ ξεροσταλιάσουμε γιὰ νὰ κάμουμε μιὰ τρύπα νὰ χοῦθουμε, κι' ἀπάνω στὴν ὥρα νὰ βορεθούμε μόνο μὲ τὰ χρέητα.

Οἱ Ρωμιοί, τὸ περισσότερο οἱ γυναίκες, τοὺς ξεπροβόδιζαν ὡς τὸ βατόρι, τοὺς παίρνανε μπράτσο ἢ σήκωναν τὰ μωρὰ τους — θέλανε κατὶ νὰ κάμουν δ' ἑνας στὸν ἄλλο, κατὶ νὰ κάμουν, καὶ δίνανε κανένα χάρισμα γιὰ νὰ θυμωῖνται. Τὰ τελευταῖα σφουρίγματα τοῦ βαποριοῦ τὰ συνώδευαν λυπητερὰ μορμονορητὰ καὶ πνιγμένα ἀναφυλλήτᾳ κι' ἀναστενάρματα. Καὶ δίνανε καὶ παίρνανε ἢ παραγγελλίες: — Νὰ μοῦ γράφεις, Ντιραϊέτ — χανουμ. Τὸ δίχως ἄλλο, εὐτύς, ὡς θὰ γεν-νῆσει, μὲ τὸ καλὸ, ἡ Ἥχανη σου, καὶ τὴ παιδί θὰ κάμει, γιατί φεύγετε καὶ μᾶς ἀφήνετε μὲ τὴν ἔνοια.

— Νὰ χαρεῖς! εὐτύς ὡς γυρᾷ οὐ Σταύρος ἀπὸ τὸ στρατὸ, νὰ μοῦ γρά-φεις τί θὰ σοῦ πεῖ! Ὁ μὲ γράφει καὶ κείνος, μὰ μπορεῖ νὰ μὴ θέλει νὰ μοῦ πεῖ τὴν ἀλήθεια, νὰ μὴ μὲ στενοχωρήσει. Μὰ ἐγὼ δὲ θέλω νὰ ζῶ μὲ τὴν ἐλπίδα πὺς θὰ καταφέρει νὰ μὲ φέρει πίσω καὶ νῆναι νῆματα.

Καὶ γυρᾷ ὅλη μέρα πάνω — κάτω καὶ θγάνανε πιστοποιητικά, ἂν κάμανε πουθενὰ διπᾶλληλοι, μήπως, λέει, τοὺς χρησιμεύουνε ἐκεῖ πὺν θὰ πάνε, καὶ ζη-τούσανε ἀποδείξεις γιὰ τὰ παιδιά τους, πὺν λέγανε πὺς τελειώσανε τὴν δεύτερη τάξη τοῦ ἐλληνικοῦ γυμνασίου ἢ τὴν τε-τάρτη τοῦ δημοτικοῦ.

Ὁ Μπραῆμ — μπαμπας δὲν εἶδεινε πὺς σκοπεῖ νὰ φύγει. Ὅτε ξεπου-λούσε, ὅτε διαζύτανε. Κάθε πὺν ἔφταναν τὰ τοῦρκικα καράβια καὶ γέμιζαν λαὸ, κατέβαινε κι' αὐτὸς στὸ λιμάνι, μα-ζὶ μὲ τοὺς Ρωμιούς, καὶ παρακολοῦθοῦ-σε σὰ θεατῆς. Σὰν νὰ μὴν ἦτανε δική του τοῦτη ἡ ὑπόθεση.

Τούτη βίως ἡ ὑπόθεση εἶχε διορίες καὶ οἱ διορίες τελειώνανε σήμερα — αὔριο. Τότες πὰ ὁ Μπραῆμ — μπαμπας ση-κώθηκε καὶ πῆγε στὸ Μητροπολίτη. Ἐ-κεῖ εἶχε κρεμάσει τίς ἐλπίδες του, κι' ἦτανε ἥσυχος. Σὰ δὴ πὰ κι' ἀποδοῖ πὺς δὲ γίνεται τίποτα — ἔτσι θὰ τῆς πεῖ ἀπὸ μέσα του, — θὰ χοριστιανέψω.

— Ἐγὼ, ἀφέντη μου, εἶπε στὸ Μη-τροπολίτη, δὲν μπορῶ νὰ φύγω, δὲ θέ-λω νὰ φύγω! Γίνομαι, καλύτερα χοριστι-ανός!

— Καταλαβαίνω, τοῦτε κι' ὁ Μητρο-πολίτης, μόνο πὺν μᾶς ἔχει ἀπαγορευτεῖ νὰ ἐκχοριστιανίζουμε τοὺς ἀνταλλάξιμους. Τὶ νὰ σοῦ κάμω; Ἦρθε κι' ἄλλος ἑνας μὲ τὸ ἴδιο σκοπὸ.

— Τοῦρκικα δὲν ξέρω. Εἶμαι γέρος ὁλομόναχος — ἡ χανουμ μου δὲν λο-γαριάζεται πὰ, ἑνα κουβάρι εἶναι στὴν

ἄκρη τοῦ καναπέ. Ποῦ νὰ πάω; Εἶδες τοῦ λόγου σου, ἀφέντη μου, κανέναν ἀν-θρωπο νὰ πιάσουνε νὰ τοῦ ξεριζώσουνε τὴν καρδιά του κι' ὅστερα νὰ τοῦ ποῦ-νε σήκω περπάτα; Ἐτσι πασιζοῦνε νὰ μοῦ τὸ κάμουνε.

✱

ΤΗΝ τελευταία μέρα, ὁ Μπραῆμ — μπαμπας δὲν εἶχε πὰ τὴ δύναμη νὰ κρατηθεῖ, καλὰ εἶχε βαστάξει ὡς τὴν ὥρα, μὰ τώρα πὰ εἶχε ἀφήσει λεύ-τερη τὴν καρδιά του. Βγήκε στοὺς δρό-μους κῆλαιγε φωναχτὰ σὰ μωρὸ παιδί — εἶχε ξεχειλίσει. Ἐπαῖρνε στὴ σειρὰ τὰ μαγαζιά, καὶ ράταγε ἑναν — ἑναν τοὺς Ρωμιούς, καὶ ζητοῦσε κλαίοντας μιὰν ἀπόκριση.

— Ἐχεις ἀδέρφι, κανένα παρόνο αὐ-τὸ λόγου μου; Σούκαμα κανένα κακό;

— Τί κακὸ νὰ κάμεις, μπέτη μου; Ἐ-σὺ ἦσουν ἑνας ἄγιος στὸν τόπο.

Καὶ πάλι ξαναρώταγε παρακάτω:

— Μήπως, ἀφέντη, ἔβλαφα κανένα σας χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω; Δίχως νὰ τὸ θέλω;

Τί νὰ τοῦ ποῦν;

— Ἀφοῦ δὲν ἔχομε ἔχθητα συναμε-ταξύ μας, ἀφοῦ σὰς θέλωμε καὶ μᾶς θέ-λετε, γιατί δὲν κάνετε χαρὶ τὸν στεί-λετε, νὰ μείνῃ τὸ ἐλάχιστο ἐγὼ στὸν τό-πο, πὺν εἶμαι γέρος, καὶ δὲν ἔχω πὺν νὰ πάω; Ἐμεῖς δὲν ἔχομε τὸ ἐλεύθερο νὰ ξεθάβουμε τὸν ἀνθρωπό μας, δὲν τὸ ἐπιτρέπει ἡ θρησκεία μας, σὰν ἐλόγου-σας, γιὰ νὰ παίρναμε μαζί μας τοῦ λι-γόχρονου τὰ κόκαλα!

Τοὺς συνοδέψαμε κι' αὐτοὺς σὲ λίγες μέρες στὸ λιμάνι. Ἦτανε νύχτα καὶ δι-χως φεγγάρι καὶ φύσσε ἀεράκι. Ἡ θά-λασσα ἔκανε κύμα καὶ μέσα στὸ λιμάνι, κι' εἶχαμε στὸ σῆμα στενοχώρια, πὺς, μαζί μ' ὅλα, θὰ τοὺς περάσει κι' ἡ θά-λασσα, γέροςος βασανισμένους, ταλαιπω-ρημένους. Ἡ Χαριέ — χανουμ, τοῦ Μπραῆμ — μπαμπας ἡ γριά, σηγαῖνε μπράτσο μὲ τὴ μητέρα μου, κι' ὁ πατέ-ρας, πὺν πίσω, μὲ τὸν Μπραῆμ — μπαμ-πα. Εἶχαμε πεῖ στὴ μητέρα νὰ καθήσει στὸ σπίτι, νὰ μὴν ἔρθε, γιατί θὰ συγ-κινήθει καὶ θὰ τὴν περάσει ἡ καρδιά της, μὰ κείνη ἤθελε νὰ καὶ καλὰ ν' ἀκο-λουθῆσει.

— Τὸ ξέρω, τῆς ἔλεγε ἡ Χαριέ — χανουμ, πὺς δὲν μπορεῖς, καλὴ μου, νὰ κάνεις μακρινούς δρόμους. Μὰ τὰ παι-διά, ἂν τὰ φέροι ὁ δρόμος τους κατὰ τὰ μεζαράκια — τὰ τοῦρκικα μνημῆματα —, ἄς οἰχνοῦνε μιὰ ματιά καὶ στὸ με-ζάρι τοῦ μακαρίτου τοῦ Ἀχμέτ μου.

Στὰ χέρια σου τότε παραδίνω. Κι' ἂν δὲν σοῦ δίνει κόπο, γράψε μου, τοῦχω φυτε-μένα ζουμπούλια καὶ σὲ λίγες μέρες θὰ-ναι στὸν ἀνθό!

— Κι' ἐγὼ θὰ πηγαίνω, καὶ τὰ παιδιά θὰ στέλνω ταχτικά νὰ ποτίζουνε!

Οἱ ἄλλοι Τοῦρκοι δὲ φροντίζανε γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τους μετὰ θάνα-το, κάνανε μόνο, ἂν ἦταν πλοῦσι-οι, ἑνα πολύτιμο μνημεῖο καὶ τί-ποτ' ἄλλο, μὰ ἡ Χαριέ — χανουμ, ὅ-πως οἱ Ρωμιοί, τοῦ πῆγαῖνε λουλούδια, σ' ἑνα χρυσὸ βάζο, τοῦ ἄναθε καντὶλι ταχτικά, τοῦ σκάλιζε καὶ τοῦ φύτενε τὸ χῶμα ἑνα γῦρο.

Σὰ γυρᾷ σῆμα, ξάπλωσε ἡ μητε-ρα στὴν πολυθρόνα. Τὴν πείραξε ὁσ-πνοια. Τῆς φέραμε, ὅπως πάντα, αἰ-θέρα καὶ οἰζαμε λίγες σταγόνες στὴ ξά-χαρη καὶ τῆς δώσαμε νὰ πάρει. Τὴν παρηγορούσαμε, μὰ κλαίγαμε καὶ μεῖς.

Τὴν ἴδια κιόλας ὁδομάδα μᾶς ἔκτειλε σὰ μεζαράκια νὰ ποτίζουμε. Ξέρουμε τὸ μνημῆμα τοῦ Ἀχμέτ ἀπὸ ἄλλες φορὲς καὶ τὸ ξεχωρίζουμε ἀμέ-σως μέσα σὲ κείνη τὴ θάλασσα, μὲνα σὲ κείνη τὴν ἀτέλειωτη ἔκταση τὸν τοῦρ-κικὸν τάφον.

Ποτίζαμε. Κρατοῦσαμε κι' ἑνα μου-κέτο τριαντάφυλλο. Βγάλαμε ἀπὸ τὸ βό-ξο τὰ ξεραμένα λουλούδια πὺν τοῦχε ἀρή-σει τὴν τελευταία μέρα ἡ μάνη του καὶ τοῦ δάλαμε τὰ φρέσκα πὺν εἶχαμε φέ-ρει μαζί μας. Λιθανίσταμε καὶ μὲ τοῦρ-κικο λιθάνι καὶ φρόγαμε. Τὴν ἴδια κείνη ἡμέρα, φεύγοντας, εἶδαμε μέσα στὰ τοῦρκικα νεκροταφεῖα κατὶ ἀνθρώπους, κρατοῦσανε μῆτρα καὶ μετροῦσανε τὴ γῆς, ἀνάμεσα στὰ μεζαράκια, σκαμμένοι χάμω.

— Τί μετροῦτε;

— Τὸ σχέδιο τοῦ σινοικισμοῦ. Ἐδῶ θὰ γίνει ἀστικός προσφυγικὸς σινοικι-σμός.

Στὸ χρόνο ἀπάνω ἄναθε ἡ ζωὴ στὸν καινοῦργιο σινοικισμό, πάνω ἀπὸ τὰ τοῦρκικα κόκαλα. Ὅλα τὰ θεμέλια τῶν σπιτιῶν εἶχανε στηθεῖ πάνω σὲ κρανία καὶ σὲ λογίης ἀνθρώπινα ἀπομεινάρια. Καὶ μέσα σιτὺς δρόμους τοῦ σινοικι-σμοῦ, πάνω στὰ νιοσκαμμένα κοκκινόχο-ματα, τὰ ποτίζαμε, τὰ ζυμώμενα μὲ τῶ-νων γενιῶν δάκρυα καὶ κημῶν, τὰ προσφυγόπουλα, ἀνυποψίαστα, σχεδιάζα-νε μὲ τὴν κιμωλία ἐννιάπετρα καὶ κα-λόγερος.

Ἐγραφε ἀκόμη ἡ Χαριέ — χανουμ στὴ μητέρα μου καὶ τὴ ρωτοῦσε, καὶ κείνη πάλι τῆς ἀπαντοῦσε:

— Ναι, ναι, ἀνθίσανε καὶ φρέτος.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΜΕΝΤΕΛΣΟΝ

ΠΙΕΡ ΛΑ ΜΥΡ

ΜΕΤ. ΣΥΛΒΑΣ ΑΚΡΙΤΑ

ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ: Ὁ Φέλιξ Μέντελσον μεγαλωμένος στὸ Βε-ρολίνο στὸ ἀρχοντικό τοῦ πατέρα του καὶ μὲ μουσικὸ ταλέντο πὺν ἔχει κάνει διάσημο σὲ νεαρή ἡλικία, ἀποφασίζει νὰ ζήσει στὴ Λειψία τὴ μικρὴ ἐπαρχιακὴ πόλη τῆς Γερμανίας γιὰ τὸ χατήρι τῆς γυναίκας του πὺν τὴν παντρεύτηκε ἀπὸ κεραυνόβολο ἔρωτα. Ἡ ὁμορφὴ Σεσίλ ἀπεχθάνεται τὴς φανατικῆς ἐπιδοξίας καὶ τὴ μεγάλη ζωὴ. Ὁ Μέν-τελσον διευθύνει τὴν ὀρχήστρα τῆς ἰκεδαντχάουζ τῆς Λειψίας καὶ τὸ Ὠδεῖο πὺν τὸ ἱδρύσε μόνος του, μοναδικὸ μουσικὸ ἱδρυμα σ' ὁλόκληρη τὴν Εὐρώπη, ἀλλὰ πλῆττει τρομερὰ στὴν ἐπαρχιακὴ μικρὴ πόλη. Ὅλως τυχαίως ἀνακαλύπτει σ' ἑνα κρεοπωλεῖο τῆς Λειψίας τὰ χει-ρόγραφα τῶν «Παθῶν» τοῦ Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπάχ πὺν ἔζησε πρὶν 100 ἀκριβῶς χρόνια στὴ Λειψία καὶ δάξει σκοπὸ τῆς ζωῆς του ἀψη-φώντας τὴς τεράστιες δυσκολίες πὺν συναντᾷ ν' ἀναδείξει αὐτὴ τὴ μουσική.

180

ΤΟ πὺν λυπηρὸ σ' ὅλο τὸ περιστατι-κό, ἦταν ἡ στάση τῆς Σεσίλ. Ἀπο-δείχθηκε πὺς γνοιαζότανε περισ-σότερο τὴς γνώμες τῶν ἄλλων, παρὰ τὰ δικά του αἰσθήματα. Ἦταν ἀπὸ κεί-νους τοὺς ἀνθρώπους πὺν ἐκδηλώνανε τὴν ἀγάπη τους, λέγοντας σου πόσο ἄδι-κο ἔχεις. Σὰν τοὺς ἐφίλους, πὺν ἐπιμέ-νουν νὰ εἶναι ἐιλικρινεῖς μαζί σου, κι' ἀρχίζουν νὰ σοῦ κοπανᾶνε ὅλα τὰ πὺν δυσάρεστα πράγματα. Ἐκείνου, ὅ-μως δὲν τοῦ ἄρεσε αὐτὸ καθόλου. Δὲν ἦταν πολὺ ἔξυπνο, καὶ πονοῦσε. Παρ' ὅλο πὺν αὐτὴ, δὲν τοῦ εἶχε πεῖ τίποτε, ὥς νὰ περῖμενε, πὺς θὰ πῆγαῖνε νὰ ζητήσει συγχώρεση ἀπ' τὸν πάστορα. Καλὰ, λοιπόν, ἄσπρη νὰ περιμένει...

— Στὸ διάβολο ὅλα! μούγκρισε δυνα-τὰ. Ἐρῖξε μιὰ ματιά ἔξω ἀπ' τὸ παρά-θυρο. Τουλᾶχιστο δὲν ἔβρεχε. Ἀντίθε-τα ἔδειχνε ὥραία μέρα, μιὰ ἀπὸ τοῦτες τὴς χρυσάφινες μέρες τοῦ Ὁχτώβρη.

Ἡ πόρτα ἄνοιξε. Πῆγε ὁ Γουσταῦς. — Δὲν πῆγες σήμερα τὴν κυρία μ' ἡμᾶς στὴν Ἐκκλησίᾳ;

— Δὲν πῆγες εἰσεῖς ἀρρωστος;

— Ὁχι κύριε Φέλιξ. Ἡ κυρία εἶπε πὺς προτιμοῦσε νὰ περπατήσει.

Κάτι στὸν τόνο τῆς φωνῆς του ἀνρού-χισε τὸν Φέλιξ.

— Τί τρέχει; ρώτησε αὐστηρά.

— Τίποτε, κύριε.

— Δὲν παύεις νὰ κάνεις τὸ μουγκό;

Κάτι συμβαίνει. Τί εἶναι; Μήπως τσα-κώθηκες μὲ τὴν Κατερίνα;

— Ὁχι, κύριε Φέλιξ.

— Τότε μήπως εἰσεῖς ἀρρωστος;

Ὁ γέρο — ὑπερήτης κούνησε τὸ κε-φάλι καὶ χαμήλωσε τὴ φωνή του.

— Γίνεται φισαρία, κύριε. Ὁ κοσμος κουβεντιάσει.

— Πὺς τὸ ξέρεις;

— Σήμερα τὸ πρωί, μόλις πῆγα στὸ γαλατάδικο, ὅλοι κόψανε τὴν κουβέντα.

— Δὲν ξέρεις τότε γιὰ τί μιλάνε.

— Ἀκουσα ψιθυρίσματα πίσω ἀπ' τὴν πλάτη μου.

— Καὶ τί λένε; Γιὰ τὸ Θεό, λέγε.

— Λένε πὺς προσβάλατε τὴ σεβασμὸ τητὰ του.

— Τὸν προσβάλα; γέλασε ὁ Φέλιξ.

Μὰ πὺς, αὐτὸς εἶναι πὺν — Συγκρα-τήθηκε. Ποιὸς ὁ λόγος; Δὲν μπορεῖ κα-

νεῖς ν' ἀναγκάσει τὸν κόσμο νὰ μὴ μι-λάει, καὶ μάλιστα, ἂν τοὺς ἀρέσει νὰ κουβεντιάσουνε γιὰ ὅσα δὲν ξέρουν, γιὰ τὴν πολιτικὴ καὶ τὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ τῶν ἄλλων. Μὲ γνωρίζεις ἀρκετὰ χρόνια. γιὰ νὰ ξέρεις πὺς δὲν θὰ μπορούσα νὰ προσβάλω κανένα. Ὅσῳ δὲ δίνω πεντά-ρα γιὰ ἑ,τι λένε. Φέρε τὸ πρόγευμά μου — Πολὺ καλὰ, κύριε Φέλιξ.

— Κι' ἐτοίμασε σὲ μιὰν ὥρα τ' ἄλο-γὸ μου. Πῆς στὴν κυρία, ὅταν γυρῇ νὰ μὴν μὲ περιμένει ἀπὸψε στὸ δειπνῶ.

Ντύθηκε διαστικά καὶ προχώρησε στὴν κάμαρα τῶν παιδιῶν. Ἡ Μαρία, ἡ κορούλα του, καθότανε στὸ πάτωμα ἀπα-σχολημένη μὲ τὴν κούκλα της, τὴ Μίνα. Σαφνικά, ἡ μικρὴ γύρισε τὸ ξανθὸ της κεφάλι καὶ εἶδε τὸν πατέρα της νὰ στέκεται στὴν πόρτα. Ὁρμησε στὴν ἀγ-καλιά του.

Ἀρχίσανε νὰ κουβεντιάσουνε γιὰ τὴ Μίνα πὺν ἀρνιότανε νὰ φάει.

— Μὰ, χρυσὸ μου, διαμαρτυρήθηκε αὐτὸς. Εἶναι πολὺ νωρὸς γιὰ δειπνῶ. Ἐ-φαγε τὸ πρωινό της;

— Καὶ βέβαια τῶφαγε, ἀπάντησε ἡ Μαρία ἔστω. Ἀλλὰ αὐτὸ ἔγινε τῶν ἀ-πὸ πολλῶν ὥρα.

Ἀπότομα οἱ γυαλιστερές μπότες τοῦ πα-τέρα, τραβήσανε τὴν προσοχή της. Ὁ θαυμασμός της δὲν εἶχε ὅρια.

Φεύγοντας ὁ Φέλιξ, ἔνοιωσε γοητευμέ-νος, σὰ νὰ εἶχε πεῖ στὸν κόσμο τῆς ἀπέραντης ἀδωότητας. Ἐπῆγε στὴν φῶ-ση ἡρὸς πὺν ὁμορφος ἀπ' τὸ γέλιο ἐνδὲς παιδιοῦ;

Γκαλοπάρησε διαστικά ἔξω ἀπ' τὴν πό-λη. Κάποτε τὰ δέντρα ἦταν καλύτερη συντροφιά ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους, σοῦ μα-θαίνανε τὴν ἀξία τῆς σιωπῆς. Τὶ καλὰ ν' ἀνασαινε καὶ πάλι τὸν καθαρὸ ἀέρα τῆς ἐξοχῆς.

Σὲ λίγο, ἀντίκρισε τ' ἀγορᾶσμα τοῦ Σμίτ. Στὸ κατόφλι παρουσιάστηκε ἡ φεγ-γαροπρόσωπη Γερτρούδη, ἡ γυναίκα τοῦ Σμίτ.

— Κύριε Λεωνιδά! τοῦ φώναξε, χτυ-πώντας τὰ χέρια της. Χέριαν, τρέξε γρήγορα. Ἦρθε ὁ κύριος διευθυντής.

Ὁ Φέλιξ προχώρησε στὸ σπίτι.

— Γιατὶ δὲν μᾶς εἶπατε πὺς θὰ ἐο-χόσαστε; παραπονέθηκε ἡ Γερτρούδη. Θὰ σὰς περιμέναμε.

Κατάλαβε πὺς μ' αὐτὸ ἤθελε νὰ δι-καιολογήσει τὴν ἀνεπίσημη ἐμφάνισή του

συζύγου της καὶ τὰ δικά της ἐυλοπα-πούσσα.

— Ἦταν τόσο ὥραία μέρα, ποῦ τ' ἀ-ποφάσισα ξαφνικά.

— Θὰ μείνετε φυσικά στὸ δειπνῶ, δὲν εἶναι; τὸν ρώτησε μπαίνοντας στὸ σπίτι. Ἐνα τεράστιο δωμάτιο, μὲ τῆξι σὲ μιὰν ἄκρη καὶ μιὰ γιγάντια σόμπα γιὰ μαγειρικὴ στὸ ἄλλο, πιάνανε τὸ μεγαλύ-τερο μέρος τοῦ ἰσογείου. Μιὰ ξύλινη σκάλα ὠδήγησε στὸ πρῶτο πάτωμα.

— Εἶναι λιγάκι μεγάλᾳ γιὰ μᾶς τοὺς δνὸ, ἐξήγησε ὁ Σμίτ, ἀλλὰ τουλᾶχιστον δὲν σκοτᾶτοῦμε ὁ ἑνας πάνω στὸν ἄλλο.

— Νᾶρχεστε ὅποτε θέλετε, ἔφτασε μα-κρυνὴ ἡ φωνὴ τῆς Γερτρούδης ἀπ' τὴ γω-νιὰ τοῦ μαγειρείου. Δηλαδή, ἂν δὲν σὰς περάσει, νὰ τρώτε χωριάτικο φαί.

— Καὶ μπορεῖτε νὰ μείνετε, ὅσο θέ-λετε, πρόσθεσε ὁ Σμίτ, σὰν καλὸς οἰκο-δεσπότης.

Κάτω ἀπ' τὴν κλωστήν αὐτῶν τῶν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων, ὁ Φέλιξ ἔνοιωσε ἐξ-κούραστος. Τὰ νεῦρα του ἠρέμηναν. Ἡ Λειψία, τὸ κοινοπολιτικὸ πὺν φαινότανε πολὺ μακρινά.

— Εὐχαριστήθηκα πὺν ἦρθα ἐδῶ, εἶ-πε ὁ Φέλιξ ὅστερα ἀπὸ μεγάλη σιωπὴ.

Ὁ γέρο — φλαουτίστας ρούφηξε λί-γη μπίρα καὶ σκοτάισε ἀργὰ μὲ τὴν ἀνά-στροφη τοῦ χεριοῦ του, τὸν ἀφρὸ ἀπ' τὰ χεῖλια του. Ὅστερα εἶπε ἥσυχα.

— Ὅταν ἔρχονται στιγμὲς, πὺν δὲν ἀντέ-χεις οὔτε στιγμή νὰ κυττάξεις τὴν ἀν-θρώπινη ράτσα. Ἀκόμη καὶ τοὺς λίγους πὺν συμπαθεῖς. Νά, γιατί ἔρχομαι ἐδῶ τὴς Κυριακῆς.

— Εἶσαι τυχερός, πὺν ἔχεις αὐτὸ τὸ μέρος.

— Ὁ ἀνθρώπος πρέπει νάχει ἑναν τόπο, γιὰ νὰ μένει κάποτε μὲ τὸν ἑαυ-τό του.

Ἐτσι κῆλυσαν οἱ ὥρες, ὁσῳτο ἦδε ἡ στιγμή νὰ καθήσει στὸ τραπέζι καὶ ν' ἀπολαύσει τὸ δειπνῶ τῆς Γερτρούδης. Ἐ-νοιωσε παραξενεμένος νάχει μεγάλη ὀ-ρεξία, πράγμα πὺν ἔφερε τὸ χαμῆγλο στὴν ὁδοκόκκινη φάτσα της.

Καθὼς ξαναγέμισε τὸ πιάτο τοῦ Φέλιξ στράφηκε στὸν ἄντρα της.

— Ἀχ, βλέπεις, Χέριαν, τὸ φαί μου ἄρεσε στὸν κύριο Λεωνιδά. Γιατὶ δὲν κοιμάστε ἀπὸψε ἐδῶ; Στὴν πόλη ὁ νυχτε-ρινὸς ἀέρας εἶναι γεμάτος μικρόβια καὶ καπνὸς, ἀλλὰ ἐδῶ — εἶναι σὰν ἄρωμα καὶ χαμενιτικός. Θὰ κοιμηθεῖτε σὰ μωρὸ.

Ἐνθουσιάστηκε μὲ μιὰς μὲ τὴν ἰδέα. Δαχτυλοῦσε γιὰ μιὰ δική του νύχτα, μακρὰ ἀπ' τὰ σφιγμένα χεῖλια τῆς Σε-σίλ, καὶ τὴν αὐστηρὴ ματιά.

— Θὰ τῶθελα πολὺ, ἀλλὰ ἡ κυρία Μέν-τελσον μὲ περιμένει. Φοδᾶμαι πὺς ἡ' ἀνησυχησε.

Αὐτὸ ἦταν τὸ ἀπλοῦστερο τῶν πραγ-μάτων. Ἐνας ξάδελφος τοῦ Χέριαν, θά-φευγε σὲ λίγο γιὰ τὴν πόλη. Τίμῃ του, γὰ πᾶει μὲ τ' ἄλογο τοῦ κυρίου Λεω-νιδά καὶ νὰ καθουράσει τὴν κυρία.

Μόλις τέλειωσε τὸ δειπνῶ, ἡ Γερτρούδη καταπιάστηκε μὲ τὰ πιάτα, ἐνῶ οἱ δνὸ ἄντρες ξαναπήρανε τὴς θέσεις τους κον-τὰ στὸ τραπέζι.

Ἐγινε κι' ἄλλη σιωπὴ, ὅστερα ξαφνι-κὰ ὁ Φέλιξ ἄκουσε τὸν ἑαυτὸ του νὰ διαγγεῖται στὸ γέρο — φλαουτίστα τὴν ἐ-πισκεψὴ του στὸν πάστορα.

— Ἐξέρω, πὺς δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν ἀ-ποκαλέσω ἀντόχο, μὰ μ' ἐξέφρασε τόσο, πὺν ἔχασα τὴν ἀτοκυριαρχία μου!

Ὁ Σμίτ ἔδειξε ἀνήσυχος.

— Ἀσκημὴ δουλειά, αὐτὸ σημαίνει

μπελάδες, κύριε διευθυντά.
— Τὸ φοβάμαι κι' ἐγώ. Πιστεύεις — πιστεύεις πῶς ἂν πῆγαινα νὰ ζητήσω συγχώρεση;

— Ὁ Χέρμαν κούνησε τὸ κεφάλι του ἀποδοκιμαστικά.

— Μὴν τὸ κάνετε αὐτό, κύριε διευθυντά, μὴν τὸ κάνετε.

— Γιατί;

— Πρώτα, δὲν θὰ σᾶς δεχότανε. Δεύτερο, δὲν θὰ σᾶς συγχωροῦσε. Τρίτο, αὐτὸ δὲν θὰ σταματοῦσε τὸν κόσμο ἀπ' τὸ κουτοσυνετισμό. Κάποιος γιὰ λίγο σιωπῆδες κι' ὕστερα κῆρυξε τὸν Φέλιξ. Μὲ συγχωρεῖτε, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ παλιά μουσική, ἀξίζει ὅλην αὐτὴ τὴ φασαρία;

— Δὲν ξέρω πιά.. ἔτσι νομίζω. Εἰμαι σίγουρος. Ἀλλὰ δὲ μοῦ προξένησε παρὰ μπελάδες. Ἀκόμη κι' ἡ φράση Μέντελσον νομίζει πῶς γελοιοποιήθηκε γι' αὐτό. Ἀλλὰ θὰ σοῦ πῶ ἓνα πρᾶγμα, Χέρμαν. Δὲν γελοιοποιήθηκε. Αὐτὰ τὰ «Πάθη» εἶναι ἡ μεγαλύτερη μουσικὴ ποὺ γράφτηκε ποτέ. Ξέρω, τί λέω. Ἐνα πικρὸ χαμόγελο χάρισε τὰ χεῖλιά του. Καὶ κανένας δὲ θέλει νὰ τ' ἀκούσει.

— Τὸ νοιώθετε πραγματικά αὐτό, δὲν εἶν' ἔτσι;

— Δὲν ξέρω πιά πῶς νοιώθω. Ξέρω μονάχα πῶς τούτῃ ἡ μουσικὴ πρέπει ν' ἀκουστῇ. Ἄν δὲ θελήσουν νὰ μ' ἀφήσουν νὰ τὴν ἐκτελέσω, καλὰ. Θὰ κάνω πέρα. Ξέρω, ὅμως, πῶς ἂν δὲν τὴν παρουσιάσω ἐγώ, δὲν θὰ τὸ κάνει κανένας ἄλλος. Τὸ ἴδιο ἔγινε μὲ τὴν Ἀτέλειωτη Συμφωνία τοῦ Σούμπερτ, θυμάσαι; Ὅλοι λέγανε πῶς δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν ἐκτελέσω, ἀλλὰ μὰ τὸ Θεό, ἐγὼ τὴν παρουσίασα. Αὐτὸ βέβαια, ἦταν μιὰ συμφωνία καὶ τὸ μόνο ποὺ χρειάζομαι ἦταν μιὰ ὀρχήστρα. Αὐτὴ τὴ φορὰ χρειάζομαι περισσότερα. Τραγουδιστές, σολίστες, ἓνα ὄργανο. Γι' αὐτὸ ἡ μουσικὴ αὐτὴ θάπρεπε νὰ δοθεῖ στὴν ἐκκλησίαν τοῦ Σαιν Τόμας. Καὶ φυσικὰ μοῦ χρειάζεται μιὰ ὀρχήστρα. Στὸ λέω, Χέρμαν. Εἶναι ὅλη ἡ ἀνθρώπινη φύσις ποὺ ψάλλει τὸ θάνατο τοῦ Θεοῦ.

Σταμάτησε ἀπτότομα. Ἡ ὑπερδιέγερση χάθηκε ἀπ' τὰ μάτια του.

— Καὶ δὲν μπορῶ νὰχοῦ οὔτε τὴν χορωδία τοῦ Σαιν Τόμας! Τὸ μόνο ποὺ κατὰφερα ἦταν νὰ κάνω ἐλδὸ μου τὸν πάτορα. Εἰμαι σίγουρος, πῶς τὸ συμβούλιο θὰ μὲ ἀρνῆθαι δὲ ἀναγκαῖα χρήματα. Ὁ φίλος μου ὁ χερ Κροῦγκερ θὰ φροντίσει γι' αὐτό. Τὸν φοβοῦνται ὅλοι. Ἀκόμα κι' ὁ Μόλλερ. Κι' ἔτσι ἡ πῦρ μεγαλειώδης μουσικὴ ποὺ γράφτηκε ἴσαμε τώρα, δὲν θ' ἀκουστῇ ποτέ!

Τὸ πρόσωπό του φανέρωνε ἀπελπισία καὶ θυμὸ.

— Ἄν τουλάχιστον ἦταν μὲ τὸ μέρος μου ἡ Σεσίλ. Θάβρισκα κάποιον τρόπο. Στὴν ἀνάγκη, θάφερα τραγουδιστὲς ἀπ' τὸ Βερολίνο. Κι' ἂν δὲν κατάφερα νὰ παρουσιάσω τὰ «Πάθη» στὴ Λειψία, θὰ πῆγαινα στὴ Δρέσδη, στὸ Ντύσσελντορφ, στὸ Λονδίνο, μὰ τὸ Θεό! Ἐκεῖνη ὅμως δὲν εἶναι μὲ τὸ μέρος μου! Σκέφτεται μονάχα τὴν κοινωνικὴ μας θέση, τοὺς ἐχθροὺς ποὺ μπορεῖ ν' ἀποχτήσω. Δὲν τὴν κατηγόρω. Δὲν καταλαβαίνει. Ἴσως καὶ νάχει δίκιο.

Κάρφωσε ἀφηρημένα τὸ βλέμμα στὴ φωτιά, τὰ καστανὰ του μάτια σπινθίζανε μὲ τίς χρυσαφίδες ἀνταύγειες τῆς φλόγας.
— Δὲν ξέρω, ἔκανε. Ἴσως νὰ κλειδῶσω τοῦτα τὰ χειρόγραφα σ' ἓνα συρτάρι καὶ νὰ τὰ λησμονήσω...

Ἵστερα σὲ μιὰ ξαφνικὴ ὁρμή, ξέσπασε.

— Δὲν θὰ τὸ κάνω ὅμως. Νὰ μὲ πάρει τ' ἀνάθεμα, ἂν ἀφήσω τὴ μουσικὴ αὐτὴ νὰ χαθεῖ καὶ πάλι. Δὲ μὲ νοιάζει κι' ἂν τὰ βάλω μ' ὅλους στὴν πόλη, ἀλλὰ θὰ τὴν ἐκτελέσω. Μὴ μὲ ρωτᾶς τὸ πῶς, ἀλλὰ πρέπει.

Ἀπ' τὰ βάθη τοῦ εἶναι του ἀναπήδησαν οἱ λέξεις σ' ἓνα σπασμένο ψῆθυρο.

— Διαφορετικά, δὲν θὰ μπορούσα νὰ πεθάνω ἥσυχος.

— Θὰ θέλατε ν' ἀκούσετε λίγη ἀπ' αὐτὴ τὴ μουσικὴ; ρώτησε ὁ Χέρμαν. Θὰ μπορούσα νὰ βάλω τὰ μέλη μας νὰ τραγουδήσουν γιὰ σᾶς.

— Ποιὰ μέλη; ρώτησε ὁ Φέλιξ.

— Τὰ μέλη τοῦ σωματείου.

— Ποιοῦ σωματείου.

— Τὸ Ὁδικὸ Σωματεῖο τῆς Κακιλίας. Διαλέξαμε τοῦτο τ' ὄνομα, ἐπειδὴ ἡ Ἁγία Κακιλία εἶναι ἡ προστάτιδα τῶν μουσικῶν. Ἐγὼ εἶμαι πρόεδρος.

— Ἐπὶ — ἐπὶ εἶσαι πρόεδρος ἐνὸς ὀδικοῦ σωματείου καὶ δὲν μοῦ μίλησες ποτέ σχετικὰ;

— Ἐ, ξέρετε, κύριε διευθυντά, δὲν εἶναι καὶ τίποτε τὸ σπουδαῖο καὶ φοβόμουν μὴπως μὲ κοροϊδέψετε. Μονάχα ἐραστικὲς, καὶ μερικὲς φωνὲς ποὺ θὰ κάμιναν ἀκόμη καὶ τὰ βατράχια νὰ ντραποῦν. Ἀλλὰ περνᾶμε τὴν ὥρα μας. Δὲ στοιχίζει τίποτε.

— Τὸ ἴδιο κι' ὁ ἔρωτας, εἶπε ὁ Φέλιξ ξερά. Γι' αὐτὸ κι' οἱ φτωχοὶ κάνουν τόσα παιδιά. Καὶ πόσα μέλη ἔχετε;

— Περίπου ἑβδομήντα. Τὸ καλοκαίρι λιγώτερο, γιατί μερικοὶ πιδνουν δουλειὰ σὲ ὑπαίθριες μπουραρίες.

— Καὶ ποῖς τοὺς διευθύνει;

— Ὁ Χέρμαν χαμήλωσε κατακόκκινος τὸ φελακρό του κεφάλι.

— Ἐγώ.

— Ἐσὺ;

— Μάλιστα, κύριε διευθυντά. Δὲν ἔχω μαγακίτα σὰν ἐσᾶς, καὶ ρυθμίζω τὸ χρόνο μὲ τὸ φλόουτὸ μου. Εἰμαι, βλέπετε, ὁ μόνος ἐπαγγελματίας μουσικός.

— Νομίζω, πῶς αὐτὸ εἶναι ἔξοχο. Καὶ ποὺ κάνετε τίς πρόβες;

— Στὸ ὑπόστεγο τοῦ Φράγκ Τάντσεν. Εἶναι ἓνας ἀπ' τὰ μὲν μας. Ἴσως, ὅπως θὰ θέλατε νὰ ρθεῖτε κανένα ἀπόγευμα νὰ μᾶς ἀκούσετε. Θὰ ἦταν μεγάλη τιμὴ.

— Θὰ τῷδελα πολύ.

— Καθὼς εἶπα, εἶναι μονάχα ἐργατικοὶ ἄνθρωποι ποὺ τραγουδᾶνε γιὰ τὸ κέρφι τους. Φτάνει ν' ἀγαπᾶνε καλὴς τὴ μουσικὴ κι' αὐτὸ μᾶς φτάνει. Μερικὲς ἀπ' τίς γυναῖκες — δηλαδὴ ξέρετε, τὴ θέλω νὰ πῶ.. Ἀλλὰ σ' ὅλους ἀρέσει τὸ τραγούδι, κι' ἂν μ' ἀφήσετε νὰ ἀντιγράψω ἓνα μικρὸ μέρος ἀπ' τὰ «Πάθη» θὰ τοὺς δάλω νὰ τὸ τραγουδήσουν γιὰ σᾶς. Δὲν θάνα βέβαια ἡ ὕπερα τῆς Δρέσδης, ἀλλὰ καὶ θὰ εἶναι κι' αὐτό.

— Νὰ μὲ εἰδοποιήσεις μονάχα πότε θὰ εἴστε ἐτοιμοὶ κι' ἐγὼ θὰ ἔρθω.

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

λεσε μονάχα μιὰ κοφτὴ ἀπάντηση.

— Θὰ προτιμοῦσα νὰ μὴ μιλήσω γι' αὐτό.

Ὁ Φέλιξ ἔνοιωσε ὀργισμένος καὶ μονάχος, ἓνας ξένος στὸ ἴδιο του τὸ σπίτι. Ἐμεινε πολλὲς ὥρες μὲ τὰ παιδιά του. Τὸ γέλιο τους καὶ τὸ σφίξιμο τῶν μικρῶν τους χειρῶν, γύρω ἀπ' τὸ λαιμὸ του, ἔφεραν μιὰν ὑποψία ὑγραισίας στὰ μάτια του καὶ καμώνότανε τὸν συναχθέντα μένο.

Ἐξω, ἀκόμα κι' ἡ ἀτμόσφαιρα ἔμοιζε νάχει ἀλλάξει. Ὁ κόσμος στὸ δρόμο, ἔστρεφε τὸ βλέμμα του γιὰ ν' ἀποφύγει τὸ χαϊρειασμό. Πληροφορήθηκε ἀπ' τὸν Σμίτ, πῶς ὁ πάτωμα Χάρκεν εἶχε θγάλει ἓνα εἰσγλωττὸ κήρυγμα, γεμάτο ὑπονοούμενα. γιὰ τοὺς θρασεῖς ἀνοήτους, ποὺ μὲ τὸ πρόσχημα τῆς τέχνης, τολμοῦν ν' ἀνακατεῦνται στὶς ὑποθέσεις τοῦ Θεοῦ.

Ἴσως θάπρεπε νὰ δώσω κι' ἐγὼ μιὰ διὰλεξη γιὰ τοὺς θρησκοδόλητους ἀνόητους ποὺ, χρησιμοποιώντας τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀνακατεῦνται στὰ ζητήματα τῆς τέχνης.

Σὲ λίγο καιρὸ, ὁ φλαουτίστας ἔφερε ἀκόμη πῦρ ἀνησυχαστικὲς εἰδήσεις.

— Μάιν Γκότ, κύριε διευθυντά, ξέρετε τί λένε; Λένε πῶς ἀπειλήσατε τὸ σεβασμιότατο μὲ τὸ μπασιτόνι σας. Μερικοὶ λένε πῶς τόνε χτύπησες.

Ὁ Φέλιξ ἄκουγε ἀπελπισμένος, σκυθρωπός.

— Τί μπορῶ νὰ κάνω;

Ὁ γέρο μουσικός τίναξε τὰ χιόνια τοῦ μαλλιά.

— Τίποτε, κύριε διευθυντά, εἶπε λυπημένα. Ὅπως εἶναι τώρα, ὅτι κι' ἂν κάνετε, θὰ στραφεῖ ἐνάντια σας.

Τὰ γαλάζια του μάτια, εἶχαν τὴ γλυκύντητα ἐνὸς πιστοῦ σκυλιού.

— Ἵπομονή. Ὅλα θὰ περάσουν στὸ τέλος. Μὴ λέτε τίποτε.

Κι' ἔτσι ὁ Φέλιξ ἐξακολούθησε τὴ δουλειὰ του καὶ δὲν εἶπε τίποτε. Βοήκε ἀνακούφιση στὴ δουλειὰ. Παρ' ὅλα τὰ κοτσομπολιά, οἱ μαθητὲς του τόνε κυττάζανε μὲ τὸ ἴδιο βλέμμα λατρείας. Δουλεύανε πῦρ σκληρὰ γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσουν, νὰ τὸν βεβαιώσουν γιὰ τὴν ἀφοσίωσή τους.

Τ' ἀπογεύματα στὸ σπίτι, ἦταν ἡ μεγαλύτερη δοκιμασία. Ἡ τυπικὴ εὐγένεια εἶχε πάρει τὴ θέση τῆς τρυφερότητας. Ἡ Σεσίλ μιλοῦσε γιὰ τὸν καιρὸ, γιὰ τὰ παιδιά. Ἐκεῖνος, ποὺ μισοῦσε τίς πολιτικὲς συζητήσεις, ἔδραβε λόγους γιὰ τὴν πολιτικὴ ἀνησυχία τῆς Γαλλίας. Πότε — πότε οἱ ματιεῖς τους ἀνταμώνανε κι' ἡ ἀμοιβαία τους θλίψη προκυλοῦσε μιὰ σύντομη, πικρὴ σιωπή. Τότε, ξαναρχίζανε γρήγορα τὴ μάταιη προσπάθειση, νοιώθοντας ὅλο καὶ πῦρ ἀπόμακρα, ἀνῆμποροι νὰ γεφυρώσουν τὸ μεγάλο χάσμα, ποὺ τοὺς χώριζε.

Ἵστερα ἀπ' τὸ δειπνο, ἐκεῖνη εὗρισκε κάποια δικαιολογία γιὰ ν' ἀποσυρθεῖ στὴν κάμαρά της, ἐνῶ αὐτὸς καθότανε κοντὰ στὸ τζάκι, πίνοντας κονιάκ, βυθισμένος στὶς σκέψεις του. Ἐρευνοῦσε τὴν συμπεριφορὰ του, τὴν συνειδήσή του γιὰ κάποια ἀίτια, ποὺ θὰ δικαιολογοῦσε τὴν ἀποξένωσή τους. Τίποτε. Ἵπαρχε μιὰ ἑτέρωθεν γυναῖκα, σχεδὸν τέλεια. Τὸ μόνον σφάλμα ἦταν ἡ διαφορά τοῦ χαρακτιῆρος τους, ποὺ μονάχα μιὰ μεγάλη ἀγάπη θὰ μπορούσε νὰ ὑπερβική. Κι' αὐτὴ δὲν ἦταν ἱκανὴ γιὰ μεγάλη ἀγάπη. Ὅχι, αὐτὸ δὲν ἦταν ἀλήθεια.. Δὲν ἦταν ἱκανὴ γιὰ ἓνα τρελλό, λυρικό, παθιασμένον ἔρωτα, κι' ἐκεῖνος δὲν εἶχε

δικαίωμα νὰ τὸ περιμένει. Ἵταν μιὰ τέλεια νοικοκυρά.

— Πῶς θὰ τελειώνανε ὅλα αὐτά; Δὲν τῷξερε. Ἵξερε μονάχα πῶς ἡ ἀγάπη τους ἦταν ἀρρωστή βαρειά, καὶ πῶς, καλὲς ἀπ' τοὺς δυὸ δὲν ἔξερε πῶς νὰ τὴν γλιτώσει...

Οἱ πονοκέφαλοι του γίνανε ἀκόμη συχνότεροι. Μιὰ μέρα, σπρωχμένος ἀπὸ ἀδάσταχο πόνου, πῆγε νὰ δεῖ τὸν δόκτορα Χούμπαχ. Ὁ γιατρός ἄκουσε τὸν Φέλιξ μὲ τὸ ὕψος τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ γνωρίζει τὰ πάντα σχετικὰ μὲ τὰ παρόντα τοῦ πελάτη του.

— Ἀγαπητέ μου κύριε διευθυντά, δὴλωση τελικὰ μ' ἓνα χαμόγελο ἐπιεικειας, δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἀξιοπρόσχετο, ἢ τὸ ἀνησυχαστικὸ σχετικὰ μὲ τοὺς πονοκεφάλους σας.

Ὁφείλονται, τοῦ ἐξήγησε, σ' ἓνα συνδυασμὸ ὀργανικῶν καταστάσεων, ποὺ προέρχονται ἀπὸ ψυχολογικὲς ἀνωμαλίες, μᾶλλον πεπτικῆς αἰτίας, ὅλα κοινὰ καὶ γνωστά.

— Ἀνάπαυση, ἀγαπητέ μου, μεγάλη ἀνάπαυση. Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα, ἀποφυγὴ κάθε στεναχωρίας. Μόλις κάτι σας στεναχωρεῖ, διώχτε το καὶ μὴν τὸ σκέπτεστε. Ἐπίσης κάθε συγκίνηση. Πάρτε αὐτὰ τὰ χαπάκια τέσσερις φορὲς ἡμερησίως, καὶ θὰ γίνετε πάλι μιὰ χαρά.

Ὁ Φέλιξ κατὰπτε τὰ χαπάκια κι' ἐξακολούθησε νὰ ὑποφέρει ὅπως καὶ πρὶν.

Μιὰ μέρα ποροτὸ παραδρεθεῖ στὸ συμβούλιο, ὁ Φέλιξ δέχτηκε τὴν ἐπίσκεψη ἐνὸς καταπληκτικὰ ἀδύνατου, σκυρτοῦ ἀνθρώπου μὲ ἥρεμους τρόπους.

— Λέγομαι Ἰακώβ Μέγιερ Χόουλιτς, ἄρχισε ὁ ἐπισκέπτης. Εἰμαι ἐπαγγελματίας τραπεζίτης. Ἄν καὶ δὲν προσπάθησα νὰ σχετιστῶ μαζὶ σας, οὔτε μὲ τὴν κυρία Μέντελσον, εἶχα τὴν τιμὴ νὰ γνωρίζω τὸν πατέρα σας. Μιλώντας, εἶχε καρφωμένα στὸ Φέλιξ, τὰ σκούρα καστανὰ του μάτια, παρατηρώντας τον μὲ τόσο ἀνέκφραστη φάτσα, ποὺ οἱ λέξεις μοιάζανε νὰ πέφτουν ἀπὸ μιὰ μάσκα. Χρόνια, παρακολούθησα τίς συναυλίες σας στὸ Γκέβανγκχάους, καθὼς καὶ τίς προσάθειές σας σὲ τούτῃ τὴν πόλῃ. Τὸ ἐνδιαφέρον μου προέρχεται ἰδίως ἀπὸ τὸ ὅτι λατρυνὼ τὴ μουσικὴ. Παίζω βιολί, καὶ στὰ νιάτα μου ἔξερα τὴν ἀνόητη φιλοδοξία νὰ γίνω ἓνας δεύτερος Παγκανίνι. Ὁ πατέρας μου, ἀφοῦ μ' ἄκουσε, μ' ἔπεισε νὰ γίνω τραπεζίτης.

Κοντοστάθηκε, ἔπαιξε τὰ κονκουλὰτὰ μάτια του καὶ πῆρε μιὰ βαθειὰ ἀνάσα.

— Ἵρθα ἐδῶ γιὰ κάποιο δυσάρεστο λόγο, ἐξακολούθησε ἀβίαστα. Ποῦ, μολονότι δὲν ἐγκρίνω, μοῦ ἐπεβλήθηκε ἀπ' τὰ μέλη τῆς Ἑβραϊκῆς κοινότητος τῆς Λειψίας. Σᾶς θερμοπακαλῶ, ἀπὸ μέρους, τους, νὰ παραιτηθεῖτε ἀπὸ κάθε προσπάθεια γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν «Παθῶν» τοῦ Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπάχ.

Ἐνα κύμα ὀργῆς ἐπνίξε τὸν Φέλιξ.

— Φαίνεται νὰ εἴστε ἐξαιρετικὰ καλὰ πληροφορημένος γιὰ τὰ σχέδιά μου, ἔκανε παγερά.

— Ἡ πόλη δὲν μιλάει γιὰ τίποτε ἄλλο.

— Καὶ γιὰ ποῖο λόγο, ἂν ἐπιτρέψετε, οἱ Ἑβραῖοι τῆς Λειψίας, θὰ μοῦ ὑπαγορεύανε τί πρέπει καὶ τί δὲν πρέπει νὰ ἐκτελέσω;

— Αὐτοὶ ποὺ μ' ἔστειλαν θέλουν ἀπλῶς ν' ἀποφύγουν τίς φασαρίες.

— Φασαρίες. Καὶ γιατί θὰ τοὺς πείραζε ἡ παρουσίαση μιᾶς παλιάς μουσικῆς;

— Ἐπειδὴ κατέληξε νὰ γίνεῖ ἓνα ζήτημα πολιτικὸ καὶ θρησκευτικὸ ἀνταγωνισμοῦ. Στὸ κήρυγμά του, ὁ πάτωμα Χάρκεν, ἐξαθάρισε πῶς θὰ θεωροῦσε τὴν παρουσίαση αὐτῆς τῆς ἱερῆς χριστιανικῆς μουσικῆς, σὰν προσβλητικὴ χειρονομία καὶ ἀνὰμνησιν σὲ θρησκευτικὰ ζητήματα. Ἐπίσης, ἐξ αἰτίας τῆς προσωπικῆς ἐχθρότητος τοῦ χερ Κροῦγκερ, ἐναντίον σας.

Ὁ Φέλιξ κατσούφιασε.

— Καὶ τί σχέση ἔχει μ' αὐτὸ ὁ χερ Κροῦγκερ;

Ἵμορφη τοῦ τραπεζίτη παρέμεινε ἀνέκφραστη.

— Ὁ χερ Κροῦγκερ, περιμένει τὴν εὐκαιρία γιὰ νὰ κινήσει σὲ τούτῃ τὴν πόλῃ τὸν ἀντισιμιτισμό, κι' ἐσεῖς πορεῖτε νὰ τοῦ προμηθεύετε αὐτὴν τὴν εὐκαιρία.

— Κι' ἐσεῖς πῶς τὰ ξέρετε ὅλα αὐτά;

Ἵσκια ἐνὸς χαμόγελου γλύστρησε ἀπ' τὰ χεῖλιά του τραπεζίτη.

— Ὅταν εἶσαι ἀδύναμος, πρέπει νὰ κρατᾶς ἀνοιχτὰ τ' αὐτιά καὶ τὰ μάτια σου. Πρέπει νάμαστε προσεχτικοί. Ὁ χερ Κροῦγκερ εἶναι ἐχθρὸς μας. Ἀπὸ πολὺ καιρὸ. Εἶναι συμφύρον καὶ καθήκον μας νὰ τὸν παρακολουθοῦμε.

Γιὰ πρώτη φορὰ, ἔπαιξε στὴ φωνή του ἓνα ἴχνος συγκίνησης.

— Μᾶς χρειάστηκε καιρὸς, ὥστου γίνεῖ ὑποφερτὴ ἡ ζωὴ μας σὲ τούτῃ τὴν πόλῃ. Εἴμαστε ἱκανοποιημένοι. Πληρώνουμε τοὺς φόρους μας, κυτᾶμε τίς δουλειές μας καὶ δὲν ἀνακατεῦμαστε στὴν κοινωνικὴ ζωὴ τῆς ἀριστοκρατίας. Θέλουμε ἥσυχία, χερ Μέντελσον. Τὴν κερδίσουμε καὶ θὰ θέλαμε νὰ τὴν διατηρήσουμε. Ἀληθινὰ θάτανε σκληρὴ εἰρωνεία, ἂν ἓνας τῆς φυλῆς μας, ὁ ἐγγονὸς τοῦ Μωσῆ Μέντελσον, γινότανε ἡ αἰτία ἐνὸς νέου κατατρογισμοῦ.

— Ἐκπῶ τίς παρατηρήσεις σας, ἔκανε ὁ Φέλιξ, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ζήτημα τῶν «Παθῶν», ἔχει διαστρεβλωθεῖ ἀφάνταστα. Ἀφήστε με νὰ σᾶς τὰ ξεκαθαρίσω

μιὰ γιὰ πάντα, ἔτσι ποὺ νὰ μπορέσετε νὰ τὰ ἐξηγήσετε σ' αὐτοὺς ποὺ σᾶς στείλανε ἐδῶ. Κάποια ὑπέροχη, λησμονημένη μουσικὴ ἔπρεπε στὰ χεῖριά μου, καὶ νοιώθω πῶς πρέπει νὰ τὴν παρουσιάσω. Αὐτὸ εἶν' ὅλο. Δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση τὸν ἂν ὁ Μπάχ ὑπῆρξε Λουθηριανὸς ἢ μωαμεθανός. Τὸ ἴδιο ἀδιάφορος μοῦ εἶναι οἱ θρησκευτικὲς πεποιθήσεις τῶν τραγουδιστῶν καὶ τῶν μουσικῶν, ποὺ θὰ πάρουν μέρος στὴν ἐκτέλεση τοῦ ἔργου.

Σταμάτησε περιμένοντας κάποια λέξη ἐνθαρρυντικὴ, ἀλλὰ ὁ χερ Χόουλιτς παρέμεινε σιωπηλὸς κι' ὁ Φέλιξ ἐξακολούθησε.

— Ἵμορφη εἶναι πάνω ἀπ' τὴ θρησκεία. Εἶναι τὸ μόνο σημεῖο, ποὺ σ' αὐτὸ συναντᾶται ἀδελφικὰ ὅλη ἡ ἀνθρωπότητα. Στὶς κυτρινωμένες τοῦτες σελίδες ὑπάρχει ἡ μεγαλύτερη μουσικὴ ποὺ γράφτηκε ποτέ. Εἶναι καθήκον μου νὰ τὴν κάνω ν' ἀκουστῇ, γιατί ξέρω, πῶς ἂν ἔσθαι στὴ ζωὴ, θ' ἀκούγεται ὅσον καιρὸ ἔπαρχει στὸν κόσμο μουσικὴ.

Στηριζόμενος μὲ δυσκολία στὸ μπασιτόνι, ὁ τραπεζίτης σηκώθηκε δοθῶς.

— Θὰ μεταφέρω τὰ λόγια σας, χερ Μέντελσον.

Ὁ Φέλιξ ἔμεινε μιὰ στιγμὴ στὴν καρέκλα του κι' ὕστερα σηκώθηκε.

— Λυτᾶμαι ποὺ θ' ἀπογοητέψω τοὺς φίλους σας κι' ἐλπίζω νὰ καταλάβουν τοὺς λόγους μου. Ἵστερα, μὲ μιὰν ξαφνικὴ συμπάθεια γιὰ τοῦτον τὸν συγκαταλεγμένο κύριο, εἶπε. Ξέρω πῶς ἐσεῖς θὰ καταλάβετε.

Ὁ τραπεζίτης προχώρησε λίγα βήματα πρὸς τὸ γραφεῖο. Κάρφωσε τὸ βλέμμα στὰ μάτια τοῦ Φέλιξ κι' ἔνα χαμόγελο ἀνέβηκε στὴ μορφή του.

Ο Τόμας Μάνν υπήρξε από τις μεγαλύτερες, αλλά και τις τραγικότερες λογοτεχνικές φυσιογνωμίες του αιώνα μας. Αναγνωρισμένος παγκόσμιος σαν ο κορυφαίος συγγραφέας της Γερμανίας, Βραβείο Νόμπελ της λογοτεχνίας διάσημος όσο κι' ο Τζούκιν' ο Προύστ, αναγκάστηκε να εκπατριστεί όταν η χώρα του παραδόθηκε στην περσιανική δικτατορία του χιτλερισμού. Από την Αμερική, όπου εγκαταστάθηκε, προσπάθησε ν' αντιδράσει στη μοίρα της πατρίδας του, αλλά ο γερμανικός λαός, μεθυσμένος από το χιτλερικό όργιο, τον περιφρόνησε και τον καταδίκασε. Και όταν κατέρρευσε ο χιτλερισμός, ο Τόμας Μάνν γύρισε στη Γερμανία — αλλά για ν' αποκαρδιωθεί από τον ήθικό και πνευματικό ξεπεσμό των συμπατριωτών του. Και πέθανε το 1955 βαθύτατα απογοητευμένος γιατί είχε διαπιστώσει ότι οι δόξαιρες συνέπειες του χιτλερισμού δεν είχαν σβήσει στην πατρίδα του. Το έργο του, ωστόσο — μια από τις κορυφές της λογοτεχνικής δημιουργίας του αιώνα μας — αρχίζει επί τέλους να γίνεται γνωστό και στη Γερμανία, αφού ήταν ήδη από δεκαετίες γνωστό σ' ολόκληρο τον πολιτισμένο κόσμο.

ΤΟΜΑΣ ΜΑΝΝ
(Μια από τις τελευταίες φωτογραφίες του λίγο πριν από το θάνατό του).

ΤΟ ΜΑΓΙΚΟ ΒΟΥΝΟ

Το δημιουργικό έργο του Τόμας Μάνν
του μεγαλύτερου Γερμανού πεζογράφου

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ

Ο ΤΟΜΑΣ ΜΑΝΝ (1875 — 1955) έχει ήδη αναγνωρισθεί σαν ένας από τους μεγάλους μυθιστοριογράφους του Εικοστού Αιώνα κι' έχει τοποθετηθεί πλάι στους συγχρόνους του που ανανέωσαν το μυθιστόρημα, όπως ο Τζούκιν, η που το ώδηγησαν στην κλασική τελειότητά του, όπως ο Προύστ. Λιγότερο καινοτόμος από τους συγχρόνους του, ο Τόμας Μάνν πρόσθεσε μια νέα διάσταση στο μυθιστόρημα με τη διεισδυτική έρευνά του στην περιοχή της ιστορίας και του πολιτισμού, όπου έχει δημιουργήσει το έργο του. Το θέμα του Μάνν είναι ο "Άνθρωπος — και προσεγγίζει το θέμα του σά φιλόσοφος του μυθιστορήματος. Στο έργο του μελέτησε τον "Άνθρωπο πρώτα μέσα στο γνωρίμιο του γερμανικού περιβάλλοντος. Κατόπι — σ' ένα δεύτερο στάδιο — μελέτησε τον "Άνθρωπο όχι πια σαν Γερμανό μόνο, αλλά σαν Ευρωπαίο, στο «Μαγικό βουνό» ένα μυθιστόρημα που

έρευνά το πνεύμα και τον πολιτισμό της Δύσης. Και έπειτα, με δημιουργική κόπηση που συνεχίστηκε ως τα γερασμένα του, ο Μάνν αναζήτησε, στη σειρά των «Ιωσήφ» να έρευνήσει «την κοταγωγή, την ουσία, το σκοπό» του "Ανθρώπου". Από τη στενή εθνική προσεγγίση ο Μάνν, όσο περνούσαν τα χρόνια, προχώρησε σε πλατύτερα και βαθύτερα νερά, ως όπου άγγιξε το άπυθμενο παρελθόν

Το θέμα του χρόνου

Ο ΠΡΟΣΤ ο Προύστ και ο Τζούκιν, ο Τόμας Μάνν ενδιαφερόταν για την εσωτερική ανθρωπο, αλλά δεν επιζητούσε ν' αναλύσει τη συνείδηση, τις αναμνήσεις και τα συναισθήματά του. Το ενδιαφέρον του αφορούσε μάλλον τη μάζα και το βάρος της κολλήσεως και των ιδεών, ότι είχαν συσσωρεύσει γύρω

από το άτομο αιώνας πολιτισμού. Και με πλούσιο στοχασμό και με αφηγηματική τέχνη μοναδική σ' ευαισθησία και απλότητα, δημιούργησε ένα τεράστιο έργο, όπου ο μυθιστοριογράφος όχι μόνο ζωγραφίζει τη ζωή, αλλά και προσθέτει στην εικόνα του άφθονα σχόλια για τα μεγάλα θέματα της ζωής και της ύπαρξης του ανθρώπου. Και σ' όλα τα κείμενά του υπάρχει, μέσα στο πλαίσιο του γεμάτου φαντασία ρεαλισμού, όπου εργάζεται, μια θεμελιώδης πίστη στη νίκη του ανθρώπου εναντίον του θανάτου και του χρόνου.

Όπως όλοι σχεδόν οι άλλοι μεγάλοι μυθιστοριογράφοι του αιώνα μας, ο Τόμας Μάνν ασχολήθηκε πάρα πολύ με το χρόνο. Το «Μαγικό βουνό» μάλιστα, φέρνει σε χτυπητή αντιπαράθεση το μονότονο και αδιάκοπο χρόνο του σανατορίου, όπου η ζωή είναι μια ατελείωτη διαδοχή ημερών και το αίσθημα του χρόνου του εξωτερικού κόσμου, που κατευνάζεται προς ένα σκοπό. Έτσι, στη σειρά των «Ιωσήφ», ο Τόμας Μάνν αναλογίζεται το «μαθηματικό» άστρονόμο του μίας τον έχουν κληροδοτήσει μακρινές εποχές για να παρατηρήσει ότι, στην εποχή που έγραφε, ο χρόνος αυτός είχε ωστόσο «ένα άριστο μέτρο, παρ' όλη την αντικειμενικότητα της χρονολογίας». Για την εποχή του 'Ιωσήφ, όσο και για τη δικιά μας «ή σημασία, το βάρος και η πληρότητα του γήινου χρόνου δεν είναι» παντού ή ίδιας.

Ο Τόμας Μάνν γεννήθηκε το 1875 στην παλιά γερμανική πόλη της Λυβέκης και άρχισε τη λογοτεχνική σταδιοδρομία του σε ηλικία 26 χρόνων με το άγκάδες μυθι-

στόρημά του «Μπούντεν μπρόοκς» (1901), όπου η εθνική γερμανική σκηνή — οικογένεια, σπίντι, μεσοαστική κοινωνία — εικονίζονταν με αφηγηματική τέχνη τόσο θαυμαστή, ώστε η επιτυχία του βιβλίου ήταν άμεση και θιαμβευτική και έβαλε τον Τόμας Μάνν στο δρόμο που θα τον έφερνε στο βραβείο Νόμπελ το 1929. Ένα τέταρτο του αιώνα μετά το «Μπούντεν Μπρόοκς» γεννήθηκε το «Μαγικό βουνό», (1924) και έπειτα, από το 1933 ως το 1944 το τεράστιο μυθιστόρημα «Ο 'Ιωσήφ και τ' αδέρφια του». Τα έργα αυτά είναι οι κορυφές στη λογοτεχνική σταδιοδρομία του Μάνν. 'Ανάμεσα σ' αυτά και γύρω σ' αυτά τ' αριστουργήματα, υπάρχουν πολυάριθμα άλλα βιβλία — μυθιστορήματα, νουβέλλες, διηγήματα, δοκίμια, μελέτες για την τέχνη και τη ζωή, απομνημονεύματα — που ανάμεσά τους ξεχωρίζει η καταπληκτική σε γράψιμο νουβέλλα «Ο 'Αμαρτωλός 'Αγιος» (1951) που βασίζεται σ' ένα μεσαιωνικό θρύλο για ένα μεγάλο άμαρτωλο που ωστόσο έγινε Πάπας.

Το «Μαγικό βουνό»

ΟΛΛΟΙ θεωρούν ότι το αριστούργημα του Τόμας Μάνν είναι το «Μαγικό βουνό». Το μεγάλο αυτό μυθιστόρημα, που θεωρείται γενικά ότι είναι από τα κορυφαία έργα του καιρού μας, είναι, επιφανειακά, ή απλή ιστορία μιας επίσκεψης που κάνει ένας Γερμανός νέος, ο Χάνς Καστόρπ, στο εξόδιό του, σ' ένα σανατόριο στην 'Ελβετία. Ο Καστόρπ λογαριάζει να μείνει τρεις εβδομάδες. Βρίσκεται μέσα στον άχρονο κόσμο άρρώστων που δεν ενδιαφέρονται πια για την καθημερινή ζωή του εξωτερικού κόσμου, που ζουν απομονωμένοι απ' αυτόν και αναπτύσσονται ένα διαφορετικό αίσθημα αξιών κι' ένα όλοτελο διαφορετικό ρυθμό ζωής. Οι άνθρωποι σχετίζονται σ' αυτή τον κόσμο έχουν κάποτε την άραιομένη ποιότητα της άραιης βουνίσιας ατμοσφαιρας του. «Δεν υπήρχε χρόνος εκεί επάνω, μακρύτερ ή σύντομος».

Ο Καστόρπ μένει πολύ περισσότερο από τις τρεις εβδομάδες που λογαριάζει. Πέραν έπτα ατελείωτα χρόνια στο Νταβό, παρατηρώντας, ακούοντας, ανακαλύπτοντας τον εαυτό του, ανακαλύπτοντας τον πάντων τις σχέσεις ανάμεσα στη ζωή και στο θάνατο που αλλοιώνουν τις προσωπικές των κατοίκων του σανατορίου. Ο Μάνν σχεδίαζε στην αρχή να κάνει το βιβλίο του μια ειρωνική εικόνα ξεπεσμού, δείχνοντας την επίδραση επάνω στον απλό ήρωα «της γοητείας» την θανάτου, του θριάμβου της άκοσμητης αταξίας — πάνω σε μια ζωή θεμελιωμένη στη τάξη και αφιερωμένη σ' αυτή. Μέσα στις εντάσεις αυτού του μυθιστορήματος, ο Καστόρπ συνειδητοποιεί ολόκληρη τη ζωή και τη διαδικασία της ζωής.

Τα πρόσωπα που συναντά ο Καστόρπ — μια Ρωσίδα τυχοδιώκτρια, ένα Γερμανό ψυχανολόγο, ένα 'Ιταλό ιστορικό — του δίνουν όλα ένα αίσθημα κόσμων πέρα από το δικό του. Περιγράφοντας τη ζωή του σανατορίου — την Ιατρική συνείδηση, τη νοσηλεία, το θάλαμο των άκτινων Χ κ.λ.π. — ο Τόμας Μάνν δραματοποιεί συνάμα τα μικροεπεισόδια και μικροσυμβάντα της καθημερινής αώ-

της ζωής: τις ιδιοτροπίες, τις αλλαγές στη διάθεση, τα καπρίσια ιδιοσυγκρασίας των άρρώστων και των γιατρών, το κοσμοπολιό, τις συζητήσεις για αιώνια θέματα, τα πιό έντονα σεξουαλισμό, τα παρσαμένα νεύρα των φυματικών, τις μακριές περιόδους κατεντικής παθητικότητας.

Σ' ολόκληρο, όμως, το βιβλίο, η άποψη που κυριαρχεί είναι οι αντιδράσεις του Χάνς Καστόρπ και της συνείδησής του. Η εξέλιξη του ξετυλίγεται μπροστά στον αναγνώστη. Το «Μαγικό βουνό» είναι ένα μεγάλο «εξελικτικό» μυθιστόρημα και μερικοί κριτικοί έχουν ιδεί στον Καστόρπ ένα σύμβολο του 'Ανθρώπου σαν ενός πλάσματος που αναπτύσσεται κι' εξελίσσεται και είναι ικανό για αυτοκαλυπτική και πολιτισμό και αυτοκατάκτηση, ικανό προ πάντων γι' αγάπη. 'Αξίζει να σημειωθεί ότι στο τέλος ο Καστόρπ γυρίζει στον τόπο του και στις εθύνες της ζωής του, αλλά γυρίζει πολύ σοφότερος και πιό εξελιγμένος απ' όσο θα ήταν δυνατό χωρίς την πείρα του σανατορίου. Έτσι το βιβλίο αυτό που είχε ξεκινήσει για να είναι μια μελέτη ξεπεσμού, τελειώνει σαν εικόνα της ανθρώπινης ικανότητας για εξέλιξη.

Τά άλλα έργα

ΕΚΕΙΝΟ που χαρακτηρίζει ιδιαίτερα τη σταδιοδρομία του Τόμας Μάνν είναι το φτιάξιμο του μεγάλου Ευρωπαίου από το σύνθετο και υπεραστικό αυτό του «Μπούντεν Μπρόοκς». Στη συνειδητή εξέταση της σχέσης του καλλιτέχνη με τον εαυτό του και την κοινωνία, ο Τόμας Μάνν συγγενεύει με το Γάλλο σύγχρονό του Άντρέ Ζίντ, αντίθετα, όμως, με το Ζίντ, ο Μάνν μπήκε να βγει από το ζητημένο κύκλο της αυτοανάλυσης και να γράψει μυθιστορήματα με γενικότερη αξία. Στα πρώτα έργα του ξαναγυρίζει στο ρεαλισμό του Φλωμπέρ και του Μαντασσάν και στο «Μπουντενμπρόοκς» έδειχνε ουσιαστικά την αντίθεση ανάμεσα στη μεσοαστική ζωή του 19ου αιώνα και στη φαντασία του καλλιτέχνη.

Στα χρόνια άμέσως μετά το πρώτο μεγάλο μυθιστόρημά του, ο Μάνν έγραψε δυο νουβέλλες που έχουν επιβληθεί σαν αριστουργήματα του είδους: «Τόνιο Κρούγκερ» (1903) και «Θάνατος στη Βενετία» (1911). Έγραψε επίσης μια «ωμωδία σε μορφή μυθιστορήματος», τη «Βασίλική Υψηλότητα» (1909) και αρχίζει ν' ασχολείται με την ιστορία που θα γινόταν «Το Μαγικό βουνό», όταν ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος διέκοψε την πλούσια δημιουργική δραστηριότητά του.

Ακολούθησε τότε μια περίοδος ατελείωτης και ανάληψης της θέσης της δυτικής κοινωνίας. Ο Τόμας Μάνν δυσκολεύτηκε να γράψει μυθιστορήματα σ' ένα κόσμο αιματοχυσίας και σ' αυτή την περίοδο άνηκε το βιβλίο του — γραμμένο ενώ διαρκούσε ο πόλεμος — «Στοχασμός ενός άπολιτικού ανθρώπου» που έπικριθηκε πολύ για τη συντηρητικότητα και το γερμανισμό του. Το γράψιμο του βιβλίου αυτού φαίνεται να επενέργησε στο Μάνν σαν ένα είδος καθαρκτικού, γιατί στο έξης ο μεγάλος αυτός συγγραφέας έδειχνε όλοένα πιό πολύ ότι κατανοούσε το νόημα της πολιτικής δημοκρατίας. Το βιβλίο αυτό

μπορεί να λεχθεί ότι σημειώνει το τέλος της «γερμανικής» — όπως έχει χαρακτηριστεί — περιόδου του Μάνν. Έπειτα από αυτή εμφάνισθηκε ο Μάνν ο Ευρωπαίος και το μυθιστόρημα που συμβόλισε τη νέα αυτή τάση ήταν «Το Μαγικό βουνό». Το κύριο πρόσωπο του μυθιστορήματος αυτού, ο Χάνς Καστόρπ, υφίσταται μια παρόμοια — όπως ο ίδιος ο Μάνν μεταμορφώση, από την απλότητα και την αδωότητα σε μια όξυτατη συνείδηση του πόσο σύνθετη και πολύπλοκη είναι η ζωή. Ο Καστόρπ, στο σανατόριο, γίνεται άκοσμος μάρτυρας της πάλης του ανθρώπου εναντίον στη διάλυση. Και διαγίνει από τη δοκιμασία αυτή σοφότερος — όπως ο Μάνν από τη δικιά του

Ο Χίτλερ και η εξορία

ΕΚΕΙΝΟ που επηρέασε βαθιά τη σκέψη του Μάνν αυτά τα χρόνια ήταν η μελέτη του Γκαίτε και του Τολστόη — όπως αργότερα θα άφωσμούσε τον Φρόυντ και ώριμμένους από τους Γόλλους και 'Αγγίλους συγχρόνους του. Ένα τεράστιο με βιβλικά σκίτσα και ώριμμένες παρατηρήσεις που βρήκε στον Γκαίτε, τον έκαναν να ξανααψηγηθεί από τη σύγχρονη άποψη σε τέσσερα μέρη — σ' ένα είδος ιστορικού «παρελθόντος» — παρόντος — την ιστορία της Παλαιάς Διαθήκης για τον 'Ιωσήφ και τους αδελφούς του. Τα τέσσερα μέρη του τεράστιου αυτού μυθιστορήματος είναι: «Ο 'Ιωσήφ και οι αδελφοί του» (1934), «Ο νεαρός 'Ιωσήφ» (1935), «Ο 'Ιωσήφ στην Αίγυπτο» (1936) και «Ο 'Ιωσήφ ο χορηγός» (1944).

Η έπιβολή του χιτλερικού καθεστώτος ώδηγησε στην εξορία τον Τόμας Μάνν από τη Γερμανία — μια εξορία για την οποία από καιρό είχε προετοιμασθεί πνευματικά. (Ο Χίτλερ απαγόρευσε το μυθιστόρημα «Μπουντενμπρόοκς» και διέταξε να καούν όλα τα αντίτυπά του). Ο Μάνν έζησε ένα διάστημα στην 'Ελβετία κι' έπειτα εγκαταστάθηκε στις 'Ην. Πολιτείες, όπου πολιογραφήθηκε 'Αμερικανός το 1944 και πήρε ενεργό μέρος στον άντανα κατά του χιτλερισμού και του φασισμού. Δέ σταμάτησε, όμως, τη λογοτεχνική δημιουργία του. Μετά τη σειρά των «Ιωσήφ» έγραψε τέσσερα σύντομα — αλλά αριστουργηματικά — μυθιστορήματα: «Η πολυαγαπημένη ξαναγυρίζει» («Η Λόττε στη Βαϊμάρη», 1939), μια αφήγηση γύρω από τον Γκαίτε, «Τα αλλομαμένα κεφάλια» (1940), ένα ινδικό θρύλο, «Ο 'Αμαρτωλός 'Αγιος» (1950) και «Ο Μαύρος Κύκνος» (1953). Το 1947 εκδόθηκε ένα από τα κορυφαία έργα του Τόμας Μάνν, «Ο δόκτωρ Φάουστ», βιογραφία ενός φανταστικού συγχρόνου Γερμανού μουσικού, που είναι συνάμα μια καινούργια αφήγηση της ιστορίας του Φάουστ μια επιστροφή στο θέμα του καλλιτέχνη και του ρόλου του στον κόσμο και μια μελέτη της πνευματικής δύναμης και της πνευματικής πάσης της Γερμανίας. Είναι ένα από τα αριστουργήματα του Μάνν κι' ένα από τα πιό σημαντικά έργα της εποχής μας που πολλοί το τοποθετούν πλάι στο «Μαγικό βουνό».

Μετά την έκδοση του «Δόκτωρ Φά-

ΣΤΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 40

Όταν πέφτει ή λαιμητόμος

Ο Έλληνογάλλος ποιητής Ανδρέας Σενιέ και ή φίλη του Μαρία Μονφόρ ανεβαίνουν σφιχταγκλιασμένοι στη γκιλοτίνα.

Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ

ΕΝΑ από τὰ θύματα της Γαλλικής Επαναστάσεως ήταν και ο διάσημος ποιητής Ανδρέας Σενιέ, στις φλέβες του οποίου έρεε ελληνικό αίμα. Ο πατέρας του, Λουδοβίκος Σενιέ, είχε πάει στην Κωνσταντινούπολη, τὸ 1742, ως αντιπρόσωπος μεγάλου εμπορικοῦ οίκου της Μασσαλίας. Μὲ τὴν εὐφυία και δοαστηριότητά του κατώρθωσε νὰ προσδεύσει. Έγινε φίλος του Γάλλου πρεσβευτῆ στην τουρκική πρωτεύουσα κι' απόκτησε μεγάλη επιρροή. Νέος ἀκόμη, παντρεύθηκε τὴν πλούσια Έλληνίδα Έλισάβετ Σάντη, πολὺ μορφωμένη στη νεοελληνική φιλολογία. Ἀπὸ τὸ γάμο αὐτὸ γεννήθηκαν ὀκτὼ παιδιά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τέσσερα ἀρσενικά. Τρίτο ἀγόρι ἦταν ὁ Ἀνδρέας ποὺ γεννήθηκε τὸ 1762 και διέπρεψε, ἀπὸ πολὺ νεαρῆ ἡλικίας, στην ποίηση. Ὁ Λουδοβίκος Σενιέ, κατώρθωσε νὰ διορισθεῖ πρόξενος της Γαλλίας στὸ Μαρόκο. Ἡ Έλληνίδα σὺν γόνος του πήρε τότε τὰ παιδιά της κι' ἐγκαταστάθηκε στὸ Παρίσι, γιὰ νὰ ἐπιβλέπει τὴν ἐκπαίδευσή τους. Ἡ γυναίκα αὐτὴ εἶχε σπάνια εὐφυία. Στὸ σαλόνι της μαζεύονταν πολλοὶ πολιτικοί, φιλόλογοι και πρόσωπα ἐξέχοντα της ἐποχῆς ἐκείνης. Σ' αὐτὸ τὸ περιβάλλον ἀνατράφηκε ὁ Ἀνδρέας Σενιέ. Ἡ ἐξαιρετικὴ μὲντα του τὸν δίδαξε τὴν ελληνική γλῶσσα. Ὁ Ἀνδρέας μελέτησε τὸν Ὅμηρο και Θεόκριτο και μετέφρασε στη γαλλική ὁλοχαῖα ελληνικά ποιήματα τοῦ Ἀνακρέοντος και της Σαπφῶς.

ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ στὸ ἔτος 1780. Ὁ Ἀνδρέας Σενιέ, περπατώντας στὸ δάσος της Βουλώνης τῶν Παρισίων, διέκρινε ἕνα ἀμάξι, μὲ ξαφνιασμένο τ' ἀλογά του. Οἱ γυναῖκες τρομαγμένες φώναζαν βοήθεια. Ὁ Σενιέ ἔτρεξε ἀμέσως μπροστὰ σ' ἄλογα και τ' ἀπαξέ ἀπὸ τὸ χαλινάρι. Τότε ἔφθασαν κι' ἄλλοι διαβάτες, ποὺ βοήθησαν τις δυὸ γυναῖκες νὰ κατέβουν. Ἡ μιὰ φαινόταν πὼς ἦταν καμαριέρα! Ἡ ἄλλη ἦταν μιὰ νεαρὴ κόρη μὲ ξανθὰ σγουρὰ μαλλιά με πρόσωπο ρόδινο και με πλουσιώτατα φορέματα.

Συγκινημένη, ἡ νέα εἶπε: — Εὐχαριστῶ κύριε! Πῶς νὰ ἐκφορῶ σὺ ὅλη τὴν εὐγνωμοσύνη μου! — Ἐγὼ πρέπει νὰ εὐγνωμονῶ τὴν τύχη, ποὺ μ' ἔκλειε νὰ φανῶ ὀφείλιος στην ὀρειότερη γυναῖκα της Γαλλίας! — Σὲ ποῖο, παρακαλῶ, χρεωστῶ τὴ ζωή μου; τὸν ρώτησε ἡ νέα. — Σ' ἕνα ποιητῆ! — Καί τ' ὀνομάσας; — Ἀνδρέας Σενιέ!

— Σὰς εὐχαριστῶ! Ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω τὴ χρωστῶ σ' ἐσῆς!

ΠΕΡΑΣΑΝ μερικὰ χρόνια ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη. Ἡ ἐπανάσταση ξέσπασε. Τὸ αἷμα τρέχει στοὺς δρόμους τοῦ Παρισιῦ. Εἶναι ἡ ἐποχὴ της Τρομοκρατίας. Ἡ γκιλοτίνα δὲν σταματᾷ οὔτε στιγμὴ. Στὸν δρόμον ἀντικαλεῖ κλαγγὴ ὅπλων. Καὶ ἀκούεται τὸ κρόνον ποὺ μεταφέρει τοὺς καταδίκους στη γκιλοτίνα. Τὸ ἐπαναστατικὸ δικαστήριον συνεδριάζει συνεχῶς.

Τὸ βράδυ της 25 Ἰουνίου 1794, ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν της Παναγίας τῶν Παρισίων, ἕνας νέος δημῶντης, κυττάζοντας ὁλοένα τοιγύρω του. Ἦταν ὁ Ἀνδρέας Σενιέ.

— Ἐ, Ἀνδρέα, σὲ περιμένα ὅλη τὴν ἡμέρα! τοῦ φώναξε κάποιος.

Γόρισε κι' εἶδε τὸ φίλο του Κολλάο.

— Γιατί, ἀγαπητέ μου Κολλάο;

Ὁ Κολλάο ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του ἕνα χαρτί και τὸ ἔδωσε στὸ Σενιέ, λέγοντας:

— Πάρε αὐτὸ τὸ διαβατήριό! Καὶ φύγε ἀμέσως! Μὴ χάσεις στιγμὴ, ἀν ἀγαπᾷς τὴ ζωὴ σου! Σὲ ὁλοπτεύονται ὡς ἀντεπαναστάτη. Ἀπὸ στιγμὴν σὲ στιγμὴ μποροῦν νὰ σὲ συλλάβουν!

— Ἀδύνατο! Μιὰ γυναίκα ἀγνωστὴ τρελλαίνεται γιὰ μένα, μοῦ δίνει ἀπόψε ραντεβού. Νά την! Ἐρχεται! Τραβήξου!

Ὁ Κολλάο ἐμάκρυνε μερικὰ ἄματι και κρόφθηκε πίσω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. Μιὰ κυρία περλοφόρα πλησίασε στὸ Σενιέ, τοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι και συγκινημένη τοῦ εἶπε:

— Σ' εὐχαριστῶ ποὺ ἦλθες! Ἡ περλοφόρα ἔσκεπαστο

Ένας νεοσύλλεκτος ρίχνει τὴν ἀγκυρά στὸ βυθό...

— Ἐγὼ εἶμαι! Μόλις τὴν εἶδε, ὁ Σενιέ, φώναξε γεμάτος χαρὰ. — Μαρία ντὲ Μονφόρ! — Ἐρεῖς τ' ὄνομά μου! τὸν ρώτησε ἐκείνη. — Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ σὲ πρωτοεῖδα στὸ δάσος της Βουλώνης, Μαρία, ἡ μορφή σου χαράχτηκε στὴν καρδιά μου! — Καταδικάζουν ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτες. Δὲν εἶχα καμμιὰ ἐλπίδα, εἶπε στὸ νέο. — Θὰ σὲ σώσω και θὰ ζήσουμε πάντα μαζί.

— Ναι, μαζί, ἀφοῦ με ἀγαπᾷς!

Στὴ σκιά της Παναγίας τῶν Παρισίων οἱ δυὸ ἐρωτευμένοι ἀγκαλιαστήκαν. Ἀλλὰ τὴ στιγμὴ ἐκείνη μιὰ σκιά ἀνδρὸς ἀνατῆθηκε, φωνάζοντας:

— Κόμισσα Μαρία Μονφόρ! Βοήσασαι στὴν ἐξουσία μου!

Ὁ Ἀνδρέας και ὁ Κολλάο οἶχτηκαν ἀγοιμένα πάνω στὸν κατάσκοπο, κάποιον Ἀντώνιο, ποὺ βρισκόταν στὴν ὕπηρεσία της οἰκογενείας Μονφόρ, πραγματικά ὅμως ἦταν κρυφὸς ἐπαναστάτης. Τὸν ντῆπσαν με μαχαίρι και σὲ λίγο ὁ κατάσκοπος ἦταν πεθαμένος.

ΕΙΜΑΣΤΕ στίς 24 Ἰουλίου 1794. Ένας μῆνας πέρασε ἀπὸ τὸ βράδυ ἐκεῖνο ποὺ ὁ Ἀνδρέας Σενιέ, γεμάτος συγκίνηση και ἔρωτα, ἔσφιγγε στὴν ἀγκαλιά του τὴ Μαρία Μονφόρ. Ἡ χαρὰντὴν ροδίσει στὸν ὀρίζοντα. Οἱ δρόμοι τῶν Παρισίων ἦταν ἀκόμη ἔρημοι. Ἡ Μαρία ἦταν μόνη, χωρὶς τὸν Ἀνδρέα Σενιέ, γιατί ἐχθροὶ του τὸν κατηγόρησαν ὡς βασιλόφρονα, και ἐκείνη ἀκριβῶς τὴν αὐγὴ ἐπρόκειτο νὰ δικασθεῖ ἀπὸ τὸν πρόεδρο τοῦ Ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου και τὸ λαϊκὸ δικαστήριον. Γιὰ νὰ παραστή στὴ δίκη, ἡ Μαρία προσπάθησε νὰ χωθεῖ στὸ δικαστήριον, ὅπου τὸ πληθὸς οὐλοῦσε:

— Θάνατος στοὺς ἀριστοκράτες.

Ἐξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ δικαστηρίου τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἔβγαιναν στρατιῶτες ποὺ συνώδευσαν δέκα καταδίκους, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ἡ Μαρία διάκρινε τὸν Ἀνδρέα Σενιέ. Ἀπελπισμένη, ρώτησε ἕνα στρατιώτη ποῖο ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ ἀνθρώποι.

— Εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ τὸ δικαστήριον καταδίκασε σὲ θάνατον ἀποκρίθηκε ὁ κοκκινόσκυφος στρατιώτης.

Ἡ Μαρία ἔκρυψε τὴν ταραχὴ της και ρώτησε τὸ στρατιώτη.

— Καὶ ποὺ τοὺς πηγαίνουν;

— Στὴ φυλακὴ τοῦ Σαιν Λαζάρ, κι' ἔπειτα στὴ λαιμητόμο!

Ἡ καρδιά της χτυποῦσε σὺν σφύρῃ. Καὶ συλλογίστηκε:

— Ἄς τὸν ἴδω, τουλάχιστο, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ και ἄς τοῦ μιλήσω!

Καὶ κυριευμένη ἀπὸ ἀπελπισία, ἔτρεφε σὺν τρελλῇ, πίσω ἀπὸ τὸ κἀρο τῶν μελλοθανάτων. Μόλις ἔφτασε στὴ φυλακὴ τοῦ Σαιν Λαζάρ ρώτησε:

— Ποῦ εἶναι οἱ καταδίκαι;

— Στὸ δεύτερο προαύλιο! ἀπάντησε ὁ φρουρός.

Ἡ Μαρία τότε, διέχοντας μιὰ χούφτα χρυσὰ νομίσματα, ρώτησε τὸ δεσμοφύλακα:

— Σὰς πειράζει, ἀν ἐγὼ ἀνεβῶ στὴ γκιλοτίνα ἀντὶ γι' ἄλλη γυναῖκα;

— Δὲν σὰς καταλαβαίνω, τί θέλετε νὰ πῆτε. Ἀστετεύεσθε;

— Μιῶ σοβαρά! Τὸ πούγγι μου με τὸ

χρυσάφι θὰ εἶναι δικό σου, ἀν ἐπαρνα τὴ θέση μιᾶς καταδικασμένης! Δέχεσαι; Ὁ δεσμοφύλακας ἔμεινε κατάπληχτος. Ὁ πειρασμὸς, ὅμως, τὸ πούγγι με τὰ χρυσὰ νομίσματα νίκησε στὸ τέλος κι' ἀποκρίθηκε:

— Στὸ κάτω της γραφῆς, τί με μέλει; Φτάνει ν' ἀποκεφαλυνθεῖ μιὰ γυναίκα.

Κάλεσε, λοιπόν, μιὰ κατὰδικο και τὴς εἶπε:

— Πήγαινε! Εἶσαι ἀθώα!

Ἡ καταδικασμένη, ποὺ εἶχε ἀκούσει πρὶν ἀπὸ λίγο τὴ θανατικὴ της καταδίκη, ἔμεινε ἀπολιθωμένη. Ὁ φρουρὸς τότε τὴν ἔσπρωξε.

— Ἐμπρός, λοιπόν! Δὲν ἔχουμε καιρὸ γιὰ χάσιμο!

Ἡ εὐτυχισμένη ἀγνωστὴ ἔκλειε τὸ σταυρὸ της και βγήκε ἐλεύθερη, ἐνῶ ἡ Μαρία μῆχε στὸ προαύλιο, ὅπου εἶχαν συγκεντρωθεῖ οἱ καταδίκαι. Ἡ Μαρία διάκρινε ἀμέσως τὸ Σενιέ ποὺ, καθισμένος σὲ μιὰ γωνιά, ἔγραφε πάνω σ' ἕνα χαρτί με μολύβι. Ἡ Μαρία τὸν σίμωσε κατὸ φῶναξε:

— Ἀνδρέα!

Ὁ κατὰδικος σήκωσε τὸ κεφάλι και βλέποντάς την, τὴς εἶπε:

— Πῶς ἔδω, Μαρία;

— Θυμᾶσαι, τοῦ ἀποκρίθηκε ἡ Μαρία, ὅτι τὴν ἡμέρα ποὺ φιληθήκαμε, ὠρκισθήκαμε ὅτι θὰ εἴμαστε ἐνωμένοι ὡς τὸ θάνατον; Λοιπόν, τώρα ἦλθα νὰ πεθάνω μαζί σου!

— Μὰ πῶς βρέθηκες μέσα στὴ φυλακὴ τῶν καταδίκων; ρώτησε ὁ Ἀνδρέας. — Πῆρα τὴ θέση μιᾶς ἄλλης κατὰδικο! Τὴν ἐλευθέρωσα!

Ὁ Ἀνδρέας κατάλαβε πὼς ἦταν ἀδύνατο νὰ τὴν σώσει. Ἄν δὲν κατόρθωσαν νὰ ἐνωθοῦν και νὰ ζήσουν ἐνωμένοι, ἡ μοῖρα ἠθέλησε νὰ ἐνωθοῦν στὴν ἄλλη ζωὴ. Ἀποσύρθηκαν σὲ μιὰ γωνιά της φυλακῆς κι' ἐκεῖ ἀντάλλαξαν σφιχταγκλιασμένοι τὸ τελευταῖο φιλί.

ΣΕ ΔΥΟ ὥρες, τὸ θλιβερὸ κἀρο τοῦ περιφρουρημένου δημίου τῶν Παρισίων Σανδὸν διευθύνετο ἀπὸ τὴ φυλακὴ τοῦ Σαιν Λαζάρ φορτωμένο καταδίκους, μέσα σὲ οὐρλιάσματα τοῦ ὄχλου, πηγαίνοντας στὸ μέρος ὅπου περιμένε ἡ γκιλοτίνα. Ένας ἄνδρας και μιὰ γυναίκα, νεώτατοι κι' οἱ δυὸ, ἔσκεσαν δροτὶο μέσα στὸ ἀπαίσιο κἀρο τοῦ θανάτου. Ἡ ματωμένη λαιμητόμος στήθηκε, τέλος στὴν πλατεῖα. Ὁ Ἀνδρέας Σενιέ και ἡ Μαρία Μονφόρ χαμογελώντας, ἀνέβηκαν κρατημένοι ἀπὸ τὰ χέρια. Ὁ δημῶν ἀπαξέ πρῶτα τὴ Μαρία και τὴν ἔβριξε στὴν γκιλοτίνα. Ὁ Ἀνδρέας Σενιέ παρακολούθησε τὴ φορικαστικὴ σκηνὴ με μάτι διὰπλάνα, και ὀχρὸς σὺν νεκρὸς. Ἐπειτα ἦλθε ἡ σειρὰ του. Χωρὶς ἀντίσταση παραδόθηκε στὸ δῆμο. Κι' ἀπῆλθε τὸ κεφάλι του ἐκεῖ ποὺ πρὶν ἀπὸ λίγο εἶχε τρέξει τὸ αἷμα της Μαρίας.

Τὸ χέρι τοῦ δημίου ἀφῆκε τὸ λεπίδι νὰ πέσει. Ένα ξερὸ, ἀπαίσιο τριξίμο ἀκούστηκε. Τὸ αἷμα του ἀνατῆθηκε και τὸ κεφάλι τοῦ Σενιέ ἔπερε στὸ φρικτὸ καλὰντὴ της γκιλοτίνης, σιμὰ στὸ ὠραῖο ξανθὸ κεφάλι της Μαρίας Μονφόρ, ποὺ τὸν λάτρειε τόσο, ὥστε νὰ παραδόσει θεληματικά τὸ κεφάλι της στὸ δῆμο.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ

Μιὰ ἀπὸ τις δραματικώτερες σελίδες τοῦ Βυζαντίου, με πρωταγωνιστὲς μιὸ ἑστερμμένη, ἕνα πρωθυπουργὸ κι' ἕνα ἄνθρωπο ποὺ δὲν ἤξερε τί θὰ πεί φόβος κι' ἐκδίκηση.

Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΥΝΟΥΧΟΣ

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ

Η ΕΙΔΗΣΗ μεταδόθηκε μέσα σὲ λίγες ὥρες σὲ ὅλη τὴν Κωνσταντινούπολη. Μιὰ εἰδηση ἀπίστευτη. Φαινόταν ὅτι κείνα τὰ γεγονότα, ποὺ μονάχα στὸ νειρὸ τοῦ μορεῖ κανένας νὰ τὰ δεῖ. Ὁ εὐνούχος Εὐτρόπιος, τὸ ἀνθρωπὸμορφο τέρας ποὺ κρατοῦσε ὅλο τὸ Βυζάντιο μέσα σὲ μιὰ ἀμύσφαρα ἐφιαλτικῆς ἀγωνίας εἶχε ἀνατραπῆ ἀπὸ τὴ θέση του μέσα σὲ μιὰ νύχτα. Οἱ αὐτοκράτορες Ἀρκάδιος και Εὐδοξία, ἔστω κι' ἀργά, κάτω ἀπὸ τὸν ψυχολογικὸ ξαναγκασμὸ ποὺ τοὺς ἐπέβαλαν μερικοὶ αἰλικοί κι' ἡγέτες τοῦ στρατοῦ, ἀποσύρθηκαν ἀκατάλογιστὴ εὐνοῖα τοὺς ἀπὸ τὸν κακὸ αὐτὸ δαίμονα, ποὺ κυβερνοῦσε με τὸ ἀξίωμα τοῦ ὀπάτου και κανόνιζε τὰ πάντα στὸ ἀπέραντο κράτος τους. Κι' ὄχι μόνο ἐνέκριναν τὸ γκρέμισμά του ἀπὸ τὴ θέση ὅπου τὸν διατηροῦσαν τόσα χρόνια, ἀλλὰ δέχθηκαν νὰ ἀπογορψοῦν και τὴν θανατικὴ του καταδίκη. Ὁ Εὐτρόπιος, ὁ ἀγαλινωτὸς αὐτὸς κακοῦργος, ποὺ ἀπὸ ἀπλὴς δουλίας εἶχε γίνῃ πρωθυπουργὸς τοῦ Βυζαντίου, δὲν ἦταν ἀνεκτὸς πιά ὄχι μόνο στὸ καλὰντὴ, ἀλλὰ οὔτε και πάνω στὸ πρόσωπο της γῆς. Κατέχοντας ὅλους τοὺς μοχλοὺς της μηχανῆς τοῦ νόμου, δὲν εἶχε ἀφῆσει ἀτιμία κι' ἐγκλημα, ποὺ νὰ μὴ τὰ διαπράξει, χρησιμοποιώντας ἐλευθέρια κι' ἡνετα αὐτὴ τὴ μηχανή! Εἶχε, λοιπόν, πιά σιμάνει ἡ ὥρα, νὰ πιαστεῖ κι' ὁ ἴδιος ἀνάμεσα στοὺς ὀδοντωτοὺς, ἀδυσώπητους τροχοὺς της και νὰ συνθλιβεῖ μιὰ γιὰ πάντα.

Ἦταν ἀκόμα βαθειὰ νύχτα, δὲν δυὸ

χιλίσχοι ὁ Ἰωάννης κι' ὁ Πρόσπερος ἔχοντας τὴν αὐτοκρατορικὴ περγαμηνή, ὅπου ἦταν γραμμένη ἡ ἀπόφαση γιὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐτροπίου, βγήκαν ἀπὸ τὴν πύλη τοῦ μορεῖ, ποὺ παλαιῶς, και κατεπύνηθηκαν γιὰ τὸ μέγαρό του, ποὺ βρισκόταν στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ. Ἀλλὰ δὲν ἔφτασαν ἐκεῖ, τοὺς περιμένε μιὰ δυσάρεστη ἐκπληξη. Ὁ Εὐτρόπιος εἶχε πληροφορηθεῖ ἀπὸ ἕνα ἐμπιστό του τί συνέβη στὴν αὐλὴ τοῦ Ἀρκαδίου κι' εἶχε ἐγκαταλείψει τὸ σπίτι του. Κανένας δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ πεί στοὺς δυὸ ἀνώτερους ἀξιωματικούς, ποὺ εἶχε πάει. Δὲν φαινόταν καθόλου πιθανὸ νὰ εἶχε βγεῖ ἀπὸ τὴν πόλη. Ἀρῆσε τὸ μέγαρό του χωρὶς νὰ πάρει τίποτα μαζί του οὔτε ἄλλο οὔτε πούγγι. Εἶχε φύγει μισοκτενμένος, φορώντας μονάχα τὸν χρυσοῦφαντο χιτῶνα του, παρ' ὅλο ποὺ ἡ φθινοπωρινὴ νύχτα ἦταν ἀρκετὰ κρύα. Χωρὶς νὰ προσφέρει λέξη, με τὸ δέλεμα θολό, με μιὰ ἀπαίσια γκροματιστὴ στὴν κιντρινωπή, πλαδαρὴ βῆση του, βγήκε τρέχοντας και χάθηκε μέσα στὸ σκοτάδι.

Οἱ δυὸ χιλίσχοι δὲν ἔχασαν πολὺ καιρὸ, ἀνακρίνοντας τὸ πρόσωπο τοῦ μεγάρου. Ἀπ' ὅσα ἀκούσαν, κατάλαβαν ὅτι ὁ μελλοθάνατος τύραννος εἶχε ἀντικαταστή τὸ γραφεὶο του κι' ὅτι δὲν ἐξεγέλασε με μάταιες ἐλπίδες. Θὰ τὸν εἶχε πιάσει ἡ ἀπόγνωση και τὸ μυαλό του δὲν εἶχε σιμάνει. Ἡ δὲ εἶχε πέσει στὴ θάλασσα νὰ πνιγεῖ ἢ δὲ ἔτρεχε σὺν ξετρελλαμένο ἀγγίμι στοὺς δρόμους και τὰ σοκάκια της πόλεως. Δὲν ἔπρεπε νὰ

χάσουν καιρό. Ήταν ανάγκη να εξαπολυθούν στρατιώτες προς όλα τα σημεία και να τὸν πιάσουν ἂν ἦταν ἀκόμη ζωντανός ἢ τουλάχιστον νὰ βροῦν τὸ κουφάρι του ἂν εἶχε αὐτοκτονήσει. Ἐνας νόμος, ποὺ ὁ ἴδιος εἶχε ἀνακαλέσει ἀπὸ τὴν ἀρχή, γιὰ νὰ ἱκανοποιεῖ τὴν ἀχόρρατη κακία τῆς ψυχῆς του ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν του, ὥριζε ὅτι καὶ σὲ περίπτωση ποὺ εἶχε κατάδικος σὲ θάνατο αὐτοχειριάζονταν, ἢ ἐκτέλεση ἔπρεπε νὰ γίνῃ δημοσία μετ' αὐτοὺς τοὺς τύπους πάνω στὸ πτώμα του.

Μέσα σὲ λίγη ὥρα, ἕνα ξημυχο δίκτυ, κατωμένο ἀπὸ ἐκατοντάδες ἀνδρες τῆς βασιλικῆς φρουρῆς, ἄρχισε νὰ κινεῖται πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις γιὰ νὰ πιάσει τὸ θωρακὸ ἐντομο, ποὺ εἶχε δηλητηριάσει μετ' αὐτὴν παρυσία του τὴ ζωὴ τῆς αὐτοκρατορίας. Πραγματικά, ὅπου κι' ἂν βοίσκονταν, ὅπου κι' ἂν εἶχε καταφύγει ὁ Εὐτρόπιος, δὲ θάταν δυνατό νὰ ξεγλυποῖται ἀπ' αὐτὴ τὴ μεγάλη, ἀνθρώπινη ἀπόκη.

Ἀλλὰ δὲ χροιάστηκε πολὺ ψάξιμο, γιὰ νὰ βρεθῇ. Ὅποτε ἀπὸ λίγο, ἕνα ἀπὸ τὰ ἀποσπάσματα ἀνακάλυψε τὸ κρησφύγετό του, ἕνα κρησφύγετο ποὺ κανένας δὲν θὰ τὸ σκεφτόταν καὶ ποὺ λιγώτερο ἀπ' ὅλους θάταν φυσικὸ νὰ τὸ συλλογιστεῖ καὶ νὰ τὸ χρησιμοποιήσει ὁ Εὐτρόπιος.

Ήταν μιὰ ἐκκλησία, ἢ πιὸ μεγάλη ἐκκλησία τῆς βασιλεύουσας: ὁ ναὸς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Πραγματικά, σύμφωνα μετ' αὐτὸ παμπάλαιο ἔθος, ποὺ δάσκαλε ἀπὸ τὰ βάθη τῆς προχριστιανικῆς ἀρχαιότητος, ἕνας ναὸς θάπρεπε νάβῃ τὸ ἀπαράβιαστο ἄστυλο γιὰ ὁποιοδήποτε κατοικοῦ, ἀκόμα καὶ γιὰ ἕνα τόσο δειλὸ καὶ μεγάλο κακοποιὸ σὰν τὸν Εὐτρόπιο. Ἀλλὰ δὲν ἦταν. Καὶ δὲν ἦταν, ἐξ αἰτίας τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἀνθρώπου, ποὺ εἶχε τώρα προσφύγει ἐκεῖ μέσα κι' εἶχε σωριασθεῖ στὸ δάπεδο ἀγκαλιάζοντας μιὰ ἀπὸ τὶς μικρὲς κολόνες ποὺ χωρίζαν τὸ ἱερὸ θῆμα ἀπὸ τὸν κυρίως, ναὸ, θλιβερός ἰκέτης. Τὴν περασμένη χρονιά, ὁ Εὐτρόπιος, μετ' αὐτὴν σατανικὴ ἐπιχειρηματολογία, εἶχε πετύχει τὴν ὑπογραφή ἑνὸς διατάγματος ἀπὸ τὸν βασιλιά, ποὺ κατέλυε τὸ ἀπαράβιαστο τῶν οἰκῶν τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλὰ ὁ Εὐτρόπιος δὲν εἶχε μπεῖ στὸν ναὸ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἀπὸ ἀσίστημα κι' ἀπόγνωση. Ὁ νοῦς του δούλευε πάντα πολὺ δυνατὰ κι' ἤξερε καλὰ τί ἔκανε. Ἀν εἶχε καταφύγει σ' ἕνα ὁποιοδήποτε ναὸ, ἀλλὰ σ' ἐκεῖνον ὅπου ὑπῆρχαν πολλὲς ἐλπίδες, πολλὲς πιθανότητες νὰ γλυτώσει τὴ ζωὴ του. Τυπικά, οἱ θύρες καὶ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ ἦταν βαρύνες ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του. Οὐσιαστικά, ὅμως, μπορούσε νὰ μὴν εἶναι.

ΥΠΗΡΧΕ ἕνας ἄνθρωπος στὴν Κωνσταντινούπολη, ἕνας μικρόσωμος, καχεκτικός, μετ' αὐτὸ τοῦ κολλήμενο πάνω ὅτ' ἀκόμα, μετ' αὐτὸ στομάχι διαρκῶς σχεδὸν ἄδειο, ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ἔμοιαζε πρὸς πολλὰ μετ' ἐξέλιξι, ἕνας ἄνθρωπος, ποὺ δὲ θάπρεπε πολὺ ἔξω κανένας, ἂν, ἀντικρύνοντάς τον, φοβόταν μήπως ἢ πνοὴ τῆς αἵρας τὸν ἀναποδογυρίσει, ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ὅσο ὅσο ἦταν ὁ μόνος ἰκανὸς νὰ σταθεῖ στὴν εἴσοδο τοῦ ναοῦ αὐτοῦ καὶ νὰ

τὴ φράξει ἐνώπιον τῶν στρατιωτῶν, σταματώντας τους μ' ἕνα βλέμμα, μετ' αὐτὴν χειρονομία, μετ' αὐτὴν λόγια. Ὁ Ἰωάννης, ποὺ ὁ λαὸς τὸν ἀποκαλοῦσε Χρυσόστομο. Πλάι στὸν ναὸ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ποὺ ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ (399 μ. Χ.) ἦταν ἡ μητρόπολη, γιὰ τὴν Ἁγία Σοφία δὲν εἶχε ἀκόμη χτισθεῖ, στὸ καποινὸ της, ἐπιβλητικὸ σῆμα, βοσκοτόνη ἢ κατοικία τοῦ ἀρχιεπισκόπου. Κι' ὁ Εὐτρόπιος εἶχε κάνει καλὰ τοὺς ὑπολογισμούς του. Ὅταν μπῆκε μέσα στὸν ναὸ, ὁ Χρυσόστομος εἰδοποιήθηκε ἀμέσως. Ἡ ἱστορία δὲν ἀναφέρει ἂν συναντήθηκαν κι' ἂν διαμειφθῇ τίποτα ἀνάμεσά τους.

Ἐνὰ εἶναι τὸ γεγονός. Ὅταν τὸ στρατιωτικὸ ἀπόσπασμα βρέθηκε μπροστὰ στὸν ναὸ, συνέβη ἀκριβῶς ὅ,τι εἶχε ἐλπίζει καὶ προβλέψει ὁ Εὐτρόπιος. Ὁ Χρυσόστομος τὸ σταμάτησε. Δὲν εἶχε παρὰ μόλις ἕνα χρόνο, ποὺ καθόταν στὸν ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο τῆς πρωτεύουσας τοῦ Βυζαντίου. Ἀλλὰ τὸ δίδαγμα αὐτὸ εἶχε σταθεῖ ἀρχεὶ γιὰ νὰ ἐπιβληθεῖ πρὸς ὅλα τὰ σημεία ἡ ὑπερόχνη προσωπικότητά του, τὸ ἄστυλο ἦθος του, ἡ ἀσυνήθιστη πνευματικὴ του δύναμη, ποὺ τὴν ἀντιόχεσε ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Εὐαγγελίου κι' ἤξερε μετ' αὐτὸ συναρπαστικὸ τρόπο νὰ τὴν ἐκδηλόνη εἴτε χρησιμοποιοῦντας τὴν στὴν ἀπαράμιλλη εὐφροδαιά του, εἴτε μεταλαμπαδεύοντάς τὴν μετ' αὐτὴν γεμάτη ἀγάπη καὶ ψυχικὴ γενναίότητα ἔργα του.

Ποῦς θὰ μπορούσε νὰ ἀντιπαραβῇ σ' ἕνα τέτοιο ἐκπρόσωπο τοῦ πνεύματος τοῦ Χριστοῦ; Ὅχι μόνο οἱ ταπεινοὶ κι' ἄσημοι στρατιῶτες τοῦ ἀποσπάσματος, ποὺ ἔτρεχε νὰ ἀνακαλύψουν τὸ κρησφύγετο τοῦ Εὐτροπίου, ἀλλὰ κι' οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ καὶ τὸ ἴδιο τὸ αὐτοκρατορικὸ ξυφάρι δὲ θὰ μπορούσαν νὰ προσπεράσουν αὐτὸ τὸ λεπτεπίλετο, ἀσκητικὸ κορμί, ποὺ στεκόταν τώρα ἐμπόδιο ἀνάμεσα σ' αὐτὴ καὶ στὸν ἀξιοκατάκριτο κακοῦργο.

Καὶ πραγματικά. Ὅταν οἱ ἐπικεφαλῆς τοῦ κινήματος ποὺ ἀνέτρεψε τὸν Εὐτρόπιο, καθὼς κι' ὁ Ἀρχάδιος μετ' αὐτὸν, ἔπρεπε ἀναφορὰ γιὰ τὸ τί εἶχε συμβεῖ, δὲν τόλμησαν ὅχι νὰ κάνουν, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ σκεφθοῦν τὸ παρήμερισμα τοῦ ἀποστόλου ἐμποδίου. Ἀπλῶς δόθηκε διαταγὴ νὰ περυνθῇ ὁ ναὸς μετ' αὐτὸν τριτλὴ σειρὰ ἀπὸ δορυφοροῦντες στρατιῶτες καὶ νὰ ἀποκλεισθεῖ ὁ ἔξοδος τοῦ Εὐτροπίου ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

ΕΝΑΣ ἀπὸ τοὺς λίγους στὴν Κωνσταντινούπολη ποὺ δὲν ὑπολόγιζαν τὸν Χρυσόστομο καὶ δὲν ἐνοίωσαν ἀπέναντί του τὰ αἰσθήματα ποὺ ἔβριζε, ἦταν ὁ παντοδύναμος καὶ διεφθαρμένος ὡς τὸ κόκαλο, Εὐτρόπιος. Αὐτὸς ὁ ἐννοῦχος, δὲν ἦταν μονάχα σωματικὰ σκισμένος, ἀλλὰ καὶ ψυχικά. Τίποτα τὸ ἐθγενικὸ, τὸ ὑψηλὸ, τὸ ὁρατὸ δὲν ἀντίθε στὸν δόλιμο καὶ στυγνὸ ἐσωτερικὸ του κόσμου. Κι' ἐπειδὴ ὁ Ἰωάννης, χωρὶς ν' ἀντιδράσει ἀπὸ τὴν κατάσταση αὐτή, δὲν ἔπαινε νὰ τοῦ ὑποδείχνει καθε φορὰ τὸν σωστὸ δρόμο, ὁ Εὐτρόπιος τὸν μισοῦσε καὶ σκεφτόταν μετ' αὐτὸ τὸν ἔβριζε ἀπὸ τὴ μέση.

Ἀλλὰ ὅπως ὅλοι οἱ ἰδιοφύεις κακοῦργοι, ἤξερε καὶ ἐκτίμα μετ' αὐτὸν τὸν τῶν ὀντων ὑπέρκοχο ἀντίπαλό του. Ἦξερε

ὅτι τὸ μόνο πᾶγμα ποὺ δὲν θὰ μπορούσε νὰ μπεῖ ποτὲ στὴν διάνοια καὶ στὴν καρδιά τοῦ Χρυσοστόμου, ἦταν ἡ ἔστω δικαιολογημένη ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὲς ἀποψη τῆς ἐκδικήσεως. Καὶ ὑπολογίζοντας, λοιπόν, ἀκριβῶς σ' αὐτὴ τὴν βεβαιότητα, κατέφυγε στὸν ναὸ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ἔχοντας ὑπ' ὄψη του ὅτι τὸ φυσικότερο πᾶγμα τοῦ κόσμου θάταν γιὰ τὸν Ἰωάννη νὰ τοῦ ἀνταποδώσει τὸ κακὸ μετ' αὐτὸ κακὸ. Αὐτὸ κι' ἔγινε, ὅπως εἶδαμε.

Ὅταν χάραξε ἡ μέρα καὶ μαθεύτηκαν τὰ γεγονότα ποὺ διαδραματίστηκαν, ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔτρεξε στὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Ὅλοι ἤθελαν νὰ δοῦν ἀπὸ κοντὰ τὴν κατάντια τοῦ τυράννου. Πολλοὶ ἀπὸ ἀπλὴ περιέργεια. Ἄλλοι μ' ἐκδικητικὲς διαθέσεις.

Στὴν ἀρχή, τὸ πλῆθος συναστίστηκε γύρω ἀπὸ τὴ ζώνη τῶν στρατιωτῶν. Ἀλλὰ σιγὰ — σιγὰ ἡ πίεσις τοῦ στάθμης τόσο μεγάλη, ὥστε τὴν διέσπασε καὶ χύθηκε μέσα στὴν Ἐκκλησίαν, πλημμυρίζοντας τὴν. Μερικοί, χωρὶς νὰ ἐπηρεασθοῦν ἀπὸ τὴν ἐρῶντα τοῦ χώρου, ἀρχίζαν νὰ ξεστομίζουν κατάρες κατὰ τοῦ Εὐτροπίου, ποὺ ἐξακολουθοῦσε, ἄφωνος, νὰ παραμένει, σωστὸ σωματικὸ καὶ ψυχικὸ ἄκος, στὴ βάση τῆς κολώνας, ποὺ εἶχε ἀγκαλιάσει, μετ' αὐτὴν τὰ νύχια του στὸ πέτρινο κορμὶ της.

Ἀλλὰ ὁ Χρυσόστομος δὲ βρισκόταν ἐκεῖ μονάχα γιὰ νὰ σώσει τὸν ἐχθρὸ του ἀπὸ τοὺς νόμιμους δημίους του. Ήταν ἐκεῖ καὶ γιὰ νὰ τὸν γλυτώσει ἀπὸ τὴ λαϊκὴ ὀργή, ἀπὸ τὴ φοβερὴ ψυχολογία τῆς μάζας. Κι' ὅχι μόνο νὰ σώσει αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ παίρνοντας τὸν σὰν μιὰ ζωντανὴ ἀφορμή, ν' ἀλλάξει μ' ἕνα συγκλονιστικὸ, αὐτοσχέδιο κήρυγμα τὶς μύριες ἐκείνες καρδιές, ποὺ τὶς ἔσφιγγε τὸ μίσος, σὲ πηρὴ ἀγάπης κι' ἐλέους, κάνοντας ἔτσι νὰ θριαμβεύσει τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ πάνω στὴν ἀνθρώπινη μικροψυχία καὶ κακία.

Τὸ μάθημα αὐτὸ, ποὺ ξεκίνησε, μετ' αὐτὸν τὸν Εὐτρόπιο, ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ματαιότητος τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων κι' ἀποκορυφώθηκε στὸ χριστιανικὸ ἔλεος, μονάχα ἕνας οὐρανὸς κι' ἕνας ἄγιος σὰν τὸν Χρυσόστομο μπορούσε νὰ τὸ παραδώσει.

Εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἀριστοτεχνικὲς, ἀπὸ τὶς πιὸ κατανυκτικὲς, ἀπὸ τὶς πιὸ συγκλονιστικὲς σελίδες τῆς παγκόσμιας οἰκουμενικῆς τῆς κήρυξης αὐτῆς, ποὺ ἀνεβαίνοντας στὸν ἀμβώνα ἔκανε τότε ὁ χριστιανὸς Δημοσθένης.

Ὅταν ὁ Χρυσόστομος κατέβηκε ἀπὸ τὸν ἄμβωνα, τὸ δῶμα εἶχε φθάσει στὴ λύση του. Κανένας ἀπ' αὐτοὺς τὸν ἄκουσαν, δὲν εἶχε μπόρσει νὰ διατηρήσει τίς ιδέες καὶ τὰ αἰσθήματα ποὺ εἶχε πρὶν ὁ λαὸς, οἰστορηλατικὸς ἀπὸ τὴν προτροπὴ τοῦ μεγάλου οἰστορῆς ἐκχύθηκε στὸν δρόμο καὶ συγκεντρώθηκε μπροστὰ στὸ παλάτι, ζητώντας χάρι γιὰ τὸν Εὐτρόπιο, ποὺ πρὶν ἀπὸ λίγη ὥρα κανένας δὲ θὰ μπορούσε νὰ ὑποθέσει πὺς θάχε ἔστω κι' ἕνα συμπαραστάτη μέσα στὴν συμφορὰ του. Κι' ὁ Ἀρχάδιος τὴν ἔδωσε, στὴν ἀρχή. Εἶναι ὁλόκληρο ἀδιάφορο, ἂν λίγο κατόπιν φρόντισε νὰ στείλει στὸν ἄλλο κόσμον τὸν Εὐτρόπιο.

Β. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Οἱ κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης

ΣΤΗΝ Κατάνη τῆς Σικελίας ὁ θρύλος ἔγινε πραγματικότητα: Ἡ Δεονάρδα Φιρεντσουόλα, μιὰ νεαρά Ἰταλίδα 22 ἐτῶν, γέννησε μιὰ μικρὴ Σειρήνα! Τὸ τερατόμορφο παιδί, ποὺ πέθανε λίγα ἡμέρες μετὰ τὸν τοκετό, ζύγισε 2,800 κιλά. Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἦταν κανονικὰ σχηματισμένα μέχρι τῆς σφύρας. Ἀλλ' ἀπὸ τοὺς γοφούς καὶ κάτω, τὸ σῶμα εἶχε τὴ μορφή μιᾶς οὐρᾶς ψαριοῦ. Τὰ δυὸ πόδια ἦταν ἐνωμένα σ' ὅλο τὸ μήκος τους. Μιὰ μεμβράνη ἐλαφρὰ φολιδωτὴ σκέπαζε ὅλο τὸ κατώτερο τμήμα τοῦ σώματος καὶ τοῦ ἔδινε μιὰ μορφή ψαριοῦ. Οἱ Ἰταλοὶ ἐπιστήμονες μελετοῦν τὸ παράξενο αὐτὸ πλάσμα, μοναδικὸ στὰ χρονικά τῆς τερατολογίας. Ἡ νεκροψία ἀπεκάλυψε ὅτι τὰ δάτ' αὐτοῦ ποδῶν εἶχαν ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ ἕνα χονδρῶδες ὄσπερ ποὺ ἀποτελοῦσε φυσικὴ συνέχεια τῆς σπονδυλικῆς στήλης.

Ἐπὶ αἰῶνες πολλοὺς οἱ ἄνθρωποι πίστευαν στὶς Σειρήνες. Ἀλλ' αὐτὰ τὰ σπάνια τερατογενικά κρούσματα, ὅπως τὸ παιδί τῆς Κατάνης, δὲ δικαιολογοῦν τὴ δημιουργία τοῦ θρύλου τῶν φανταστικῶν πλάσμων ποὺ εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ γυναικὲς καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ψάρια. Στὴ ρίζα τοῦ θρύλου ὑπάρχει μιὰ ζωολογικὴ πραγματικότητα: Τὰ «σειρηνοειδῆ», παράξενα θηλαστικά τῆς θάλασσας ποὺ σήμερα κοινοῦν νὰ ἐξαφανισθοῦν. Οἱ ἀναγνώστες μας θὰ βροῦν σ' αὐτὸ τὸ τεῦχος ἕνα συναρπαστικὸ ἀρθρο γι' αὐτὲς τὶς ἀλήθινες Σειρήνες».

Ο ΠΡΩΤΟΣ Ἀμερικανὸς ἀστροναύτης θὰ φτάσει στὴ Σελήνη καὶ θὰ ἐπιστρέψει σὺς καὶ ἀδελφούς στὴ Γῆ, μετὰ τὸ 1967, καὶ τοῦ 1970, δήλωσε ὁ δρ Τζέιμς Γουέμπ, διευθυντὴς τῆς Ἑραρσπας Ἀεροναυτικῆς καὶ Διαστήματος. Κατὰ τὴ γνώμη τοῦ δρος Γουέμπ, οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες ἔχουν πιθανότητες νὰ προηγηθοῦν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως στὴν ἐξερεύνηση τῆς Σελήνης. Ἡ ἀπόφαση τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν νὰ στείλουν ἄνθρωπο στὴ Σελήνη πρὶν ἀπὸ τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση ἀποτελεῖ ἐθνικὸ σκοπὸ πρωταρχικῆς σημασίας».

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

Στὴ Σελήνη θὰ σταλοῦν τρεῖς ἀστροναῦτες, οἱ ὁποῖοι θὰ εἶναι ἐπιστήμονες. Τὸ κοσμικὸ ὄχημα «Νόβα — Ἀπόλλων» ποὺ εἶναι μιὰ ἐξέλιξη τοῦ πυραύλου «Φ — 1» θὰ ἔχει πολλὰς πιθανότητες ὁμαλῆς προσσεληνώσεως πρὶν φτάσουν τὰ σοβιετικὰ διαστημόπλοια στὸ φυσικὸ δορυφόρο τῆς Γῆς. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ οἱ εἰδικὲς ὑπηρεσίες θὰ χρειασθοῦν πιστώσεις 40 δισεκατομμυρίων δολλαρίων κατὰ τὰ προσεχῆ δέκα χρόνια.

Στὸ μεταξὺ, ὁ θαλαμίσκος τύπου «Ερμής» μετ' αὐτὸν ὁποῖον ὁ πλοίαρχος Σέπαρντ πραγματοποιεῖ τὴν πτήση στὸ Διάστημα, προσελκύει μεγάλον ἀριθμὸν ἐπισκεπτῶν στὴ Διεθνή Ἀεροπορικὴ Ἐκθεση τοῦ Παρισιῦ. Μέσα στὸ θαλαμίσκο ὑπάρχει ἀνδρείκελλο μετ' αὐτὴν ἀστροναύτη.

Στὴν Οὐάσιγκτον, ὁ ἀστροναῦτης Σέπαρντ δήλωσε ὅτι θεωρεῖ πολὺ πιθανὸ πὺς οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες θὰ θέσουν σὲ προχρὴ ἐπιδρομὴν δορυφόρο πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 1961. Ὁρισμένες πτήσεις ποὺ θὰ πραγματοποιηθοῦν ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανούς σὲ θαλαμίσκο τύπου «Ερμής» μετ' αὐτὸν «Ἀτλάντις», θὰ διαρκέσουν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τέσσερις ὥρες. Ἡ χρονικὴ αὐτὴ διάρκεια τῆς προσεχοῦς πτήσεως στὸ Διάστημα θὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερη τῆς πτήσεως τοῦ Σέπαρντ στὶς 5 Μαΐου, ποὺ διήρκεσε μόνο πέντε λεπτά, καθὼς καὶ τῆς πτήσεως τοῦ Γκαγκάριν στὶς 12 Ἀπριλίου, ποὺ διήρκεσε 89 λεπτά.

Τὸ πλήρωμα τοῦ ἀτομικοῦ παγοθραυστικοῦ «Λένιν» προετοιμάζεται γιὰ τὸ δεύτερο ἀρκτικὸ ταξίδι. Προσεχῶς τὸ ρωσικὸ παγοθραυστικὸ θὰ ἀνοίξει μιὰ θαλάσσια δδὸ μέσα ἀπὸ τοὺς πάγους γιὰ τὰ σοβιετικὰ πλοία. Τώρα βρίσκεται στὸ λιμάνι τοῦ Μουρμάνσκ, ὅπου ἐλέγχονται οἱ ἀτομικοὶ ἀντιδραστήρες του ποὺ λειτουργοῦν ἀδιάκοπα κατὰ τὸ τελευταῖο τοῦ ταξίδι στὸν ἀρκτικὸ κύκλο.

Η «Δακτυλίωση» τῶν πουλιῶν εἶναι πειραματικὴ μέθοδος, ποὺ μετ' αὐτὴν βοήθειά της οἱ γεωλόγοι ἐξακριβώνουν τὰ δομογενή

τῶν ἀποδημητικῶν πουλιῶν, τὰ μέρη ποὺ περνοῦν τὶς φωνιές τους καὶ τοὺς τόπους ποὺ ξεχειμάζουν.

Ἡ δακτυλίωση π. χ. ἐπέτρεψε στοὺς Εὐρωπαίους ὀρνιθολόγους νὰ μάθουν ὅτι οἱ πελαργοὶ περνοῦν τὸν χειμῶνα στὴν Ἀφρική. Ἀλλὰ, νά, πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ ὁ ζωολογικὸς σταθμὸς τοῦ Ρίο ντε Ὁρο (Δυτικὴ Ἀφρική) ἀνακοίνωσε μιὰ ἐνδιαφέρουσα λεπτομέρεια. Φαίνεται, ὅτι οἱ δακτυλιωμένοι πελαργοὶ ὑφίστανται πραγματικὴ διάκριση ἀπὸ μέρους τῶν ἄλλων πελαργῶν. Οἱ ἀρχηγοὶ προσπαθοῦν νὰ ὀδηγήσουν τὸ κοπάδι στὴ διανυκτέρευση ἐγκαταλείποντας τὰ δακτυλιωμένα πουλιά.

Τὸν τελευταῖον καιρὸ σύμφωνα μετ' αὐτὴν παρατηρήσεις τῶν ζωολόγων τοῦ Ρίο ντε Ὁρο, οἱ σημαδεωμένοι πελαργοὶ ἀρχισαν νὰ μαζεύονται σὲ ἰδιαίτερα κοπάδια. Εἶναι πιθανὸν ἵνα οἱ ὀρνιθολόγοι ὅτι δημιουργεῖται μιὰ καινούργια ποικιλία ἀπ' αὐτὰ τὰ πουλιά, οἱ δακτυλιωμένοι πελαργοί, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔχουν ἰδιαίτερους τόπους σταθμεύσεως καὶ δομολογία πτήσεως.

Εἶναι φανερό ὅτι οἱ πελαργοὶ εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ φυλάξουν μυστικὰ ἀπ' τὸν ἄνθρωπο τὰ δομογενή τῆς ἀποδημίας των.

ΚΑΤΑ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν Ρώσων, στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση ζοῦν σήμερα 21 χιλιάδες ἄνθρωποι ἡλικίας 100 χρονῶν καὶ πάνω. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων ἡλικίας 60 — 70 χρονῶν φτάνει σήμερα τὰ 12 ἐκατομμύρια. Ἡ μέση διάρκεια ζωῆς τῶν Ρώσων φτάνει τὰ 68 χρόνια. Αὐτὸς ὁ μέσος ὥρος (ἂν εἶναι ἀκριβῆς) εἶναι ἀπὸ τοὺς υψηλότερους στὸν κόσμον.

ΜΕ ταχύτητα μέχρις 100 χιλιομέτρων τὴν ὥρα θὰ γινεῖ φορητὰ τρεῖς ἢ πρῶτῃ σοβιετικὴ οὐδροδρομικὴ μηχανὴ ἑλξέως ποὺ λειτουργεῖ μετ' αὐτὴν, τὴν ὁποία κατεσκεύασε τὸ ἐργαστῆριο μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως στὸ Κολάμνα, κοντὰ στὴ Μόσχα. Ἡ μηχανὴ αὐτὴ

Ἐπιτεύγματα τῆς τεχνικῆς

βρίσκεται τώρα στὸ δοκιμαστικὸ στάδιο. Ἀνάμεσα στὰ βασικὰ πλεονεκτήματα ποὺ ἔχει ἡ μηχανὴ φωταερίου σὲ σύγκριση μετ' αὐτὴν ἑλξέως Ντιζελ εἶναι καὶ ἡ μεγάλη ἰσχύς τοῦ κινητήρος τῆς ποὺ ἔχει μικρότερες διαστάσεις, καθὼς καὶ ἡ ἀπλότητα κατασκευῆς. Ἡ νέα μηχανὴ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιεῖ φθηνότερα καύσιμα.

ΠΟΛΛΑ μυστικὰ κρύβουν τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς. Οἱ γεωλόγοι, γιὰ νὰ τὰ διανεύκον, ἀνοίγουν βαθειὰ πηγάδια καὶ παίρνουν δείγματα χώματος ἀπὸ διάφορα βάθη τῆς Γῆς — μιὰ ἐργασία ἐπίπονη καὶ ἀπατηλή. Κάθε φορὰ πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν καὶ κατόπιν νὰ ἀφαιρεθοῦν ἐκατοντάδες καὶ κάποτε χιλιάδες μέτρα σωλήνες. Καὶ μ' ὅλα αὐτὰ ἡ ἀπάντησις δὲν εἶναι πάντα ἱκανοποιητικὴ καὶ ἐξαντλητικὴ. Πὺς μποροῦμε νὰ δοῦμε πόσο εἶναι τὸ πάχος τοῦ γήινου φλοιοῦ; Μέχρι πρὸ σφατά, αὐτὸ ἦταν ἀκαθόριστο. Τώρα, τὸ «ηλεκτροπνεῦμα» θὰ βοηθήσει τὸν ἄνθρωπο. Ἡ ἀσυνήθιστη αὐτὴ συσκευή γιὰ τὶς ὑπόγειες παρατηρήσεις δημιουργήθηκε στὸ τμήμα τηλεοράσεως τοῦ ἡλεκτροτεχνικοῦ ἰνστιτούτου Μπόνις Μπουένιτς, στὸ Λένινγκραντ, ποὺ διευθύνεται ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Σμακόφ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μικρὸ τηλεοπτικὸ δέκτη, ἡ νέα ἐγκατάστασις ἔχει εἰδικὸ ὄργανο ποὺ κατεβαίνει στὸ πηγάδι. Ἐξωτερικά, μοιάζει μετ' αὐτὸ καλὸν διαμέτρου 60 ἐκατοστῶν καὶ μήκους πάνω ἀπὸ 1,3 μέτρα. Στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ κυλίνδρου συναρμολογήθηκε συσκευή τηλεοράσεως μετ' αὐτὴν «ηλεκτροακτινικὴ» σωλήνα. Ἐκτὸς ἐπίσης καὶ μιὰ φωτογραφικὴ μηχανὴ ποὺ μπορεῖ νὰ παίρνει μέσα στὸ πηγάδι φωτογραφίες ἀσπρόμαυρες ἢ ἐγχρωπές. Ἡ μηχανὴ εἶναι ἐκφωτισμένη μετ' αὐτὴν φλὸς. Ὅλη ἡ ἐγκατάστασις τίθεται σὲ λειτουργία μετ' αὐτὴν πῆσις ἐνὸς κομποῦ ἀπὸ εἰδικὸ ἀγωγὸν τὰ σήματα φτάνουν στὸ δέκτη ποὺ βρίσκεται κοντὰ στὸ χειριστή. Σύντομα θὰ γίνουν δοκιμαεῖς αὐτῆς τῆς ἐγκαταστάσεως. Ἡ νέα συσκευή θὰ βοηθήσει τοὺς γεωλόγους, τοὺς μηχανικοὺς πετρελαιοπηγῶν καὶ ἀνδρακτοῦ γείων στὴ μελέτη τῶν ἐγκάτων τῆς Γῆς.

Πώς οι δυσοσμίες μεταβάλλονται σε μοσχοδόλημα

ΕΔΩ Κ' ΔΕΧΤΟΙ ΧΡΟΝΙΑ, στο Γουάιλντ-γουντ της Πολιτείας Νιού Τζέρσεϊ, που είναι ένα από τα πιο όνομαστα θέρετρα των Ηνωμένων Πολιτειών, ο αέρας μοσχοβολούσε όλες τις μέρες, όπως ανέκαθεν, εκτός όμως από εκείνες που φυσούσε από τα δυτικά. Το σάρεστο αυτό γεγονός, ωφειλόταν στο ότι, προς την κατεύθυνση εκείνη, υπήρχε ένα εργοστάσιο, που έφτιαχνε ψαρόσκονη, προωρισμένη για τροφή πουλερικών. Από το εργοστάσιο, λοιπόν, αυτό έρχόταν στο Γουάιλντ-γουντ μια ανυπόφερτη δυσοσμία.

Οι τουριστικοί επιχειρηματίες της περιοχής έκαναν τα σχετικά διαδήματα κι' ή εταιρία τους υποσχέθηκε ότι μέσα σε λίγες μέρες θα ταχτοποιούσαν το ζήτημα με τον ιδανικότερο τρόπο. 'Η εταιρία, πράγματι, αποτόνησε στη «Ρόντια», μια άλλη μεγάλη βιομηχανία, που είχε την έδρα της στο Νιού Μπράνσβικ.

Η «Ρόντια» είναι η πιο μεγάλη βιομηχανική επιχείρηση αρωματοποιίας της Αμερικής. Οι ειδικοί ενός από τους κυριώτερους κλάδους της είναι ικανοί να αλλάξουν, με χημικά μέσα, κάθε είδος δυσοσμίας σε μια εὐώδη «απόχρωση».

Στα εγχειρίδια της «Ρόντιας», λοιπόν, εξετάστηκε ένα δείγμα της ψαρόσκονης κι' η οσμή της αναλύθηκε σε όλα τα στοιχεία της. Παρασκευάστηκε κατόπιν ένα μίγμα συνθετικών αρωματικών ουσιών, που πρόκειται να χρησιμεύσει σαν προσωπίδιο της μυρουδιάς του ψαριού, αναπνέοντας μια ανάλαφρη, λουλουδένια ευωδία. Αυτό το μίγμα μπήκε στο σύστημα εξαερισμού του εργοστασίου κι' η ατμόσφαιρα του Γουάιλντ-γουντ ξαναβρήκε την καθαρότητά της.

Η ΔΙΑΤΙΜΗΣΗ ΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ...

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 4

Τε δεν έμεινε άφορολόγητο, τίποτε χωρίς πιστοποιητικό, τίποτε χωρίς παράκληση και καταταγμένο. Από το πρωί ως το βράδυ ο πολίτης νοιώθει πως είναι ένα μικρό εξάρτημα, που μπαίνει σε κίνηση για να εξυπηρετεί σκοπούς, τους οποίους είτε δεν δικαιολογεί, είτε αντιστρατεύεται. Ο χώρος της προσωπικής του ελευθερίας περιορίζεται κάθε μέρα, στενεύει. Ο πολίτης νοιώθει να πνίγεται. Κι' αυτό παντού, σε κάθε χώρα, πιο πολύ στα ολοκληρωτικά καθεστώτα, όπου ο άνθρωπος γίνεται μηδενικό... Με καινούργια προσχήματα, τα δικαιώματα των πολιτών προσφέρονται σ' ένα αμείλικτο, άδυσώπητο τεχνοκρατικό μηχανισμό, που κινείται από δυνάμεις, έξω από κάθε πολιτικόν έλεγχο, μόνιμα συγκροτήματα που μονοπωλούν την ιστορία και το μέλλον των λαών. Σήμερα πιο πολύ από κάθε άλλη φορά, ο τεχνοκρατικός αυτός μηχανισμός δυναμώνει πιο πολύ, όλοι μπαίνουμε σε κάποια μετακίνητα πλαίσια, που ούτε συλλαμβάνουμε, ούτε λέγουμε. (Μιάν άλλη φορά θα θίξουμε από τις στήλες αυτές τη μορφή του σύγχρονου κράτους).

Στην Ελλάδα το κράτος δεν έχει ακόμη εμφανισθεί με την ευεργετική, την πατρική, την καθαρή κοινωνιστική του πλευρά, ώστε σιγά — σιγά να εξολείψει την επιφυλακτικότητα των πολιτών. Βέβαια, η τρομερή διαδοχή εθνικών περιπετειών, δεν επέτρεψε στο ελληνικό κράτος ν' ανταποκριθεί σ' αυτόνομη καθήκοντά του απέναντι των πολιτών. Κι' ού-

Στο Κλήβελαντ, εδώ και δυο χρόνια, ένα παρόμοιο πρόβλημα τέθηκε στα γκαράζ μιας εταιρίας αυτοκινητικών μεταφορών. Τα καυσάδια που προέρχονται από τους πετρελαιοκινητήρες Ντήσελ, αν και λιγότερο τοξικά από εκείνα των βενζινοκινητήρων, περιέχουν συχνά ένα δύσσομο στοιχείο, που προκαλεί τον αποπνιγμό και τα δάκρυα, ιδίως σε κλειτούς χώρους. Αυτό συνέβαινε από παντός κατά τα χειμωνιάτικα πρωινά, όταν έτοιμαζονταν να ξεκινήσουν τα 75 πετρελαιοκίνητα καμιόνια της εταιρίας. Ο διευθυντής του εργοστασίου έρευνών της «Ρόντιας» δόκτωρ Γουόλτερ Μιούλι, δοκίμασε κάποιον διακόσιες ούσιες και κατέληξε στο να εύρη ένα μίγμα, που, περιέχοντας απόσταγμα βιολέττας και ροδάκινου, κι' ανακατεμένη με τα βαμμένα και θεομά καύσιμα του κινητήρα, έσβηνε την κακοσμία. Η ατμόσφαιρα των γκαράζ εκείνων, ύστερα από τη λύση αυτή, θύμιζε... θερμοκήπιο.

Κάθε χρόνο, στις «Ηνωμένες Πολιτείες», ένας όλοένα μεγαλύστερος αριθμός αρωμάτων διαβαίνει τα όρια του μπουντουάρ και κατακλύζει τα βιοτεχνικά εργοστάσια, τις φάρμακες και τα καταστήματα. Συνθετικά υφάσματα, δερμάτινα και λαστιχένια είδη, συγκολλητικές ούσιες, έντομοκτόνα, λιπάσματα και σαπουνόκονες δυσχεραίνουν συχνά την πελατεία, γιατί αποπνέουν δυσάρεστες οσμές. Έτσι, οι αντίστοιχες βιομηχανίες, για να αντιμετωπίσουν αυτό το έλλειμμα, που δυσχεραίνει την κατανάλωση καταφεύγουν στους ειδικούς των απομηκτικών αρωμάτων.

Μια μέρα, κατόπιν υποδείξεως της «Ρόντιας», ένα μεγάλο κατάστημα της Νέας Υόρκης φλυτάρισε με μια «όπνοια»

λουλουδένιου αρώματος ωρισμένα είδη έσωροφών από νάυλον. Η πελατεία τα προτιμούσε, χωρίς ωστόσο να αναφέρεται στο ελαφρότατο άρωμά τους. Αυτά τα είδη έδιναν απλώς την εντύπωση ότι ήταν καλύτερης ποιότητας.

Η χρησιμοποίηση αρωματικών προιόντων είναι τώρα πολύ διαδεδομένη στην Αμερική σαν μέσο προσδόσεως αξίας στα πωλούμενα είδη.

ΤΟ ΜΑΓΙΚΟ ΒΟΥΝΟ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 35

ουστ» ο Τόμας Μάνν εγκατέλειψε τις 'Ην. Πολιτείες, όπου ποτέ δεν είχε προσαρμοσθεί πνευματικά και γύρισε στην 'Ελβετία κι' εκεί έγραψε το τελευταίο μυθιστόρημά του «Εκμυστηρεύσεις ένοχών ανθρώπων έμπιστοσύνης» (1954). Το βιβλίο αυτό σημειώνει επιστροφή σ' ένα έργο που ένα απόσπασμά του είχε δημοσιευθεί το 1911 και που ήταν η ειρωνικά χιουμοριστική αυτοβιογραφία ενός ανθρώπου έμπιστοσύνης. Μετά την έκδοση του βιβλίου αυτού ο Τόμας Μάνν άρχισε να γράφει ένα βιβλίο για το Σίλλερ — λάτρευε τους κλασικούς — αλλά δεν πρόλαβε να προχωρήσει αρκετά: πέθανε το 1955 σε ηλικία 80 χρόνων, αναγνωρισμένος παγκόσμιος — εκτός από την πατρίδα του, που ποτέ δεν τον είχε αγαπήσει, γιατί τολμούσε να λέει την αλήθεια κι' όταν ήταν δυσάρεστη — σαν ένας από τους μεγαλύτερους και πιο σημαντικούς πεζογράφους του αιώνα μας.

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΣ

ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

τε μπορεί καείς ν' άρνηθεί ότι, σε ώρισμένες εποχές, πραγματοποιήσαν και πραγματοποιούνται προγράμματα που άνοκουφίζουν τον λαό και βελτιώνουν τις συνθήκες διαβίωσής του. Μια χώρα δεν κατακτά την ευημερία από τη μια μέρα ως την άλλη. Θέλει καιρό, σύστημα, επιμονή...

Όμως ένα είναι βέβαιο: "Οτι το ελληνικό κράτος δεν έχει προωθήσει την κοινωνική του αντίληψη στο αυτόνομο, για κάθε πολιτισμένη χώρα, σημείο, όπου κάθε πολίτης, ανεξάρτητα από προέλευση, φύλο, ιδεολογία, να έχει εξασφαλισμένα τα ιερά και απαραράγιστα δικαιώματα της ζωής: Τη μόρφωση, την εργασία, τη στέγαση και την περίθαλψη. Αυτή είναι η 'Αγία Τετράς στην οποία ένα σύγχρονο κράτος οφείλει ν' ανταποκριθεί: Να προσφέρει σ' ένα παιδί κάθε δυνατότητα να μορφωθεί, ν' αναπτύξει την προσωπικότητά του. Να του έχει εξασφαλισμένη δουλειά, να του δώσει τη βασικότερη, αντικειμενική διαπίστωση της προσωπικότητός του σαν παραγωγικής μονάδος. Και να τον βοηθήσει να πορεύεται στη ζωή του, χωρίς την ανάγκη, τον φόβο και την αλγία. Να περπατά στο δρόμο και ν' αντικρύζει με ήμερο βλέμμα τον κάθε άνθρωπο: Ν' άρρωσταίνει και να έχει το γιατρό και τα φάρμακα δωρεάν. Και να μπορεί, σε κάθε στιγμή, να διαθέτει είτε στα χρέη του, είτε σ' ένα φουστανάκι του παιδιού του, το έξελετιστικό ποσό των 200 δραχμών. Το ποσό αυτό που δεν έχουν σήμερα τα 6 εκατομμύρια των Έλλήνων...

Φωτιές και Ξυπήματα

Λετ. Έλ. Γονατοπούλου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ

Η Βίβιαν Χουάιτ, μια νέα 26 ετών, νοικιάζει με τη φίλη της, Σέιλα Μπίγκχαμ, την αγροικία «Μπάρνσαϊντ» στο Λάθαμ Ουέστ, μερικά χιλιόμετρα έξω από το Σύντεν, το «Μπάρνσαϊντ» είναι ιδιοκτησία του «Αγκους Λάθαμ, παλιού φίλου της Βίβιαν, που μένει με τη μητέρα του και τον νεαρό άνηψιό της γυναίκα του, Κουέντιν Ράιμπερς, σε μια άλλη έπαυλη εκεί κοντά, το «Πάιν Χιλ». Στο Λάθαμ Ουέστ μένουν ακόμη σε γειτονικά σπιτία ο συνταγματάρχης Φινούστερ με την οικονόμο του, κυρία Σίσκιν, ο Κάρλ Χέννεσεϊ με τη γυναίκα του Τόνι που έχει έρωτικό σύνδεσμο με τον νεαρό Κουέντιν Ράιμπερς και ο Ντένις Πέτζερ, πρώην μνηστήρ της Βίβιαν, που κατασκηνώνει για το καλοκαίρι σ' ένα σπιτάκι με τροχούς. Την ημέρα που η Βίβιαν μετακόμισε όλοι οι γείτονες πήγαν να τη βοηθήσουν. Το βράδυ όμως η Βίβιαν όλως τυχαίως ανακαλύπτει στη σοφίτα το πτώμα της γυναίκας του σπιτονοκέρη της που είχε φύγει από την πόλη πριν από ένα χρόνο μετά από κάποιο σκάνδαλο.

5ο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

Η ΣΕΙΛΑ ξεκόνιζε το σαλόνι όταν παρουσιάστηκαν οι δυο αστυνομικοί. Τους είδε να μπαίνουν από την πόρτα λίγο μετά τις δεκαμύριες.

— Είχε πει ωστόσο στη γειτονιάς της, συνέχισε ο Γκρόγκαν πώς σκόπευε να πάρει το μεσημεριανό τραίνο. Πράγμα που δεν πρέπει να μās κάνει ν' άπορούμε γιατί, απ' όσα μās είπε ο 'Αγκους Λάθαμ, ήταν γυναίκα με ιδιοτροπίες κι' έκανε ό,τι της περνούσε από το κεφάλι.

*

Ο ΣΤΑΘΜΑΡΧΗΣ δεν δυσκολεύτηκε να βρει αυτό που του ζητούσε ο Γκρόγκαν. Τού είχε δώσει το εισιτήριο επιστροφής, που είχε βρεθεί στην τσάντα της Ροβένας κι' αυτός, αφού έψαξε σ' ένα σφατάκι, γρήγορα άνακάλυψε το άλλο κομμάτι, του 'πγαυιμού».

— Καλά το έλεγα, είπε ο επιθεωρητής. 'Ήθε έδω με το τραίνο των δέκα και τέτατο.

— Ο σταθμάρχης κούνησε το κεφάλι του. — Λάθος κάνετε, είπε. Αυτό το εισιτήριο μās επιστρέφει στην άφιξη του τραίνου των δώδεκα και πέντε.

— Ο Γκρόγκαν έσκυψε μπροστά με απορία.

— Πώς αυτό; Την είδατε λοιπόν; — Όχι, δεν την είδα γιατί με το τραίνο αυτό ήρθαν κάτι έκδρομείς κι' ο κόσμος ήταν πολύς. Δεν ξεχώρισα κανένα ιδιαίτερο.

— Και πως είστε σίγουρος ότι δεν ήθε με το τραίνο των δέκα και τέτατο;

— Γιατί κανένας δεν κατέβηκε εκείνη την ώρα στο σταθμό μας. Ήμουν στον έλεγχο.

— Κι' αν κατέβηκε στη μια άκρη της άμαξοστοχίας και σεις βρισκόσαστε στην άλλη;

— Και πάλι θα περνούσε από τον έλεγχο αφού το εισιτήριό της βρίσκεται έδω. Θα την έβλεπα γιατί την έβλεπα καλά.

— Ο Γκρόγκαν κατέβασε το καπέλο του ως τα μάτια του συλλογισμένος και ξαναπαράτηκα.

— Άπο το πάχος της μπογιās που είναι πάνω στο φόρεμα, έγω συμπεραίνω ότι πρέπει να μπήκε από την πόρτα λίγο μετά τις δεκαμύριες.

— Είχε πει ωστόσο στη γειτονιάς της, συνέχισε ο Γκρόγκαν πώς σκόπευε να πάρει το μεσημεριανό τραίνο. Πράγμα που δεν πρέπει να μās κάνει ν' άπορούμε γιατί, απ' όσα μās είπε ο 'Αγκους Λάθαμ, ήταν γυναίκα με ιδιοτροπίες κι' έκανε ό,τι της περνούσε από το κεφάλι.

— Καλή μέρα, είπε κατ' εθιμαίον ο Γκρόγκαν. 'Ο κ. Τάισον αν δεν γελιέται. 'Ο Τάισον σηκώθηκε. Δεν απάντησε στον χαιρετισμό του αστυνομικού, μάρμυρε.

— Ο Γκρόγκαν τον ρώτησε μήπως είχε δει κατά τύχη την Ροβένα Λάθαμ να περνά στο δρόμο το προηγούμενο πρωί. Είχε βρεθεί με το τραίνο με κανέναν στο Λάθαμ Ουέστ δεν τη είχε δει. Μπορεί βέβαια να πήρε ένα συντομότερο δρόμο, θα μπορεί να διέσχισε το χωριό και θα ήθελε να μάθει αν ήταν μόνη ή όχι.

— Όχι δεν την είδα, απάντησε λακωνικά ο Τάισον.

— Θα ακούσατε βέβαια για το δράμα του Μπάρνσαϊντ.

— Μάλιστα, άκουσα.

— Και γνωρίζατε καλά τη Ροβένα Λάθαμ;

— Όλη μου τη ζωή έδω την πέοασα Την γνώριζα.

— Απ' ό,τι κατάλαβα, συνέχισε ο Γκρόγκαν, παντοφύθηκε τον 'Αγκους Λάθαμ πριν από δέκα χρόνια. Ήταν άιαπητή έδω στο χωριό;

— Ο Τάισον κούνησε τον επιθεωρητή με το παγερό βλέμμα του. Έμεινε σιωπηλός, σαν να σκεφτόταν, και έαφνω παύοντας την απάντησή του.

— Αν θέλετε να πάρετε πληροφορίες γι' αυτή τη γυναίκα, μπορεί να σας πω ό,τι ξέρω γι' αυτήν με δυο λόγια. Ήταν μια μοιχαλς και μια φάμισσα.

ναμπήκε στο αυτοκίνητό του.

— Μάλλον θα γελιέται ο σταθμάρχης, είπε στον Μάννινγκ. Έγω νομίζω ότι έφθασε στις δέκα και τέτατο. 'Επειδή δεν βρήκε κανένα στον έλεγχο κράτησε το εισιτήριό της στην τσάντα της μαζί με το εισιτήριο της επιστροφής. 'Ο δολοφόνος θα το βρήκε ενώ έψαχνε για κάτι άλλο ίσως και το παρέδωσε στον έλεγχο του σταθμού στις δώδεκα και πέντε πεονώντας απαράτηρητος ανάμεσα στους έκδρομείς.

— Μα γιατί να το κάνει αυτό; οώ- τησε ο Μάννινγκ.

— Γιατί απλούστατα θα έχει ένα έ- ξαιρητικό άλλοθι για τις δώδεκα και πέντε, ενώ δεν θα έχει για τις δέκα και τέρα, που είναι η ώρα του φόνου.

Μετά από λίγα λεπτά το αστυνομικό αυτοκίνητο σταματούσε μπροστά στο μαγαζάκι του κ. Τάισον. 'Ο ρολογας ήταν καθισμένος μπροστά στο παράθυρό του δίπας πάντοτε, σκυμμένος πάνω σ' ένα ρολόι που επιδιώρθευε.

— Καλημέρα, είπε κατ' εθιμαίον ο Γκρόγκαν. 'Ο κ. Τάισον αν δεν γελιέται. 'Ο Τάισον σηκώθηκε. Δεν απάντησε στον χαιρετισμό του αστυνομικού, μάρμυρε.

— Ο Γκρόγκαν τον ρώτησε μήπως είχε δει κατά τύχη την Ροβένα Λάθαμ να περνά στο δρόμο το προηγούμενο πρωί. Είχε βρεθεί με το τραίνο με κανέναν στο Λάθαμ Ουέστ δεν τη είχε δει. Μπορεί βέβαια να πήρε ένα συντομότερο δρόμο, θα μπορεί να διέσχισε το χωριό και θα ήθελε να μάθει αν ήταν μόνη ή όχι.

— Όχι δεν την είδα, απάντησε λακωνικά ο Τάισον.

— Θα ακούσατε βέβαια για το δράμα του Μπάρνσαϊντ.

— Μάλιστα, άκουσα.

— Και γνωρίζατε καλά τη Ροβένα Λάθαμ;

— Όλη μου τη ζωή έδω την πέοασα Την γνώριζα.

— Απ' ό,τι κατάλαβα, συνέχισε ο Γκρόγκαν, παντοφύθηκε τον 'Αγκους Λάθαμ πριν από δέκα χρόνια. Ήταν άιαπητή έδω στο χωριό;

— Ο Τάισον κούνησε τον επιθεωρητή με το παγερό βλέμμα του. Έμεινε σιωπηλός, σαν να σκεφτόταν, και έαφνω παύοντας την απάντησή του.

— Αν θέλετε να πάρετε πληροφορίες γι' αυτή τη γυναίκα, μπορεί να σας πω ό,τι ξέρω γι' αυτήν με δυο λόγια. Ήταν μια μοιχαλς και μια φάμισσα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο

Η ΒΙΒΙΑΝ ήταν ανήσυχη. Το σπ- τι δεν την χωρούσε. Χίλιες σκέψεις βασάνιζαν το μυαλό της και προ- πάντων μία. Το γαλάζιο κοντί από μέ- λι, που είχε προσέξει στο δρόμο τη- γαίνοντας με το Ντένις στο Πάιν Χιλ, δεν ήταν πια κοντά στο γυαλί όταν έ-

πέστερε. Μα δεν ήταν μόνο αυτή η λεπτομέρεια που της είχε κάνει εντύπωση. 'Απότομα είχε γίνει φως στο μυαλό της και θυμόταν τόσα που το είχε ξαναδεί άλλοτε.

«Πρέπει να το πω στον επιθεωρητή, ίσως να πρόκειται για πολύτιμο στοιχείο» σκεφτόταν ενώ, θγαίνοντας από τον κήπο, ακολουθούσε μηχανικά το μικρό δρομάκι που οδηγούσε στο σπίτι του συνηγαματάρχη Φιούστερο.

Όταν έφθασε μπροστά στα κάγκελλα, στάθηκε δυο λεπτά διστακτική και μετά άνοιξε αποφασιστικά την πόρτα και μπήκε στον λαχανόκηπο. Η κ. Σίσκιν ήταν καθισμένη στη βεράντα με την πρωινή εφημερίδα άνοιχτή στα γόνατά της.

— "Ω! τί κοίμα! ο συνηγαματάρχης έχει βγει, είπε στη Βίβιαν μ' εκείνο το έχθρικό ύφος που πάντοτε είχε όταν μιλούσε στους φίλους του συνηγαματάρχη.

— Δεν πειράζει, έκανε η Βίβιαν. Περιούσα και μπήκα μια στιγμή να σάς ευχαριστήσω για τα όρατα γλυκά που μου στείλατε χθές το πρωί.

— Η κ. Σίσκιν κολακεύτηκε κι' αποφάσισε να χαμογελάσει.

— Ξέρω ότι δεν είναι σωστό να ζητάς συνταγές, συνέχισε η Βίβιαν, μα θέλω να σου πω ότι έχω κάνει κι' εγώ αυτά τα γλυκά.

— Μα είναι απλούστατα, έκανε η κ. Σίσκιν με προθυμία. "Αν θέλετε να σάς γράψω μια στιγμή τη συνταγή, γιατί αν σάς την πω προφορικά θα την ξεχάσετε άμέσως.

Μπήκε στο σπίτι και η Βίβιαν κάθισε στο σκαλοπάτι της βεράντας για να περμιένει. 'Ο ήλιος έγρανε πιά στη δόση του και οι άπεναντι λόφοι είχαν πάρει ένα ωραίο μαυλί χρώμα. Σε λίγο κατέφθασε η κ. Σίσκιν με μια κόλλα χαρτί διπλωμένη στο χέρι.

— Θα σάς πετύχουν όπωσδήποτε, είπε δίνοντας το χαρτί στη Βίβιαν. "Αν θέλετε μπορείτε να προσθέσετε και ξερούς σταφίδες. 'Εγώ δεν είχα χθές κι' έτσι δεν έβαλα, μα δίνουν νοστιμιά και σάς τις συνιστώ.

Φθάνοντας στο Μπάρονσάιντ η Βίβιαν δοήκε τη Σέιλα να τηλεφωνεί στον "Αγκους και να τον καλεί να έρθει στο σπίτι να του προσφέρει ένα οδίσκο.

Από το πρωί η νέα ήταν νευρική κι' ανήσυχη. Τιναζόταν στον παραμικρό κρότο, απέφενγε ν' ανεβαίνει στο πρώτο πάτομα και φοβόταν τη μοναξιά.

ΕΜ' αυτό το φόνο έσπασαν τα νεύρα της σκεπτόταν η Βίβιαν βλέποντας τη φίλη της να εξετάζει ένα — ένα τα παρόδυνα για να βεβαιωθεί ότι ήταν κλειστά.

Δεν είχαν περάσει παρά ελάχιστα μόνο λεπτά από το τηλεφώνημα της Σέιλας και το αυτοκίνητο του "Αγκους σταμάτησε μπροστά στην πόρτα. "Έφερνε μαζί του και τον Ντένις Πέιτζετ, τον οποίο είχε συναντήσει στο δρόμο, και τους ακολουθούσε από κοντά κι' ο Φιούστερο. 'Ο συνηγαματάρχης επέστρεψε από μια σειρά επισκέψεων που είχε κάνει σε διάφορους γνωστούς. Τα πωινά γεγονότα ήταν φλέγοντα και δεν μπορούσαν να μη συζητηθούν.

Και οι πέντε κάθονταν στο σαλόνι όταν κατέφθασαν ο επιθεωρητής Γκρόγκαν με τον Μάνινγκ. Η Βίβιαν ανατρίχιασε όταν άκουσε τον Γκρόγκαν να λέει δυνατά πριν ακόμη χαιρετήσει καλά — καλά.

— Κύριε Λάθαμ, άκουσα ότι συνέβη

κάποιο τρομερό δυστύχημα πέρσι έδω. στο οποίο ήταν ανακατεμένη και η γυναίκα σας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο

Ο ΑΓΚΟΥΣ Λάθαμ άκούμπησε το ποτήρι του και σηκώθηκε.

— Ποιός σάς μίλησε γι' αυτό, κ. επιθεωρητή;

— 'Ο Τάισον, ο γέρος ρολογάς.

— "Ω! δεν άπορώ καθόλου. Μερικοί παντάσθεντα πραγματικά ότι η γυναίκα μου ήταν ανακατεμένη σ' αυτήν την ιστορία.

— "Αν δεν κάνω λάθος το περιστατικό αυτό προκάλεσε την αναχώρησή της από δω και το χωριό σας.

— 'Ο τόνος του Γκρόγκαν μαρτυρούσε πως ήταν κατατοπισμένος στην υπόθεση. Στην πραγματικότητα όμως, ο Τάισον είχε άσχημη να του πει την παραμικρή λεπτομέρεια. «Άβριο κλείνει χρόνος, έλεγε πει γυρίζοντας στο ήμερολόγιο που ήταν κρεμασμένο στον τοίχο. Ρωτήστε τον άνδρα της. Δεν φαντάζομαι να ξέχασε τις λεπτομέρειες μιας υπόθεσης που έδωσε το όνομα των Λάθαμ στη λάσπη.

— "Έφυγε εξ αιτίας του κοσμοπολιτικού που γινόταν σε βάρος της, είπε ο "Αγκους. 'Ο χωρισμός μας δεν ήταν παρά μόνο πρόσκαιρος. Έφυγε άμέσως μετά την ανάκριση.

— Και στη διάρκεια των ανακρίσεων αυτών, πετάχθηκε ο συνηγαματάρχης Φιούστερο, δεν την κάλεσαν ούτε καν για μάρτυρα. Κι' αυτό δείχνει πως δεν είχε καμιά σχέση μ' αυτήν την τραγωδία.

«Αυτό δείχνει η ότι ήταν γυναίκα ανθρώπου με έπιρροή, σκέφθηκε η Βίβιαν, και γι' αυτό την απήλλαξαν από μια δυσφημιστική δίξη».

— Φαντάζομαι τι θα σάς είχαν σκεπτικά μ' αυτήν την παλιά ιστορία, είπε ο "Αγκους γεμίζοντας πάλι το ποτήρι του. 'Ο Μάρκ Τάισον ήταν ένας νέος 21 έτους και πέθανε σε μια άδεια παραγάκι που έπιασε φωτιά. Λένε ότι η γυναίκα μου ήταν μαζί του κι' ότι έφυγε όταν εκδηλώθηκε η φωτιά χωρίς να προσπαθήσει να σώσει το νέο.

— Και γιατί έπεσε να τον σώσει; είπε ο Μάνινγκ.

— Γιατί ήταν μεθυμένος και περίπου αναισθητός.

— Είπατε ότι η παραγάκι αυτή που έπιασε φωτιά ήταν ακατοίχητη; Η γυναίκα σας είχε κανένα σύνδεσμο μ' αυτό το νέο και συναντήθηκε εκεί παρόντως;

Κ Ο Σ Μ Ο Σ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

Έγκυκλοπαιδική
Έβδομαδιαία Έπιθεώρηση

Υπεύθυνος έκδοτης
ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ
Λεωφόρος 'Αγ. Φιλοθέης 32
ΦΙΛΟΘΕΗ — ΑΘΗΝΑΙ

Υπεύθυνος Τυπογραφείου
ΕΥΑΓ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ
'Οδός Μενεμένης 2
ΝΕΑ ΙΩΝΙΑ

Έμβάσματα και έπιταγαι έπ' ονόματι Λουκή 'Ακρίτα, οδός Πατησίων 636'.

μαζί του;

— "Ω! σ' ένα χωριό σαν αυτό έδω άοκεί μια γυναίκα να είναι νέα κι' άμορφη και να τη δούνε δυο φορές με τον ίδιο άνδρα, για να την κατηγορήσουν άμύσως. "Ήταν φίλη με τον Μάρκ Τάισον.

— Έρχόταν στο σπίτι σας με τη θλίψη σας;

— Μα βέβαια. "Ήταν ένας συμπαθέστατος νέος κι' εξαιρετικά ώρατος. Σπούδαζε στο πανεπιστήμιο, μα δεν ξέρω τι την έπιασε κι' έρωτεύθηκε τη γυναίκα μου σε τέτοιο σημείο που παραμέλησε το μαθήματά του κι' άπότυχε στις εξετάσεις. Εκείνη άρχισε να δρίσκει κάπως άπεροβολικό αυτόν τον θαυμασμό και τον άπόφενγε. Αυτός τότε άρχισε να πίνει κι' άπως σάς είπα και πριν ήταν μεθυμένος το βράδυ του θανάτου του. Όταν ένας άνδρας έχει ραντεβού δεν νομίζω ότι θα πάει σ' αυτό μεθυμένος μέχρι άναίσθησιας.

— Αυτό είναι σωστό, είπε ο Γκρόγκαν. Μα άπως το λέτε κι' έσεις κ'. Λάθαμ, λέγονται πολλά γύρω άπ' αυτήν την υπόθεση. Ποιά είναι η άλήθεια σ' όλα αυτά; Η γυναίκα σας το έσκασε άπό την παραγάκι αφήνοντας αυτόν τον νέο άναίσθητο να καεί;

Την άσχημή αυτή περιγραφή των γεγονότων την άκολουθήσε μια βαρεία σιωπή.

«Κι' όμως δεν είναι πιά άσχημή, σκέφθηκε η Βίβιαν, από εκείνη που δόθηκε πέρσι από τον κόσμο μετά την πυρκαγιά. Τον άφησε να καεί, έλεγαν όλοι γιατί δεν σκέφθηκε παρά μόνο τον έαυτό της, την καλή της φήμη. "Ένα τόσο ώρατο νέο, κοίμα.. "Αν ήθελε μπορούσε να τον σώσει, μα ίσως να σκέφθηκε πως της είχε παρουσιασθεί ένας άνέλπιστος τόπος για να τον ξεφορτωθεί...

— Δεν το πίστεψα αυτό το πράγμα, είπε ο "Αγκους. Μάς βεβαίωσε όλος πώς δεν ήταν μαζί του και ποτέ δεν άποδείχθηκε το αντίθετο.

— Και ποιά ήταν τότε;

— Μα.. είχε πάει στην πολιτεία εκείνη τη μέρα να φάει με κάτι γνωστούς. Μου είχε πει πως θα γύριζε άργά, μα έλαβε σχέδια και ήθελε νοοίς. "Έπειδή δεν είχε άλλον τρόπο να σκοτώσει την ώρα της, πέρασε τη βραδιά της με τον κ Πέιτζετ.

— Και είναι σωστό; ρώτησε ο Γκρόγκαν κυττάζοντας τον Ντένις Πέιτζετ.

— Μάλιστα, ήταν μαζί μου. Τα έχω πει όλ' αυτά όταν χρειάστηκε.

— Και γιατί ο κόσμος δεν το πιστεύει αυτό;

— Γιατί εκείνη τη νύχτα, έπενέβη ο "Αγκους, διάφορα περιστατικά προκάλεσαν κοσμοπολία. 'Ο κ. Φιούστερο κι' εγώ παρακολουθούσαμε την πυρκαγιά μαζί με άλλα πρόσωπα και κάποιος με ρώτησε πού είναι η Ροβένα. "Απάντησα πως ήταν στην πόλη με φίλους και πως θα επέστρεφε άργά. Την ώρα που το έλεγα αυτό, το πιστεύα. Μα είχαν δει το αυτοκίνητό της λίγο πριν από τις έννιά στον κεντρικό δρόμο. "Έτοσα άπ' αυτό φυσικά ο κόσμος είπε πως η γυναίκα μου μου είχε πει ψέμματα κι' ότι είχε ραντεβού στην παραγάκι με τον Μάρκ Τάισον. "Ακόμη ότι για να δώσει ένα άλλοθι ίσχυρίστηκε ότι ήταν τάχα με τον Πέιτζετ, πράγμα που αυτός σαν τίμιος φίλος δεν το διέφενε.

— Μα άχι, του είπε αυτή. Δεν είναι κ. Σμιθ από το Μπόστον που σας χρωστά την ξυλεία. Είναι οι φίλοι σας που θα παραβρεθούν στο γάμο σας. Περιμένουν μισή ώρα στην εκκλησία.

— Μα άχι, του είπε αυτή. Δεν είναι κ. Σμιθ από το Μπόστον που σας χρωστά την ξυλεία. Είναι οι φίλοι σας που θα παραβρεθούν στο γάμο σας. Περιμένουν μισή ώρα στην εκκλησία.

Η ΣΤΥΝΕΧΕΙΑ: Στο επόμενο

ΜΙΚΡΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Ο ΜΠΙΣΝΕΣΜΑΝ

GIOVANNI GURESCHI

Ο ΣΑΜ Τζέφερσον μπήκε στο γραφείο του, άπάντησε στην καλημέρα της ιδιαιτέρας του, κάθισε στο μεγάλο τραπέζι, άρχισε να υπογράφει διαστικά την άλληλογραφία του και είπε:

— Λοιπόν; Τι έχουμε να κάνουμε σήμερα;

Η ιδιαιτέρα πήρε ένα μακρύ κατάλογο και διάβασε:

— Στις 9 και 46 να τηλεφωνήσετε στο Μπόστον, στον κ. Σμιθ. Στις 10 και 10 να δεχθείτε την έπιτροπή του Συνδικάτου των όφαντοργών. Στις 10 και 45 να παντρευθείτε την δεσποινίδα Αιμιλία Μπρέντ στην εκκλησία της 38ης λεωφόρου....

— Έγώ να παντρευτώ; Έκανε κατάπληκτος ο Σάμ Τζέφερσον. Και γιατί παρακαλώ;

— Γιατί αγαπάτε την δεσποινίδα Αιμιλία και είστε τώρα και δέκα χρόνια άραβωνιασμένος μαζί της, εξήγησε άπο μονητικά η ιδιαιτέρα.

— Α ναι, έκανε γελώντας ο Σάμ Τζέφερσον. Πολύ σωστά, πολύ σωστά. Την ίδια στιγμή χτύπησε το τηλέφωνο.

— Το Μπόστον, είπε η ιδιαιτέρα δίνοντας το άκουστικό στον Σάμ Τζέφερσον.

— Άλλό, Άλλό. φώναξε ο Σάμ Τζέφερσον. Έσ' είσαι Αιμιλία; Πώς είσαι, άγάπη μου; Κοιμήθηκες καλά;

— Όχι, άχι, τον διέκοψε η ιδιαιτέρα. Είναι ο κ. Σμιθ από το Μπόστον. Πρόκειται για την παράδοση εκείνης της ξυλείας.

Ο Σάμ Τζέφερσον πήρε τότε το άγριο ύφος του κι' άρχισε να ξεφωνίζει στο άκουστικό ότι ήταν άλασος κι' ότι αν δεν παραλάβαινε άαριο την ξυλεία, θα άκόρωνε την άγορά.

Διέκοψε άπότομα και δέχτηκε άμεσως μετά την έπιτροπή των όφαντοργών. Η συζήτηση κράτησε πολύ και δεν ξεμπερδεψε παρά στις ένδεκα. Τότε το τηλέφωνο χτύπησε ξανά και η ιδιαιτέρα έδωσε το άκουστικό στον Σάμ Τζέφερσον πού, χωρίς να περιμένει, άρχισε πάλι να ξεφωνίζει άπως συνήθως:

— Είναι άνώφελο. "Οτι είπα μια φορά, δεν το ξελέω. Ο Σάμ Τζέφερσον κοιτάει το λόγο του. "Η μου στέλνετε άμέσως την ξυλεία ή... Πώς έπατε; "Ηλιθίος; Τολμάτε να πείτε στον Σάμ Τζέφερσον ότι είναι ήλιθίος; Παίρνω αυτή τη στιγμή το άεροπλάνο κι' έρχομαι να σάς σπάσω τα μούτρα.

Έπειδή όμως εξακολουθούσαν να του λένε πράγματα που δεν τα καταλάβαινε, κόπταξε έρωτηματικά την γραμματέα.

— Μα άχι, του είπε αυτή. Δεν είναι κ. Σμιθ από το Μπόστον που σας χρωστά την ξυλεία. Είναι οι φίλοι σας που θα παραβρεθούν στο γάμο σας. Περιμένουν μισή ώρα στην εκκλησία.

— Σύμφωνοι! Σύμφωνοι! φώναξε έπιτέλους στο άκουστικό. Έρχομαι!

Κατέβασε το άκουστικό και ξαναάφιασε ήσυχος στη δουλειά του.

— Πρέπει όπωσδήποτε να στείλω ένα δωρο σ' αυτούς τους νέους. Σημείωσε το σε παρακαλώ, διάταξε την ιδιαιτέρα του. Και μετά στείλε ένα σημείωμα όπου θα λές πως ζητώ συγγνώμη που δεν μπορού να παραβρεθώ κι' εγώ στο γάμο.

— Μα, άχι, έκανε άπελπισμένη η ιδιαιτέρα. Πρέπει χωρίς άλλο να πάτε στην εκκλησία. Έσεις παντρευέστε.

Ο Σάμ τινάχτηκε έπάνω.

— Και γιατί δεν μου το λές τόσο άρα; Γιατί; Νά τα μας τώρα που άρχισα. Ρηήγορα, φώναξε ένα ταξί. Και μην κουνήσεις από δω όσο θα λείπω. Μην κάνεις βήμα, άκου; γιατί περιμένω έπιόγοντα τηλεφωνήματα. Σύμφωνοι;

Η ιδιαιτέρα του κάκου πάσχιζε να πλάσσει μια κουβέντα, μα ο Σάμ δεν της άφηνε καιρό.

— Δεν άνέχομαι τις άντιλογίες, φώναξε έξαλλος. Δεν θα βγεις από δω μέσα και φωτιά άκόμη να πιάσει το κτίριο. Έξέ άλλου θα σε κλειδώσω κι' έτσι θα είμαι ήσυχος.

Όταν έφθασε στην εκκλησία όλοι είχαν χάσει πιά κάθε έλπίδα να τον δούν. Ζήτησε συγγνώμη για την άρρογορία και μετά δήλωσε με στόμφο:

— "Ήδη. Είμαι έτοιμος.

Οι καλεσμένοι τον κύτταζαν με γουλωμένα μάτια από την κατάπληξη.

— Και η μνηστή σου;

— Η μνηστή μου;

— Ναι, η Αιμιλία. Πού την άφησες;

Γιατί δεν είναι μαζί σου;

Ο Σάμ Τζέφερσον χτύπησε το μέτωπό του με την άνοικτή του παλάμη και χάθηκε.

Ξαναβρήκε την ιδιαιτέρα του κλειωμένη στο γραφείο να κλάι με άνοηκλήλητα.

Αιμιλία μου, μικρή μου Αιμιλία, είπε τριφερά ο Σάμ Τζέφερσον. Γιατί δεν έρχεσαι στην εκκλησία με τον Σάμ σου που σ' αγαπάει δέκα διόκληρα χρόνια και θέλει να σε παντρευτεί;

Ο Τζέφερσον και η ιδιαιτέρα του Αιμιλία Μπρέντ παντρεύτηκαν. Το μεσημέρι μετά την τελετή όλοι οι φίλοι συγκεντρώθηκαν να πούν ένα στήθος. Σε φνικά όμως ο Σάμ κόπταξε το ρολόι του και τινάχτηκε έπάνω.

— Είναι ένδεκα και πενήντα πέντε, φώναξε, και το τραίνο φεύγει τή μεσάνυχτα. Μόλις προσβάλω. Γεια σας, παιδιά. Φεύγω για γαμήλιο ταξίδι στη Φλωρεντία.

Σαν τρελλός μπήκε σ' ένα ταξί και τράβηξε για το σταθμό, όπου πήρε μόνος του το τραίνο.

GIOVANNI GUARESCHI
(Met. E. P.)

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Ο Ρώσος στρατηγός Ροστόφιν έγραψε σύντομα άπονημονεύματα. Μεταξύ άλλων έσημείωσε:

«Τέπερα πολλά από τους δασκάλους, τους ράφτες, τις γυναίκες και τους Μονάρχες. Σε κανέναν, ποτέ, δεν έδύστησα μάγειρο ή γιατρό. Έτσι, δεν έπιβουλεύθηκα τη ζωή κανενός».

Συζητούν δυο, για τις πιο δύσκολες στιγμές της ζωής τους, εκείνες δηλαδή που τους έβαλαν σε μεγάλη άμηχανία.

— Κάποτε, λέει ο ένας, μπήκα κατά λάθος σ' ένα κρεματόριο και ρώτησα σ' εύθυμο τόνο: «Τί ψήνετε έδω μέσα»;

— Αυτό δεν είναι τίποτα, άπαντά ο άλλος. Έγώ κάποτε είχα προσκληθεί σ' ένα γεύμα γυμνιστών που θα δινόταν σ' ένα σπίτι. Χτύπησα το κουδούνι, που άνοιξε ο ύπηρετης κι' εγώ μόλις μπήκα στο χόλι, άρχισα να γδύνομαι.

Όταν έβγαλα και το τελευταίο μου έσώροχο, άνοιξα την πόρτα και μπήκα όλόγυμνος στην τραπεζαρία. Έκει έξη άτομα, κάβονταν στο τραπέζι κι' έτρωγαν, ντυμένα όλα όπως οι καθώς πρέπει άνθρωποι. Με κύτταζαν ξαφνιασμένοι... Τι είχε συμβεί; Άπλούστατα, είχα κάνει λάθος στο σπίτι!...

Το άνδρόγυνο έχει σοβαρές διαφωνίες. Η κυρία άπειλεί να ζητήσει διαζύγιο.

— Να δούμε, τι θα γίνεις όταν χωρίσουμε, της λέει ο σύζυγος.

— Έγώ τι θα γίνω; Άπλούστατα θα ξαναπαντρευτώ. Το ξέρεις πώς είμαι 30 έτών!

— Και βέβαια το ξέρω. Δέκα χρόνια τώρα μου το λές!...

Έξω από έναν κινηματογράφο κάποιος ζητάει πληρώσει μια κυρία και την παρακαλεί:

— Θα κάνετε μια θεάρεστη πράξη κυρία μου, αν μου δώσετε 15 δραχμές για να πάω να δω την οικογένειά μου.

— Όσιότε, πάρε τα χρήματα. Άλλά πές μου, πού βρίσκεται η οικογένειά σου;

— Μέσα στον κινηματογράφο, κυρία!

Στο μπαρ ένας πελάτης παραγγέλλει:

— Γκαρσόν, ένα λικέρ!

Όταν το λικέρ σερβιρίστηκε ο πελάτης διατάσσει:

— Γκαρσόν, πάρε το λικέρ και φέρε μου ένα κονιάκ.

Έπειτα από λίγη ώρα σηκώνεται να φύγει ο πελάτης.

— Κύριε, του φωνάζει το γκαρσόν, ξεχάσατε να πληρώσετε το κονιάκ σας.

— Μα το κονιάκ μου, μου το έφερες αντί του λικέρ...

— Ναι, αλλά δεν μου πληρώσατε ούτε το λικέρ...

— Και μήπως τώπια το λικέρ για να σου το πληρώσω;

ΖΗΤΗΣΑΤΕ ΕΝΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ
ΑΞΙΟΛΟΓΟ ΒΙΒΛΙΟ:

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

RICHARD CARRINGTON

του Βασιλικού 'Ανθρωπολογικού 'Ινστιτούτου,
της Βασιλικής Γεωγραφικής 'Εταιρίας και της
Ζωολογικής 'Εταιρίας του Λονδίνου.

ΜΕΤ. ΝΙΚΟΥ Α. ΓΚΟΥΜΑ

ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

1. **HENRI - V. VALLOIS:** ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ
ΦΥΛΕΣ
2. **PIERRE ROUSSEAU:** ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ ΧΩ-
ΡΙΣ ΤΗΛΕΣΚΟΠΙΟ
3. **DANIEL LAGACHE:** Η ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ
4. **RICHARD CARRINGTON:** Η ΑΡΧΗ
ΤΗΣ ΖΩΗΣ

...

Προμηθευθήτε τέσσερα έξαιρετα
κι' απαραίτητα βιβλία για κάθε
σύγχρονο άνθρωπο
'Απευδύνεσθε στα γραφεία του
«ΚΟΣΜΟΥ»

